

2 martie
aprilie
2013

Gândirea militară românească

Revistă de teorie și știință militară
editată de Statul Major General al Armatei României

**Fondată în anul 1864 sub titlul „România Militară”
- serie nouă, anul XXIV -**

Gândirea militară românească

EDITOR

STATUL MAJOR GENERAL
AL
ARMATEI ROMÂNIEI

CONSILIUL EDITORIAL

PREȘEDINTE
general-locotenent
dr. Dan GHICA-RADU

MEMBRI

academician Dan BERINDEI
general-locotenent dr. Teodor FRUNZETI
general-locotenent dr. Sorin IOAN
general-locotenent dr. CÂRNU Fănică
viceamiral dr. Aurel POPA
general-maior dr. Avram CĂTĂNICI
general-maior Alexandru RUS
general de flotilă aeriană dr. Florian RĂPAN
general de brigadă dr. Gheorghe MOTOC
colonel dr. Mircea TĂNASE

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI

general (r.) dr. Mihail ORZEATĂ
general de brigadă (r.) dr. Costică ȚENU
colonel dr. Ion ROCEANU
colonel (r.) dr. Ion GIURCĂ

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef
colonel dr. Mircea TĂNASE
mirceatanase2003@yahoo.com

Redactor-șef adjunct
Alina PAPOI
alinagmr@yahoo.com

Redactori
Iulia NĂSTASIE
Diana Cristiana LUPU
Adelaida-Mihaela RADU (Layout)

ADRESA REDACȚIEI

București, str. Izvor, nr. 110, Sector 5
Cod postal: 050564
Telefon: +4021.410.40.40/1001731; 1001732
Tel./fax: +4021.319.56.63
<http://www.mapn.ro/smg/gmr>

Revista *Gândirea militară românească*
apare în lunile februarie, aprilie, iunie,
august, octombrie și decembrie.

ISSN 1454-0460 ~ Print
ISSN 1842-8231 ~ Online

COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri,
fără perceperea taxelor aferente, cu condiția indicării
precise a numărului și datei apariției revistei din care provin.

ÎNALTUL DECRET REGAL NR. 3663
PRIN CARE „ROMÂNIA MILITARĂ”
DEVINE REVISTA OFICIALĂ
A MARELUI STAT MAJOR

„Art. I - Se înființează la Marele Stat Major,
cu începere de la 1 Ianuarie 1898, revistă oficială
sub denumirea de „România Militară”, în care
toți ofițerii din armată vor găsi studii militare,
care să intereseze instrucțiunea lor.

Prin organul acestei reviste toți ofițerii, de toate
armele, aflați în activitate de serviciu, își vor putea
publica lucrările lor personale și cari interesează
armata”.

Carol - Regele României
Dat în București la 8 decembrie 1897

Premiile revistei Gândirea militară românească

se acordă în fiecare an,
de către Statul Major General
al Armatei României,
celor mai valoroase lucrări
din domeniul științei militare,
editate în anul precedent.

Revista *Gândirea militară românească*
este revistă științifică cu prestigiu recunoscut
din domeniul „Științe militare, informații
și ordine publică”, potrivit evaluării
făcute de către Consiliul Național de Atestare
a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare
în anul 2011

(<http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/reviste-militare1.pdf>)

2 martie
aprilie
2013

Gândirea militară românească

Revistă de teorie și știință militară
editată de Statul Major General al Armatei României

Fondată în anul 1864 sub titlul „România Militară“
- serie nouă, anul XXIV -

*Responsabilitatea pentru conținutul materialelor publicate
revine în exclusivitate autorilor,
în conformitate cu prevederile Legii nr. 206 din 27.05.2004*

*Revista **Gândirea militară românească**
este inclusă în baza de date Index Copernicus International*

Cuprins

Editorial

Purtătorii de biruință
Colonel dr. Mircea TĂNASE

Proiecții conceptuale

Defendologia actualității
și actualitatea defendologiei
sau despre un alt sistem de conexiuni
între apărare, economie
și finanțe publice
General de brigadă dr. Maricel D. POPA

Organisme ale NATO cu atribuții
privind constituirea, întrebuințarea,
comanda și controlul
forțelor de rezervă
Colonel Adrian BĂLĂLĂU

Exigențe impuse sistemelor
de comunicații operative naționale
pentru integrarea în sistemele
de comunicații unificate
în operațiile de coaliție
Colonel Daniel BRĂTULESCU

Opinii

Abordări teoretice
privind posibile strategii, metode,
tehnici și stiluri de evaluare necesare
eficientizării învățământului
de formare continuă în domeniul
informații pentru apărare
Colonel dr. Cristian-Victor CIȘMIGIU

Contents

Editorial

7 The Victory Bearers
Colonel Dr Mircea TĂNASE

Conceptual Projections

1 1 The Defendology of the Present
and the Topicality of Defendology
or About another System
of Connections between Defence,
Economy and Public Finances
Brigadier General Dr Maricel D. POPA

2 1 NATO Bodies Responsible
for the Reserve Forces Establishment,
Employment, Command and Control
Colonel Adrian BĂLĂLĂU

3 4 Demands on National Operational
Communications Systems
for their Integration
into Unified Communications Systems
in Coalition Operations
Colonel Daniel BRĂTULESCU

Opinions

4 4 Theoretical Approaches to Possible
Evaluation Strategies, Methods,
Techniques and Styles Necessary
for Streamlining Defence Intelligence
Lifelong Learning Education
Colonel Dr Cristian-Victor CIȘMIGIU

Selecția psihologică pentru intrarea în sistemul militar prin prisma modelului inteligențelor multiple (II)
Colonel dr. Adrian PRISĂCARU

5 6 Psychological Selection to Join the Military System in the Light of the Model of Multiple Intelligences (II)
Colonel Dr Adrian PRISĂCARU

România – parte activă a comunității ATM
Comandor Relu PANAIT

6 6 Romania – Active Part of the ATM Community
Colonel (AF) Relu PANAIT

Utilizarea poliției militare în operațiile postconflict
Colonel Vasile MOȚOI
Locotenent-colonel Dumitru FLOREA
Maior Antonel ȚUGUI
Căpitan Constantin CĂLIN

7 8 The Use of Military Police in Post-Conflict Operations
Colonel Vasile MOȚOI
Lieutenant Colonel Dumitru FLOREA
Major Antonel ȚUGUI
Captain Constantin CĂLIN

Spiritualitate și consumism. A fi și/sau a avea (IV)
Preot militar dr. Constantin ȚANU

8 3 Spirituality and Consumerism. To Be and/or To Have (IV)
Military Chaplain Dr Constantin ȚANU

Neopolitică • Neostrategie
Securitate internațională

Neopolitics • Neostrategy
International Security

Importanța și dimensiunile spectrului radio în realizarea securității naționale și colective contemporane (IV)
Colonel dr. Liviu BÎRSAN

9 3 The Importance and Dimensions of the Radio Spectrum in Providing Contemporary National and Collective Security (IV)
Colonel Dr Liviu BÎRSAN

Intercondiționări ale insurgenței și terorismului în mediul operațional
Colonel Gheorghe ZIDARU

1 0 1 The Interplay between Insurgency and Terrorism in the Operational Environment
Colonel Gheorghe ZIDARU

Securitatea energetică la Marea Neagră – componentă a dimensiunii energetice a securității colective la nivel european
Comandor ing. Stelian TEODORESCU

1 1 0 Energy Security at the Black Sea – Component of the Energy Dimension of Collective Security at European Level
Colonel (AF)
BEng Stelian TEODORESCU

Evoluții de securitate în spațiul MENA: **1 2 5** Security Developments in MENA:
Încotro, Primăvara Arabă?
Locotenent-colonel *Lieutenant Colonel*
dr. Iuliana-Simona ȚUȚUIANU *Dr Iuliana-Simona ȚUȚUIANU*

Capabilitățile cibernetice ale Republicii Populare Chineze **1 3 7** The People's Republic of China Cyber Capabilities
Maior Marian LAZĂR *Major Marian LAZĂR*

*Masă
rotundă*

*Round-Table
Discussions*

Seminarul *Identificarea, planificarea și dezvoltarea capabilităților în Armata României* **1 4 2** *Capability Identification, Planning and Development in the Romanian Armed Forces Seminar*
Comandor Theodor Nicolae ENACHE *Captain (N) Theodor Nicolae ENACHE*

Creșterea securității și încrederii în Zona Extinsă a Mării Negre prin cooperarea multinațională din cadrul inițiativelor *Smart Defence* și *Pooling & Sharing* **1 4 5** Confidence and Security Building in the Wider Black Sea Region through Multinational Cooperation within *Smart Defence* and *Pooling & Sharing* Initiatives
Comandor Vicențiu CĂTĂNEANU *Captain (N) Vicențiu CĂTĂNEANU*

*Conexiuni
internaționale*

*International
Connections*

Diminuarea cheltuielilor militare mondiale în 2012 – o premieră din 1998 până în prezent **1 5 2** The Decrease in World Military Expenditure in 2012 – A First since 1998
Edouard PFLIMLIN *Edouard PFLIMLIN*

In memoriam

In Memoriam

Viceamiralul (r.) **1 5 7** Vice-Admiral (r.)
Constantin IORDACHE: 1934-2013 *Constantin IORDACHE: 1934-2013*

Pagini de istorie militară

Pages of Military History

Acțiunile navale desfășurate pe timpul războiului american de secesiune (IV)
Comandor
dr. Olimpiu Manuel GLODARENCO

160 Naval Actions during the American Civil War (IV)
Captain (N)
Dr Olimpiu Manuel GLODARENCO

Problema barajelor de mine din apele teritoriale ale României la sfârșitul Primului Război Mondial
Dr. Ion RÎȘNOVEANU

172 The Issue of Mine Barrages in Romania's Territorial Waters at the End of the First World War
Dr Ion RÎȘNOVEANU

File din viața unei familii: frații Constantin și George Diamandy în preajma și vremea Primului Război Mondial (II)
Adrian BUTNARU

177 Pages in the Life of a Family: Constantin and George Diamandy Brothers around and during the First World War (II)
Adrian BUTNARU

Trecutul la timpul prezent

The Past at the Present Time

Pylyp Orlyk și Barbu Ștefănescu Delavrancea:
Despre onoare, triumf și abnegație

189 Pylyp Orlyk and Barbu Ștefănescu Delavrancea: *On Honour, Triumph and Abnegation*

Univers publicistic militar

193 *Military Journalistic Universe*

Evenimente editoriale

197 *Editorial Events*

Cronica militară de altădată

199 *Military Chronicle of Bygone Years*

Purtătorii de biruință

Angajamentul României de a acționa ca partener militar, egal și credibil, în cadrul NATO impune un răspuns concret, prin punerea la dispoziția Alianței a unui pachet de forțe capabile să acționeze eficient, independent sau în compunerea unor forțe multinaționale, pe teritoriul țării sau în afara acestuia, în interesul națiunii române sau al coaliției.

Confruntărilor armate viitoare, caracterizate prin demasificarea forțelor militare, concentrarea acestora în punctele decisive, operații întrunite și prioritar multinaționale, solicită din partea forțelor angajate o reacție rapidă și descurajantă, inclusiv prin executarea de lovituri preventive, capacitate sporită de manevră la toate eșaloanele, un nivel ridicat de flexibilitate pentru executarea dislocărilor și desăvârșirea acțiunilor militare. O forță flexibilă, capabilă să se adapteze permanent fizionomiei câmpului de luptă modern, să materializeze manevra pe verticală, să inițieze, să amplifice și să gestioneze operațiile speciale în spațiul terestru controlat de inamic, va da un răspuns adecvat acestor solicitări.

Mandatate cu misiuni ce decurg din înseși misiunile cu care a fost investită constituțional Armata României, Forțele Terestre sunt capabile să se proiecteze rapid în orice zonă la care interesul Alianței o cere și să desfășoare întreaga gamă de operații, cu caracter terestru și aeropurtat. Destinate să participe în mod decisiv la prevenirea și zădărnicierea agresiunii împotriva României și a aliaților ei, ca cea mai numeroasă și complexă categorie de forțe, li se încredințează, firesc, și cele mai importante misiuni de luptă, iar ridicarea și menținerea capacității lor operaționale la un nivel comparabil cu forțele terestre din țările europene avansate din punct de vedere militar reprezintă o condiție hotărâtoare pentru îndeplinirea cu succes a acestor misiuni.

Actuala doctrină a Forțelor Terestre definește cele mai recente idei și teorii cu privire la ducerea operațiilor specifice luptei armate, a operațiilor de stabilitate și de sprijin, precum și a operațiilor intermediare. Un set de principii, norme, tactici, tehnici și proceduri care fundamentează conceptual suportul acțiunilor concrete. Tradițiile proprii, experiența altor armate și prevederile legislației interne și internaționale în vigoare, învățămintele rezultate din conflictele militare și din activitățile desfășurate, inclusiv din operațiile multinaționale, se reflectă, de asemenea, obiectiv în elementele acționale ale acestor forțe, justificând rațiunea și scopurile existenței lor.

Promovarea valorilor păcii și stabilității internaționale, congruente intereselor strategice ale României, reclamă existența unui sprijin național total și necondiționat, foarte important pentru susținerea materială și morală a operațiilor militare. În condițiile menținerii riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale, găsirea unor soluții de echilibru între cerințe și resurse, pentru modernizarea și dotarea tehnică adecvată a structurilor organizatorice, în scopul îndeplinirii la parametri optimi a misiunilor, reprezintă provocări cărora li se caută permanent răspunsuri corepunzătoare.

Determinarea de a-i da victoriei un caracter decisiv și a-i conferi durabilitate – durabilitatea victoriei ca deziderat al îndeplinirii obiectivului strategic final –, prin acțiuni specifice luptei armate, prin acțiuni de stabilitate și de sprijin, va trebui susținută prin creșterea și valorificarea la maximum a potențialului uman și material al Forțelor Terestre.

Prin permanenta optimizare a raportului doctrină-om-tehnică, în care fiecare element își valorifică propriile valențe, trăsăturile de caracter ale oamenilor devin elemente esențiale ale capacității de luptă a structurilor de forțe. Efortul stăruitor și statornic de a răspunde nevoii de adaptare permanentă la cerințele din ce în ce mai mari și mai variate ale spațiului de confruntare, conștiința responsabilității și spiritul de sacrificiu al personalului, pe fundalul unui înalt nivel de profesionalizare, îi conferă factorului uman rolul de componentă de bază, vitală a forțelor militare.

Armata – ultimul și cel mai de preț sprijin al poporului român în vremuri de restriște, dar și vector de proiectare a mândriei naționale în plan internațional și de garantare a existenței țării într-o lume din ce în ce mai incertă și vulnerabilă – a luptat necondiționat pentru așezarea României în rândul națiunilor libere, demne să-și aleagă și să-și construiască propriul viitor.

În vremurile tulburi ale începutului creștinismului, un viteaz, Gheorghe, *de neam strălucit și luminat, din ceata oștenilor ce se chema tribuni* în oastea împăratului roman Dioclețian, deși fusese investit de acesta cu înalte demnități militare, a refuzat să-și renege credința creștină și, *rugându-se, cu bucurie și-a plecat capul sub sabie și a fost tăiat, în ziua de 23 aprilie (303 d.H., n.n.), păzind până la capăt credința fără prihană*. Viteaz în războaie și biruitor în credința sa întru Hristos, martirul a fost sanctificat de biserica creștină.

Purtători de biruință, precum patronul lor spiritual, Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, militarii Forțelor Terestre duc mai departe o tradiție clădită cu eroism și jertfe pe câmpurile de luptă, în țară sau la mii de kilometri de hotarele ei. Întemeiat prilej să le recunoaștem meritele, să le admirăm spiritul de învingători și să le dorim drum bun înainte, în nobila lor misiune!

La ceas de Sfinte Sărbători Pascale, tuturor un gând frumos spre lumină și înălțare sufletească!

 Colonel dr. Mircea TĂNASE

The Victory Bearers

Romania's commitment to act as a military partner within NATO, an equal and credible one, requires a concrete response, by providing the Alliance with a force package able to act effectively, independently or within multinational forces, in the country or outside its territory, in the Romanian nation or the coalition interest.

Future military confrontations, characterised by military forces demassification, their concentration in decisive points, joint and mainly multinational operations, require a rapid and deterrent reaction on the part of the engaged forces, including the execution of preemptive strikes, enhanced manoeuvre capability at all echelons, and a high level of flexibility in executing deployments as well as in completing military actions. A flexible force, able to permanently adapt to the modern battlefield physiognomy, to capitalise on vertical manoeuvre, to initiate, amplify and manage special operations in the enemy-controlled land space, will provide an adequate response to these requirements.

Mandated to execute missions arisen from the Romanian Armed Forces missions vested by the Constitution, the Land Forces are able to rapidly project in any area according to the Alliance interests as well as to carry out the full range of land and airborne operations. Intended to decisively participate in preventing and countering aggression against Romania and its allies, as the most numerous and complex service, the Land Forces are naturally entrusted with the most important combat missions, and enhancing and maintaining the operational capacity to a level comparable with the land forces in the advanced European countries in military terms represent crucial prerequisites to carry out these missions successfully.

The current doctrine of the Land Forces defines the latest ideas and theories related to carrying out combat operations, as well as stability, support and interim operations. It represents a set of principles, norms, tactics, techniques and procedures that conceptually underlie concrete actions. Own traditions, other armies experience, internal and international legal provisions in force, the lessons learned from military conflicts and activities, multinational operations included, are also objectively reflected in the actional elements of these forces, thus justifying the rationale and purpose of their existence.

The promotion of international peace and stability values, in keeping with Romania's strategic interests, requires the existence of total and unconditional

national support, which is very important for the material and moral support of military operations. Under the conditions of the existing risks and threats to national security, the solutions to balance requirements and resources, to modernise and appropriately equip organisational structures in order to meet the optimal standards of the missions represent challenges to which appropriate responses are constantly sought out.

The determination to provide victory with decisiveness and sustainability – victory sustainability as desideratum of achieving the final strategic goal –, through combat, stability and support actions, will have to be supported by enhancing and maximising the Land Forces human and material potential.

By permanently optimising the doctrine-man-equipment ratio, where each element capitalises on own valences, people's traits become essential elements of the armed forces services combat capability. The persevering and steadfast effort to address the need for permanent adaptation to the increasing and varied requirements of the combat space, as well as the personnel awareness of responsibility and spirit of sacrifice, against a background of high level professionalism, provides the human factor with the role of basic, vital component of the military.

The armed forces – not only the last and most valuable support of the Romanian people in times of trouble but also a vector meant to project national pride internationally and to guarantee the existence of the country in an increasingly uncertain and vulnerable world – have unconditionally fought to place Romania among the free nations able to choose and build their own future.

In the troubled times of the early Christianity, a valiant man, George, *belonging to a noble and illustrious family, and holding the rank of tribune* in the service of the Emperor Diocletian, although having been invested with highest military honours, refused to abandon his Christian faith and *he was beheaded, while ceaselessly praying, on 23 April (303 AD, A/N), in an act of upright faith until he met his end.* Brave in war and victorious in his faith in Christ, the martyr was sanctified by the Christian Church.

Victory bearers, as well as their spiritual patron, Saint George the Great Martyr, the military men in the Land Forces carry on a tradition built up with heroism and sacrifice on the battlefields in the country or thousand of kilometres away from its borders. This is a reason for us to acknowledge their merits, to admire their winning spirit, and to wish them well in their noble mission!

On the occasion of Holy Easter celebration, may everybody be enlightened and uplift the spirit!

***English version by
Diana Cristiana LUPU***

DEFENDOLOGIA ACTUALITĂȚII ȘI ACTUALITATEA DEFENDOLOGIEI SAU DESPRE UN ALT SISTEM DE CONEXIUNI ÎNTRE APĂRARE, ECONOMIE ȘI FINANȚE PUBLICE

General de brigadă dr. Maricel D. POPA

The end of the 20th century brought with it a review and a reassessment of the military phenomenon, taking out the concept of demilitarisation of the war from the laboratories of military thinking. In condensed form, it must be said that not only that the use of armed forces is no longer a priority, in terms of emergency or importance, but it began to be left somewhere behind, becoming an alternative, secondary solution.

In the age of globalisation and connectivity, in the author's opinion, the most important roles are played by economy and information. The aggressions and threats of the contemporaneity cannot have purely military solutions and the old mentality is counterproductive, leading to unnecessary consumption of resources and efforts, being doomed to failure.

Keywords: *globalisation; armed forces; lessons learned; economic power*

În câteva dintre încercările noastre anterioare am efectuat unele evaluări defendologice ale corelației dintre sistemul științelor militare și sistemul științelor economice și am prezentat, sintetic, unele elemente defendologice ale dinamicii fenomenului militar în condițiile globalizării și crizei economico-financiare mondiale¹.

În fapt, propuneam acceptarea defendologiei ca știință de bază, centrală, pe care se fundamentează sistemul științelor militare.

Aspecte privind realitatea incontestabilă a defendologiei actualității

Proiectată într-un sistem tridimensional, format din politicile publice, administrația publică și economia publică, defendologia reprezintă o știință militară teoretică, generală și metodologică. Și, așa cum economia politică se află în centrul sistemului științelor economice, defendologia este știința care se află în centrul sistemului științelor militare.

General de brigadă dr. Maricel D. Popa – șeful Direcției audit intern, Ministerul Apărării Naționale.

¹ În revista *Gândirea militară românească*, nr. 6/2011, pp. 11-16 și nr. 3/2012, pp. 54-62.

În contextul celor menționate, prezentul nostru demers se dorește a fi un experiment care are ca scop analizarea și evaluarea mesajelor de comunicare, a știrilor ca atare sau a altor date și informații transmise de media, precum și desprinderea, din rândul acestora, a acelor elemente pe care noi le-am numit ca fiind defendologice și care sunt necesare atât nevoii în sine de comunicare, cât și, mai ales, ca elemente necesare de cunoaștere și de fundamentare a deciziilor politico-militare, în cazul nostru.

Ca urmare, am ales pentru exemplificările propuse știri și date din presa obișnuită, apărute cu puțin timp înaintea experimentării noastre.

În plus, ca și cu alte ocazii, am plecat de la convingerea că tematica este una de actualitate, având în vedere atât modul de manifestare, de desfășurare și efectele crizei economico-financiare globale pe care o traversăm, cât și mult clamata iminență a unui viitor posibil război.

Așa cum rezultă și din titlul temei noastre, sistemul de coordonate propus pentru efectuarea unor noi posibile conexiuni este format din triada apărare, economie și finanțe publice. În mod evident, atunci când vorbim despre apărare, ne referim atât la cea națională, cât și la cea colectivă.

Dincolo de alte nuanțe posibile, scopul nostru este acela de a evidenția faptul că defendologia este o prezență activă și dinamică, la vedere sau nu, dar care se resimte în tot ceea ce gândim și facem noi, dar și în tot ceea ce gândesc și fac cei din jurul nostru, mai apropiați sau mai îndepărtați. Concluzia care se desprinde, în mod logic și firesc, poate fi cuprinsă într-un truism dezarmant de simplu: la nivel național, noi nu suntem singuri pe lume, aparținem satului global, facem parte din acest lanț „*trofic*” global – geostrategic, geopolitic, geoeconomic și geocultural, iar prin ceea ce gândim și facem îi putem influența pe cei din jurul nostru, așa cum cei din jurul nostru – de mai aproape sau de mai departe – ne pot influența și, în funcție de diferite conjuncturi, ne pot schimba chiar cursul istoriei.

Defendologia este un lucru foarte concret, care ne marchează constant și profund existența, atât la nivel de individ, cât și la nivel de colectivitate, în toate etapele temporale ale existenței. Nu dorim să elaborăm și să impunem paradigme false. Defendologia este știința care îmbină, armonios și eficient, preceptele privind *Vivere militare est* cu *Militare vivere est*². Dar asupra acestui subiect ne propunem să revenim, cu prezentarea detaliilor necesare unei abordări sistemice.

Referitor la *actualitate*, trebuie spus că, în condițiile principalelor dicționare, înțelegem prin aceasta tot ceea ce este actual, evenimentele sau întâmplările

² Traducere (din limba latină): *A trăi înseamnă a lupta și A lupta înseamnă a trăi.*

curente, timpul de față, prezentul, ceea ce se petrece sau interesează în clipa de față, evenimentele curente, tot ceea ce este la ordinea zilei.

Fără a fi vorba despre un principiu, mai trebuie spus că, fiind marcați de un trecut pe care, de obicei, nu noi l-am gestionat sau nu l-am gestionat în totalitate și având la orizont conturul dezirabil, dar încă incert al viitorului, ignorăm sau bagatelizăm ceea ce este mai important pentru noi: prezentul. Din această cauză, defendologia prezentului, a actualității, de altfel o realitate incontestabilă, este foarte importantă, relevantă, pentru ceea ce suntem și ne propunem să devenim.

Deși nu mai vorbim de fiecare dată despre ele, există două fenomene sau procese care fac parte din realitate, aparțin actualității și o influențează: criza economico-financiară și globalizarea. În ceea ce privește problematica fenomenului care este criza economico-financiară, ne propunem să revenim asupra teoretizării sale, deoarece, în concepția noastră, aceasta reprezintă o trăsătură definitorie a delimitării temporal-istorice a viitoarei societăți, a viitoarei epoci din istoria umanității: conviețuirea, coexistența cu crizele (de toate naturile) și re-proiectarea, regândirea coordonatelor sociale, politice, economice, ecologice, culturale ș.a.m.d. ale umanității, în acest context.

De asemenea, ceea ce noi spunem că este globalizare reprezintă, de fapt, un proces istoric, de creștere a conexiunilor dintre oameni și colectivități, de orice mărime și structură ar fi ele, astfel încât evenimentele care au loc într-o anumită parte a lumii influențează oameni și colectivități, aflate la mari distanțe, în alte părți ale lumii. Apreciem că și asupra caracterului istoric și ireversibil al acestui proces ar trebui să revenim, scoțând în evidență unele aspecte relevante, esențiale, care au un rol fundamental, determinant în ceea ce este cunoscut, de obicei, ca fiind progresul omenirii sau civilizația umană.

Toate aceste cuvinte nu sunt mari, pompoase. Ele trebuie privite în firescul lor, trebuie cunoscute și înțelese așa cum trebuie, astfel încât destinele – de la individ, la națiune – să poată fi manageriate cu eficiență, asigurându-le acces la șansele istorice reale.

Când vorbim despre actualitate, în ea se regăsește, subînțeleasă, și globalizarea. Referitor la amploarea, la coordonatele și la profunzimea acestui fenomen, iată câteva cuvinte spuse în cunoștință de cauză: Renato Ruggiero – la vremea respectivă director general al Organizației Mondiale a Comerțului – declara, cu ceva ani în urmă, în fața unui grup de oameni de afaceri germani: *„Trăim într-o economie mondială a momentului (...). Adesea ne trezim în sunetul unui radio-deșteptător japonez fabricat în Singapore sau Hong Kong. După ce am băut o cafea columbiană, în timp ce urmărim un jurnal de știri de pe un post de televiziune*

american, ne îmbrăcăm într-un costum italian confecționat din lână australiană. Ne urcăm, după aceea, într-un automobil german montat în Slovacia, pentru a merge să lucrăm într-o companie transnațională, al cărei sediu central a fost proiectat de un arhitect chinez sau finlandez. Aici, mobilierul de birou provine din Coreea de Sud, Statele Unite sau dintr-o țară europeană. Prânzul se poate servi într-un restaurant mexican administrat de un marocan, pentru a putea, apoi, asista la o reuniune internațională facilitată de o duzină de sisteme de telecomunicații naționale³.

Actualitatea defendologiei sau despre cel mai important element care determină viața noastră cea de toate zilele

Sfârșitul secolului XX a adus cu sine o reanalizare și o reevaluare a fenomenului militar, scoțând din laboratoarele gândirii militare conceptul privind *demilitarizarea războiului*⁴. În mod foarte sintetic, trebuie spus că folosirea forțelor armate nu numai că deja nu mai este ceva prioritar, în ordinea urgenței sau a importanței, dar a început să fie lăsată undeva mai în urmă, devenind o soluție alternativă, secundară.

În epoca globalizării și a conectivității, rolurile cele mai importante revin economiei și informației. Agresiunile și amenințările contemporaneității nu mai pot avea soluții pur militare. Cantonarea rigidă în vechea mentalitate este neproductivă, conduce la consumuri inutile de resurse și eforturi, fiind sortită eșecului. Iată de ce este nevoie de o abordare profundă, comprehensivă, flexibilă, adaptabilă, operativă, care să instituie răspunsuri instituționale integrate în binomul civil-militar, sub o conducere administrativă și militară unică, ceea ce va asigura și o decizie politico-militară unică.

Triada factorul militar, factorul economic și factorul informațional a intrat într-o nouă epocă. Este rândul nostru ca să ne adaptăm.

Toate aspectele menționate mai sus se constituie în argumente care pledează pentru actualitatea defendologiei, în care noi am văzut o umbră care ne însoțește permanent, fiind, așa cum am mai spus, cel mai important element care își lasă amprenta asupra vieții noastre de zi cu zi.

Trăim, de altfel, într-un mediu defendologic, iar supraviețuirea noastră – individ sau colectivitate – este asigurată și de modul în care cunoaștem, descifrăm și înțelegem mesajele din jurul nostru, de fapt, modul în care reușim să ne apărăm

³ Costea Munteanu, Alexandra Horobeț, *Finanțe transnaționale*, Editura All Beck, București, 2003, p. 53.

⁴ Gheorghe Arădăvoaice, Valentin Stancu, *Războaiele de azi și de mâine. Agresiuni neconvenționale*, Editura Militară, București, pp. 12-14.

de efectele nocive ale celor care sunt astfel sau să ne folosim de efectele benefice ale celor care chiar sunt așa.

Actualitatea defendologiei poate fi abordată, din punct de vedere teoretic, sub diverse moduri și aspecte. Dar, ea are și o profundă latură practică, precisă, concretă. Și, în cadrul acestor coordonate, propunem experimentul despre care vorbeam la început. Suntem pregătiți să ne definim actualitatea, realitatea, pe baza mesajelor sau a informațiilor din jurul nostru?

Cunoașterea și înțelegerea acestora ne fac, dacă nu victorioși, măcar mai puternici sau ne fac vulnerabili? Să nu uităm că, într-adevăr, *vivere militare est*.

Elementele suficiente și necesare, care să ne facă să ne stabilim conduita, se află, procesate sau nu, în jurul nostru. Se spune că, de la un individ, până la o națiune, elementul prim care asigură diferențierea de statut, este trecerea de la stadiul în care ceri sfaturi la stadiul în care dai sfaturi.

Actualitatea defendologiei este, ca afirmație, un truism. Dar, adevărata sa utilitate este asigurată de cunoaștere, de fler și de înțelepciunea de a folosi morala lecțiilor învățate. Altfel... Degeaba te afli în posesia unor blocuri de marmură. Ele pot fi valoroase ca atare, dar atât. Altceva este însă valoarea pe care o pot da operele de artă care ar putea rezulta din marmura prelucrată.

Să încercăm, aleatoriu, câteva exemplificări. *„Într-un scenariu apocaliptic pentru America, un profesor chinez de business le spune studenților, în 2030, cum Statele Unite au decăzut treptat, precum imperiul britanic și cel roman, din cauza politicilor economice ruinătoare. Iar acum, ei lucrează pentru noi”, spune el. Scenariul a fost citat recent de The Economist și a fost prezentat într-un clip (...), ca un avertisment pentru ceea ce va deveni America...⁵* Important și interesant este pentru noi această definiție a decăderii unei puteri economice: *„Acum, ei lucrează pentru noi”, așa cum scrie revista britanică.*

„Diferența dintre cine deține factorii de producție și unul dintre factorii de producție – și anume forța de muncă – este diferența între cei care fac ce vor și cei care fac ce pot (...). Și asta fac statele care pot și care lucrează în profitul cetățenilor lor – își organizează resursele ca să obțină produse, nu acceptă ca să-și facă cetățenii produse pentru alte companii⁶.

Spuneam și mai înainte că, în viața de zi cu zi, trecem, adeseori, pe lângă multe informații, așa cum și foarte multe alte informații trec pe lângă noi, fără a înțelege de fiecare dată că este posibil ca viața noastră

⁵ Sorin Pâslaru, *Cum de a ajuns coșmarul americanilor un vis pentru români?*, în *Ziarul financiar*, nr. 3619, 25 martie 2013, p. 3.

⁶ *Ibidem*.

să fie influențată de cauzele sau efectele unora dintre ele sau să fie chiar transformată ori determinată de ele.

Iată alte câteva exemple: „*Institutul Internațional pentru Studii Strategice (IISS), cu sediul la Londra, a estimat că volumul cheltuielilor militare ale țărilor asiatice va depăși țările europene la acest capitol, iar această predicție a devenit realitate. Într-adevăr, conform ultimei ediții a publicației Military Balance 2013, cheltuielile militare din Asia au atins, în 2012, 287 miliarde de dolari, reprezentând un total mai mare decât suma bugetelor statelor din Europa, membre ale NATO sau nu, aceasta fiind o premieră*”⁷.

„*La câteva zile de la anunțul SUA referitor la modificarea agendei privind faza a patra a scutului antirachetă, ministrul de externe polonez (...) a declarat că Polonia va investi aproximativ 33 de miliarde de euro pentru a-și construi propriul scut antirachetă*”⁸.

„*Ministrul norvegian de externe (...) a găzduit la Oslo o conferință internațională pe tema impactului utilizării armelor nucleare. Reprezentanți ai 127 de state, ai ONU, ai Comitetului Internațional al Crucii Roșii, ai Mișcării Crucii și Semilunii Roșii, precum și ai societății civile au luat parte la conferință, unde s-au dezbătut consecințele umanitare globale ale detonărilor nucleare (...). Una dintre concluziile la care s-a ajuns în timpul conferinței a fost aceea că efectele unei explozii nucleare vor fi atât de devastatoare, încât vor depăși posibilitățile oricui de a face față la ele*”⁹.

„*Săptămâna trecută, reprezentanții (...) au recunoscut faptul că România a fost atacată cibernetic în ultimele luni (...) și că amenințarea a venit din partea unui alt stat, deși până acum niciun actor implicat nu a nominalizat o entitate anume (...). Specialiștii vorbesc de un război cibernetic care se poartă între mai multe tabere, care sunt împărțite atât între mai multe state, cât și între entități oficiale și grupuri particulare...*”¹⁰.

„*Președintele rus Vladimir Putin a ordonat (...) începerea unor manevre militare de amploare în Marea Neagră. (...) La aplicațiile din regiunea Krasnodar (...) au participat aviația rusă, trupe de desfășurare rapidă, infanterie marină, dar și forțe speciale ale GRU (...). În total, 7 000 de soldați ruși au luat parte la aceste exerciții...*”¹¹.

⁷ Rubrica *Mozaic*, în *Observatorul militar*, nr. 14, 10-16 aprilie 2013, p. 15 și pe site-ul www.presamil.ro

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Vlad Andriescu, *Al treilea război mondial a început pe internet*, în *Adevărul*, 5 martie 2013, p. 5 și pe site-ul www.adevarul.ro

¹¹ Viorica Marin, *Rusia face valuri în Marea Neagră*, în *Adevărul*, 1 aprilie 2013, p. 10 și pe site-ul www.adevarul.ro.

Într-un interviu al revistei *Capital* este pusă întrebarea: Ce este putred în fundamentele sistemului bancar actual? Iată și răspunsul: „*Foarte multe lucruri. Băncile sunt un sistem cu privilegii enorme și nenaturale în comparație cu alte sectoare (...). Contractele bancare bulversează pe toată lumea. Toate aceste privilegii alimentează un imens hazard moral și un haos monetar ce fac tot mai dificil orice calcul economic*”¹².

Am putea continua aceste exemplificări cu alte segmente din realitatea imediată: Tratatul asupra Forțelor Armate în Europa (CFE) și viitorul său; adoptarea de către Adunarea Generală a ONU a primului tratat privind comerțul internațional cu arme clasice; zona euro și criza mondială; recomandările FMI referitoare la prețuri; Papa Francisc atacă Banca Vaticanului; cazul Bank of Cyprus; ONU trimite echipamente blindate suplimentare soldaților de pe platoul Golan; Coreea de Nord și criza pe care a determinat-o; ce s-a întâmplat în Tunisia și în Egipt; despre pierderile economice ale dezastrelor naturale și a celor cauzate de om; noua dilemă a Băncii Mondiale: creștere economică sau reducerea inegalităților; în cea mai mare economie a lumii, SUA, 92% din averea financiară este deținută de 5% din populație; criza alimentară din lumea arabă ș.a.m.d.

Prezent la festivitatea prilejuită de aniversarea centenarului ASE, guvernatorul BNR, Mugur Isărescu, a ținut să precizeze că, în timp ce prima lecție învățată de economiști este că nimic nu este suficient pentru satisfacerea societății, prima lecție pe care o învață politicienii este să desconsidere prima lecție a economiștilor¹³.

Așa cum spuneam și anterior, deoarece confruntarea militară a cedat locul prioritar confruntării economice, tematica economică și cea a finanțelor publice a ajuns în centrul atenției tuturor și putem observa acest lucru, inclusiv în exemplificările trecute în revistă, mai sus. În acest context, referitor la criza economică, putem afirma următoarele: „*Există motive întemeiate, credem, pentru a considera că posibilă legătură dintre criza economică și criza spirituală are o importanță cu totul particulară, care trece dincolo de dezbaterile academice, de confruntările politice sau de disputele privind politicile publice. Este o problemă ce a dobândit, mai ales în anii din urmă, o miză existențială cât se poate de acută*”¹⁴.

Cele exprimate mai sus au rolul de a nuanța, pe de o parte, conținutul relației dintre criza economică și cea spirituală (un alt subiect care poate fi analizat distinct,

¹² Interviul cu conf.univ.dr. Cristian Păun, *Ce e putred în sistem*, în revista *Capital*, nr. 13 (1019), 1-7 aprilie 2013, p. 9.

¹³ Conform *Ziarului financiar*, nr. 3627 din 4 aprilie 2013, p. 3 și pe site-ul www.zf.ro.

¹⁴ Costea Munteanu, *Criza economică – o interpretare interdisciplinară*, în *Economistul*, nr. 12 (112) din 1-7 aprilie 2013, p. 40 și pe site-ul www.economistul.ro.

în detaliu), dar, pe de altă parte, și scoaterea în evidență a comportamentului economic irațional, ca vină sau cauză în generarea crizei.

În mod sintetic și concludiv, actualitatea defendologiei este evidentă, iar în absența coordonatelor pur militare, cele economico-financiare sunt cele care pot determina mersul societății. Viața noastră cea de toate zilele este determinată de multe sau de toate detaliile, în aparență insignifiante, prezentate anterior. Iar viața noastră cotidiană include și fenomenul militar.

Înainte de a merge mai departe, trebuie reafirmat ceva: demilitarizarea conflictelor, a războiului însuși, trebuie să ne facă să nu ignorăm sau să nu bagatelizăm aspectele economice și financiare, pentru că ele sunt noile sau viitoarele zone de confruntare, ele vor determina perimetrul și caracteristicile viitoarelor teatre de operații.

Războiul viitor se află în derulare

Spuneam și cu altă ocazie că trebuie să luptăm împotriva ipocriziei de a nu spune lucrurilor pe nume. Referitor la demilitarizarea confruntării, a războiului însuși, precum și la viitorul unor astfel de ipostaze, există mai multe posibilități de abordare.

Într-o carte faimoasă, Colin S. Gray spunea: „*Toate războaiele (...) își au originile, dar nu întotdeauna și rădăcinile cele mai adânci, în perioadele interbelice în care au apărut. Eforturile de a institui și de a sprijini o ordine internațională stabilă și soarta lor fac parte din istoria strategică (...). Ordinea și războiul nu sunt doar compatibile; uneori s-a considerat că ordinea face necesar războiul (...). Războiul rece nu s-a încheiat printr-un act oficial, după cum nici nu a început printr-un act oficial. Nu putea exista un tratat de pace și, ca urmare, nu a existat o conferință pentru dezbaterea chestiunilor vremii*”¹⁵.

Trebuie să fim cinstiți cu noi înșine și să spunem deschis că problemele majore – pacea și războiul – nu pot fi abordate corect și eficient, indiferent de nivelul ierarhic sau intelectual al colectivității sau societății respective decât dacă reprezentanții sau membrii lor au predispoziția culturală adecvată și experiența istorică necesară și suficientă, astfel încât judecățile de valoare și concluziile lor să fie acceptate.

În demersul nostru, apărarea a fost și a rămas o prezență constantă, în funcție de care ne-am exprimat considerentele referitoare la defendologia actualității și la actualitatea defendologiei. Sistemul de coordonate format din economie

¹⁵ Colin S. Gray, *Războiul, pacea și relațiile internaționale. O introducere în istoria strategică*, Editura Polirom, Iași, 2010, p. 305.

și din finanțe publice ne-a permis să ne concretizăm analizele, formulând anumite judecăți de valoare, reafirmând faptul că defendologia este proiectată având la bază fundamentele politicilor publice, administrației publice și economiei publice.

Pledând pentru necesitatea întoarcerii la rațiune, prof. Daniel Dăianu spunea: *„Economiiile și societățile moderne au nevoie de reglementări și de politici economice pentru ca bunurile publice să fie furnizate în mod adecvat, iar externalitățile negative să fie prevenite sau limitate; aceasta implică funcționarea sectoarelor publice pe fundamentul alocării libere a resurselor (la prețuri de piață) și al unei competiții economice vibrante.*

E de la sine înțeles faptul că este nevoie de eficientizarea sectoarelor publice astfel încât resursele publice să nu fie irosite. Este nevoie, de asemenea, și de un reper moral, fără de care totul se împotmolește mai devreme sau mai târziu¹⁶.

După cum este lesne observabil, tot ceea ce noi am prezentat anterior poate fi sintetizat și sub formularea prof. Daniel Dăianu. Mai dorim să facem doar o simplă mențiune: printre bunurile publice, la care făcea referire citatul de mai sus, se regăsește și apărarea – națională și colectivă.

Iar dacă trebuie să facem cel puțin o remarcă la rolul finanțelor publice, acesta nu trebuie să fie doar acela de *„procurare a resurselor financiare și utilizarea lor eficientă, prin instituțiile publice specifice statului, ci și acela care, prin politicile fiscale și bugetare, să influențeze procesele economice, să corecteze evoluția ciclică a crizelor economice, să asigure o creștere economică și o stabilitate economico-socială, în general¹⁷.*

Așa după cum este cunoscut, fantoma războiului a început să circule din nou prin lume și, în special, prin Europa. Sunt foarte multe voci, chiar din sfere politice înalte, care vorbesc despre faptul că situația prezentă din Europa este asemănătoare cu cea de acum 100 de ani, înainte de izbucnirea Primului Război Mondial. Există și diferite analize și comentarii care au căutat și au găsit similitudini între situația anilor 1913 și 2013, scoțând în evidență permanenta, și mereu adaptata, confruntare dintre interesele economice, deseori concurențiale, ale marilor puteri de pe vechiul continent.

Dorim totuși să finalizăm rândurile de față într-o notă optimistă. Cu prilejul ceremoniei de decernare a Premiului Nobel pentru Pace, președintele Consiliului European, Herman van Rompuy, și președintele Comisiei Europene, José Manuel Durao Barroso, au adresat un mesaj referitor la istoria și realizările

¹⁶ Daniel Dăianu, *Capitalismul, încotro? Criza economică, mersul ideilor, instituții*, Editura Polirom, Iași, 2009, pp. 13-14.

¹⁷ Pavel Belean (coordonator), *Bugetul public și Trezoreria publică în România*, Editura Economică, București, 2007, p. 29.

UE, din perspectiva importanței evenimentului găzduit de Oslo, capitala Norvegiei. Mesajul a fost intitulat „*De la război la pace: o poveste europeană*”¹⁸.

Iată câteva detalii din acest mesaj: „*Războiul este la fel de vechi ca Europa. Continentul nostru poartă rănila lăsate de lănci și săbii, de tunuri și arme, de tranșee și tancuri. Cu toate acestea, după ce două războaie catastrofale ne-au răvășit continentul și întreaga lume, o pace durabilă s-a așternut peste Europa. (...) Ce provocare îndrăzneță a fost, așadar, pentru fondatorii Europei, să spună: da, putem pune capăt acestui ciclu fără sfârșit de violențe, putem opri logica răzbnării și putem clădi, împreună, un viitor mai bun. (...) Continentul nostru, renăscut din propria-i cenușă (...), dispune de o mare capacitate de a se reinventa. Continuarea acestei aventuri stă în mâinile generațiilor viitoare. Sperăm că acestea își vor asuma această responsabilitate cu mândrie*”.

Acestea sunt și argumentele noastre, de încredere și de autoritate, în favoarea păcii.

În același timp, ne aflăm la finalul unui demers provizoriu, de etapă, în care ne-am propus să coborâm defendologia în arena actualității, în confruntarea cu realul. Apreciem ca fiind un lucru implicit promisiunea și angajarea noastră de a reveni, în scopul detalierii conceptuale, sistematice, a ceea ce am reamintit anterior, pentru proiectarea și consolidarea aparatului științific al disciplinei propuse – defendologia, atât prin aprofundarea intimității fenomenelor și proceselor sale specifice, cât și prin detalierea sistemului de conexiuni interdisciplinare, pe care îl influențează sau îl determină.

¹⁸ Extrase din acest mesaj au fost publicate în *Economistul*, nr. 49-50(99-100), 17 decembrie 2012-13 ianuarie 2013, pp. 6-7.

ORGANISME ALE NATO CU ATRIBUȚII PRIVIND CONSTITUIREA, ÎNTREBUINȚAREA, COMANDA ȘI CONTROLUL FORȚELOR DE REZERVĂ

Colonel Adrian BĂLĂLĂU

NATO nations have undergone major transformations within their armed forces. The author considers that reserve forces are important so that the Alliance can conduct joint and combined operations and a broader spectrum of missions.

In this respect, the NRFC was established in 1981 as an independent, informal group of senior national officers responsible for reserve matters. The committee's objectives are to strengthen the Alliance reserves readiness by providing a forum for informal and candid exchange of information in areas such as mobilisation, organisation of peacetime reserve forces, motivation of reserve forces and employer support. It serves as a committee to provide policy advice on reserve issues to NATO's Military Committee. The NRFC also provides appropriate advice and support to the Interallied Confederation of Reserve Officers, to assist them in their activities in support of Alliance goals and to advise the MC on its relationship with CIOR.

Keywords: *reserve forces; Allied Command Transformation; National Reserve Forces Committee; Interallied Confederation of Reserve Officers*

Pondere diferită a forțelor de rezervă în cadrul efectivelor totale ale armatelor are un rol determinant în ceea ce privește nivelul structurilor cu atribuții în planificarea acestora. Elementul comun pe care îl întâlnim la majoritatea armatelor moderne este acela că există structuri la nivel central, cu atribuții de coordonare și control, precum și structuri de execuție la nivelul categoriilor de forțe ale armatei, iar toate aceste structuri cu responsabilități în domeniul forțelor de rezervă execută activități de recrutare, selecție, evidență, constituire și instruire a acestora.

Problema mobilizării forțelor armate fiind una exclusiv națională, nu există o politică NATO sau reglementări unitare pe această linie. Cu toate acestea, funcționează diferite organisme ale Alianței Nord-Atlantice sau recunoscute de către aceasta, cu atribuții privind constituirea, întrebuințarea, comanda și controlul forțelor de rezervă.

Principalele misiuni ale acestor organisme sunt: completarea structurilor militare active care participă

la operații conform articolului V și non-articolului V al Tratatului Atlanticului de Nord, constituirea forțelor de rezervă voluntare, sprijinirea instituțiilor statului și/sau autorităților locale, în caz de situații de urgență, participarea forțelor de rezervă în cadrul structurilor multinaționale.

Comitetul Militar (Military Committee – MC) reprezintă cea mai înaltă autoritate militară a Alianței și își desfășoară activitatea sub conducerea politică a Consiliului Nord-Atlantic, a Comitetului pentru Planificarea Apărării și a Grupului pentru Planificare Nucleară, fiind împuternicit să evalueze periodic necesitatea revizuirii *concepției Alianței privind întrebuințarea forțelor de rezervă în operațiile militare*, inclusiv aspectele privind încadrarea acestora și generarea forțelor. În acest scop, periodic face recomandări Comitetului Național pentru Forțele de Rezervă în scopul continuării sprijinului pentru asigurarea forțelor de rezervă necesare operațiilor actuale, susținerea pe termen lung a forțelor, precum și în vederea revizuirii politicii privind asigurarea forțelor de rezervă.

Statul Major Militar Internațional (International Military Staff – IMS) planifică, evaluează și recomandă politici privind aspectele militare, inclusiv în domeniul *forțelor de rezervă*, le supune analizei MC și asigură aplicarea imediată a deciziilor Consiliului Nord-Atlantic. Este încadrat cu personal civil permanent și militar asigurat de către națiunile membre pe baza alocării de posturi.

Comandamentul Aliat pentru Transformare (Allied Command Transformation – ACT) asigură cadrul instituționalizat pentru managementul transformării capabilităților NATO: „*Transformarea înseamnă a ne face datoria în NATO în mod mult mai inteligent. Pentru asta, este nevoie să ne axăm pe capabilitățile, pregătirea, educația, doctrina, conceptele viitoare și, mai ales, trebuie să recunoaștem că întreaga agendă presupune o modificare a culturii și a percepției*”¹.

În calitate de motor al transformării militare a NATO, ACT coordonează unitar energiile și creativitatea națiunilor și concentrează efortul pentru a duce Alianța înainte, gândirea intelectuală inovativă fiind critică în acest proces. Una dintre cele mai importante decizii a fost aceea de a modifica structura de comandă a NATO pentru a asigura „*o structură de comandă mai suplă, eficientă și eficientă, care să poată fi ușor dislocată, în vederea îndeplinirii cerințelor operaționale necesare desfășurării întregii game de misiuni ale Alianței*”. În sediul său, comun cu cel al Comandamentului Forțelor Întrunite al SUA, de la Norfolk, Virginia, ACT are elemente de comandă la Centrul Întrunit de Război din Norvegia, Centrul Întrunit de Analiză și Experiență din Portugalia, Centrul Întrunit de Pregătire a Forțelor din Polonia și la Centrul NATO de Cercetări Marine din Italia.

¹ Cf. Amiral Sir Mark Stanhope, *Marina Regală Britanică*, cuvântul de deschidere al Congresului de iarnă NRFC, ACT HQ, Norfolk, 2006.

ACT este reprezentat și sprijinit de elemente de stat major la sediile NATO și la SACEUR².

Bazat pe filozofia matricială pe verticală și pe orizontală, ACT, prin mijloace moderne de management, își concentrează activitatea în *patru domenii funcționale* pentru transformarea militară a NATO: capabilități; implementare; comandă, control, comunicații, computere și informații (C4I); resurse și logistică.

În plus, pe lângă cele patru domenii funcționale au fost create cinci *echipe integrate pentru capabilități (Integrated Capability Teams – ICTs)* cu rolul de a coordona, planifica, identifica, analiza și consilia soluțiile pentru capabilitățile specifice domeniilor și obiectivelor de transformare, după cum urmează: *superioritate informațională și capabilități NATO în rețea (Information Superiority & NATO Network Enabled Capabilities)*; *operații expediționare (Expeditionary Operations)*; *logistică integrată (Integrated Logistics)*; *angajare efectivă și manevra întrunită (Effective Engagement & Joint Maneuvre)*; *cooperare civil-militar (Enhanced CIMIC)*.

ACT coordonează activitățile de învățământ din cadrul Școlii NATO de la Oberammergau și cercetarea științifică a Centrului pentru Cercetări Submarine, la Spezia, în Italia, în sensul înțelegerii mediului de securitate, a noilor concepte, a însușirii procedurilor de stat major, a procesului de management al resurselor și capabilităților și, nu în ultimul rând, experimentarea și validarea ideilor și conceptelor novatoare, în spiritul transformării militare.

ACT a realizat și menține un parteneriat activ cu națiunile, agențiile NATO și centrele de pregătire, centrele de excelență naționale și multinaționale, mediul academic și cel industrial, fiind în măsură să conducă și să coordoneze transformarea militară, având procesele, structurile și sistemele de relații organizate după modele de afaceri (*business lines*) care sunt complet diferite de structurile și metodologiile convenționale militare. Acest mod de abordare îi permite ACT să fie inovativ și proactiv, să materializeze conceptele în capabilități într-o manieră deliberată și sistematică, să evalueze progresele, să fie flexibil și să rezolve situațiile neprevăzute sau atipice procesului de transformare.

Pe serverul ACT de la Norfolk a fost creată o bază de date, restricționată, unde se găsesc *informații detaliate despre sistemele forțelor de rezervă*, despre diferite prevederi juridice și facilități sociale acordate rezerviștilor din cadrul națiunilor care au contribuit la realizarea acestei baze de date.

În același timp, ACT pune la dispoziția conducerii NATO și națiunilor expertiza sa în domeniile transformării militare. Structurile și procesele ACT, precum și relațiile

² Cf. *Raportul anual al NRFC/CIOR*, prezentat la Congresul de iarnă NRFC, ACT HQ, Norfolk, 2011.

sale cu alte organizații sunt evaluate și adaptate continuu pentru a rămâne viabile și constructive, întreaga gamă a inițiativelor sale reprezentând o bază eficientă pentru facilitarea unei transformări susținute a Alianței.

Rezultatele acestor schimbări sunt totuși impresionante, în primul rând datorită plasării tuturor responsabilităților operaționale sub comanda ACO, realizându-se, astfel, o diviziune a muncii mai clară între ACO și nou înființatul ACT: primul stabilește standardele unităților, iar cel de-al doilea asigură instruirea necesară pentru a putea fi incluse într-un comandament NATO. Ambele certifică atingerea standardelor stabilite pentru aceste unități.

Prin urmare, ACT are ca obiective principale organizarea agendei NATO privind planificarea apărării și transformarea capabilităților Alianței. ACT dispune de o bogată experiență pe care însă trebuie s-o împărtășească țărilor membre ale Alianței. Acestea aleg, adeseori, să își dezvolte propriile agende de transformare, fără a colabora cu Alianța. În foarte puține situații, statele respective pot beneficia de experiențele celorlalți membri, referitor la definirea cerințelor capabilităților și, de asemenea, la planificarea viitoarelor forțe. *Totodată, trebuie să conducă la revigorarea PCC pentru concentrarea eforturilor, pe deficiențele de capacitate care au impact asupra NRF și pe punctele critice pentru viitoarele misiuni ale NATO.*

Comitetul Național pentru Forțele de Rezervă

După primirea în Alianța Nord-Atlantică, România a fost invitată, în luna februarie 2005, să se alăture, ca membru cu drepturi depline, *Comitetului Național pentru Forțele de Rezervă (National Reserve Forces Committee – NRFC)* și să participe la activitățile desfășurate de acesta. *NRFC este forumul central al Alianței pentru problema rezerviștilor și are misiunea de a elabora propuneri conceptuale și de a dezvolta cerințele Comitetului Militar al NATO și ale națiunilor membre referitoare la rezerviști, precum și de a asista și consilia Confederația Interaliată a Ofițerilor de Rezervă (CIOR) în activitățile pe care aceasta le desfășoară, în vederea atingerii scopurilor Alianței.*

NRFC a fost înființat în anul 1981 ca forum pentru schimbul reciproc de informații, între națiunile membre ale NATO, în problema rezerviștilor, țări care erau și membre ale Confederației Interaliată a Ofițerilor de Rezervă. NRFC a fost acreditat de către Comitetul Militar al NATO în luna noiembrie 1996 și își desfășoară activitatea în baza următoarelor documente: *Directiva Comitetului Militar al NATO nr. MC 392/1998 referitoare la relația dintre NRFC și NATO; Directiva Comitetului Militar al NATO nr. MC 248-1/1998 referitoare la relația dintre CIOR și NATO; Directiva Comitetului Militar al NATO nr. MC 317-1/2002 referitoare la structura de forțe a NATO; Directiva Comitetului Militar al NATO nr. MC 441/1 referitoare*

la politicile NATO privind Forțele de Rezervă; Memorandumul de înțelegere dintre CIOR și NRFC din luna februarie 1998, actualizat și completat în anul 2003.

Principalele obiectivele ale NRFC sunt: întărirea capacității de acțiune a rezervelor Alianței prin asigurarea unui forum deschis privind schimbul de informații și experiența dobândită; consilierea Comitetului Militar al NATO în problema forțelor de rezervă; sprijinirea CIOR pentru activitățile pe care le desfășoară în folosul Alianței³.

În prezent, prin aderarea Croației, numărul statelor membre ale NRFC a ajuns la 24, Australia este membru observator permanent, la care s-ar putea adăuga în viitor Austria, Finlanda, FYROM⁴, Suedia și Elveția. De asemenea, există câte un reprezentant de la ACT, ACO și IMS. Compunerea de principiu este prezentată în figura 1.

La nivelul NATO s-a demarat procesul de revizuire a documentelor MC care reglementează domeniul forțelor de rezervă, în vederea actualizării acestora cu cerințele noului concept strategic și împărtășirea celor mai bune practici privind organizarea, constituirea, utilizarea și menținerea forțelor de rezervă în viitor, în contextul restructurării forțelor armate din multe state membre⁵. Procesul de revizuire a acestor documente este condus de către IMS, cu sprijinul NRFC și CIOR. Delegațiile țărilor sunt alcătuite din ofițeri cu responsabilități în domeniul mobilizării și al forțelor de rezervă, având mandatul să susțină puncte de vedere referitoare la problemele ce se pun în discuție. Fiecare țară membră asigură o delegație formată din 2-4 membri (un șef de delegație și 1-3 ofițeri de stat major).

Președinția NRFC este asigurată de un ofițer cu gradul de general din una dintre țările membre ale NATO, ales pe o perioadă de 2 ani, cu misiunea de a organiza și conduce reuniunile comitetului, precum și de a coordona activitatea acestuia. În prezent, președinția comitetului este deținută de către Franța.

NRFC se întâlnește de două ori pe an, iarna, de regulă, la Comandamentul NATO din Bruxelles și vara în diferite țări membre, de obicei odată cu congresul CIOR. Aceste activități se planifică și se pregătesc prin întâlniri ale ofițerilor de stat major, primăvara și toamna, între sesiunile de lucru ale Comitetului.

Până în prezent, la întâlnirile la care delegația României a participat, activitățile s-au desfășurat sub deviza *transformare – integrare – motivare*. Majoritatea țărilor membre ale NATO au reorganizat forțele armate, inclusiv pe cele de rezervă,

³ Cf. MC 392, *Relationship between NRFC and NATO*, aprobat de MC, NATO HQ, 27 martie 1998.

⁴ Turcia recunoaște Republica Macedonia cu numele ei constituțional.

⁵ Cf. *Rapoartele anuale ale NRFC și CIOR*, prezentate pe timpul reuniunii Comitetului Militar în Sesiune Permanentă, NATO HQ, Bruxelles, 07 iulie 2011.

Membrii NRFC & CIOR		Membrii CIOR	
	Belgia		Luxemburg
	Bulgaria	Observatori CIOR	
	Canada		Moldova
	Cehia	Observatori permanenți NRFC	
	Croatia		Australia
	Danemarca		International Military Staff (IMS)
	Estonia		Allied Command Transformation (ACT)
	Franța		Allied Command Operations (ACO)
	Germania	Membrii asociați ai CIOR	
	Grecia		Albania
	Italia		Austria
	Letonia		Elveția
	Lituania		Finlanda
	Marea Britanie		FYR Macedonia (Turcia recunoaște Republica Macedonia cu numele ei constituțional)
	Norvegia		Suedia
	Olanda	Invitați CIOR	
	Polonia		Africa de Sud
	România	Membrii NATO fără Forță de Rezervă	
	Slovacia		Islanda
	Slovenia		Portugalia
	Spania		
	Statele Unite ale Americii		
	Turcia		
	Ungaria		

Figura 1: Componerea NRFC & CIOR⁶

⁶ Pe site-ul http://www.cior.net/getattachment/About-CIOR/Key-Documents/Dutch_Presidency_Booklet.pdf.aspx.

pentru a fi mai bine pregătite în vederea îndeplinirii viitoarelor misiuni. Acest lucru a avut un efect semnificativ și asupra structurii forțelor de rezervă.

Pentru a reflecta importanța crescândă a forțelor de rezervă în operațiile conduse de NATO, pe timpul activităților NRFC s-a pus accent pe prezentarea unor teme legate de sistemul de pregătire a rezerviștilor pentru participarea la operații ale Alianței, în cadru întrunit și/sau multinațional. Acest lucru a fost subliniat și de președintele Comitetului Militar al NATO, *generalul Raymond Henault*, precum și de comandantul Forței NATO de Răspuns (*NATO Response Force – NRF*) de la Brunssum/Olanda, *generalul Back*, care au precizat că pregătirea profesionistă și experiența sunt elemente importante care permit rezerviștilor să aibă o instruire echivalentă cu cea a forțelor active și, prin urmare, cât mai mulți rezerviști trebuie antrenați la nivelul forțelor active.

Referitor la *pregătirea rezerviștilor pentru participarea la misiuni internaționale*, NRFC a contactat Colegiul de Apărare NATO de la Roma și Școala NATO de la Oberammergau pentru a extinde oportunitățile de pregătire a rezerviștilor la instituțiile NATO. Ca urmare, Colegiul de Apărare NATO a deschis cursuri modulare de pregătire pentru ofițerii în rezervă, iar la Școala NATO de la Oberammergau au participat deja la cursurile de pregătire câteva serii de ofițeri de rezervă din diverse țări membre ale NRFC⁷.

În continuare, pornind de la implicațiile costurilor și ale constrângerilor educaționale, se studiază posibilitatea ca ofițerii în rezervă să folosească metodele de învățământ la distanță (e-learning) oferite de către Colegiul NATO de Apărare sau de către ACT. Accesul la temele și informațiile de care au nevoie se poate face prin accesarea paginii de internet a ACT, rezerviștii având posibilitatea să aleagă modulele și temele pe care doresc să le parcurgă, în funcție de timpul la dispoziție, fiecare modul finalizându-se cu un test de evaluare.

Avantajele acestei metode sunt costurile minime în comparație cu procesul de pregătire academic, accesul crescut la o mare varietate de teme, precum și prezentarea ușoară de noi concepte și domenii pe care rezerviștii nu au ocazia să le întâlnească. În același timp, poate fi considerat un *dezavantaj* faptul că rezerviștii nu au acces la subiecte speciale, nu se asigură o discuție directă cu cadrele didactice, iar interactivitatea cu alți studenți este redusă.

Scopul campaniei educaționale a NRFC este de a îmbunătăți cunoașterea și înțelegerea valorilor Alianței, a conceptelor politico-militare, a adaptării lor extern – intern, noile misiuni, posibilele riscuri la adresa securității, sistemele politice,

⁷ Cf. *Raportul prezentat în Comitetul NRFC*, Congresul de vară al NRFC, Stavanger, Norvegia, 2010.

de securitate, apărare, socio-economice ale țărilor membre ale NATO, rolul major al organizațiilor internaționale în securitatea euroatlantică, tendințele din mediul de afaceri cu posibile influențe în securitatea NATO. Pe scurt, ofițerii în rezervă trebuie să obțină o calificare egală cu cei activi atunci când servesc temporar la nivel internațional în operații NATO și în cartiere generale.

Ca o problemă recurentă, în programul reuniunilor NRFC au fost dezbătute aspecte privind sprijinul națiunilor membre angajate în dezvoltarea noilor structuri de forțe, ca răspuns la rolurile asumate de Alianță. Multe națiuni au inițiat măsuri de schimbare a modelului structurilor de forțe care au în compunere subunități, unități și mari unități bazate pe conscripție la modele bazate pe profesionism și voluntariat. Orice modificare a structurii forțelor active, în cele din urmă, va avea un impact asupra structurii forțelor de rezervă. NRFC oferă exemple de modele de structuri de rezervă prin care se poate facilita angajarea rezervelor în sprijinul operațiilor interne și internaționale. De asemenea, NRFC discută în mod regulat despre adoptarea celor mai bune practici în ceea ce privește legătura dintre structura de rezervă și politicile specifice, pentru a sprijini conceptul de rezervă operațională.

Începând cu anul 2010, NRFC și-a concentrat activitățile și discuțiile pe probleme privind aspectele operaționale, legate în special de rezerva de sprijin la operațiile NATO, utilizând cadrul operațiilor curente în Afganistan. Discuțiile au acoperit întregul spectru al capabilităților forțelor de rezervă (de la operații de capabilități de nișă specializate, cum ar fi cooperarea civil-militari – CIMIC, care beneficiază de calificările profesionale civile de rezerviști, la exemple de capacități de înaltă pregătire pentru luptă, care pot fi generate de un program concentrat și bine gestionat de pregătire a forțelor de rezervă).

Un alt aspect pe care se pune accent este acela referitor la *sprijinul angajatorilor* în relația cu rezerviștii. În țări precum Australia, Canada, Marea Britanie, SUA sunt create structuri speciale în subordinea ministerelor apărării care au ca sarcină rezolvarea problemelor privind sprijinul rezerviștilor în relația cu angajatorii. Există legislație specifică privind stabilirea drepturilor și responsabilităților angajatorilor și angajaților care fac parte din componenta de rezervă și care participă la misiuni cu forțele armate.

La nivel național, statele membre ale NATO își reevaluează sprijinul acordat diferitelor *structuri asociative ale rezerviștilor*, în principal ca rezultat al reducerilor

⁸ Franța, de exemplu, are câte doi deputați și senatori ale căror responsabilități sunt orientate către problematica rezerviștilor.

bugetare în curs. Organizațiile/federațiile naționale de rezerviști sunt constituite dintr-un spectru larg de personal militar retras din activitate și un număr semnificativ de cetățeni voluntari. Mai exact, în aceste organizații există două tipuri de membri: *rezerviști activi*, care îndeplinesc misiuni naționale sau pentru serviciul activ în misiuni internaționale (foști militari activi, foști militari în termen etc.), și *rezerviști non-activi*, care sunt atașați de aceste organizații și cărora li se acordă o atenție deosebită, deoarece, în majoritatea cazurilor, aceștia sunt persoane cu rang înalt (influent) în societatea civilă, autorități publice locale sau chiar parlamentari⁸.

În următorii ani, preocupările NRFC vor rămâne axate pe:

- continuarea sprijinului transformării NATO, prin colaborarea cu ACT și derularea unor întâlniri la sediile ACT, unde există posibilitatea transmiterii informațiilor și împărtășirii experienței dobândite;
- forțele de rezervă sunt o responsabilitate națională și, prin urmare, fiecare țară poate avea structuri, roluri și politici specifice cerințelor naționale și angajamentelor internaționale asumate;
- creșterea motivației pentru recrutarea și atragerea rezerviștilor în cadrul forțelor armate, având în vedere că din ce în ce mai multe țări renunță la serviciul militar conșcript;
- ca o recunoaștere a rolului important pe care Forțele de Rezervă îl au în asigurarea sprijinului operațiilor actuale, NRFC va continua să acționeze în viitor pentru o dezvoltare profesională corespunzătoare, ca parte a structurii de pregătire, inclusiv prin participarea rezerviștilor la exercițiile colective conduse de către NATO;
- continuarea participării ofițerilor în rezervă la cursurile de pregătire ce se desfășoară la Colegiul de Stat Major al Forțelor Întrunite din SUA, precum și participarea acestora la exercițiile conduse de către ACT.

Cooperarea între NRFC și ACT este stabilită pe baza unor acorduri reciproce, potrivit domeniului fiecăruia de responsabilitate, ambele organisme având o misiune comună și un interes comun în transformarea NATO și se recunosc reciproc ca agenți de transformare, misiunea ACT fiind aceea de a fi „*agentul de forță al NATO pentru schimbare, care să ducă la îmbunătățirea continuă a capacităților Alianței de a apăra interesele globale de securitate ale NATO*”⁹.

În acest sens, *NRFC este de acord să promoveze programul transformării prin intermediul comunicării cu MC, CIOR și cu națiunile, să acționeze activ pentru misiunile ACT de sprijinire a rezervelor naționale prin exerciții, experiență*

⁹ Pe site-ul <http://www.act.nato.int/general-info/history-of-allied-command-transformation>.

și alte operații, să mențină integritatea informației în cadrul NRFC prin folosirea paginilor web ACT. În același timp, *ACT consimte* să găzduiască reuniunile periodice ale NRFC la sediul ACT sau la comandamentele subordonate ale ACT din Europa, să sprijine inițiativele NRFC pentru cursurile componente de rezervă la instituțiile de învățământ ale NATO și să găzduiască pagina web pe site-ul ACT Reserve Wise.

Confederația Interaliată a Ofițerilor de Rezervă

„Cei 800 000 de ofițeri de rezervă din CIOR constituie un sprijin de neprețuit și de neînlocuit pentru Alianță. Nu am nicio îndoială că noua strategie a Alianței va preconiza o dependență și mai mare față de Forțele de Rezervă pentru asigurarea și în continuare a unei apărări și descurajări eficiente”¹⁰.

Confederația Interaliată a Ofițerilor de Rezervă este o organizație nonpolitică, neguvernamentală și nonprofit, destinată cooperării între asociațiile naționale ale ofițerilor de rezervă. Nenumăratele contacte și vizite între asociațiile ofițerilor de rezervă din Belgia, Franța și Olanda care au avut loc începând cu anul 1935 și momentul izbucnirii celui de al Doilea Război Mondial, reluate între 1946 și noiembrie 1948, au culminat cu organizarea la Bruxelles a unui prim congres în care a fost constituită și fondată oficial CIOR, eveniment la care au fost prezenți și observatori din partea asociațiilor naționale din Canada, Luxemburg, Regatul Unit al Marii Britanii și SUA.

Ulterior datei de constituire, la CIOR au aderat și alte asociații ale ofițerilor de rezervă din statele membre ale NATO, începând cu Luxemburg în 1952, urmat de Danemarca în 1956, Grecia în 1957, SUA în 1958, Italia în 1961, Regatul Unit al Marii Britanii în 1963, Canada în 1964 și Norvegia în 1966. În prezent, CIOR acoperă o zonă cuprinsă între Marea Mediterană și Oceanul Pacific și garantează interesele de apărare a peste 600 de milioane de oameni. În evidența CIOR sunt ofițeri de rezervă, membri ai asociațiilor naționale, care activează în industrie, învățământ, mediul de afaceri, academic și politic, mulți dintre ei ocupând funcții de conducere în aceste domenii de activitate, fiind în măsură să ofere informații competente în problemele de apărare.

În conformitate cu statutul și normele legale de funcționare, *principalele obiective* ale CIOR sunt: contribuirea la întărirea capacităților de descurajare și de apărare ale NATO și al țărilor semnatare; sprijinul politicilor NATO și contribuirea la atingerea obiectivelor Alianței; menținerea unui contact strâns cu toate autoritățile

¹⁰ Secretarul General al NATO, cuvântul de deschidere al Congresului de vară al CIOR, Calgary, Canada, 2008.

și comandamentele militare ale NATO; stabilirea și dezvoltarea contactelor între ofițerii de rezervă pentru a spori cunoașterea și înțelegerea reciprocă; menținerea, prin asociațiile naționale, a unei legături strânse cu organismele de apărare; realizarea uniformității obligațiilor, drepturilor, instruirii și mobilizării ofițerilor de rezervă din cadrul NATO, în condițiile respectării diferențelor și tradițiilor naționale.

Relația între CIOR și NATO, care, în decursul anilor, a fost intensă, a fost oficializată în 1976, când autoritatea militară supremă a NATO, Comitetul Militar, a aprobat documentul MC 248, care reglementa cooperarea în probleme militare între NATO și CIOR. Ulterior, a fost desemnat un reprezentant permanent al CIOR pe lângă Comitetul Militar, la Statul Major Militar Internațional. La nivel politic, ofițerul de legătură pentru informații de apărare din Direcția Informații a NATO are, în numele Secretarului General, responsabilitatea atât pentru contactul oficial între NATO și CIOR, cât și pentru asigurarea consultanței în probleme politice. În faza unei recomandări din MC 248, în cadrul Comandamentului Forțelor Aliate din Europa (SHAPE) a fost numit un consilier pentru problemele Forțelor de Rezervă.

NATO și SHAPE sprijină activitățile educative și informative pentru ofițerii de rezervă. Toate cele 20 de cursuri organizate la Școala NATO/SHAPE de la Oberammergau sunt accesibile ofițerilor de rezervă. Din doi în doi ani, Colegiul de Apărare NATO (Roma) organizează un curs de o săptămână pentru ofițerii de rezervă din țările membre ale Alianței.

Annual, se ține la NATO și SHAPE un seminar de informare pentru tinerii ofițeri de rezervă. În plus, cu prilejul Congresului CIOR se organizează un Atelier tot pentru ofițerii de rezervă tineri. La doi ani, NATO și SHAPE găzduiesc un seminar pentru ofițerii de rezervă cu experiență și, în anii alternativi, un alt seminar pentru editorii revistelor ofițerilor de rezervă. Este un lucru evident că, după Congresul CIOR de la Strasbourg, din 1952, care a decis stabilirea unor relații permanente cu NATO, s-au realizat multe în domeniul creșterii contribuției CIOR la apărare.

În scopul atingerii obiectivelor sale, CIOR se întrunește în fiecare an, de fiecare dată în altă țară membră. Congresele, care durează cinci zile, se țin în iulie sau august. Cu acest prilej, sunt discutate problemele curente legate de NATO și forțele sale de rezervă. În plus, există comunicare și interacțiune între ofițerii de rezervă și NATO. Pe durata congresului, se desfășoară și o competiție militară constând în orientare militară, ședințe de trageri cu armamentul individual, cursă cu obstacole, înot și acordarea primului ajutor.

Așa cum am arătat, simultan cu congresul de vară se organizează și un *Atelier de lucru* al tinerilor ofițeri de rezervă. Asociația națională găzduiește, în exclusivitate, de planificarea și organizarea în detaliu a congresului respectiv.

Conferința de iarnă a Comitetului executiv și a Comisiilor se organizează la Statul Major NATO din Bruxelles, Belgia, de obicei în prima săptămână a lui februarie, unde se continuă discutarea problemelor, se finalizează activitățile congresului de vară și se colaborează cu Statul Major NATO.

Asociațiile naționale ale ofițerilor de rezervă constituie nucleul CIOR, dar acestea își mențin independența totală în problemele naționale. Ele își aleg din rândurile propriilor membri delegații în CIOR, iar șeful fiecărei delegații devine unul dintre vicepreședinții CIOR. Președintele și Secretarul General sunt aleși pentru doi ani și fac parte din aceeași asociație națională.

Comitetul Executiv, autoritatea Supremă a CIOR, este compus din Președinte, Secretarul General, Vicepreședinte și încă maximum patru delegați din partea fiecărei asociații naționale. Comitetul Executiv este organismul responsabil cu politica și decide care dintre țări își va asuma președinția CIOR, locurile de desfășurare a congreselor, proiectele repartizate diferitelor comisii și acțiunile ce urmează a fi întreprinse pentru realizarea acestor proiecte. Organul financiar al CIOR se ocupă cu evidența cotizațiilor anuale provenite de la asociațiile naționale membre. Aceste fonduri sunt completate cu donații, subvenții și donații testamentare.

În numele Comitetului Executiv funcționează șase comisii permanente cu atribuții specifice. Fiecare delegație națională este reprezentată de cel puțin un membru pentru fiecare comisie. Toate comisiile au un președinte, un vicepreședinte și un secretar, funcții ce sunt ocupate pentru doi ani, cu posibilitatea realegerii pentru încă doi ani. Responsabilitățile comisiilor sunt: *comisia 1* (Statutul ofițerului de rezervă, mobilizare, educație/formare, instruire și schimb de date) studiază și sugerează căile de îmbunătățire a apărării NATO prin aportul forțelor de rezervă membre; *comisia 2* (Probleme și concepții de apărare, schimbul de informații referitoare la concepțiile statelor membre, a evenimentelor și tendințelor care afectează NATO) studiază dezinformarea legată de NATO și rezervele acesteia; *comisia 3* (Relații publice și informații) realizează schimbul de informații despre imaginea publică a NATO, apărarea și rezervele NATO, recomandă politica de presă și informații și contribuie la promovarea NATO în statele membre ale Alianței, sprijină Comitetul Executiv în domeniile politicii și planificării generale; *comisia 4* (Probleme juridice) sprijină problemele juridice cu impact asupra NATO, apărării și rezervelor sale; *comisia 5* (Planificarea apărării civile și pentru situații

de urgență) realizează schimbul de informații privind pregătirea pentru dezastre și procedeele pentru situații de urgență ale țărilor membre, inclusiv comandă, conducere, pregătire, planificare și instruire; *comisia 6* (Competiții militare) conduce și organizează desfășurarea competițiilor militare CIOR.

BIBLIOGRAFIE

1. ***, ACT DIR 45-2, *Responsibilities for the Management of U.S. Reserve Component (RC) Personnel in Allied Command Transformation (ACT)*, HQ SACT, Norfolk, Virginia, 2006.
2. ***, AJP-9, *NA TO CIMIC Doctrine*, NATO HQ, Bruxelles, 2005.
3. ***, AJP-01 (D) *Allied Joint Doctrine*, NATO HQ, Bruxelles, 2010.
4. Baza de date a Comitetului Militar NATO privind Forțele de Rezervă, pe site-ul <http://transnet.act.nato.int>, <http://jadl.act.nato.int>.
5. ***, J.P. 4-05.1, *Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Manpower Mobilization and Demobilization Operations: Reserve Component (RC) Callup*, NATO HQ, Bruxelles, 1998.
6. ***, MC 248-1, *Directiva Comitetului Militar*, NATO HQ, Bruxelles, 1998.
7. ***, MC 392 (Revised), *MC Directive for Recognition of the National Reserve Forces Committee (NRFC)*, NATO HQ, Bruxelles, 1998.
8. ***, MC 317-1, *Directiva Comitetului Militar*, NATO HQ, Bruxelles, 2002.
9. ***, MC 0519, *Conceptul Comitetului Militar NATO privind Forțele de Rezervă*, NATO HQ, Bruxelles, 2005.
10. ***, MC 441/1, *Directiva Comitetului Militar*, NATO HQ, Bruxelles, 2005.
11. ***, MCM 0007, *Decizia Comitetului Militar NATO privind relația dintre Forța de Răspuns a NATO și Forțele de Rezervă*, NATO HQ, Bruxelles, 2005.

EXIGENȚE IMPUSE SISTEMELOR DE COMUNICAȚII OPERATIVE NAȚIONALE PENTRU INTEGRAREA ÎN SISTEMELE DE COMUNICAȚII UNIFICATE ÎN OPERAȚIILE DE COALIȚIE

Colonel Daniel BRĂTULESCU

The author discusses the importance of integrating national operational communications into the Unified Communications Systems currently used in the theatres of operations.

In this respect, the trends and necessary courses of action to ensure timely and effective information transfer and the UCS interoperability, the standard models considered essential in the design and implementation of operational information transfer, the vulnerabilities and threats to the UCS security are mentioned.

In conclusion, it is shown that the need to identify and address the demands on national operational communications systems for their integration into UCS is the current concern of those in charge.

Keywords: *standardisation; interoperability; communications and information systems; encryption*

Integrarea sistemelor de comunicații operative naționale în sistemele de comunicații unificate (SCU), utilizate în operațiile de coaliție contemporane, reprezintă posibilitatea de transfer către aceste sisteme a sistemelor de comunicații și informatice tradiționale și are rolul de a asigura posibilitățile de proiectare și organizare a unor servicii de comunicații și informatice securizate, care sunt definite de platforma arhitecturală sistemică de comunicații unificate printr-o gamă completă de soluții tehnologice, capacități de gestionare coerentă a transferurilor informaționale, aplicații de interfațare și compatibilitate tehnică, priorități și/sau restricții de acces al utilizatorilor la pachetelor de date vehiculate, precum și un management coerent al întregului flux configurat în mediul acțiunilor militare de coaliție.

Interoperabilitatea SCU generează prin interconectarea în cadrul arhitecturii specifice a echipamentelor și mijloacelor componente

Colonel Daniel Brătulescu – Direcția comunicații și informatică, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale.

ale sistemelor de comunicații și informatice tradiționale, care sunt organizate cu respectarea condițiilor de securitate și interfațare, acceptate la nivelul coaliției, și în conformitate cu cerințele operaționale de comandă și control ale misiunii, suplimentarea posibilităților de realizare a transferului informațional către forțele participante la operație și diversificarea serviciilor de comunicații și informatice asigurate utilizatorilor, în funcție de cerințele de schimb informațional.

Sistemele de comunicații unificate

- **Interoperabilitate**
- **Obiective cuantificabile**
- **Asigurare informațională**

Exigențele impuse sistemelor de comunicații operative naționale pentru integrarea acestora în sistemele de comunicații unificate utilizate în operațiile de coaliție sunt reprezentate și definite prin modalitățile de asimilare a cerințelor de interoperabilitate a sistemelor de comunicații unificate.

Acest fapt generează necesitatea identificării și implementării, pe perioada desfășurării acțiunilor militare de coaliție, a măsurilor și direcțiilor de acțiune considerate oportune de specialiștii în domeniu, în vederea soluționării aspectelor specifice de compatibilitate tehnică și procedurală a sistemelor aflate în funcțiune, pentru asigurarea pe parcursul derulării misiunilor a unui transfer informațional oportun și eficient, conform nevoilor operaționale de comandă și control.

Orientările și principiile privind realizarea interoperabilității SCU utilizate în operațiile de coaliție contemporane derulate în Afganistan sunt reprezentate prin următoarele tendințe și direcții necesare de acțiune, în vederea asigurării posibilităților de realizare oportună și eficientă a transferului informațional:

- *interoperabilitate continuă*, reprezentată ca o preocupare permanentă privind atât creșterea gradului de compatibilitate tehnică, precum și suplimentarea posibilităților de interconectare a elementelor sistemului;
- *responsabilitate centralizată*, în sensul că evaluarea nivelului de interoperabilitate a sistemelor și rețelelor conectate îi revine Comandamentului Întrunit al Forțelor de Coaliție (HQ JTF) la nivelul întregului teatru de operații;
- *arhitectură de comunicații și informatică bazată pe servicii*, definită ca facilitare a sistemelor de a utiliza platforme de integrare și capacități de interfațare, pentru a pune la dispoziție, în mod coerent, servicii de comunicații și informatice;
- *management unificat al punctelor de acces și interconectare*, reprezentat prin posibilitățile de control, la nivelul teatrului de operații, al accesului în rețelele clasificate, precum și de certificarea/acreditarea conform

standardelor acceptate la nivelul coaliției, a drepturilor utilizatorilor la informațiile confidențiale;

- *adaptabilitate* definită prin derularea eficientă a activităților și procedurilor de reconfigurare tehnică a sistemelor, în sensul asigurării unor servicii oportune, conform nevoilor operaționale ale misiunii;
- *obiective cuantificabile* pe linie de interoperabilitate bazate pe proceduri, standarde și protocoale coerente, oportune și eficiente, adaptate la specificul misiunilor și care, prin criteriile de compatibilitate, integrare arhitecturală și convergență a sistemelor componente, asigură transferul sistemelor de comunicații și informatice tradiționale către SCU;
- *certificare și acreditare tehnică* reprezentate de cerințe specifice echipamentelor și mijloacelor de comunicații și informatice, care să le asigure, prin îndeplinirea standardelor acceptate la nivelul coaliției, posibilitatea de interconectare în arhitecturile tehnice deschise instalate în teatrele de operații.

Principiile organizatorice esențiale care stau la baza desfășurării corespunzătoare a procesului de asigurare informațională a SCU, pe perioada executării acțiunilor militare de coaliție, care definesc și reprezintă modalitatea de planificare, organizare și realizare a comunicațiilor și informaticii în timpul derulării operației „*Enduring Freedom*” și pot fi apreciate ca exigențe impuse sistemelor de comunicații operative naționale pentru integrarea acestora în SCU, sunt următoarele:

a) *Serviciile de comunicații și informatice folosite de utilizatori sunt serviciile noastre, misiunea acestora este misiunea noastră.* Principiul demonstrează seriozitatea cu care sunt planificate, organizate și realizate capacitățile de comunicații și informatice puse la dispoziția forțelor de coaliție participante la misiune, evidențiind necesitatea ca echipamentele și mijloacele specifice să îndeplinească cerințele și standardele de interoperabilitate și compatibilitate ale comunicațiilor unificate, să fie fiabile și consistente tehnologic. În mod suplimentar acestui fapt, sunt necesare măsuri colaborative între specialiștii IT participanți la misiune, pentru rezolvarea tuturor nevoilor utilizatorilor și identificarea, în sprijinul forțelor proprii și al partenerilor de coaliție, în timp util, a soluțiilor tehnice considerate optime. Principiul identifică și demonstrează nivelul ridicat de încredere în asigurarea succesului operației, prin atribuirea unui rol esențial serviciilor SCU, puse la dispoziția tuturor utilizatorilor participanți la misiune.

b) *Transferul informațional realizat de SCU reflectă nevoile specifice de asigurare informațională, conform cerințelor de comandă și control ale operației.* Infrastructura arhitecturală a SCU și terminalele/echipamentele de voce, date și VTC sunt planificate,

organizate și distribuite în cadrul forțelor participante la acțiunile militare de coaliție, astfel încât să definească și să reprezinte nevoile și cerințele de asigurare informațională ale misiunii, situație care generează oportunitatea ca transferul informațional derulat să asigure nevoile de comandă și control operaționale.

c) Amenințările de securitate la adresa sistemelor de comunicații și informatice ale SCU trebuie să fie anticipate și contracarate prin acțiuni specifice. Principiul evidențiază faptul că vulnerabilitățile serviciilor de comunicații și informatice ale SCU trebuie să fie prevăzute și cunoscute de către personalul cu responsabilități pe linia organizării echipamentelor și mijloacelor tehnice componente ale sistemului și arhitecturii de comunicații unificate care, prin identificarea unor standarde, programe și aplicații hardware și software specifice, să monitorizeze funcționarea eficientă a sistemului, să elimine sau să diminueze efectele eventualelor amenințări și, de asemenea, prin eforturi proprii de cercetare și dezvoltare tehnologică, să ofere posibilitatea de anticipare a posibilelor zone/aspecte sensibile în domeniul securității. Un rol esențial în acest sens îl au atât respectarea măsurilor și politicilor de securitate agreate la nivelul coaliției, cât și implementarea procedurilor de criptare și clasificare a rețelelor, care definesc transferurile informaționale planificate, organizate și realizate prin SCU.

d) Dezvoltările societății informaționale contemporane generează evoluția continuă a serviciilor de comunicații și informatice configurate prin SCU, asigurând supremația informațională. Ideea definește necesitatea ca dezvoltările tehnologiei high-tech actuale să fie, în timp scurt, asimilate și adaptate sistemelor specifice utilizate în operațiile de coaliție, în vederea evoluției și modernizării serviciilor asigurate participanților la misiune, cu scopul identificării unor capacități suplimentare de transfer informațional¹.

Principiul definește și caracterizează infrastructura SCU ca o arhitectură sistemică ce trebuie să îndeplinească cerințele de adaptabilitate și flexibilitate tehnică, de reconfigurare în funcție de nevoile de comandă și control și să ofere posibilitatea de vehiculare a informațiilor confidențiale în condiții de securitate, în vederea asigurării supremației informaționale a forțelor proprii.

e) Resursele de comunicații și informatice alocate și gradul de pregătire a specialiștilor generează nivelul de ambiție. Posibilitățile logistice, existente la nivelul forțelor participante la misiunile internaționale din teatrele de operații, de asimilare a noilor tehnologii specifice domeniului comunicațiilor și informaticii, precum și nivelul de antrenare și pregătire a specialiștilor, reprezintă condițiile de bază în organizarea și asigurarea unor servicii specifice, oportune și eficiente,

¹ Dennis Hartmann, *Chapter 1: Cisco Unified Communications Manager Architecture*, Network World, SUA, 25 iulie 2008, pp. 3-11.

care pot influența în mod semnificativ, prin îndeplinirea cerințelor de performanță, de interoperabilitate și compatibilitate tehnică și procedurală, derularea cu succes a misiunilor stabilite.

Măsurile pentru asigurarea informațională a sistemelor de comunicații unificate constau în activitățile specifice de proiectare, organizare, verificare a funcționării, punere la dispoziție, coordonare și control al serviciilor diversificate de comunicații și informatice asigurate criptat și în clar, conform IER ale operațiilor de coalțiie, care respectă cerințele și standardele de securitate agreate la nivelul teatrului de operații.

Aceste măsuri sunt reprezentate, la nivelul centrelor de comunicații și informatice care compun SCU, prin protocoale și aplicații software care, complementar asigurării capabilităților de comunicații unificate, au scopul de implementare și verificare a modalității de organizare și realizare a transferului informațional securizat.

Posibilitățile de realizare a comunicațiilor unificate securizate² în condițiile desfășurării operațiilor militare de coalțiie sunt reprezentate prin oportunitățile de asigurare, în funcție de nevoile operaționale de comandă și control, a unor servicii de comunicații și informatice, oportune și eficiente, care îndeplinesc cerințele specifice de securitate, confidențialitate și integritate a datelor și informațiilor transferate între corespondenți. Capabilitatea definită și generată, în acest sens, de SCU este de transfer și replicare omnidirecțională a semnalului de voce, date și videoteleconferință (VTC), în funcție de cerințele operaționale specifice și posibilitățile de distribuire și reprezentare a serviciilor existente în aria de operații a infrastructurii arhitecturale instalate.

Modalitățile de soluționare, în timp oportun, a nevoilor informaționale generate de cerințele de comandă și control specifice operațiilor de coalțiie sunt anticipate, planificate și organizate de SCU, prin posibilitățile multiple asigurate de sistem privind transferarea, în timp real, a serviciilor de comunicații și informatice în întreg mediul ierarhic de control operațional. Capacitatea mare de transport a fluxului informațional, completată cu facilitățile tehnice de sistem, care respectă standardele de securitate și sunt reprezentate de proceduri și aplicații specifice de interfațare, ce asigură un grad ridicat de interoperabilitate și compatibilitate arhitecturală, conduc spre caracterizarea SCU ca un sistem care le oferă utilizatorilor servicii diversificate și multiple de comunicații și informatice securizate³.

² *Unified Communications Security: A Best-in Class Strategy to Unleash Value*, Aberdeen Group 2011, pe site-ul <http://www.redscan.com/sites/default/files/documents/Aberdeen-Group-UCSecurity-Feb2011.pdf>, accesat la data de 22.02.2013.

³ *Cisco Unified Communications System Release 9.x SRND*, Americas Headquarters Cisco Systems, San Jose USA, 28 iunie 2012, pp. 2-4

Exigențele impuse sistemelor de comunicații operative naționale pentru integrarea acestora în sistemele de comunicații unificate utilizate în operațiile de coalitie

Posibilitățile de transfer și integrare a sistemelor de comunicații operative naționale în SCU pot fi cuantificabile prin acțiuni specifice de măsurare și reprezentare a nivelului de interoperabilitate a SCU utilizate în operațiile de coalitie contemporane, în care sunt identificate și configurate prin analizarea gradului de acceptanță a sistemelor privind următoarele *modele standardizate*⁴, considerate esențiale în proiectarea și realizarea transferului informațional operațional:

- modele de interoperabilitate de tip spectrum (SoIM);
- modele ale nivelurilor conceptuale de interoperabilitate (LCIM);
- metodologia de cuantificare a interoperabilității (QoIM);
- straturi de interoperabilitate organizate la nivel de coalitie (LCI);
- interoperabilitatea sistemelor militare de comunicații și informatice;
- modelul tehnic NATO C3 de referință arhitecturală pentru interoperabilitate (NMI);
- modelul nivelurilor de interoperabilitate ale sistemului informațional (LISD);
- modelul de interoperabilitate al sistemelor de sisteme (SoSI);
- metodologia de evaluare a gradului de interoperabilitate (IAM);
- modelul de coerență organizațională a interoperabilității (OIAM);
- modelul de certificare C2 pe linia interoperabilității organizației (OIM).

Criteriile și direcțiile de acțiune privind interoperabilitatea SCU utilizate în operațiile de coalitie contemporane au rolul de a pregăti și direcționa activitatea de testare a echipamentelor, mijloacelor și aplicațiilor hardware și software aflate în compunerea sistemelor, în vederea realizării nivelului de interconectare propus. Acestea sunt următoarele:

- strategia de interoperabilitate procedurală și tehnică a sistemelor de comunicații și informatice utilizate în operațiile militare de coalitie este stabilită la nivelul HQ JTF, conform cerințelor de control operațional specifice teatrului de operații;
- responsabilitatea planificării, organizării și realizării transferului informațional, de la nivelul teatrului de operații până al cel al marilor unități de tip brigadă (similar) este a HQ JTF;

⁴ Lane Jo Ann & Valerdi Ricardo, *System Interoperability Influence on System of Systems Engineering Effort*, University of Southern California & University of Arizona, SoSE Collaborators Information Exchange, SUA, 2012, pp. 3-8.

- infrastructura arhitecturală a SCU instalate în mediul operațional va permite posibilități de conectare a sistemelor de comunicații și informatice aflate în dotarea forțelor de coaliție, cu respectarea standardelor de compatibilitate tehnică și procedurală ale NATO;
- centrele de comunicații și informatice instalate în teatrul de operații vor permite implementarea standardelor și procedurilor de interoperabilitate agreeate la nivelul NATO, completate cu cele nominalizate prin Anexele Q (comunicații și informatică) la nivelul coaliției;
- modalitatea de planificare și organizare a sistemului de comunicații și informatică va urmări maximizarea posibilităților de interconectare sistemică;
- serviciile de voce, date și VTC, criptate și necriptate, organizate în mediul operațional vor fi transferate ierarhic, cu respectarea standardelor de interoperabilitate și a politicilor de securitate agreeate la nivelul coaliției;
- transferul informațional se va realiza conform cerințelor de schimb informațional ale SCU, prin utilizarea în comun a canalelor interoperabile organizate la nivelul teatrului de operații.

Provocările pe linie de interoperabilitate⁵ a serviciilor asigurate de SCU utilizate în operațiile de coaliție contemporane, privind transferul către acestea al sistemelor de comunicații și informatice tradiționale, sunt următoarele:

- reprezentarea și configurarea serviciilor de comunicații și informatice transferate între sisteme să se organizeze într-o manieră standardizată, utilizând conversia IP a semnalului util de tipul orice peste IP (EOIP);
- distribuirea și alocarea către utilizatori a serviciilor să se realizeze dinamic, cu respectarea nivelurilor de clasificare a rețelelor, standardelor și protocoalelor acceptate la nivelul coaliției și a cerințelor operaționale ale misiunii, conform nevoilor de comandă și control;
- planificarea și asigurarea la nivelul teatrului de operații a serviciilor de comunicații și informatice să fie definite în funcție de cerințele de schimb informațional ale misiunii, cu respectarea criteriilor de interconectare sistemică agreeate de forțele de coaliție și a cerințelor de compatibilitate și interfațare specifice, reprezentate de caracteristicile tehnice ale componentelor și nivelul de implementare/acceptare a standardelor de interoperabilitate;

⁵ Frank T. Johnsen, Marianne Rustad, Trude Hafsoe, Anders Eggen, Tommy Gagnes, *Semantic Service Discovery for Interoperability in Tactical Military Networks, The International C2 Journal*, CCRP, SUA, Vol. 4, nr. 1, 2010, pp. 2-6.

- identificarea și definirea standardizată a porților de intrare (gateway) și a punctelor de acces în sistem să fie realizate conform cerințelor de interoperabilitate și politicilor de securitate agreeate la nivelul coaliției.

Integrarea serviciilor de comunicații și informatice asigurate în Afganistan, pe perioada derulării operațiilor de coaliție, este reprezentată la momentul actual prin activități de consolidare a infrastructurii tehnice existente, eficientizare tehnologică și creștere a gradului de mobilitate a centrelor instalate, în vederea suplimentării posibilităților de asigurare a transferului informațional operațional. Aceste tendințe conduc spre crearea unui mediu de interoperabilitate tehnică și procedurală, fiind direcționate pe configurarea unei infrastructuri arhitecturale unificate, ce este definită prin următoarele caracteristici:

- abordare integrată a serviciilor de comunicații și informatice puse la dispoziția utilizatorilor ca nevoi de asigurare informațională (IA);
- implementare a noilor capacități și tehnologii specifice domeniului (comunicații unificate, asigurare cibernetică, *cloud computing**);
- consolidare și raționalizare coerentă a serviciilor de comunicații și informatice asigurate conform cerințelor de comandă și control, în funcție de politicile de securitate agreeate la nivelul coaliției.

Responsabilitatea asigurării în mod coerent și eficient a schimbului de informații conduce către nevoia aplicării și dezvoltării corespunzătoare a standardelor de interoperabilitate privind conținutul, calitatea și integritatea datelor și informațiilor vehiculate de serviciile de comunicații și informatice, situație în care transpunerea în practică a procedurilor de interoperabilitate generează în proiectarea sistemică următoarele beneficii esențiale:

- diminuarea cronologică a perioadei de asimilare a noilor tehnologii generată de evoluția societății high tech contemporane;
- reducerea costurilor de dezvoltare și integrare a echipamentelor și mijloacelor de comunicații și informatice, precum și a celor referitoare la ciclul de viață al elementelor SCU;
- îmbunătățirea capacităților de interconectare și compatibilitate tehnică, fapt ce generează suplimentarea posibilităților de realizare a interoperabilității sistemelor.

Apreciem ca exigență impusă sistemelor de comunicații operative naționale pentru integrarea acestora în SCU utilizate în operațiile de coaliție derularea coerentă a procedurilor specifice de diminuare/limitare a efectelor amenințărilor la adresa securității SCU. Acestea sunt identificate ca urmare a planificării, organizării și realizării într-un mediu internațional a transferurilor informaționale între utilizatorii

* Termenul se referă la un serviciu de închiriere a unor resurse virtuale hardware și software, prin care clientul obține niște capacități virtuale de procesare și stocare pe care le poate accesa online (N.R.).

participanți la operațiile de coaliție, sunt reprezentate și definite prin *furtul de identitate* sau *crearea/generarea unei identități ambigue* și caracterizate ca fiind atacul cel mai frecvent utilizat, pentru a fura date și informații confidențiale de către o persoană neautorizată. În vederea obținerii acestora, hacker-ii pot folosi un program virus, denumit *cal troian*, ce oferă posibilitatea de identificare și transmitere a parolei utilizatorului sau un *sniffer de rețea* care, în cazul mesajelor și transmițerilor de date necriptate, poate „*mirosi*“ modul de organizare arhitecturală a rețelei și inspecta/capta traficul executat, pentru a putea fi retransmis către un utilizator neautorizat. Pentru protejarea SCU, împotriva acestor amenințări de securitate, apreciem necesară implementarea unor proceduri specifice de înregistrare și arhivare a transferurilor efectuate de sistem, cu scopul de analiză ulterioară a acestora și, prin utilizarea unor aplicații de filtrare a conținutului serviciilor de comunicații și informatice vehiculate, identificarea eventualelor fișiere care conțin viruși sau alte tipuri de aplicații/programe software, folosite de adversari în vederea scurgerii de informații.

O vulnerabilitate specifică SCU provenită din mediul cibernetic⁶ este reprezentată de riscurile de securitate la care este supus serverul de exchange* al sistemului, riscuri caracterizate ca derivate tehnologice ale refuzului de serviciu, care conduc spre o expunere neautorizată a propriilor informații confidențiale. Negarea distribuirii serviciului de către serverul sistemului poate fi realizată prin aplicații sau programe de tip *virus* sau *malware*, prin inundarea rețelelor de voce, date și VTC cu cereri false, situație care generează creșterea traficului informațional și conduce către imposibilitatea sistemului de procesare a tuturor comenzilor. În mod suplimentar, menționăm vulnerabilitatea specifică vehiculării semnalului convertit IP și caracterizată prin capacitatea unui utilizator extern ca, prin intermediul unui analizor de pachete de date IP, să intercepteze și să identifice produsele IP transferate, pentru ca, ulterior, după învățarea adreselor de identificare (ID), să descopere și să recunoască informațiile transferate. Urmărilor acestui fapt pot genera incidente de securitate semnificative, cu urmări esențiale în procesul de comandă și control al operațiilor de coaliție, întrucât hacker-ul are posibilitatea de redirectionare a serviciilor de comunicații și informatice, de reconfigurare a adreselor IP ale sistemului și/sau de transmitere de date și informații eronate. Modalitatea de eliminare a pierderilor de identitate se poate realiza prin criptarea semnalului și fluxului transferat între utilizatori, prin utilizarea unor porți de intrare, care pot rezista la atacurile semnalate și prin implementarea unor aplicații software performante, care urmăresc

⁶ Eileen Kowalski, Dawn Cappelli, Andrew Moore, *Insider Threat Study: Illicit Cyber Activity in the Information Technology and Telecommunications Sector*, National Threat Assessment Center United States Secret Service & CERT®Program Software Engineering Institute Carnegie Mellon University, Washington DC & Pittsburgh, 2008, pp. 15-29.

* Este un server de comunicații de colaborare bazat pe poșta electronică (N.R.).

monitorizarea și criptarea semnalizării traficului realizat, precum și detectarea anomaliilor standardelor/protocoalelor acceptate la nivelul SCU.

Considerăm că modalitatea de criptare a serviciilor de voce, date și VTC în SCU utilizate în operațiile de coaliție se poate realiza prin implementarea și utilizarea a două chei specifice de criptare: *criptare de semnalizare apel* (alocată serverului de exchange și terminalului utilizat) și *criptare de flux* (aplicabilă transferului informațional între centrele de comunicații și informatice). Prezentăm, conform *figurii 1*, modalitatea de criptare a serviciilor de voce în SCU.

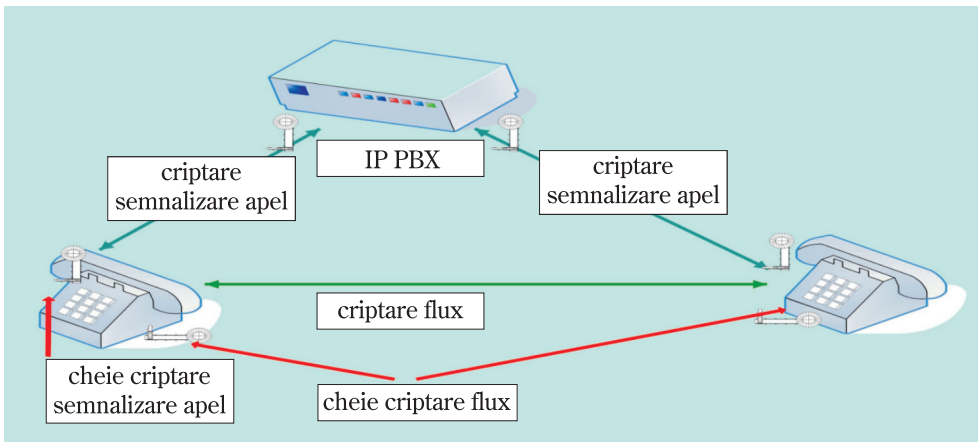

Figura 1: Modalitate de criptare a serviciilor de voce în SCU utilizate în operațiile de coaliție

Pentru menținerea operativității și disponibilității IP a echipamentelor conectate în SCU propunem luarea în considerare, prin aplicații software specifice, a gradului de toleranță la erori a semnalului util, precum și identificarea și soluționarea aspectelor specifice de redundanță, în vederea eliminării eventualelor defecțiuni accidentale apărute în funcționare sistemului.

Necesitatea identificării și soluționării exigențelor impuse sistemelor de comunicații operative naționale pentru integrarea acestora în SCU utilizate în operațiile de coaliție reprezintă preocuparea contemporană a exponenților domeniului comunicații și informatică. În acest sens, oportunitatea derulării continue prin standarde și proceduri specifice a procesului de interoperabilitate a SCU reprezintă o cerință de actualitate în procesul de implementare a acestor sisteme la nivelul mediului operațional de coaliție, care este generată de dezvoltările permanente ale echipamentelor și mijloacelor de comunicații și informatice și necesitatea integrării acestora, în timp util, în arhitectura sistemică instalată în teatrele de operații, în vederea asigurării unui transfer informațional eficient al serviciilor de comunicații și informatice, definit și calibrat la cerințele și nevoile de comandă și control ale misiunii.

ABORDĂRI TEORETICE PRIVIND POSIBILE STRATEGII, METODE, TEHNICI ȘI STILURI DE EVALUARE NECESARE EFICIENTIZĂRII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DE FORMARE CONTINUĂ ÎN DOMENIUL INFORMAȚII PENTRU APĂRARE

Colonel dr. Cristian-Victor CIȘMIGIU

The current evolution of human knowledge, with its intense technological applications and increasingly powerful influence on the development of social, economic and cultural life, has generated a series of deep changes of the whole education system in our country.

In this context, it was required that the priorities and choices of training, in general, both in the civilian and in the military environments, including its main components, teaching, learning and evaluation, are adapted and reconfigured.

If teaching and learning are activities clearly determined, on the one hand, by the initiator of learning (the teacher/trainer), and, on the other hand, by the subject of learning (pupil/student/learner), the evaluation has an interferential character by excellence, its dynamism, permanence and complexity generating a multitude of cognitive, affective-motivational and psychomotor processes and mechanisms and can contribute to a large extent to making the lifelong learning education in the defence intelligence field more efficient.

Keywords: *evaluation; defence intelligence; lifelong learning education*

Motto:

„...Scopul evaluării este acela de a orienta și optimiza învățarea...“¹.

Evaluarea – delimitări conceptuale

Există, în prezent, mai multe modalități de abordare, interpretare și definire ale evaluării, dar, cu toate acestea, putem desprinde un element esențial comun, și anume acela că a evalua înseamnă a formula un punct de vedere raportat la un set de criterii bine determinate cu privire la o activitate sau eveniment în scopul luării unei decizii menite să le orienteze sau optimizeze în viitor.

Mai mult, având în vedere că evaluarea reprezintă o succesiune de acțiuni sau operații de măsurare, apreciere și decizie cu o determinare spațio-temporală precisă, îi putem atribui calitatea unui proces în sine prin intermediul căruia pot fi determinați

Colonel dr. Cristian-Victor Cișmigiu – Școala de Aplicație a Informațiilor pentru Apărare, „General Nicolae Condeescu“, București.

¹ Legea 1/2011 – Legea educației naționale, Capitolul V, Secțiunea 1, Articolul 61, *Monitorul oficial al României*, Partea I nr. 18 din 10/01/2011.

indicatori precum valoarea, calitatea și eficiența. Odată determinați, acești indicatori îi pot permite factorului decizional continuarea și dezvoltarea unei activități, adaptarea la noi factori sau stimuli interni sau externi sau, pur și simplu, stoparea sa.

Dacă evaluarea este și poate fi omniprezentă în toate sectoarele activității social-umane, cu atât mai evidentă este prezența acesteia în sistemul educațional, în procesul de învățământ. Specific învățământului este faptul că, aici, „...*nu numai că se predă și învață, ci se și alege ceea ce urmează să se predea și să se învețe, și cum să se predea și de ce ar trebui predate și învățate anumite lucruri*”².

Înțelegem astfel că învățământul, în general, iar prin extrapolare, cel militar, își creează opțiunile și prioritățile în baza unui sistem de valori sociale și individuale în care sunt reflectate finalitățile sale (scopurile și obiectivele). Prin intermediul finalităților și conținuturilor, evaluarea este conectată la acest sistem de valori asumându-și un dublu rol: de facilitare a procesului de învățare și de predare, respectiv a activității didactice.

În funcție de însușirile psihice și profesionale ale persoanei care o realizează, evaluarea poate contribui hotărâtor la întărirea actului de instruire și educație, inclusiv în învățământul de formare continuă din domeniul *Informații pentru apărare*, prin exercitarea unor funcții dintre care cele mai semnificative le considerăm a fi: constatativ-explicativă, de feedback, de motivare, de prognoză și de stimulare a capacității de autoevaluare a subiectului învățării (elevul/studentul/cursantul).

Strategii de evaluare optime pentru învățământul de formare continuă în domeniul *Informații pentru apărare*

Aplicate la specificul învățământului de formare continuă în domeniul *Informații pentru apărare* care are ca scop principal formarea de competențe diferențiate în domeniul de referință ca luptător, specialist militar, lider de structuri și organizații militare, cetățean și educator, strategiile de evaluare reprezintă modalități concrete prin care evaluarea poate fi integrată și aplicată în structura proceselor de instruire (cursuri de carieră și de nivel) pe tot parcursul desfășurării lor.

În scopul asigurării unui caracter coerent și funcțional proceselor de instruire amintite, precum și exercitării funcțiilor sale, evaluarea poate fi realizată în forme

² Howard Gardner, născut la 11 iulie 1943 în Scranton Pennsylvania, este un psiholog american care activează în domeniul psihologiei stadiale. A formulat teoria inteligențelor multiple, enunțată în cartea *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences* (1993), insistând asupra faptului că inteligența nu trebuie concepută ca un construct unidimensional, ci ca o serie de inteligențe independente (logică/matematică, vizuală/spațială, corporală/kinestezică, muzicală/ritmică, interpersonală, intrapersonală, naturalistă).

și momente diferite armonizate între ele în funcție de însușirile psihice, experiența, expertiza și profesionalismul cadrului didactic/instructorului, dar și de nivelul de receptivitate, instruire și motivare al elevului/studentului/cursantului.

Literatura de specialitate relevă câteva tipuri de evaluare: inițială, diagnostică, predictivă, curentă, formativă și sumativă. Acestea sunt completate de autoevaluare ca rezultată firească a rolului preponderent educativ-formativ al evaluării, iar împreună constituie un proces simetric tipului de formare continuă denumit *evaluare continuă*.

Fără pretenția de a epuiza toate reperle constitutive ale principalelor tipurilor de evaluare enunțate, vom prezenta, în continuare, câteva elemente definitorii ale acestora, evidențiind acele forme pretabile învățământului de formare continuă din domeniul *Informații pentru apărare*.

Evaluarea inițială reprezintă un proces necesar pentru măsurarea nivelului de realizare a învățării prealabile, a nivelului comportamentului cognitiv inițial, pentru determinarea liniei de pornire a unui nou program de instruire. Sunt relevante, în această privință, cuvintele renumitului psihopedagog american Paul David Ausubel³, care spunea că, „*Dacă aș vrea să reduc toată psihopedagogia la un singur principiu, eu spun că ceea ce influențează cel mai mult învățarea este ceea ce știe elevul la plecare. Asigurați-vă de ceea ce știe și instruiți-l în consecință*”⁴. Din cele anterior enunțate putem desprinde cu ușurință concluzia că acest tip de evaluare nu numai că este util în sine, ci permite factorilor decizionali din domeniile educațional și de management al resurselor umane din domeniul *Informații pentru apărare* o analiză realistă a modului în care a fost proiectat și este transpus în practică modelul absolventului și, în consecință, este corelată cererea cu oferta educațională.

Evaluarea diagnostică este evaluarea subsumată fiecăruia dintre participanții la actul de instruire, pe de o parte de inițiatorul învățării (cadrul didactic/instructorul), iar pe de altă parte de subiectul învățării (elevul/studentul/cursantul). În primul caz, aceasta poate îndeplini funcțiile de inventariere a achizițiilor existente și de constatare a unui nivel de pregătire la un moment dat a capacităților de învățare ale elevilor/studentilor/cursanților în vederea orientării lor profesionale.

³ A fost un psiholog american care s-a născut în New York și a trăit în perioada 1918-2008. Contribuțiile sale științifice mai semnificative au fost în domeniul psihologiei educaționale, științelor cognitive, învățării și educației științifice. A scris numeroase lucrări și articole științifice de specialitate. Dintre lucrările sale de referință se pot aminti: *Educational Psychology* (1968), *A Cognitive View*, New York, Holt, Rinehart & Winston; *School Learning* (1969), *An Introduction to Educational Psychology*, New York, Holt, Rinehart & Winston.

⁴ D.P. Ausubel, F.G. Robinson, *Învățarea în școală. O introducere în psihologia pedagogică*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 23.

În cel de al doilea caz, funcțiile evaluării pot fi de explicitare a nevoilor de dezvoltare ale elevilor/studentilor/cursanților și de sprijin în identificarea căilor de stimulare a dezvoltării optime a acestora, precum și de evidențiere a punctelor tari sau a punctelor slabe ale procesului didactic.

Evaluarea predictivă (prognostică) este centrată pe detectarea sau determinarea disponibilităților, capacităților și aptitudinilor și contribuie la elaborarea de previziuni asupra rezultatelor care se pot opera în viitor. Acest tip de evaluare are ca finalitate esențială diferențierea subiecților învățării (elevii/studentii/cursanții) pe baza referințelor și a testelor de detecție, în vederea orientării studiilor lor în perspectivă. „În caz contrar, valoarea predictivă a evaluării se reduce simțitor”⁵. Atunci când se efectuează la începutul unei forme de instruire, ea permite să se prevadă șansele de succes ale acesteia și poate fi ușor asimilată evaluării inițiale.

Evaluarea curentă se realizează prin secvențe didactice de dimensiuni spațio-temporale reduse în vederea cunoașterii oportune a gradului de realizare a obiectivelor, a progreselor înregistrate de subiecții învățării (elevii/studentii/cursanții), a dificultăților întâmpinate, a greșelilor ivite și a remedierii acestora. Evaluarea curentă, pentru operativitate, poate lua forma chestionării orale, a probelor scrise sau practice scurte care să permită atribuirea de note sau calificative. Fiind un tip de evaluare (considerată adesea de domeniul trecutului) care, aplicată rațional, menține o anumită ritmicitate și formează subiecții învățării (elevii/studentii/cursanții) pentru un efort sistematic, ajutându-i să conștientizeze în timp real aspectele pozitive și/sau negative și, pe această bază, să-și amelioreze propriile performanțe, putem aprecia ca fiind binevenită pe toate palierele învățământului de formare continuă din domeniul *Informații pentru apărare*.

Evaluarea formativă poate fi integrată pe tot parcursul procesului instructiv, venind în sprijinul menținerii unui flux evaluativ continuu ce urmărește să asigure un progres real permanent. Practicarea *evaluării formative*⁶ pornește de la divizarea materiei de studiu în unități (teme), fiecare unitate având stabilite obiective specifice. Prin utilizarea unor probe sau teste de diagnoză, formative și de progres, adecvate, administrate la sfârșitul fiecărei unități parcurse, se poate determina dacă fiecare elev/student/cursant a ajuns să-și însușească materia în mod corespunzător și, prin extrapolare, dacă nivelul de cunoștințe atins îi poate permite parcurgerea unei anumite discipline în continuare. Sprijinindu-se pe mecanismele

⁵ I.T. Radu, *Evaluarea în procesul de învățământ*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2000, p. 91.

⁶ Denumirea a fost dată de Michael Scriven (născut în 1928), om de știință de origine britanică, licențiat în matematică, doctor în filosofie. A îndeplinit funcția de președinte al Asociației Americane de Cercetare Educațională și de Evaluare, aducând contribuții semnificative în domeniul filosofiei, psihologiei, gândirii critice și, în special, al evaluării. A realizat peste 400 de publicații științifice. În prezent, este profesor la Claremont Graduate University.

unui feedback imediat, evaluarea formativă le oferă atât elevilor/studentilor/cursanților, cât și cadrelor didactice/instructorilor o confirmare secvențială a învățării centrate pe procese, „...înscriindu-se în logica unei pedagogii a reușitei unui număr cât mai mare de elevi/studenti/cursanți...”.⁷

Deși aplicarea acestei strategii de evaluare necesită o riguroasă organizare a întregului act didactic, plecând de la proiectarea minuțioasă a procesului de învățământ (programe de pregătire, planuri de învățământ, programe analitice, proiecte didactice), continuând cu un nivel de competență ridicat în derivarea diferitelor categorii de obiective și finalizând cu abilități deosebite pentru predare, stabilirea sarcinilor de lucru și în alegerea tehnicilor de evaluare, se poate aprecia că evaluarea formativă este forma care întrunește optimul necesar aplicabil învățământului de formare continuă în domeniul *Informații pentru apărare*. De altfel, așa cum recunosc mulți practicieni, recursul la evaluarea formativă este testul unei pedagogii a rigorii, a lucidității și a eficienței.

Evaluarea sumativă este o evaluare de bilanț a instruirii, cumulativă sau periodică, și care intervine la sfârșitul parcurgerii unui ansamblu de sarcini de învățare ce constituie un tot, corespunzător, de exemplu, unei programe analitice sau indică rezultatele obținute la sfârșitul unei perioade determinate de învățare. Acest tip de evaluare evidențiază finalul, efectul terminal rezultat în urma învățării parcurse, și nu cum s-a ajuns la acest produs, fiind deci o evaluare centrată pe rezultate globale.

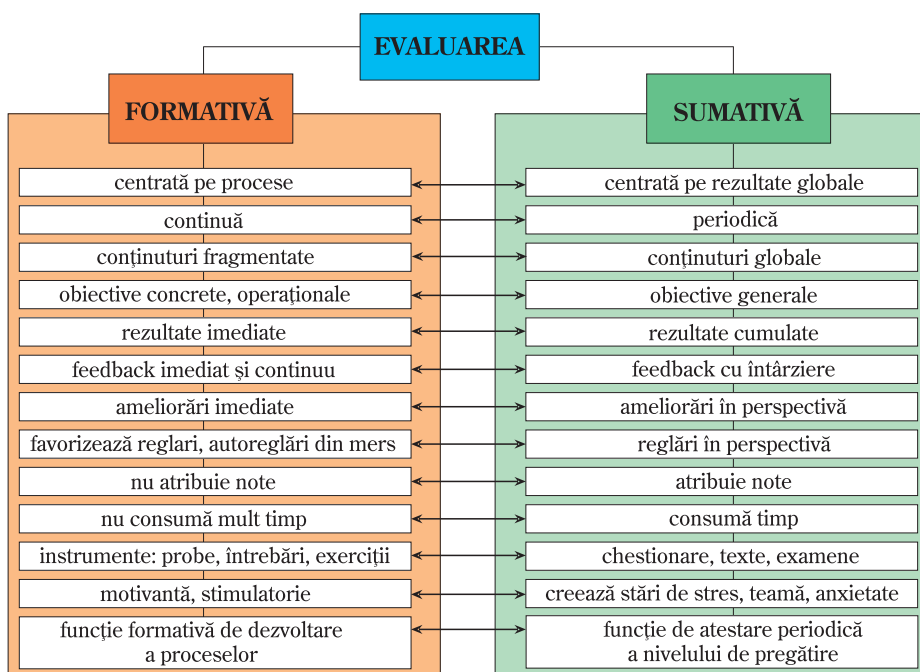
Fiind o modalitate de evaluare practică deja în învățământul de formare continuă din domeniul *Informații pentru apărare*, prin poziționarea sa adesea mult prea târzie ca să mai poată influența cu ceva ameliorarea rezultatelor, refacerea sau stoparea procesului deja parcurs, apreciem că este necesară articularea acestuia cu evaluarea de tip formativ prin prisma mai largă a unui proces continuu de evaluare. *O prezentare comparativă*⁸ (pagina 49) a celor două tipuri de evaluări, formativă și sumativă, apreciem ca fiind relevantă pentru sesizarea necesității de complementaritate a acestora.

Metode și tehnici de evaluare, între tradiție și modernitate

Realizarea în fapt a evaluării presupune din partea evaluatorului (cadrului didactic/instructorului) flexibilitate, responsabilitate și obiectivitate, la dispoziția sa aflându-se o gamă diversificată de metode și tehnici specifice, deopotrivă tradiționale și moderne. Într-o manieră bine articulată, aplicate cu imaginație și adesea

⁷ J.M. Gabaude, L. Not (coord.), *La pédagogie contemporaine*, Editions Universitaires du Sud, Paris, 1988.

⁸ Ioan Cerghit, *Sisteme de instruire alternative și complementare. Structuri, stiluri și strategii*, Editura Polirom, București, 2008, p. 372.

cu spontaneitate, cele două categorii pot fi utilizate în mod complementar, avându-se în vedere unii parametri precum forma de pregătire, disciplina de studiu, rezultatele evaluării inițiale, caracteristicile de performanță intelectuală și psihosocială ale elevilor/cursanților/studentilor și, nu în ultimul rând, nivelul de instruire, experiența și expertiza cadrului didactic/instructorului.

Spre exemplificare, vom enunța, în continuare, doar câteva dintre metodele la care am făcut anterior referire pentru ca, ulterior, să putem desprinde ceea ce poate fi caracteristic învățământului de formare continuă în domeniul *Informații pentru apărare*, astfel:

- *metode și tehnici de evaluare tradiționale*: observarea curentă, analiza greșelilor, verificarea sistematică a temelor, întrebările de evaluare, exercițiile, probele scrise și practice, rezolvarea de spețe, verificările curente scrise etc.;
- *metode și tehnici de evaluare moderne*: verificările de control recapitulative, testele (de diagnostic, standardizate, de randament, de aptitudini, formative, psihomotrice), examenele, fișele de evaluare, fișele individuale de progres, chestionarele, studiile de caz, disertații, interviuri individuale, lucrări pentru evaluarea creativității și originalității (eseul, sinteza), tehnici de autoevaluare, tehnici bazate pe utilizarea calculatorului, tehnicile audio-video etc.

Data fiind complexitatea domeniului *Informații pentru apărare*, în stabilirea metodelor și tehnicilor de evaluare de utilizat în procesul de învățământ trebuie avută în vedere, în primul rând, funcția educativă a acestora. În același context, este necesar să se țină cont ca evaluarea să aducă cu sine noi elemente de cunoaștere și, totodată, să evidențieze progresul realizat de elev/cursant/student raportat la fiecare etapă a formei de pregătire pe care acesta o parcurge, să contribuie la dezvoltarea spontaneității, imaginației și creativității acestuia.

Față de cele prezentate, fără pretenția de a epuiza întreaga gamă de soluții menite să optimizeze procesul de evaluare și, implicit, să conducă la obținerea unui învățământ eficient și performant în domeniul *Informații pentru apărare*, supunem atenției celor avizați câteva instrumente de evaluare alternativă, care apreciem că ar putea îmbogăți conținutul programelor analitice viitoare pe linia strategiilor didactice de utilizat, astfel: metoda portofoliului, testele eseu, misiunile complexe cu sarcini de lucru de executat, caietele cu teme reflexive, precum și elaborarea și susținerea de proiecte.

Deși aceste câteva metode propuse vizează, așa cum am precizat, îmbunătățirea și eficientizarea actului didactic în ansamblul său, se cuvine menționat că acestea pot fi adesea, în raport cu metodele clasice, mai mari consumatoare de resurse, necesită un timp de elaborare considerabil sporit și, implicit, un studiu individual al elevilor/cursanților/studentilor mult mai mare, impun un grad mult mai ridicat de responsabilitate și implicare, atât din partea celui evaluat, cât și a evaluatorului, au un grad de complexitate ridicat și incumbă o mai mare experiență profesională din partea cadrului didactic/instructorului.

Spre exemplificare, vom prezenta caracteristicile *metodei portofoliului*, metodă pe care o considerăm ca reprezentând forma cu gradul de complexitate, multilateralitate, obiectivitate, veridicitate, validitate și fidelitate cel mai ridicat în evaluarea și diferențierea elevilor/cursanților/studentilor participanți la învățământul de formare continuă în domeniul *Informații pentru apărare*.

Se cuvine, încă de la început, făcută o clarificare, și anume că esența și filosofia didactică a acestei forme de evaluare constă în deplasarea accentului de la „*ce nu știe și ce nu poate face elevul/cursantul/studentul*” spre „*ce știe și ce poate face elevul/cursantul/studentul*” la o anumită disciplină sau grup de discipline, în integrarea evaluării calitative și cantitative și, totodată, reorientarea de la evaluare spre autoevaluare.

Așadar, *portofoliul* (*port* = purtat și *folio* = foi → purtător de foi) reprezintă un instrument de evaluare complex, care îmbină învățarea cu evaluarea continuă, progresivă, dinamică și multilaterală, incluzând rezultatele relevante obținute

prin diverse metode și tehnici de învățare. El are ca principal scop demonstrarea progresului în instruire conform rezultatelor și efortului depus, după produsele materiale ale activității instructiv-educative (probele orale, scrise și practice, observarea sistematică a comportamentului școlar, proiectul, autoevaluarea, sarcini specifice etc.).

Pentru a evalua portofoliul, este necesar să se stabilească, odată cu proiectarea planurilor de învățământ și a programelor analitice, categoriile/tipurile elementelor de inclus pentru evaluare cu indicarea unui minim și maxim al volumului acestora, precum și modalitatea de acordare a punctajului pentru diferitele componente sau categorii de componente, cum ar fi:

- *obligatorii*: probe scrise de sine stătătoare și de control;
- *de cercetare*: proiecte (individuale sau de grup) cu un grad de complexitate sporit, cercetarea și soluționarea unor spețe cu caracter de noutate care solicită un grad sporit de performanță;
- *situative*: aplicarea conținutului studiat în situații practice, realizarea unor lucrări cu caracter pronunțat grafic și de laborator;
- *descriptive*: referate, recenzii, sinteze, eseuri;
- *externe*: avizele cadrelor didactice/instructorilor, ale colegilor de grupă, fișe de control ale cadrului didactic/instructorului îndrumător.

Intervine în continuare arta cadrului didactic/instructorului, a tuturor factorilor de răspundere din domeniul educațional de profil ca, în ședințe metodice ale comisiilor didactice și ale consiliilor de învățământ, să analizeze cu mare atenție și să decidă, de la caz la caz, respectiv de la o formă de pregătire la alta, de la o categorie la alta de elevi/cursanți/studenti, ponderea pe care fiecare din categoriile enunțate va trebui să o aibă în calcularea rezultatului final, astfel încât să fie asigurată o linie logic ascendentă, echilibrată și articulată determinată de parcursul teoretic pe care îl poate avea un elev/cursant/student din domeniul *Informații pentru apărare* în formarea sa profesională: studii universitare de licență, curs de carieră (de bază, avansat, de stat major), curs de nivel (de perfecționare și specializare), curs postuniversitar.

Pentru a crea o bază de analiză celor interesați sau avizați în domeniu, prezentăm, în continuare, o variantă care ar putea servi drept model pentru cursurile de carieră: obligatorii (50%), de cercetare (20%), situative (15%), descriptive (10%) și externe (5%).

Un nou stil de evaluare, element de referință al cadrului didactic modern

Pornind de la ideea potrivit căreia „*evaluarea este unul dintre domeniile-cheie ale oricărei schimbări sociale*”⁹, în prezent, se manifestă o serie de preocupări științifice de natură să conducă la optimizarea și eficientizarea acestui proces pe toate palierele societății, dintre care un loc aparte îl ocupă sistemul educațional, mai concret, sistemul de învățământ.

Deși, în multe instituții de profil, procesul de învățământ beneficiază de o bază materială modernă, corespunzătoare sub aspect cantitativ, dar și calitativ, precum și de implementarea unor programe de creare a unei infrastructuri informatizate, se mențin încă o serie de factori subiectivi (cadrul didactic/instructorul, elevul/studentul/cursantul și conținuturile de învățat) care au ca rezultată un caracter relativ de manifestare a evaluării, în general, și un proces de notare chiar distorsionat.

Literatura de specialitate evidențiază, astfel, că veriga cu gradul de vulnerabilitate cel mai ridicat din cadrul acestui proces este evaluatorul care, printr-o subiectivitate necontrolată, diferite alte trăsături de personalitate negative sau chiar lipsă de profesionalism, abordează evaluarea într-o manieră proprie, asociind foarte mult rezultatele acesteia de conduita celor evaluați.

Oricum, studiile de profil efectuate până în prezent arată că, „...oricând și oriunde s-ar realiza, evaluarea, dar mai ales notarea, lasă loc la suspiciuni, la judecăți de valoare puse sub semnul întrebării, la practici aleatorii și apariția de greșeli, de concluzii false cu privire la efectele reale ale învățării/predării ori la eventuale excese, obsesii și chiar abuzuri...”¹⁰.

Dacă este să facem o radiografie obiectivă a sistemului actual de învățământ fie el civil sau militar, latura activității evaluative a cadrului didactic/instructorului este mult mai solicitantă, presupunând din partea acestuia nu numai competențe directe în acest domeniu, ci și calități de pedagog, specialist, psiholog și comunicator. De asemenea, el are nevoie de multă „*sobrietate, pentru a se proteja de amețeala puterii pe care o are ca evaluator*”¹¹, de modestie și de respect față de elevi/cursanți/studenti.

⁹ Ministerul Educației și Cercetării, *Management educațional pentru instituțiile de învățământ*, Editura Tipogrup Press, București, 2001, p. 336.

¹⁰ Y. Abernot, *Les méthodes d'évaluation scolaire. Techniques actuelles et innovations*, Bordas, Paris, 1998.

¹¹ M. Manolescu, *Activitatea evaluativă între cogniție și metacogniție*, Editura Meteor Press, București, 2003, p. 41.

În esență, stilul de evaluare al unui cadru didactic/instructor poartă, în mare măsură, amprenta stilului său de predare, el conturându-se și restructurându-se continuu în contextul unor determinări precum pregătire, trăsături de personalitate și experiență, fiind definit de un caracter personal, relativ constant, dinamic și perfectibil.

Chiar dacă, până în prezent, literatura de specialitate nu a alocat spații generoase acestui subiect, câteva aprecieri privind unele posibile stiluri de evaluare (*optimist/sceptic, influențabil, impresionist, autoritar, constructiv etc.*)¹² adaptabile, într-o mai mică sau mai mare măsură, învățământului de formare continuă în domeniul *Informații pentru apărare* se cuvin făcute în continuare.

Stilul optimist/sceptic poate fi caracterizat cel mai bine de ceea ce se cheamă *efectul Pygmalion*¹³. În esență, prin acest stil, rezultatul procesului de evaluare poate fi în bună măsură influențat de opiniile, așteptările sau prejudecățile pe care cadrul didactic/instructorul și le-a format anticipat despre valențele și performanțele elevilor/cursanților/studentilor și pe care, într-un fel sau altul, aceștia le conștientizează. Ele ar putea determina la cei evaluați fie apariția unei încrederi artificiale, nefondate, în forțele proprii, fie de neîncredere, deși nu ar fi cazul, ambele situații având repercusiuni nedorite în planul realizărilor sau progreselor.

În concluzie, se poate spune că evaluatorului îi este necesară starea de echilibru, utilizând cu moderație încurajarea celui evaluat și eliminând din comportamentul sau limbajul său oricare atitudini sau formule de natură să inhibe, dezorienteze sau să demotiveze pe cel evaluat.

Stilul influențabil este generat, în mare măsură, de caracterul contextual al învățământului. În acest cadru, evaluatorii, fiecare purtând într-o măsură mai mică sau mai mare această amprentă, realizează aproape involuntar erori de notare și implicit creează nemulțumirea celor evaluați. Concretizând, putem afirma că se întâlnesc încă situații în care un cadru didactic/instructor, observând rezultatele evaluării la alte discipline înscrise în catalog ale unui elev/cursant/student, tinde să se alinieze aceluia standard, omițând faptul că, în acest fel, poate denatura adevărul. O situație asemănătoare este și cea în care acționează legea contrastului, în acest caz evaluatorul neavând capacitatea de a trece cu ușurință

¹² Ioan Cerghit, *Sisteme de instruire alternative și complementare. Structuri, stiluri și strategii*, Editura Polirom, București, 2008, pp. 384-387.

¹³ *Efectul Pygmalion* a fost descris pentru prima dată de către J. Sterling Livingston în *Harvard Business Review*, septembrie/octombrie 1988. Potrivit acestuia, „*Felul în care managerii își tratează subordonații este influențat în mod subtil de așteptările pe care le au de la aceștia*“.

de la o situație de evaluare la alta (în special la examinarea orală) și transferând în mod nepermis de la un caz la altul fie un nivel de exigență, fie un nivel de indulgență prea ridicată, ceea ce, într-un final, conduce la contaminarea rezultatelor activității de învățământ. Se poate aprecia că stilul influențabil este unul nefast și poate conduce cu multă ușurință la demotivarea elevului/cursantului/studentului.

Stilul impresionist este determinat de comportamentul unor cadre didactice/instructori care au tendința de a generaliza o apreciere pozitivă sau negativă referitoare la rezultatele sau comportamentele unui elev/cursant/student în urma unei activități de evaluare realizată la un moment dat, existând riscul ca această aură (halo)¹⁴, dobândită inițial, să nu mai corespundă în acțiunile viitoare, atât într-un sens, cât și în altul. Așa cum se poate ușor constata, această manieră de evaluare de natură să deformeze realitatea este contraproductivă și contravine deontologiei didactice.

Stilul autoritar este susținut de acele cadre didactice sau acei instructori care doresc cu orice preț să-și impună voința și autoritatea, nu admit replici, au adesea un ton imperativ, poruncitor. Aceștia consideră prestația elevului/cursantului/studentului ca pe ceva imuabil, imperfectibil și, în consecință, fără să încerce un minim dialog, fără să ofere unele elemente de feedback în scopul obținerii unor date suplimentare care să completeze răspunsul dat inițial, se mulțumesc în a da nota pe care o consideră adecvată. Cu siguranță, un asemenea stil nu este cel care să stimuleze performanța, iar el trebuie cât mai repede eliminat din comportamentul celor care îl practică bine disimulat în hainele obiectivității, justeței și intransigenței.

Stilul constructiv este situat la polul opus față de cel autoritar și este determinat de o atitudine de conlucrare a cadrelor didactice/instructorilor cu elevii/cursanții/studentii. Dominanta acestui stil este încrederea reciprocă și sentimentul că procesul de evaluare se derulează în exclusivitate prin dialog, netrebuind să fie confundat în niciun caz cu falsa amabilitate sau indulgență. Astfel, o bună comunicare, schimbul de opinii sau idei, asocierea celui evaluat actului de evaluare în sine, tratarea acestuia ca pe un egal, diminuarea tentației de raportare la alții, la clasificări și ierarhizări artificiale, utilizarea notei ca instrument de stimulare și nu de sancționare

¹⁴ Edward Lee Thondike (1874-1949), psiholog american, a fost primul om de știință care a analizat și a descris în anul 1920, într-una din publicațiile sale, efectul de *halo*. Studiul s-a bazat, în principiu, pe evaluarea efectuată de către doi ofițeri a calităților psihice, intelectuale, de conducere și personale ale subordonaților lor. Rezultatul studiului a evidențiat cum rezultatele unei evaluări referitoare la o anumită caracteristică pot influența în mod direct, fără un anume temei practic, rezultatele evaluării altor caracteristici ale aceleiași persoane. Omul de știință american a publicat, de-a lungul carierei sale, peste 500 de lucrări în domeniul psihologiei educaționale.

sunt câteva dintre caracteristicile care recomandă acest stil ca fiind unul optim pentru obținerea performanței în domeniul învățământului de formare continuă în ceea ce privește *informațiile pentru apărare*.

Stilului constructiv îi sunt caracteristice preocupările pe care cadrele didactice le au în scopul eliminării imperfecțiunilor de evaluare. Regăsim, astfel, în strategiile utilizate de adepții acestui stil de evaluare multă acuratețe în activitatea de proiectare didactică, preocupare permanentă în utilizarea, la intervale de timp reduse, a unor instrumente moderne de verificare curentă sau periodică, micșorând astfel hazardul în apreciere, asigurarea anonimatului probelor scrise atunci când acest lucru este posibil, corectarea lucrărilor scrise de către mai mulți evaluatori, prezentarea rezultatelor obținute de către elevi/cursanți/studenti cu oportunitate și punerea la dispoziția celor evaluați a criteriilor și a grilei de corectare, astfel încât aceștia să-și poată evalua singuri lucrările formându-și, în acest mod, capacitatea de autocontrol, de autoevaluare.

*

Evaluarea are un rol cheie și o valoare educativă semnificativă în cadrul procesului de învățământ, în general, și face parte integrantă din activitatea cotidiană a cadrului didactic/instructorului.

Ea tinde să sporească în complexitate în pas cu exigențele sociale actuale, să opereze prin intermediul unei metodologii bogate și diversificate, în beneficiul învățământului militar și, prin extrapolare, al celui de formare continuă în domeniul *Informații pentru apărare*.

De profesionalismul, abilitățile psihosociale, neutralitatea și gradul cadrului didactic/instructorului de pricepere în alternarea diverselor forme de evaluare depinde în foarte mare măsură rezultatul întregului act educațional.

Procesul evaluativ a cărui valoare educativă este una definitorie configurează prezentul și, într-o mare măsură, viitorul profesional și social al elevului/cursantului/studentului.

Acesta este unul dintre motivele importante pentru care evaluarea nu poate fi considerată decât o simplă metodă de lucru, ea este un act complex care necesită o bună cunoaștere, o bogată experiență, probitate morală și profesională din partea celui ce este chemat să o pună în practică.

O evaluare nu poate fi completă decât dacă se dovedește a fi una obiectivă, onestă, stimulativă în parcurgerea de către elev/student/cursant a spiralei procesului de învățământ, este un act de conștiință, de etică profesională.

SELECȚIA PSIHOLIGICĂ PENTRU INTRAREA ÎN SISTEMUL MILITAR PRIN PRISMA MODELULUI INTELIȚENȚELOR MULTIPLE (II)

Colonel dr. Adrian PRISĂCARU

Selection is one of the first steps in a comprehensive approach that has as main objective the enhancement of the candidates' effectiveness in performing the institutional tasks at high standards.

To obtain maximum efficiency and superior results in the activities performed in organisations, the selection and human resource decision-makers should take account of the specific skills potential, knowing that its development throughout the career leads to the optimisation of the particular activity.

Keywords: *human resource; organisation pyramid; numerical relations; aptitude profile*

A

patra etapă de cercetare vizează construirea *bateriei de probe psihologice* respectând criteriile de fidelitate și validitate (O4).

Probele psihologice rezultate au fost aplicate experimental pe un lot format din 466 de subiecți, candidați pentru învățământul militar superior, învățământul militar postliceal și/sau programele de formare/instruire, cu vârsta cuprinsă între 18 și 40 de ani, având o medie de vârstă de 22,9 ani.

Menționăm că lotul respectă criteriul reprezentativității și este eterogen din punctul de vedere al pregătirii școlare, profesionale, al vârstei și genului.

Fiecare probă a fost aplicată pe 2 timpi (10 minute și 15 minute), pentru a se stabili timpul optim de completare a acestora.

Datele colectate în urma aplicării probelor au fost introduse și prelucrate într-o bază de date SPSS (Pachet Statistic pentru Științe Sociale). După verificarea corectitudinii datelor, am efectuat analiza de itemi.

Colonel psiholog dr. Adrian Prisăcaru – șeful Laboratorului psihologic al Statului Major General al Armatei României, cercetător asociat în cadrul Institutului de Psihologie al Academiei Române. Studiul a fost realizat de o echipă alcătuită din colonel psiholog dr. Adrian Prisăcaru, colonel psiholog dr. Gheorghe Chițu, colonel psiholog dr. Leonard Voloșin, căpitan psiholog Manuela Năstase, psiholog dr. Lucia Iorga, psiholog pr. Aurelian Mușat și psiholog dr. Ana Maria Georgescu, din cadrul Laboratorului psihologic al Statului Major General.

Pentru acuratețea rezultatelor statistice am codat răspunsurile la itemi astfel: itemii rezolvați corect au primit codul „1”, itemii rezolvați greșit au primit codul „0” puncte, iar itemii neparcuși au primit codul „2”.

Am utilizat această codare pentru a verifica, prin analiză statistică, normalitatea distribuției răspunsurilor pentru fiecare item și consistența internă a itemilor în cadrul fiecărui factor evaluat. Principalii indicatori statistici prin care am verificat aceste aspecte au fost: media, abaterea standard și coeficientul de consistență internă α Crombach.

Într-o primă etapă, fiecare item a fost analizat în funcție de medie și abatere standard, pentru a urmări dacă respectă criteriile distribuției normale. Am definit condiția izolării sau a eliminării itemilor care aveau mediile mult prea mari sau mult prea mici față de media teoretică și cei cu dispersie mare, însă, pentru certitudinea rezultatelor, nu au fost eliminați în această etapă. Următoarea operațiune a constat în calculul coeficientului de consistență internă α Crombach. Acest indicator statistic ne indică, pe de o parte, impactul pe care fiecare item îl are asupra consistenței interne a factorului general analizat, concordanța setului de itemi cu dimensiunea analizată, iar pe de altă parte, corelațiile dintre ei. În urma acestei proceduri, am eliminat itemii nediscriminativi, respectiv pe cei care au coeficientul α Crombach peste 0.80 (foarte ușori), sub 0.20 (foarte dificili) și cei care nu respectau criteriile unei distribuții normale, verificând în același timp dacă, prin eliminare, nu a fost afectată omogenitatea probei.

În final, am avut în vedere ca numărul de itemi rămași să fie identic pentru fiecare fațetă a inteligenței. Au rezultat 120 de itemi, câte 20 pentru fiecare probă psihologică.

Analizând valorile coeficienților α Crombach, prezentate în *tabelul 1*, pentru fiecare fațetă putem observa că aceștia au o valoare mare, ceea ce garantează că probele construite sunt omogene (itemii sunt consistenți ca sens) și unidimensionale (itemii se referă la o singură dimensiune/factor).

Prin calcularea coeficienților α Crombach am verificat și *criteriul de fidelitate* al probelor, adică „*precizia cu care un test măsoară anumite caracteristici psihologice*”⁸, folosind ca metodă „*consistența inter-item*”.

De asemenea, literatura de specialitate menționează că „*o probă care are un coeficient de consistență internă mare (α Crombach) va avea și o validitate de conținut mare dacă factorul respectiv este precis descris, iar o foarte bună validitate de conținut poate asigura și o foarte bună validitate predictivă sau de criteriu*”⁹.

⁸ C. Hăvârneanu, *Cunoașterea psihologică a persoanei*, Editura Polirom, Iași, 2000.

⁹ T. Constantin, *Evaluarea psihologică a personalului*, Editura Polirom, Iași, 2004.

Denumirea probei	Coefficient α Crombach
Proba de inteligență verbală	Coefficienți de fidelitate 20 items $Alpha = .7771$ Item alpha standardizat = .7719
Proba de inteligență spațială	Coefficienți de fidelitate 20 items $Alpha = .6566$ Item alpha standardizat = .6502
Proba de inteligență numerică	Coefficienți de fidelitate 20 items $Alpha = .7570$ Item alpha standardizat = .7642
Proba de inteligență tehnică	Coefficienți de fidelitate 20 items $Alpha = .5884$ Item alpha standardizat = .6072
Proba de inteligență organizatorică și funcționărească	Coefficienți de fidelitate 20 items $Alpha = .5909$ Item alpha standardizat = .5940
Proba de inteligență generală de învățare	Coefficienți de fidelitate 20 items $Alpha = .7545$ Item alpha standardizat = .7592

Tabelul 1

În ceea ce privește *validitatea* sau „*calitatea măsurării*”¹⁰, literatura de specialitate enumeră 3 metode de bază, astfel:

- *validitatea de conținut*, care se referă la măsura în care itemii formulați vizează conținutul dimensiunii/fațetei propusă pentru evaluare;
- *validitatea de construct* reprezintă măsura în care factorul măsurat poate fi evaluat și de alte instrumente similare (probe care măsoară aceleași fațete ale inteligenței);
- *validitatea predictivă/de criteriu* vizează existența unor relații strânse și relevante între factorul pus în evidență de o probă și un criteriu extern.

Validitatea de conținut a fost verificată prin două procedee prezentate în etapele trei și patru ale cercetării, respectiv:

- analiza concordanței dintre experți cu privire la conținutul itemilor;
- eliminarea itemilor nediscriminativi.

Referitor la *validitatea de construct*, aceasta este aplicabilă probelor concepute de grupul de experți, fiind studiată și analizată prin prisma rezultatelor obținute de subiecți la baterii similare aflate în uz în centrele de selecție și orientare profesională și aplicate pentru decizie (AM1, AM2, AM3), utilizând metoda corelațiilor prin intermediul coeficientului de corelație Pearson.

Rezultatele sunt prezentate în *tabelul 2*.

¹⁰ C. Hăvârneanu, *ibidem*.

Denumirea probelor	Coefficientul de corelație și pragul de semnificație
Proba de inteligență verbală	AM1 : $r = .444^{**}$, $p = 0,001$ AM2 : $r = .444^{**}$, $p = 0,001$ AM3 : $r = .444^{**}$, $p = 0,001$
Proba de inteligență spațială	AM1 : $r = .539^{**}$, $p = 0,001$ AM2 : $r = .586^{**}$, $p = 0,001$ AM3 : $r = .471^{**}$, $p = 0,001$
Proba de inteligență numerică	AM1 : $r = .666^{**}$, $p = 0,001$ AM2 : $r = .672^{**}$, $p = 0,001$ AM3 : $r = .607^{**}$, $p = 0,001$
Proba de inteligență organizatorică și funcționarească	AM1 : $r = .209^*$, $p = 0,005$ AM2 : $r = .360^{**}$, $p = 0,001$ AM3 : $r = .511^{**}$, $p = 0,001$
Proba de inteligență tehnică	AM1 : $r = .282^{**}$, $p = 0,001$ AM2 : $r = .380^{**}$, $p = 0,001$ AM3 : $r = .202^{**}$, $p = 0,001$
Proba de inteligență generală de învățare	AM1 : $r = .539^{**}$, $p = 0,001$ AM2 : $r = .586^{**}$, $p = 0,001$ AM3 : $r = .471^{**}$, $p = 0,001$

Tabelul 2

Din analiza valorilor prezentate în *tabelul 2*, desprindem concluzia că, deși corelațiile sunt semnificative la un prag de 0.001, valorile coeficienților nu sunt totuși mari, iar acest aspect se datorează diversității ariilor tematice privind conținutul itemilor din *bateria* experimentală, comparativ cu bateriile utilizate pentru validare.

Totodată, amintim că, în acord cu Colton¹¹, un coeficient de corelație situat între 0.25 și 0.5 reprezintă un grad de asociere acceptabil, iar un coeficient de corelație situat între 0.5 și 0.7 reprezintă o corelație moderată spre bună. Prin analiza de conținut a itemilor din probele concurente, apreciem că valorile cele mai mari prezentate la fiecare probă susțin asocierea datelor și confirmarea că sunt evaluate constructe similare.

Referitor la validitatea predictivă/de criteriu, aceasta nu este aplicabilă la momentul actual din cauza lipsei criteriului, însă va reprezenta obiectivul unei cercetări viitoare.

În sfârșit, a cincea etapă de cercetare vizează definitivarea formei finale a *bateriei de probe* și stabilirea profilului psihoaptitudinal optim (O5).

Plecând de la certitudinea că am obținut o *baterie de probe psihologice* discriminative, susținută prin respectarea criteriilor statistice, am recurs la stabilirea formei finale.

¹¹ T. Colton, *Statistics in Medicine*, Little, Brown and Company, Boston, 1974.

Fiecare probă din *bateria de evaluare psihologică* trebuie să conțină descrierea probei, instructajul/consemnul, itemii, instrucțiunile de corectare și interpretare, precum și elementele pentru verificarea rezultatelor. În acest sens, prezentăm, în continuare, pentru exemplificare, câteva elemente privind proba de inteligență spațială (I.S.):

Proba I.S. (inteligența spațială)

Descrierea probei:

Este o probă de tip nonverbal, care vizează:

- rapiditatea și precizia de a rezolva sarcini cu conținut în imagini;
- capacitatea de a observa corpuri în mișcare/transformare (prin rotiri, efectuarea de secțiuni sau asamblări) și de a opera cu algoritmi;
- nivelul de dezvoltare al reprezentărilor spațiale bi- și tridimensionale;
- spiritul de observație, discriminarea vizuală, imaginația, logica și memoria.

Proba cuprinde 20 de itemi.

Gradul de dificultate este mediu.

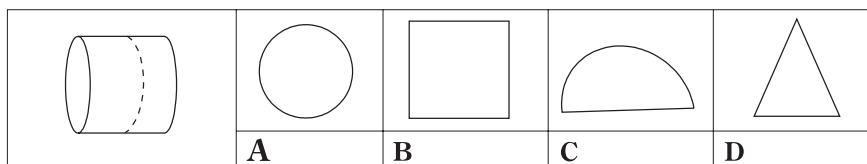
Consemnul/instructajul:

*„În cadrul probei, veți întâlni 20 de itemi cu desene care conțin serii de figuri, simboluri sau corpuri geometrice pentru care sunt formulate sarcini de rezolvat și variante de răspuns. Răspunsurile le veți consemna în foaia de răspuns. Lucrați cât mai repede și corect posibil. Timpul de lucru este limitat. **Începeți!**“*

Exemple de itemi pentru fiecare temă:

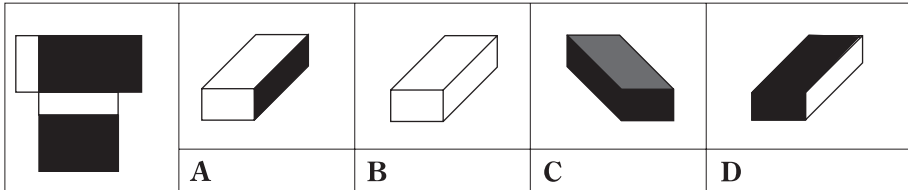
Exemplul nr. 1

Benzile desenate mai jos au în stânga câte un corp geometric secționat de linia punctată. În urma secțiunii, rezultă una dintre cele patru figuri din șir, notate cu litere de la A la D. Care figură, dintre cele patru notate cu litere de la A la D, corespunde secțiunii?

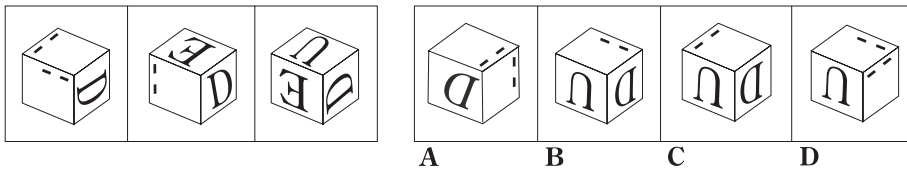

Exemplul nr. 2

Ce corp geometric, din variantele de răspuns notate cu literele A, B, C și D, rezultă din asamblarea figurii desfășurate?

Exemplul nr. 3

Primele trei cuburi se rotesc într-un sens pe care trebuie să-l descoperiți. Aplicând regula descoperită, vi se cere să identificați cubul care urmează dintre cele patru variante de răspuns notate cu literele A, B, C și D.

Corectarea și interpretarea:

Se acordă câte 1 punct pentru fiecare răspuns corect. *Nota brută (NB)*, obținută prin însumarea punctelor acordate, se transformă în *notă standard (NS)* prin raportarea la formula etalonului general.

Interpretarea și valorificarea rezultatelor

Pentru a răspunde și îndeplini ultimul obiectiv al studiului de cercetare s-a recurs la analiza frecvențelor răspunsurilor în vederea stabilirii etalonului pentru interpretarea și valorificarea rezultatelor obținute cu ajutorul probelor.

Totodată, pentru etalonarea probelor am utilizat unele elemente de statistică descriptivă: media, mediana, modul, abaterea standard, dispersia, valorile minime, valorile maxime, indicatorii de boltire și aplatizare ai curbei lui Gauss, precum și distribuția de frecvențe.

Analiza indicatorilor statistici și a distribuțiilor de frecvență ne arată că rezultatele se distribuie, în general, pe întregul interval de valori al probelor, respectând criteriile unor distribuții normale, cu ușoare deplasări, fie spre stânga pentru proba AN (media 6.63 și abaterea standard 3.25), fie spre dreapta în cazul probei AV (media 12.27 și abaterea standard 3.77).

Pentru fiecare probă, mediile și abaterile standard se prezintă astfel:

- proba I.V. – inteligența verbală – media 12.27 și abaterea standard 3.77;

- proba I.S. – inteligența spațială – media 9.80 și abaterea standard 3.36;
- proba I.N. – inteligența numerică – media 6.63 și abaterea standard 3.25;
- proba I.O.F. – inteligența organizatorică și funcționărească – media 10.97 și abaterea standard 2.87;
- proba I.T. – inteligența tehnică – media 11.21 și abaterea standard 3.15;
- proba I.G.Î. – inteligența generală de învățare – media 10.81 și abaterea standard 3.38.

În funcție de specialitatea militară pentru care optează (tehnică, logistică, umanistă etc.), de exigențele postului pentru care se solicită evaluarea, dar și de numărul total de itemi, etaloanele probelor pot fi realizate în 5, 7, 9, 10, 11 clase normalizate, prin stabilirea unor praguri minime de admisibilitate sau prin proiectarea unor profile aptitudinale optime.

Profilul aptitudinal al unui candidat se conturează prin raportarea datelor individuale la profilul aptitudinal optim, stabilit de comun acord, de către specialiștii care realizează selecția psihologică.

Pentru exemplificare, prezentăm rezultatele concrete ale unei persoane evaluate în scop de selecție, astfel: inteligența verbală, N.S.=9; inteligența spațială, N.S.=4; inteligența numerică, N.S.=4; inteligența organizatorică și funcționărească, N.S.=8; inteligența tehnică, N.S.=4; inteligența generală de învățare, N.S.=8.

Din datele prezentate rezultă că persoana dispune de un set de capacități, inteligențe sau aptitudini mentale și cognitive, numite *fațete ale inteligenței multiple, dezvoltate la nivel de mediu superior*.

Dintre acestea se remarcă următoarele:

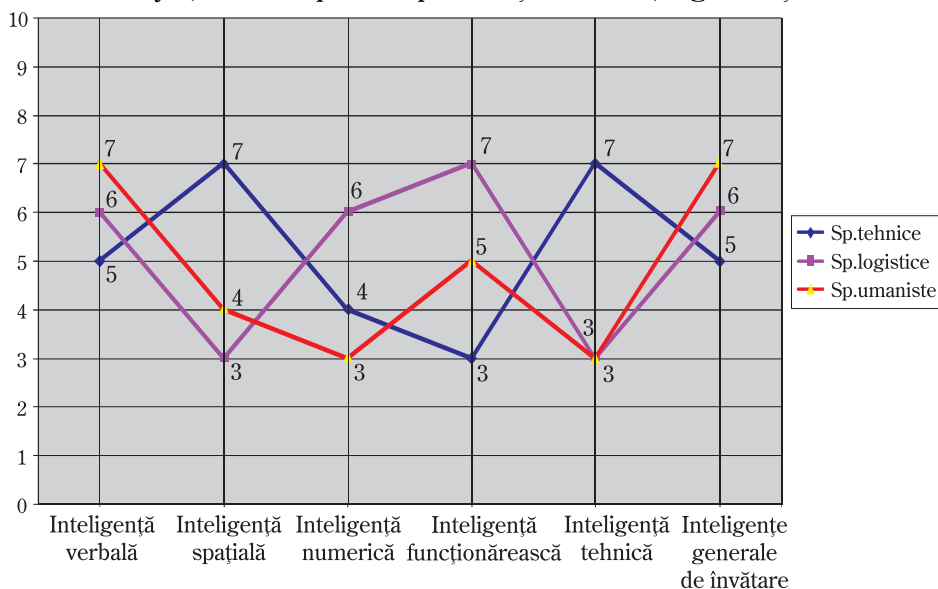
- capacitatea de operare și prelucrare a informațiilor cu conținut verbal, bazată pe nivelul și volumul vocabularului, flexibilitatea, abilitatea de căutare a soluției verbale, rapiditatea și precizia de rezolvare a sarcinii primite pe cale orală/literală și/sau cu conținut verbal;
- capacitatea de a înțelege relațiile stabilite între anumite noțiuni și de a reconstrui mental și practic funcțiunile unor obiecte sau fapte după modele sau coduri conținute în texte, expresii verbale sau fenomene/fapte în desfășurare;
- capacitatea de operare cu conținuturi figurative, de sesizare, identificare și determinare a unor reguli sau inferența acestora, pe baza succesiunii lor.

Pe un plan secund, la un nivel mai scăzut față de primele, se află:

- capacitatea de reprezentare spațială bi- sau tridimensională, spiritul de observație și discriminarea vizuală, care presupune transformarea imagistică a unor imagini din planul tridimensional în cel bidimensional;

- capacitatea de a observa corpurile și evoluția lor în spațiu, atât în integralitate, prin rotiri, cât și prin practicarea de secțiuni, rotații sau translații ale părților componente, reflectând flexibilitatea, abilitatea de căutare a soluției spațiale, rapiditatea și precizia de rezolvare a sarcinilor primite pe calea sau cu conținut de imagini ale unor corpuri și secțiuni ale acestora;
- capacitatea de a raționa pe baza unor relații numerice și a evoluției unor valori rezultate prin multiplicare sau divizare, pe baza informațiilor primite sub forma unor serii de numere cu diferite rații sau pe baza unor propoziții care propun operații de tipul celor enumerate.

Rezultatele obținute de subiect se raportează la profilul aptitudinal optim prezentat mai jos, conturat pentru specialitățile tehnice, logistice și umaniste.

Persoana evaluată a optat inițial pentru a urma unele programe de pregătire într-o specialitate din domeniul științelor tehnice. În urma rezultatelor obținute și a profilului conturat, prin raportarea acestuia la profilul aptitudinal optim, persoana a beneficiat de consiliere vocațională și școlară pentru a-și schimba opțiunea în funcție de noile date avute la dispoziție

În concluzie, consilierea și orientarea vocațională reliefează capacitatea persoanei evaluate de a procesa și opera cu anumite tipuri de informații sau de a rezolva un anumit tip de probleme, pe baza unor operații sau a unui set de operații identificabile, subliniind posibilitatea ca persoana să obțină rezultate profesionale *foarte bune în domeniul specialităților umaniste*, contrar opțiunii pentru domeniul tehnic.

*

Psihologia, ca știință, descrie, mai ales prin aplicațiile sale, persoana, atât în complexul relațiilor cu alte ființe umane, cât și/mai ales din perspectivă individuală; oamenii sunt toți „*la fel*“, dar, de fapt, nu există în lume doi oameni identici, diferențele fiind nenumărate, de la datele antropometrice, fizionomice, timbru vocal, amprente digitale până la aptitudini și abilități fizice, profesionale, intelectuale, artistice și altele, datorită experiențelor strict individuale de creștere/dezvoltare și formare/instruire. Din această perspectivă, ne interesează măsurarea trăsăturilor și a însușirilor care alcătuiesc setul celor necesare și suficiente într-o activitate sau grup de activități (respectiv profesie sau îndeletnicire) și care constituie supraunitar raportul dintre suma însușirilor și cea a exigențelor unei profesii ori activități.

Intrarea într-un sistem de activități sau grup de profesii care servesc o anumite tehnologie/procesare presupune ca persoanele să dețină și să aplice setul de aptitudini și interese în sinergie cu scopurile organizației, iar pentru specialiștii care fac selecția/evaluarea psihologică pentru constituirea și menținerea resursei umane la standardele proiectate, să aplice o măsurare comună, pentru toți oamenii și aptitudinile lor, dar prin care să descrie separat și specializat performanțele și să poată merge cu rezultatele/concluziile selecției către repartizare/formare/instruire.

Este cunoscut faptul că activitatea din organizații solicită prezența unor trăsături individuale specifice pentru obținerea unor randamente superioare, de aici venind și necesitatea constituirii unei baterii care să surprindă, încă de la selecție, „*potențialul aptitudinal specific unei profesii*“, respectiv a aptitudinilor considerate importante pentru atingerea performanțelor în procesul de formare profesională.

Selecția este una dintre primele etape dintr-un demers amplu ce are ca principal obiectiv creșterea eficienței în îndeplinirea atribuțiilor instituționale, la standarde ridicate, ale candidaților. Pentru obținerea unei eficiențe maxime și a unor rezultate superioare în activitățile desfășurate în organizații, factorii de decizie din selecție și resurse umane trebuie să țină cont de potențialul aptitudinal specific, știut fiind faptul că dezvoltarea acestuia pe parcursul carierei duce la optimizarea activității respective.

Noi am constituit o *baterie* unică, pentru aprecierea resurselor umane, la toate nivelurile de pregătire, pentru activități de execuție generale, medii specializate și specializate, ultimele cuprinzând și exigențe pentru manageri până la vârful piramidei organizației. Componentele sale (subtestele) apreciază

șase fațete specifice, respectiv inteligența verbală, inteligența numerică, inteligența spațială, inteligența organizatorică și funcționărească, inteligența tehnică și inteligența generală de învățare.

Aplicarea acestui instrument obiectiv și standardizat, precum *bateria unică*, oferă posibilitatea cunoașterii științifice, obiective și reale a potențialului resursei umane care candidează pentru intrarea într-o organizație, precum și pe parcursul carierei profesionale, prin variantele sale specifice etapelor și categoriilor profesionale evaluate.

Studiile de validare a *bateriei* au confirmat fidelitatea, omogenitatea și valoarea sa prognostică și au fixat timpii standard de aplicare.

Curbele descriptoare ale performanței subiecților din lot/populația cercetării, pentru toate subtestele, corelează înalt cu criteriile stabilite de experți și validează *bateria* ca predictor al performanțelor profesionale ale resursei umane evaluate.

ROMÂNIA – PARTE ACTIVĂ A COMUNITĂȚII ATM* –

Comandor Relu PANAIT

The European Commission has encouraged the continuation of the efforts made by our country for achieving cooperation at regional and national level, as well as the maintaining of a high level of collaboration to ensure, in this way, the expected improvements regarding the optimisation of airspace capacity, increased cost efficiency, improved safety and sustainable development. In recognition of the efforts of ROMATSA, in 2011, on the occasion of the 20th anniversary, the Chief of Air Force Staff gave the Romanian Air Traffic Services Administration the “Air Force Badge of Honour” for outstanding merits manifested in strengthening civil-military cooperation in the field of air traffic management.

Keywords: *airspace; air traffic management; Eurocontrol; security and defence*

In ciuda aparențelor, spațiul aerian este o resursă limitată și modul de organizare al acestuia nu mai corespunde cerințelor actuale. Volumele și coridoarele de spațiu aerian au evoluat și au fost structurate în baza sistemelor de navigație și de dirijare de la sol. Chiar dacă s-au înmulțit și a făcut nenumărate îmbunătățiri la acestea, s-a ajuns la concluzia că sistemele de navigație și de dirijare actuale și-au atins limita capacităților și este necesară o schimbare radicală pentru maximizarea folosirii spațiului aerian.

Este în interesul tuturor utilizatorilor spațiului aerian să folosească eficient această resursă. Strategiile elaborate în acest sens au depășit limitele naționale și permit tuturor utilizatorilor la nivel regional, continental și global să le adapteze la nevoile fiecărei țări și, în acest fel, să devină interoperabile, cu scopul de a acomoda efectiv și eficient cerințele tuturor utilizatorilor.

Comandor Relu Panait – Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale.

* Air Traffic Management.

Spațiul aerian românesc

Spațiul aerian național este folosit de două categorii importante de utilizatori: aviația civilă și cea militară. Cele două categorii se deosebesc, în principal, prin scopurile urmărite, modul în care sunt construite și echipate aeronavele, respectiv reglementările care condiționează îndeplinirea obiectivelor urmărite. „*Aviația civilă cuprinde, în general, aeronavele – altele decât cele guvernamentale sau militare – care execută activități în spațiul aerian folosind aeronave civile pentru zboruri comerciale, private sau muncă (de ex.: agricultură, construcții, topografie, fotografie aeriană, reclame etc.), iar aviația militară este cea care folosește aeronave cu un design specific, înalt specializate, pentru a fi utilizate în cadrul categoriilor de forțe ale unei națiuni, în scopuri militare*”¹. Aviația militară poate fi identificată ca folosind aeronave și alte mijloace aeriene în scopul de a conduce sau facilita acțiunile de luptă, care pot include și transportul cargo sau de personal militar către/dinspre linia frontului/spațiului de luptă².

Diferența fundamentală între cei doi utilizatori constă însă în procedurile folosite, aeronavele civile depinzând de culoarele de zbor existente și un cod civil de conduită în aer, iar cele militare operând în conformitate cu exigențele unei situații create la un moment dat sau pentru antrenament/exerciții, exigențe care nu sunt determinate de culoarele aeriene civile sau de un anumit cod, altul decât respectarea parametrilor optimi ai aeronavei și ai armamentului din dotare pentru îndeplinirea misiunii sau atingerea scopului pentru care s-a organizat antrenamentul/exercițiul.

Un important aspect al stabilității și securității regionale este imaginea aeriană comună a traficului aerian. Știind unde sunt aeronavele amice, atunci se simplifică identificarea potențialului inamic și amenințările posibile. Se poate rezolva cu mai multă ușurință accesul aeronavelor civile în zonele militare restricționate și chiar distribuirea unui volum mai mare de spațiu aerian, fapt care poate avea și o valoare comercială.

Utilizarea echitabilă a spațiului aerian în deplină siguranță

Între militarii din diferite țări a existat întotdeauna competiția pentru realizarea aeronavelor cu performanțe superioare (viteza de zbor și ascensională; distanța de zbor; cantitatea și calitatea rachetelor, a bombelor, a tunurilor, a aparatului

¹ Adrianus D. Groenewege, *Compendiu al Aviației civile internaționale*, Ediția a doua, International Aviation Development Corporation, Canada, 1999, p. 437.

² Sursa: Wikipedia, *Enciclopedia gratuită*, articol prezentat pe site-ul http://en.wikipedia.org/wiki/Military_aviation.

de ochire, tragere și navigație; distanța și acuratețea descoperirii țintelor; capacitatea de evitare a descoperirii de către adversar; manevrabilitate și maneabilitate mai bune; capacitatea de supraviețuire în mediu ostil etc.), asigurarea mai bună a secretului comunicațiilor și/sau a lanțului de comandă-control cel mai rapid. Din păcate, aceste cerințe nu răspund imperativelor aviației civile și soluția cea mai simplă, adică separarea volumelor de spațiu aerian, chiar pe timpul crizelor și al conflictelor, nu este suficientă pentru ca soluția să fie și optimă. Ca luptători, tendința noastră este să ne concentrăm mai mult asupra efectelor cinetice, cum ar fi manevrabilitate mai bună, muniție mai performantă sau rachete mai precise, lăsând pe planul doi modul în care se adună și se distribuie datele sau informațiile vitale de care au nevoie civilii.

În urma creșterii rapide a traficului aerian civil, cooperarea civilo-militară s-a intensificat. Competiția acerbă între companiile aeriene pentru a atinge niveluri cât mai mari de satisfacție a călătorilor la costuri cât mai mici, precum și dorința de a realiza un beneficiu cât mai important au condus la amplificarea cooperării cu aviația militară, precum și cu alți utilizatori ai spațiului aerian, pentru a realiza un mediu cât mai sigur de desfășurare a activităților, care să fie benefic și să corespundă intereselor tuturor.

Elementul de comonalitate al operatorilor aerieni militari și civili este atingerea unui nivel cât mai înalt al siguranței și securității traficului aerian. O bună coordonare a mișcării în spațiul aerian se poate realiza numai pe baza schimbului permanent de date între utilizatori, înțelegerea priorităților, cunoașterea procedurilor și a standardelor fiecărei entități.

De aceea, integrarea spațiului aerian, utilizarea flexibilă a volumelor de spațiu aerian, metodele de deconflictare și comanda-controlul sunt aspecte asupra cărora trebuie să ne îndreptăm constant atenția pentru a depăși barierele tehnice și culturale actuale.

Conform CANSO*, cheia unei cooperări de succes este credibilitatea și transparența de ambele părți³. Și din acest punct de vedere există divergențe de opinii, pentru că, din perspectiva militarilor, păstrarea secretului misiunii este cheia succesului, iar transparența nu poate asigura protecția forței. Necesitatea înțelegerii cerințelor și a responsabilităților ambilor utilizatori ai spațiului aerian este punctul de pornire al cooperării, militarii fiind orientați

* Civil Air Navigation Services Organisation – forum internațional dedicat problemelor de management al traficului aerian (ATM), în cadrul căruia părțile interesate se reunesc și dezbate idei privind sprijinul global de servicii de navigație aeriană (N.R.), pe site-ul <https://www.canso.org/objectives>

³ Conferința CEO CANSO din martie 2009 cu tema: *Safety – Taking the Lead in ATM Safety*, articolul *Safety Culture Barriers and Enablers*, Ed. CANSO, The Global Voice in ATM/HS_Doc, p.p. 1-3, pe site-ul [https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:JCnp5VTwHzQJ:www.canso.org/cms/streambin.aspx%3Frequestid%3D65AFC2F7-ACE7-4BCD-A338 ...](https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:JCnp5VTwHzQJ:www.canso.org/cms/streambin.aspx%3Frequestid%3D65AFC2F7-ACE7-4BCD-A338...)

către îndeplinirea misiunilor de luptă și civiliilor către creșterea capacității de transport și, implicit, a profiturilor.

Aviația militară poate transporta pasageri și marfă, din punctul A în punctul B, ca orice altă aeronavă civilă. Diferența între aeronavele civile și cele militare constă în tipul misiunii, platforma de zbor folosită, sarcinile care trebuie îndeplinite, sistemele de armament etc., la care se adaugă și alte tipuri de misiuni, cum ar fi: zboruri de antrenament operațional, zboruri de apărare aeriană, exerciții reale, alimentare în aer, zboruri de tranzit, de patrulare, umanitare, de evacuare, de căutare-avare, de antrenament pentru parașutare, de lestartare, zbor la joasă înălțime, de zi, de noapte, de acțiune și contraacțiune electronică, de recunoaștere, de cercetare, de calibrare, de verificare, de testare etc. Am enumerat aceste tipuri de misiuni pentru a argumenta nevoia de spațiu aerian a aviației militare care, dacă are în dotare aeronave care pot executa astfel de misiuni și dovedește că este pregătită să le execute în orice condiții, reprezintă un argument ce vine în sprijinul decidentului politic în dezbaterile din arena internațională.

Coordonarea civilo-militară este definită în art. 2 (12) NF-IR [25]⁴, ca și interacțiunea dintre autoritățile civile și militare, precum și componentele ATM necesare asigurării condițiilor folosirii spațiului aerian cu eficiență, în siguranță și securitate. NF-IR nu se adresează doar națiunilor, ca entități, sau celor care fac parte din Blocurile de spațiu aerian funcțional – FAB (Functional Airspace Block), cât mai ales utilizatorilor operaționali, care includ toți furnizorii de servicii la nivel național, militari și civili – ANSP (Airspace National Service Providers): *„având în vedere eficiența operațională militară, cooperarea și coordonarea civilo-militară este de cea mai mare importanță, pentru ca fiecare să-și atingă obiectivele urmărite. Datorită faptului că scopul, conținutul, modul de executare al operațiilor aeriene și al antrenamentelor militare nu fac obiectul competențelor UE, este foarte important ca să existe interfețele necesare între aceste operații și cele care cad sub incidența acestui regulament, în interesul securității și eficienței comune*⁵.

ICAO* a furnizat un ghid privind coordonarea între autoritățile Serviciilor de Trafic Aerian – ATS (Air Traffic Services) civile și militare, esența siguranței zborurilor aviației civile atunci când sunt planificate activități ale aviației militare. Ghidul cuprinde prevederi pentru cooperare atât în situații de pace, cât și pentru o eventuală criză sau război, când alți factori intervin în procesul de coordonare

⁴ Uniunea Europeană, *Regulamentul Uniunii Europene (EU) 677/2011 (NF-IR, [25])*, art. 11, p. 20 – Obligațiile legale ale țărilor membre privind implicarea militară în funcțiunile rețelei, Publicat de UE, 15.07.2011, consultat pe site-ul: www.eur-lex.europa.eu.

⁵ *Norme funcționale UE* – art.2(27) NF-IR, publicat de UE, 2011, p. 86, consultat pe site-ul www.eur-lex.europa.eu.

* International Civil Aviation Organisation.

dintre civili și militari. În aceste cazuri, autoritățile de stat și civile de trafic aerian vor evalua situația și își vor planifica activitățile de așa natură, încât să nu afecteze siguranța și securitatea zborurilor. Ghidul recomandă ca, în cazul în care autoritatea militară observă o aeronavă civilă care este pe cale să intre într-o zonă declarată periculoasă sau restricționată sau în orice altă zonă unde există un pericol potențial, militarii trebuie să emită o avertizare. Avertizarea trebuie să includă indicații privind schimbarea direcției de zbor pentru a părăsi zona respectivă. Militarii pot folosi chiar și frecvența de urgență, VHF 121.5 MHz, în cazul în care nu există o altă soluție pentru a avertiza aeronava civilă. Există, de asemenea o serie de alte modalități de acțiune pentru deconflictarea zborurilor civile și militare, care sunt stipulate în ghidurile și documentele de cooperare încheiate⁶.

Interesele apărării sunt protejate, în conformitate cu art. 13 FR [1]⁷, iar art. 1(4) NF-IR⁸ specifică faptul că acest regulament se va aplica de orice membru în așa fel încât să nu afecteze interesele și politicile proprii de securitate și apărare. Aplicarea măsurilor specificate în regulament va rămâne la latitudinea fiecărui stat membru, în conformitate cu legile naționale. Pe cale de consecință, instrumentele și acordurile legale pe care le utilizează și încheie statele membre într-un FAB (Functional Airspace Block – bloc de spațiu aerian funcțional) sunt implementate având în vedere specificațiile art. 11 NF-IR, paragraful 2 și 3:

- asigurarea, în măsura posibilităților, a implicării militarilor în activitățile legate de funcționarea și funcțiunile rețelelor de transport aerian folosite;
- asigurarea reprezentării utilizatorilor militari ai spațiului aerian și a furnizorilor de servicii oferite de aceștia în toate grupurile operaționale, de consultații și de lucru convenite de managerul rețelei prin acorduri.

Data fiind importanța implicării efective a militarilor în executarea funcțiilor rețelei, Comisia Europeană a făcut eforturi semnificative să includă militarii în toate fazele proiectului *Cer Unic European – SES (Single European Sky)* și la toate nivelurile: consultative, pregătitoare sau de luare a deciziilor, acesta reprezentând o situație unică în acest context.

Reglementarea Comisiei Europene (CE) nr. 2150/2005 (FUA – IR [28])⁹ garantează operatorilor civili și militari utilizarea echitabilă a spațiului aerian,

⁶ ICAO, *Manual Concerning Safety Measures Relating to Military Activities Potentially Hazardous to Civil Aircraft Operations*, ICAO Doc 9554-AN/932, Ediția I, 2000, p. 29, paragraf 3.1.

⁷ Uniunea Europeană, *Regulamentul Uniunii Europene (EU)*, publicat de UE, 2010, 7.1.8 Safeguard of National Security and Defence Policy Interests – FAB Option (Voluntary), pe site-ul http://www.skybrary.aero/index.php/7.1.08_National_security_and_defence_policy_interests.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Uniunea Europeană, *Regulamentul Uniunii Europene (EU)*, loc. cit.

prin managementul comun al acestuia. Dezvoltarea FAB-urilor a favorizat dialogul civilo-militar, ca și cooperarea între aceștia, toți furnizorii de servicii ai utilizatorilor fiind reprezentați în mod echitabil în Comitetul de Management al Rețelei.

Colaborarea civilo-militară în România

În prezent, Regia Autonomă ROMATSA, cea care asigură zborurile aeronavelor civile în spațiul aerian românesc, are ca preocupări principale implementarea diferitelor proiecte *Eurocontrol* la care țara noastră este parte. Acestea au ca obiective creșterea capacității traficului aerian în FIR România, reducerea întârzierilor zborurilor GAT, căi mai eficiente de separare a zborurilor GAT – OAT, îmbunătățirea coordonării între civili și militari, reducerea cerințelor de segregare a spațiului aerian și definirea și folosirea acestor spații segregate cât mai aproape de cerințele aviației militare.

Proiecte și inițiative precum *Cer Unic European* și cercetările pentru managementul traficului aerian în cadrul *SES – SESAR (Single European Sky ATM Research)*, *Danube FAB* stabilit între România și Bulgaria, *Căutare – Salvare SAR (Search and Rescue)*, proiectele ce privesc serviciile de navigație, apropierea pentru aterizare cu coborâre în regim continuu, precum și multe altele contribuie nu doar la integrarea noastră în sistemul regional sau continental, ci și în cel mondial.

Poate cel mai important proiect la care se lucrează la noi în prezent pentru implementare este folosirea flexibilă a spațiului aerian – *FUA (Flexible Use of Airspace)*, concept ale cărui reglementări sunt stipulate în regulile comune pentru aplicarea FUA elaborate la nivelul Comisiei Europene (EC6 Regulation No 2150/2005). Regulile definesc cerințele tactice și operaționale pentru coordonarea civilo-militară în spațiul aerian.

Conceptul FUA este parte importantă a programului *Sistemului de Management Dinamic al Spațiului Aerian European – DMEAN (Dynamic Management of European Airspace Network)*, care este o inițiativă europeană pe termen scurt, contribuind la creșterea capacității traficului și la eficiența zborului.

Principiul de bază al FUA este ca spațiul aerian să nu mai fie destinat separat pentru civili și militari, ci să fie considerat un spațiu continuu. Folosirea acestuia trebuie să fie analizată zilnic și eventuala segregare să fie doar temporară. Conceptul FUA urmărește, de fapt: folosirea în siguranță a spațiului aerian, posibilitatea folosirii spațiului aerian de către ambii utilizatori, fie în intervale temporale diferite (cum ar fi zilele libere sau la sfârșit de săptămână), fie în operațiuni mixte (în ferestrele de timp din aceeași zi, când aviația militară nu îl folosește).

Un alt proiect este *B-CDA (Basic Continuous Descent Approach)*, care a fost implementat la Aeroportul Internațional București *Henri Coandă* în perioada 2003-2005. ROMATSA a fost coordonată de *Eurocontrol* împreună cu Centre for Air Transport and the Environment (CATE) a Universității Metropolitane din Manchester, Marea Britanie. Părerile controlorilor de trafic aerian din ROMATSA implicați în derularea acestui proiect au fost folosite de *Eurocontrol* în elaborarea documentului cu circulație internațională „*CDA-Implementation Guidance Information, Eurocontrol*“, august 2007¹⁰.

Colaborarea civilo-militară în țara noastră are aspecte complexe, cu conotații în domeniile de bază ale managementului traficului aerian, în scopul îndeplinirii atribuțiilor generale și specifice stabilite, în conformitate cu legislația/reglementările aeronautice naționale.

În acest sens, au fost elaborate și sunt permanent actualizate documente ce stau la baza activităților de control și suport operațional al zborurilor, în condiții de siguranță și securitate. Prin aplicarea acestora s-a realizat coordonarea zborurilor GAT-OAT și managementul pre-tactic și tactic al spațiului aerian.

SES va schimba modul în care spațiul aerian european va fi folosit. De aceste schimbări semnificative vor beneficia atât civilii, cât și militarii. De aceea este esențială coordonarea și colaborarea civilo-militară. Integrarea civililor și militarilor într-un singur sistem ATM va garanta acestora accesul nerestricționat la spațiul aerian și va micșora costurile de implementare.

Această integrare trebuie asigurată cu structuri, mecanisme și procese pentru îmbunătățirea eficienței ATM și scăderea costurilor de management al spațiului aerian.

Conceptul *SES* și cercetarea *SESAR* au nevoie de participarea celor doi mari utilizatori ai spațiului aerian pentru a fi validate din ambele puncte de vedere, pentru a dezvolta un sistem de schimb al informațiilor și datelor despre utilizarea acestui spațiu și pentru a contribui la dezvoltările ulterioare ale avionicii și sistemelor de la sol ce vor fi folosite în comun.

Pentru aceasta atât civilii, cât și militarii urmăresc dezvoltarea unui concept de operare, care poate fi îmbunătățit permanent, prin care să se poată realiza un model de traiect pentru civili, care va include și aspectele militare. Toate activitățile desfășurate pe traiect, la zborurile de apropiere sau îndepărtare și în zonele de aeroport (acolo unde acestea sunt folosite în comun) fac obiectul dezvoltării unui model de folosire a acestor spații, de schimb de informații și de definire a sistemelor tehnice de suport pentru managementul activităților, atât la sol, cât și în aer.

¹⁰ Raport anual RA ROMATSA, 2010, p. 12/13, pe site-ul http://www.romatsa.ro/files/Raport_Anual_2010_ROM_ENG.pdf.

Consultarea comună, dezvoltarea unor proiecte de achiziții care pot răspunde și cerințelor operative și ATM/ASM militare, precum și realizarea unor programe comune de înzestrare, de adaptare și validare a infrastructurii, a specificațiilor tehnice ale acestora sunt puncte de vedere care se includ în lista obiectivelor ambilor utilizatori.

Domeniile care sunt avute în vedere pentru cooperarea dintre civili și militari sunt: comunicațiile, sistemele de navigație și de supraveghere, pregătirea comună a personalului, coordonarea permanentă pentru realizarea tuturor inițiativelor (CIMACT, LARA, FUA, OAT Transition Service, OAT-IFR Flight Plan Integration, MILO, UAS¹¹ etc.), spectrul de frecvențe radio, precum și avionica aeronavelor.

Pași făcuți pentru cooperare

Statul Major al Forțelor Aeriene a colaborat cu ROMATSA în cadrul diferitelor proiecte și inițiative, cum ar fi: armonizarea și integrarea spațiului aerian românesc în sistemul european, asigurarea utilizării coordonate a spațiului aerian al României de către aviația civilă și militară, Centrul de Căutare-Salvare dezvoltat și realizat de ROMATSA, care a fost inaugurat în data de 7 decembrie 2007, Centrul de rezervă ROMATSA (CR-2) și altele.

Specialiștii ROMATSA au participat activ, alături de reprezentanți ai Statului Major al Forțelor Aeriene și ai Statului Major General, la nenumărate grupuri de lucru și, prin experții detașați, la acțiunile de specialitate desfășurate de către organizații din domeniul traficului aerian.

În colaborare cu Direcția Generală Aviație Civilă și cu alte direcții de specialitate din Ministerul Transporturilor, AACR și ROMATSA, Ministerul Apărării Naționale a participat la organizarea în România a unor acțiuni de cooperare internațională, benefice interesului țării, de integrare în structurile euroatlantice.

S-au încheiat, de asemenea, protocoale de cooperare și coordonare între Statul Major General (SMG), Statul Major al Forțelor Aeriene (SMFA), R.A. ROMATSA și Inspectoratul General pentru Situații de Urgență (IGSU).

Centrul de Rezervă ROMATSA (CR-2) a fost conceput ca un centru de rezervă extern pentru furnizarea serviciilor de trafic aerian în situația indisponibilității totale a CDZ București. CR-2 este în curs de realizare și va funcționa în locația Balotești, pentru ACC București, și TWR Otopeni, pentru APP București.

După semnarea, la începutul lunii aprilie 2012, a Acordului prevăzut de Hotărârea Guvernului României nr. 536/2000 pentru amplasarea CR-2,

¹¹ CIMACT – Civil-Military Airspace Coordination Tool, FUA – Flexible Use of Airspace, OAT – Operational Air Traffic, LARA – Local and sub-Regional ASM Support System, MILO – Civil-Military Collaborative Decision-Making Support, UAS – Unmanned Aerial Systems.

în data de 22 iunie 2012, a fost semnat contractul de închiriere a spațiilor puse la dispoziție în subteran, colocat cu Centrul de Operații Aeriene al SMFA, și un Protocol care detaliază măsurile agreeate. În luna august a aceluiași an s-a început instalarea echipamentelor și consolelor în CR-2 Balotești și, în prezent, au fost executate probele tehnice de funcționare a acestora, partea militară urmând să execute lucrări de reparații pentru punerea în funcțiune a instalației de filtro-ventilație.

La noi în țară, colaborarea civilo-militară a generat nenumărate proiecte ce s-au materializat în documente ce stau la baza siguranței și securității zborurilor din România. Printre acestea sunt „*Proceduri generale privind coordonarea zborurilor GAT-OAT între unitățile ATS (Servicii de Trafic Aerian) civile și militare*“, „*Proceduri de coordonare pentru asigurarea siguranței zborurilor pe timpul lansării rachetelor antigrindină – COTNARI*“, „*Proceduri locale de coordonare pentru aerodromurile utilizate în comun cu Forțele Aeriene Române (Timișoara, Bacău, Otopeni)*“, „*Proceduri de cooperare în cazul utilizării neautorizate de către aeronave a spațiului aerian al României*“, „*Proceduri de coordonare în raioanele maritime*“ și proiectul „*Procedurilor de coordonare a zborurilor GAT – OAT între APP Arad* și TWR Timișoara** cu BCZ MIL București, BCZ MIL Arad și UM 01969V Giarmata*“, care a fost trimis spre analiză părților implicate, în prezent fiind discutate reglementări privind coordonarea ATM în situații de criză.

În anii anteriori s-au asigurat, în condiții de siguranță, controlul segmentelor GAT ale zborurilor militare, condițiile minim necesare pentru suportul operațional în cazul misiunilor speciale (zbor în formație, tactici speciale) și, împreună cu unitățile ATS civile, s-a realizat coordonarea zborurilor GAT-OAT și managementul pre-tactic și tactic al spațiului aerian pentru exerciții și activități aeriene militare semnificative, cum ar fi: „*Carpathian Spring*“, „*Black Sea Rotational Force*“, „*Bold Raven*“, „*Stone Raptor*“, „*Air Solution*“, „*Thunder over the Black Sea*“, „*Blue Sky*“, „*Jackal Stone*“, „*Blue Danube*“, „*Iron Guard*“, „*Dacian Thunder*“ etc.

Anual, se organizează o convocare – „*Procedurile generale privind coordonarea GAT-OAT*“ –, creată de Departamentul Operațional al ROMATSA, sub coordonarea Compartimentului Colaborare Civilo-Militar al acesteia, la CDZ București. În cadrul convocării sunt analizate diferite aspecte ale colaborării civilo-militare în furnizarea serviciilor de navigație aeriană.

* Approach Control Service (Serviciul de Control de Apropiere).

** Aerodrome Control Service (Serviciul de Control al Aerodromului).

La acest tip de activitate sunt invitați și operatori aerieni, reprezentanți ai administrațiilor unor aeroporturi (Otopeni, Băneasa) sau utilizatori de spațiu aerian a căror activitate are impact asupra siguranței și fluenței GAT/OAT (ex. Direcția Sistemului Național Antigrindină și de Creștere a Precipitațiilor).

În ceea ce privește sistemul LARA, s-a asigurat coordonarea cu ROMATSA și Directoratul pentru Coordonarea civilo-militară de la Eurocontrol. S-a instalat software-ului aplicației, pozițiile de lucru au fost configurate și cursul pilot de pregătire a personalului s-a desfășurat în perioada 19-23.09.2011, ajungându-se, în prezent, la faza pre-operațională a acestui proiect, îmbunătățindu-se în acest fel relațiile de colaborare civilo-militare.

Relațiile SMFA – ROMATSA s-au dezvoltat și în domeniul tehnic, prin instalarea unor echipamente de navigație aeriană civile în locații militare, schimbul de date radar, suportul logistic al radarelor militare FPS-117, precum și putem spune că s-a îmbunătățit substanțial colaborarea civil-militară prin realizarea CR-2 colocat cu Centrul de Operații Aeriene/SMFA. Departamentul Operațional al ROMATSA este organizatorul activităților anuale de analiză a colaborării civil-militare în furnizarea serviciilor de navigație aeriană, activități la care participă reprezentanți ai tuturor structurilor naționale de aviație, civile și militare. Împreună cu specialiștii SMFA, Departamentul Operațional al ROMATSA inițiază reglementările necesare colaborării civilo-militare în domeniul ATM (ex. Proceduri de cooperare în situații de utilizare neautorizată a spațiului aerian național – *Renegade*, Proceduri de coordonare GAT-OAT în situații de criză militară, Proceduri de cooperare pe timpul lansării rachetelor antigrindină, acorduri/protocoale pentru furnizarea serviciilor ATC pe timpul unor evenimente găzduite de România, cum ar fi expoziția de tehnică militară bi-anuală *Black Sea Defense & Aerospace*).

Aplicarea conceptului european de utilizare flexibilă a spațiului aerian s-a îmbunătățit continuu, acesta fiind extins pentru toți utilizatorii de spațiu aerian, permanenți sau temporari, care solicită alocare de spațiu aerian pentru activități specifice.

Îndeplinirea misiunii de control al spațiului aerian de către Forțele Aeriene Române, conform Legii nr. 257/2001, a fost realizată printr-o permanentă cooperare cu entitățile specializate din cadrul Departamentului Operațional și a permis protejarea intereselor suverane ale României în spațiul său aerian. Negocierea spațiului aerian necesar operațiilor aeriene militare, altele decât zborul de antrenament, sau pentru activități de zbor complexe, precum și stabilirea măsurilor de furnizare coordonată a serviciilor de navigație aeriană, când traficul aerian general a interferat cu cel operațional, au fost oportune, corecte și conforme reglementărilor aeronautice.

În concluzie, atât politica de siguranță și calitate a ROMATSA, cât și strategia sa de implementare în relația cu principalul furnizor militar de servicii ATS – Statul Major al Forțelor Aeriene – sunt pregnant reflectate prin atingerea nivelului țintă de siguranță operațională pentru coordonarea civilo-militară a zborurilor, iar contribuția la aplicarea conceptelor privind *Cerul Unic European* și *Utilizarea Flexibilă a Spațiului Aerian* este apreciată la nivel *Eurocontrol*.

*

Activitatea de colaborare civilo-militară s-a concretizat prin aplicarea constantă a reglementărilor SES în planificarea și desfășurarea activităților complexe, în scopul îndeplinirii atribuțiilor generale și specifice ale fiecărui utilizator al spațiului aerian, în conformitate cu legislația și reglementările naționale.

Principalele structuri cu care s-a colaborat au fost direcțiile și serviciile specializate în managementul serviciilor de navigație aeriană din Administrația Centrală ROMATSA, Autoritatea Aeronautică Civilă Română, Direcția Generală a Aviației Civile, Direcția Sistemului Național Antigridină și de Creștere a Precipitațiilor, Ministerul Afacerilor Interne și Serviciul Român de Informații. Pentru îndeplinirea atribuțiilor specifice au fost elaborate/actualizate o serie de proceduri de coordonare a zborurilor GAT-OAT între unitățile ATS civile și militare, proceduri de cooperare cu alte entități care desfășoară activități cu impact asupra traficului aerian sau acorduri pentru desfășurarea unor activități cu grad sporit de complexitate.

S-au avut în vedere respectarea cerințelor tuturor utilizatorilor spațiului aerian, cerințele impuse de reglementările europene, criteriile de eficiență, optimizarea structurii de spațiu aerian și a zborurilor și facilitarea integrării cu ușurință a serviciilor și rutelor proprii în rețeaua europeană de rute ATS și de management al traficului aerian.

În ceea ce privește aspectele de perspectivă privind colaborarea în domeniile de referință ale managementului traficului aerian, militarii sunt implicați, alături de civili, în proiecte precum: „*Programul de Dezvoltare și Implementare a Noului Sistem ATM Romatsa 2015+*“, Elaborarea analizei asupra stadiului implementării prevederilor „*Proiectului de Modernizare a Sistemului ATM din România*“ și „*Programului Național de Dezvoltare a Colaborării civil/militare în managementul traficului aerian*“ și „*Danube FAB*“.

Referitor la aspectele concrete și la realizările privind cooperarea regională, la data de 18 iulie 2012, la Bruxelles, reprezentanții României și ai Republicii Bulgaria au prezentat, în cadrul unei reuniuni de informare a Comisiei Europene și a părților interesate, rezultatele proiectului „*Danube FAB*“. De menționat că acestea

au fost deja prezentate Comisiei Europene în data de 5 iunie 2012, așa cum prevede legislația SES, această reuniune constituind prima ocazie de a cunoaște reacțiile Comisiei și ale părților interesate cu privire la materialele depuse.

Delegația *Danube FAB* a fost constituită din reprezentanți ai ministerelor transporturilor și apărării, precum și din reprezentanți ai autorităților aeronautice civile și ai ROMATSA și BULATSA, furnizori de servicii de navigație aeriană din România și Republica Bulgaria.

Comisia Europeană a încurajat continuarea eforturilor depuse pentru realizarea cooperării atât la nivel regional, cât și la cel național, în tot acest timp și menținerea unui nivel ridicat de colaborare pentru a asigura, astfel, îmbunătățirile scontate în ceea ce privește optimizarea capacității spațiului aerian, creșterea eficienței costurilor, îmbunătățirea siguranței și asigurarea unei dezvoltări sustenabile, toate acestea concomitent cu satisfacerea cerințelor în creștere ale transportului aerian.

Ca recunoaștere a eforturilor depuse de ROMATSA, în data de 24 mai 2011, cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la înființare, generalul-maior dr. Cârnu Fănică, șeful Statului Major al Forțelor Aeriene Române, a conferit Administrației Române a Serviciilor de Trafic Aerian „*Emblema de Onoare a Forțelor Aeriene*” pentru meritele deosebite manifestate în întărirea colaborării civil-militare în domeniul managementului traficului aerian.

UTILIZAREA POLIȚIEI MILITARE ÎN OPERAȚIILE POSTCONFLICT

Colonel Vasile MOȚOI
Locotenent-colonel Dumitru FLOREA
Maior Antonel ȚUGUI
Căpitan Constantin CĂLIN

The experience of the missions carried out by the Romanian military police in various theatres of operations provides it with a special role in the effort of building a climate of mutual trust between the belligerent forces, as well as of establishing normality among the forces meant to ensure the climate of peace and social security.

In the authors' opinion, the experience gathered by the military police structures of the Romanian Armed Forces in managing various situations with which it was confronted during carrying out missions is a challenging, new chapter which was implemented in tactics, techniques and operating procedures that are meant for training personnel in order to face any future threat.

Keywords: *conflict prevention; CIMIC; antiterrorism; religious extremism*

Lumea actuală gravitează în jurul celor două constante ale societății umane – pacea și conflictul –, în care identitatea culturală și mediul modelează în mod ireversibil tendințele de conflict, aplanarea acestuia și găsirea unui consens.

Într-o lume în care conflictele devin din ce în ce mai nuanțate și mai complexe, rolul structurilor militare în acțiunile desfășurate după terminarea conflictului, în vederea asigurării unui climat propice reconstrucției și aplicării unor măsuri de reorganizare a societății, devine tot mai stringent.

În acest context de incertitudine din ce în ce mai prezent în politica actuală, operațiunile post-conflict au însemnătate importantă; de planificarea și modul de acțiune al forțelor implicate depinde succesul sau insuccesul efortului de implementare a păcii.

O problemă extrem de complexă se naște în această situație din definirea și încadrarea temporală a perioadei definite ca fiind postconflict. Aceasta perioadă este dominată de „lipsă de încredere, incertitudini în privința atitudinii viitoare a adversarului și această stare nu poate fi ameliorată decât treptat, printr-o intensă

Colonel Vasile Moțoi, locotenent-colonel Dumitru Florea, maior Antonel Țugui, căpitan Constantin Călin – Serviciul Poliție militară, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale.

*acțiune diplomatică desfășurată în mod perseverent și creativ de către părțile implicate și de factori din afara conflictului (ONU, OSCE, diverse organisme internaționale, fundații, personalități importante ce beneficiază de încrederea adversarilor)*¹.

În noua arhitectură de securitate, Armata României și-a asumat responsabilități firești ca actor din ce în ce mai important pe scena geopolitică internațională, sprijinind cu mijloace și forțe operațiile desfășurate sub egida diferitelor organizații de securitate la care statul român este parte componentă, foarte bine precizat în *Doctrina Armatei României*².

Excluzând ideea detalierei unui domeniu atât de vast și despre care există o multitudine de articole și studii de specialitate extrem de bine informate și utile, intenționăm doar să ne aplecăm asupra contribuției Poliției militare române la acest efort internațional sau regional.

Conform *Doctrinei poliției militare*, elaborată și gândită în conformitate cu prevederile stipulate în STANAG 2296, ediția 1, *Allied Joint Doctrine for Military Police/AJP 3.2.3.3. – Doctrina Întrunită Aliată pentru Poliția Militară*, pe timpul participării la misiuni în afara teritoriului statului român, forțele de poliție militară pot executa misiuni în conformitate cu mandatul primit pentru:

- a) supravegherea, controlul, menținerea sau restabilirea ordinii interioare și a disciplinei militare în rândul personalului militar și civil participant la operații;
- b) asigurarea ordinii și disciplinei în timpul deplasărilor sau în perioadele cu fluctuații mari de personal ori de rotire a efectivelor din zona de responsabilitate;
- c) verificarea documentelor de identitate și ale autovehiculelor aparținând personalului;
- d) participarea la recuperarea armamentului, munițiilor sau a altor mijloace și materiale pierdute sau sustrase;
- e) investigarea abaterilor disciplinare și a accidentelor de circulație în care sunt implicate autovehicule și/sau personal din cadrul forței ;
- f) paza și accesul în obiectivele militare;
- g) supravegherea și îndrumarea traficului rutier din zona de responsabilitate;
- h) cooperarea cu celelalte structuri militare din zona de responsabilitate pentru rezolvarea unor situații deosebite;
- i) colaborarea cu organele de ordine și autoritățile locale în rezolvarea unor situații în care este implicat personalul forței;

¹ Lucian Stăncilă, Ion Pârgulescu, Eugen Constantin, *Operațiile postconflict*, Editura U.N.Ap., București, 2010, p. 30.

² ***., *Doctrina Armatei României*, București, 2011, p. 46.

- j) consilierea comandanților în probleme de poliție militară;
- k) monitorizarea zonelor de separație;
- l) paza temporară a obiectivelor de importanță deosebită;
- m) gestionarea situației în taberele de refugiați;
- n) asigurarea protecției personalului și a bunurilor forțelor participante;
- o) investigarea evenimentelor săvârșite de militari în taberele militare sau de refugiați, situate în zona de responsabilitate;
- p) colaborarea cu diferite organizații sau agenții de ajutorare și îndrumare, prin desfășurarea de acțiuni specifice, prin care acestea acordă asistență populației în teatrul de operații;
- q) refacerea securității țării gazdă prin planificarea, coordonarea și executarea misiunilor specifice în cooperare cu autoritățile acesteia, precum și antrenarea forțelor locale de securitate, cum ar fi: forțe de ordine, securitate internă, serviciile judiciare etc.;
- r) alte acțiuni specifice³.

Din experiența misiunilor efectuate de către poliția militară română în diferite teatre de operații, aceasta își găsește un rol aparte în efortul de construcție al unui climat de încredere reciprocă între forțele beligerante, precum și de inducere a stării de normalitate în cadrul forțelor menite să asigure climatul de liniște și siguranță socială.

Experiența acumulată de structurile de poliție militară din Armata României în gestionarea diferitelor situații cu care s-a confruntat pe timpul executării misiunilor reprezintă un capitol provocator, inedit și care a fost transpus în tactici, tehnici și proceduri de operare care servesc în instruirea personalului pentru a face față unor eventuale provocări.

³ *** , *Doctrina poliției militare*, București, 2010, p. 17.

Încă din anul 1993, Poliția militară română a participat la toate misiunile externe ce au fost sau sunt încredințate Armatei României: 1993-1995 UNOSOM – Somalia; 1995-1999 UNAVEM – Angola; 1997-1998 UNIKOM – Kuwait; 1997 AFMP; 2001-2005 KFOR – Kosovo; 2003-2006 IRAQI FREEDOM – Irak; 2002-2013 ISAF – Afganistan; 1997-2013 IFOR, SFOR, IPU – Bosnia și Herțegovina.

Misiunile executate au cuprins o gamă largă de paliere, de la cooperarea cu forțele civile de asigurare a ordinii sociale, acțiuni cu caracter antiterorist până la misiuni de control al mulțimilor, de cele mai multe ori necesitând o abordare multidimensională, cu aportul structurilor specializate de CIMIC sau informații pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor într-un mediu cultural complex, în care extremismul religios sau rivalitățile istorice își lasă o amprentă adâncă în mentalul social.

Eficiența acțiunilor structurilor de poliție militară, eforturile acestora se rezumă la prevenirea și izolarea focarelor de izbucnire a tensiunilor, edificatoare în acest context fiind sintagma „*prevenirea conflictelor trebuie să înceapă ca o parte a reconstrucției postconflict*”⁴, granița dintre starea de pace și cea de conflict fiind sensibilă, iar o constantă nescrisă a misiunilor de poliție militară a fost concentrarea efortului pe înțelegerea necesității de către ambele părți beligerante a importanței construirii unei societăți democratice.

Un aspect ce trebuie precizat este contribuția privind sincronizarea planurilor de acțiune ale organelor locale cu cele ale unor ONG-uri și agenții acreditate a pentru a acționa conform principiilor „*joint action*”. Ca urmare a îndeplinirii misiunilor enunțate în mod excepțional, militarii români au fost recompensați cu numeroase medalii și aprecieri din partea aliaților externi, autorităților locale militare și civile.

Participarea structurilor de poliție militară în cadrul misiunilor internaționale a impus și impune și pe viitor ridicarea nivelului de pregătire, precum și adaptarea rapidă a organizării și modului de acțiune prin perfecționarea activităților, dotarea cu echipamente moderne și implementarea prevederilor celor mai noi nivele de standardizare NATO cu scopul asigurării interoperabilității cu celelalte structuri de poliție militară, din toate armatele țărilor membre ale Alianței.

Efectivele și misiunile structurilor de poliție militară suferă modificări structurale sub aspectul supraspecializării și măririi efectivelor capabile să fie interoperabile și să aplice eficient prevederile rezoluțiilor și imperativele privind asigurarea unui climat de liniște și siguranță socială pentru reconstrucție.

Polițiștii militari români au reușit cu extrem de multă diplomatie crearea de punți de comunicare între liderii militari locali, foștii combatanți și reprezentanții

⁴ Keith Krausse, *Conflict Prevention*, Ed. Swiss Federal Department of Foreign Affairs, Berna, 2003, p. 20.

organizațiilor civile acreditate, reușind să evite problemele legate de prejudecățile locale sau religioase.

Priceperea, calitățile, devotamentul și spiritul de sacrificiu al polițiștilor militari români au fost unanim recunoscute, cu fiecare prilej, de către comandanții partenerilor de coaliție, de diferite personalități străine, militare și civile care au vizitat teatrele, dar și de către personalul local, fie ei demnitari militari și civili sau cetățeni de rând.

O mare parte din polițiștii militari participanți în teatrele de operații au primit diferite ordine și medalii naționale, ca semn de recunoaștere a meritelor deosebite pe timpul executării misiunilor.

Cu toate că acționează de multe ori cu mijloace materiale și tehnică depășită fizic și moral, misiunile structurilor de poliție militară ale armatei române sunt similare cu cele ale armatelor partenere, având ca obiectiv de bază controlul respectării legalității și ordinii de către militari, realizarea acțiunilor de control și îndrumare a circulației, protecția antiteroristă a personalului și participarea la operațiuni în sprijinul păcii.

BIBLIOGRAFIE

1. ***, *NATO Handbook*, NATO Office of Information and Press, Bruxelles, Belgia, 2001.
2. Dănuț Manta, *NATO în operații postconflict de stabilizare și reconstrucție*, Editura U.N.Ap., București, 2007.
3. Lucian Stăncilă, *Curs de remediere. Starea postconflictuală*, Editura U.N.Ap., București, 2006.

SPIRITUALITATE ȘI CONSUMISM A fi și/sau a avea (IV)

Preot militar dr. Constantin ȚANU

Bringing the idea of spirituality face to face with the one of consumerism, the relation between them seems to be, in the last resort, the relation between being and having. In principle, this relation may be exclusive, but it also may be inclusive, that is why we exposed it under the form "to be and/or to have". Experience proves to the human being that the only organic and full movement that builds and fulfils the person is the one from person to person or, in other words, the movement of love. Any other movement is actually outside the being and is limited. Love is the only interior and essential movement and, especially, it is the only infinity that can be experienced by the human being in the natural world, the only one which, although endless, can still pacify and soothe.

Keywords: *self-control; humility; creativity; values and non-values*

Legea consumismului

Consumismul se constituie într-o lume și o lege specifică, aparte, care se dovedește foarte diferită și, până la urmă, opusă legii spiritului. Deși depășește diferențele de rasă și de religie, este semnificativ că a reușit să-și facă loc, să creeze o curent nou chiar în mediul creștin. Se poate vorbi și de un consumism ne-creștin, dar cel mai semnificativ și mai interesant este *consumismul creștin*. Acesta vrea să se întemeieze pe învățătura generală creștină, îi preia litera, dar evită duhul ei.

Din învățătura Bisericii înțelegem că persoana și viața omului în lumea istorică se constituie într-o condiție existențială degradată, improprie; că adevărul, destinul și împlinirea omului sunt imposibil de atins aici și se finalizează numai în lumea supra-istorică, eternă; iar condiția și starea superioară proprie acelei lumi se ating numai prin asceză și sacrificiu. Acestea sunt absolut necesare, pentru că persoana și viața omului pe pământ sunt grevate și degradate esențial de condiția păcatului. Oricum am încerca să definim limitele, defectele, suferințele și degradarea care alcătuiesc indiscutabil condiția umană pe pământ, nu putem evita să rostim numele acestei condiții: *păcatul*.

Preot militar dr. Constantin Țanu – șeful Secției Asistență Religioasă din Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale.

Consumismul nu vrea, de fapt, să știe de păcat și de necesitatea contracarării lui, pentru că aceasta îi contrazice toată construcția, desfășurarea și scopul.

Religiile revelate și cele monoteiste – dar, în mod special, religia creștină – susțin cu argumente că, din cauza păcatului, în orice om născut sub soare se dă o zbatere inefabilă, o *luptă* – adesea crâncenă – *între legea spiritului și legea păcatului*. Această luptă este universală în sânul umanității și confirmată chiar de cei mai buni. Sfântul Apostol Pavel declară deschis că „...*văd în mădularele mele o altă lege, luptându-se împotriva legii minții mele și făcându-mă rob legii păcatului...*“ (Romani 7, 23), astfel încât „...*nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvârșesc*“ (Romani 7, 19). Păcatul se naște în spirit, dar se concretizează în trup, pentru că trupul – prin limitele și slăbiciunile materialității lui, prin confuzia, diversitatea și întunecimea poftelor iraționale – este mai ușor de coborât în opacitatea și greutatea iraționalității. Esențialul și adevărul condiției istorice umane sunt așadar această luptă permanentă între „*trup*“, ca poftă irațională, și „*duh*“, ca sens propriu al ființei umane: „*Căci trupul pofteste împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului; căci acestea se împotrivesc unul altuia*“ (Galateni 5, 17).

Această dualitate (dihotomie) formează, desigur, două feluri de gândire și de viețuire, două feluri de oameni; vrând-nevrând, oricine este obligat să încline de-o parte sau de alta a balanței și devine fie om „*al trupului*“, fie om al „*duhului*“, constituindu-se, astfel, în două mentalități și lumi opuse. Firește că „*cei ce sunt după trup cugetă cele ale trupului, iar cei ce sunt după Duh cele ale Duhului*“ (Romani 8, 5), dar mai importante sunt consecințele, pentru că „*dorința cărnii este moarte, dar dorința Duhului este viață și pace*“ (Romani 8, 6).

Consumismul nu are interes să aducă în atenție această tensiune și necesitatea luptei împotriva păcatului, pentru că lumea lui se constituie tocmai din fuga de această luptă. Se poate afirma despre consumism că nu este altceva decât *cosmetizarea morții* sau fuga de realitate, pentru că nimic nu este mai real și mai urgent pentru om ca lupta împotriva condiției existențiale actuale, adică a păcatului.

Mentalitatea și lumea consumistă contrazic învățătura creștină, legea spiritului și legea ființei, pentru că *obiectualizează persoana*. Oricât ar clama fericirea persoanei, după legea consumistă, omul devine nu o ființă fericită, ci un obiect fericit, dacă așa ceva există... Atât gândirea filosofică, dar și cea teologică au stabilit categoric, logic și cu argumente ce nu pot fi refuzate că orice relație umană autentică este nemijlocită, că „*între Eu și Tu nu se află niciun scop, nicio poftă și nicio anticipare*“⁴¹,

⁴¹ Martin Buber, *op. cit.*, p. 38.

că „numai acolo unde a fost anulat orice mijloc se petrece întâlnirea”⁴². Consumismul se constituie esențial din gândirea și considerarea omului ca anticipare, scop și poftă. În adevărul și totalitatea ființei lui, omul nu poate fi delimitat și obiectualizat. Omul nu este „un punct înscris pe rețeaua universală de timp și spațiu; și nu este nici o alcătuire care ar putea să fie experimentată, descrisă, o legătură laxă de însușiri precise”⁴³. Or, consumismul tocmai asta face: el obiectualizează omul, îl măsoară, îl cântărește, îl delimitează și îl încadrează în sensul că îl clasifică, pentru că numai așa poate să-l manevreze, numai așa poate să lucreze cu el. Astfel, consumismul devine tendința nesăbuită de *manipulare a omului*. El caută să compenseze această degradare a omului prin condiția nouă pe care i-o oferă; degradarea esențială nu poate fi însă compensată prin nimic și e greu să determini o ființă să renunțe la sinele său. Oricât de vechi și de adânc e ancorat în lumea consumistă, un locuitor conștient mărturisește fără șovăire că, în ea, „ființa nu mai este problema principală, ea e numai un mijloc care evidențiază exterior persoana... Mai există numai subiectivismul formei, în care orice esență și orice conținut sunt folosite pentru a contura o linie, omul care, în talmăș-balmeșul Fugii, se adulmecă singur”⁴⁴. Trebuie înțeles că obiectul există numai raportat la persoană, că persoana este singura realitate ireductibilă. Întrucât își permite să reducă persoana, consumismul poate deveni cel mai mare păcat împotriva ființei. Consumismul se opune persoanei și ființei și pentru aceea că promovează tendințe de *autonomizare și separație*. Adevărul persoanei și al ființei este relația, nu autonomia sau separarea. Persoana este ființa în expansiune sau conștiința ca relație; astfel, în ființă, orice separare înseamnă moarte. Cine „sălășluiește în relație ia parte la o realitate”⁴⁵; de aceea, unde are loc o autonomizare, „unde nu există nicio participare, nu există nicio realitate”⁴⁶. Autonomizarea și separația se dovedesc a fi păcatele de moarte ale consumismului, pentru că experiența ne arată că „scopul separației este experiența și uzul, care amândouă au ca scop viața, adică durata morții ca soroc al vieții omenesti...”⁴⁷.

După toate probabilitățile, obiectivul consumismului pare să fie producția și progresul fără sfârșit, prin care vrea să asigure raiul pe pământ. Asigură sau nu fericirea, consumismul asigură maximul producției și consumului, acesta fiind obiectivul și meritul lui: maximizarea producției și a consumului. Trebuie observat însă că această maximizare impune *mecanizarea*, automatizarea și obiectualizarea întregii realități, atât a economiei, cât și a oamenilor; fără ea, consumismul

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*, p. 35.

⁴⁴ Max Picard, *op. cit.*, p. 35.

⁴⁵ Martin Buber, *op. cit.*, p. 90.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

nici nu există. În consumism nu există identități, ci numai cantitate; economia însăși, zeul atotputernic și suveran, funcționează nu prin legile interne proprii, nu pentru rațiuni umaniste, nu pentru om, ci numai pentru idolatrizarea producției însăși; pentru că omul este numai un mijloc de accelerare a producției, scopul suprem rămânând cantitatea: „*economia nu mai valorează nimic prin ea însăși, ci doar ca masă pur cantitativă, iar masa însăși numai ca mișcare: urcușul și coborâșul crizei... Tocmai această automatizare a progresului și regresului, această mișcare independentă a economiei îi oferă aparența de ființă superioară, de sine stătătoare, ce domină omul*”⁴⁸. Consumismul vrea să acapareze suveranitatea unei mișcări fără de sfârșit; numai că este vorba despre suveranitatea materiei asupra ființei omului. Noi știm însă că omul este identitate și specificitate nu prin ceea ce are comun cu materia și natura, ci tocmai prin ceea ce îl deosebește. Rostul și menirea omului nu este „*naturalizarea*” lui prin robirea la natură, ci, dimpotrivă, umanizarea și spiritualizarea naturii. Omul nu poate renunța la spiritualitatea sa, iar aceasta constă tocmai în suveranitatea lui asupra naturii; abdicând de la ea, omul renunță la ființa și sensul său, se contrazice și alunecă practic spre neființă, trăgând după el și natura, așa după cum ne încredințează toată experiența. O privire mai analitică a realităților arată că maximizarea, chiar și numai cantitativă, este un șiretlic al consumismului, deoarece aceasta încalcă, de fapt, legile și rațiunile interne ale economiei, cotropindu-le fără niciun calcul. Consumismul nu se supune nici unor legi economice și, potrivit aprecierilor economiștilor, nici unei legi în general. El se vrea valoare în sine, scop și nu mijloc. El nu colaborează, n-are necesități, n-are parteneri, ci numai supuși. Se consideră valoarea absolută în sine, un fel de absolut indiscutabil. În consumism, „*extinderea economiei nu poate fi explicată printr-un motiv economic; niciun obiect al economiei nu este atât de important pentru un om, încât să justifice această extindere. Economia se extinde independent de necesități, iar această extindere este un fenomen autonom*”⁴⁹. Dar, autonomizarea, subordonarea omului și supremul impersonal sunt împotriva umanismului.

Consumismul se constituie într-o atracție irezistibilă datorită faptului că *promite infinitul* sau, cum spuneam mai sus, raiul pe pământ. Ideea consumistă nu aparține unui anume sistem politic. Astăzi ea este cultivată îndeosebi de capitalism, dar și comunismul o cultiva și o folosea. Consumismul nu promite infinitul dintr-odată, dar el se bazează esențial pe ideea fermă și certă că omul poate realiza, în viitor, maximul pe pământ; consumismul nu se pretinde un rai atins, ci un rai în devenire. Important este că se vrea și se promite, aici, pe pământ. Angajând toate forțele și resursele de pe pământ, consumismul capătă aparent o înfățișare

⁴⁸ Max Picard, *op. cit.*, p. 8.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 77.

totală și nemărginită. El (consumismul) devine astfel un fel de „infinitate”: *„faptul că în fabrică se produce ceva este un lucru secundar. Esența constă în faptul că omul simte în ea infinitatea spațiului economic”*⁵⁰. În măsura în care este cuprinzător și dominant, consumismul este o suveranitate și un mister, o „infinitate”: *„Economia este stăpânul căruia îi aparține totul... nu cu o forță clară, ci cu una neclară, misterioasă... aparentă unei transcendențe în fața căreia omul se închină din ce în ce mai mult”*⁵¹. Consumismul consideră că are premisele care duc la *religiozitate*, adică nelimitarea, cantitatea strivitoare și forța misterioasă și indiscutabilă. El poate fi prezentat ca „religie” și este trăit de adepți ca atare. Dar, este o falsă religie, pentru că toate promisiunile lui se dovedesc iluzorii. În „infinitul” consumismului e cuprinsă, desigur, și trăirea infinită a timpului; în acest sens, consumismul ar fi „infinitatea” prezentului. El n-are nevoie de trecut, iar viitorul e tot mai apropiat, până când va deveni în întregime prezent; amăgind astfel și cu eternizarea prezentului. Filosofii au observat însă că *„nu se poate trăi în prezent pur și simplu, el l-ar devora pe cel care n-ar avea prevederea de a-l depăși repede și total”*⁵². Pentru om, trăirea totală a timpului înseamnă trăirea simultană a trecutului, prezentului și viitorului. El are nevoie nu numai de prezent, ci și de trecut – adică de memorie, început și rădăcină – și de viitor, adică de sens și înaintare personală fără sfârșit. Oriunde există forță și mister există și o admirație religioasă, astfel încât nu e de mirare că, pentru omul trăitor în societatea de consum, ea *„înseamnă șansa de a conștientiza această infinitate, așa cum credinciosul în biserică devine conștient de infinitatea lui Dumnezeu”*⁵³. Consumismul își poate permite să promită infinitul pe pământ, pentru că oferă impunător dimensiuni ce par deschise spre infinit. Dar, analiștilor nu le-au scăpat adevărurile mari și profunde, care demască iluzia și minciuna „infinitalui” consumist, prin concluzia acreditată unanim, potrivit căreia: *„fericirea și plăcerea maximă nu rezultă din satisfacerea tuturor dorințelor și nu duc la odihna ființei (Wohl-Sein, well-being); că visul de a fi stăpâni neatârnați ai vieții noastre s-a sfârșit odată cu înțelegerea că toți am devenit roți în mașina birocrăției; că gândurile, sentimentele și gustul nostru sunt manipulate prin aparatul industrial și de stat, care domină mass-media; că progresul economic neconținut se restrânge la națiunile bogate, iar distanța dintre cele bogate și cele sărace crește mereu; că progresul tehnic a adus cu sine pericolele ecologice și pericolul războiului nuclear... care ar putea pregăti sfârșitul oricărei vieți”*⁵⁴. „Infinitul” pe care-l promite consumismul constă mai mult în indeterminarea cantităților pe care le manevrează, pentru că altfel se arată limitat

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*, p. 80.

⁵² Martin Buber, *op. cit.*, p. 60.

⁵³ Max Picard, *op. cit.*, p. 77.

⁵⁴ Erich Fromm, *Haben oder Sein*, Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 1980, p. 14.

și deficitar tocmai în ceea ce înțelegem infinit în sens propriu, adică personal. Și este cu totul semnificativ că eroarea și eșuarea consumismului n-o subliniază atât de mult cei care nu beneficiază de avantajele lui, ci mai ales susținătorii lui, prin urmare cunoscătorii cei mai avizați.

O altă iluzie pe care o *promite* consumismul – la care se poate rezuma, de altfel – este *satisfacerea deplină*, împlinirea tuturor dezideratelor umane, potolirea nesațiului care-l caracterizează pe om. Am văzut mai sus că în orice om locuiește o foame și o sete nestinsă; că omul este ființa însetată de infinit. Consumismul promite atingerea sațiului, satisfacerea infinită. Pentru aceasta, el prezintă oferta „*producției nelimitate, libertății absolute și fericirii fără sfârșit, care alcătuiesc centrul noii religii a progresului și înlocuiesc «cetatea lui Dumnezeu» cu o nouă cetate, pământescă*”⁵⁵. Experiența prezentă a consumismului și întreaga istorie a progresului și a umanității impun însă adevărul că nu există un sațiu, o satisfacere deplină a omului prin mijloacele materiale sau naturale; în orice cantitate, varietate și calitate, ele se dovedesc insuficiente și experiența dovedește că omul nu-și află sațiul și odihna decât în spirit, tocmai pentru că el se dovedește în chip esențial spirit. Omul înfometează și însetează de persoană, de spirit, iar acesta îl poate satisface, pentru că este, într-adevăr, absolutul ființei. Pentru că nu se bazează pe spirit, ci pe natură, „*sațiul*” consumismului nu este decât o scurtă pauză, o răsuflare care deschide o sete și mai mare, pe un drum al cărui sens și final nu se mai văd.

În sfârșit, poate că înțelegerea cea mai profundă și mai deplină a legii și lumii consumiste o dau *consecințele* și chipul moral al persoanelor evaluate în acest mediu. Orice s-ar spune, legea consumismului – adică tendința fiecăruia de a obține pentru sine maximul – cultivă egoismul, separația și lupta și orice sociolog și analist consecvent trebuie să recunoască dreptatea și autenticitatea cu care o prezintă gândirea biblică: „*De unde vin războaiele și de unde certurile dintre voi? Oare nu de aici: din poftele voastre care se luptă în mădulele voastre? Pofțiți și nu aveți; ucideți și pizmuiți și nu puteți să dobândiți ce doriți; vă sfădiți și vă războiți și nu aveți, pentru că nu cereți. Cereți și nu primiți, pentru că cereți rău, ca să risipiți în plăceri*” (Iacov 4, 1-3). Exacerbarea poftelor nu poate fi o împlinire a omului, pentru că nu face altceva decât să cultive lăcomia, invidia și conflictul dintre oameni. Împlinirea fiecărei persoane și cea a umanității presupun dezvoltarea completă, material-spirituală, în care cea spirituală trebuie să fie totdeauna suverană, pentru a controla dorințele și tendințele egoiste care subminează unitatea. În consumism, egoismul este suveran, pentru că dezvoltarea este preponderent materială, iar cea spirituală nu poate ține pasul, este copleșită și strivită.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 13.

Oricât ne-am bucura de valorile lumii consumiste, oricât de puternici și de performanți i-am vedea pe adepții ei, dacă suntem onești, suntem obligați să recunoaștem în tabloul biblic de la II Timotei 3, 2-5 o oglindă autentică în care se poate recunoaște fiecare, fără șovăire: „... oameni iubitori de sine, iubitori de arginți, lăudăroși, trufași, hulitori, neascultători de părinți, nemulțumitori, fără cucernicie, lipsiți de dragoste, neînduplecați, clevetitori, neînfrânați, cruzi, neiubitori de bine, trădători, necuviincioși, îngâmfați, iubitori de desfătări mai mult decât iubitori de Dumnezeu, având înfățișarea adevăratei credințe, dar tăgăduind puterea ei“. Este adevărat că, pe parcursul istoriei, aproape toate societățile umane au avut aceste păcate; dar, tot atât de adevărat este că toate cele de până acum au avut – datorită puterii religiei atotprezente – și o spiritualitate indiscutabilă, astfel încât niciuna n-a întrunit păcatele descrise în textul biblic în mod atât de deplin cum o face, fără îndoială, lumea „creștinilor“ consumiști.

Încercând să rezumăm acum cât mai concis raportul dintre legea spiritului și legea consumistă, după conștientizarea caracteristicilor lor esențiale, ni se pare impunătoare concluzia că *legea spiritului se dovedește legea ființei, iar legea consumismului o contrazice și se opune ființei*, adică spiritului și persoanei. Pentru că, dacă prin „consumism“ înțelegem acumulare, consumare, obraznicie și succes cu orice preț, atunci fără îndoială că „*spiritualitate și umanism*“ înseamnă autocontrol, rigoare, dăruire, smerenie, renunțare și pierdere în sensul de cedare din perspectiva împlinirii prin cel de lângă noi.

A fi și/sau a avea

Punând față în față ideea de spiritualitate și cea de consumism – legea spiritului și legea consumismului –, raportul dintre ele ni se impune a fi, în ultimă instanță, raportul dintre a fi și a avea. În principiu, acest raport poate fi exclusiv, dar poate fi și inclusiv, de aceea l-am expus sub forma „*a fi și/sau a avea*“.

Omul consumist este, fără îndoială, în primul rând omul lui „*a avea*“. Cei mai avizați cercetători au proclamat cu convingere că „*omul consumist modern ar putea să se identifice cu formula: «Sunt ceea ce am și ceea ce consum»*“⁵⁶, prin aceasta parafrazând de fapt – intenționat sau neintenționat – sentința mai veche a lui Ludwig Feuerbach, care afirma, sub forma unui joc de cuvinte reușit în limba germană, că „*omul este ceea ce mănâncă*“ („*Der Mensch ist was er isst!*“). Adevărat, numai că omul are nevoie să mănânce mai ales „*pâinea lui Dumnezeu*“, adică spiritul, adevărul și valoarea perenă, așa cum observa și Hugo von Hofmannstahl. Faptul de a avea este ceva obiectual, el se referă la obiecte, care sunt „*concrete și descriptibile*“, pe când a fi, exact dimpotrivă, „*se referă la experiențe, iar acestea*

⁵⁶ *Ibidem*: „*Ich bin was ich habe und was ich konsumiere*“.

sunt în principiu indescriptibile⁵⁷. Așadar, obiectualitatea lui „a avea“ și inefabilitatea lui „a fi“ constituie deja o opoziție și o exclusivitate. „A avea“ exprimă cumva numai masa, adaosul, exteriorul, materialul pe care-l poate manevra persoana și nu persoana însăși. A avea nu este ființă, nu este ceva în sine, ce poate fi afirmat pentru sine, ci este numai un adaos, ceva pe lângă ființă. A avea înseamnă deja o modificare, o dependență, o afectare a sinelui, a ființei: „Pentru «a avea» efectiv, trebuie să... te simți afectat, modificat⁵⁸. A avea nu are ființă, nu există în sine, el este o realitate moartă în sine, „în el domnește cuvântul gol, care zice ceva, dar n-are ființă, pe când a fi este o experiență vie, pentru care nu există denumire⁵⁹“.

A avea nu are ființă, din cauză că pretinde a cantona ființa în static, a o limita și fixa definitiv, ceea ce este imposibil și absurd, pentru că „premisele modului de existență ale lui **a fi** sunt independența, libertatea și dispunerea de rațiunea critică, iar criteriul esențial al lui **a fi** nu este simpla mișcare dimensională sau naturală, ci activitatea... în sensul unei lucrări interioare⁶⁰“, adică a spiritului asupra sa însuși. Experiența îi dovedește omului că singura mișcare organică și deplină care crește și împlinește persoana este cea de la persoană la persoană sau, altfel spus, mișcarea iubirii. Orice altă mișcare este, de fapt, exterioară ființei și limitată. Iubirea este singura mișcare interioară și esențială și, mai ales, singurul infinit pe care-l poate gusta omul în lumea naturală, singurul care, deși fără sfârșit, totuși împacă și odihnește. Iubirea ține însă totalmente de „a fi“, legile ei sunt legile lui „a fi“, opuse celui ale lui „a avea“, de care pare să nu aibă nevoie și pe care-l desfiide.

Dacă „a fi“ se arată ființă și unitate, „a avea“ este totdeauna ambiguitate: el este și nu este, dă și nu dă. Consumismul, expresia deplină a lui „a avea“, pe de o parte, satisface și potolește, pentru că oferă mereu, iar pe de altă parte, sporește setea și grija, pentru că satisfacția lui nu este decât trambulina unei poftes insașiabile. „A avea“ este ambiguitate și sfâșiere a persoanei, pentru că, așa cum arată legea spiritului, promovarea lui „a avea“ constituie inevitabil un risc esențial pentru „a fi“. Cu cât se „îmbogățește“ omul având, cu atât sărăcește el în a fi, în ființă. „A avea“ este ambiguitate, pentru că putem experimenta adevărul potrivit căruia „a posedea înseamnă, aproape inevitabil, a fi posedat⁶¹. În mod real, „a avea“ nu aduce în ființă niciun câștig, ba, mai mult, se dovedește categoric o pierdere, pentru că „posesiunile noastre ne devorează⁶² și ne înstrăinează. Orice posesie este, de fapt, o înstrăinare

⁵⁷ *Ibidem*, p. 88.

⁵⁸ Gabriel Marcel, *op. cit.*, p. 149.

⁵⁹ Erich Fromm, *op. cit.*, p. 89.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ Gabriel Marcel, *op. cit.*, p. 84.

⁶² *Ibidem*, p. 167.

de sine, în sensul că sinele tinde spre ceva neesențial, ne-ființial, falsificând ființa. „A avea“ poate deveni, astfel, o adevărată suferință; probabil că nici nu există un chin mai autentic, o înstrăinare și o falsificare mai profundă a ființei decât acceptarea lui „a avea“ sau trecerea de la „a fi“ la „a avea“. Câștigul spiritual nu este o posesie, tocmai datorită faptului că, în lumea spirituală, fiecare se știe nu de sine, nu al lui, ci pentru ceilalți; fiecare este „esențialmente o posesie“⁶³. Pentru a exprima cât mai exact raportul dintre „a fi“ și „a avea“, unii filosofi au ajuns la concluzia că „noi nu suntem ai noștri înșine“⁶⁴. Acest adevăr a fost descoperit și exprimat mult mai devreme, în secolul I, de către Sfântul Apostol Pavel prin cuvintele: „Oare nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt care este în voi, pe care-L aveți de la Dumnezeu și că voi nu sunteți ai voștri?“ (I Corinteni 6, 19).

„A avea“ constituie totdeauna o dualitate, o ambiguitate, o criză și o opoziție față de ființă, pentru că „a dori înseamnă, într-adevăr, a avea neavând“⁶⁵. Aceasta pune ființa într-un impas fără ieșire, impas pe care nu-l poate depăși decât iubirea, adică „a fi“ în expansiune.

„A avea“ nu promovează optimismul, pentru că „speranța nu e posibilă decât într-o lume în care este loc pentru miracol“⁶⁶, adică în lumea lui „a fi“, în lumea persoanei, pentru că numai spiritul este miracol. Lumea lui „a avea“ este, de fapt, natura, dominată de limitat, mecanic și previzibil, în care nu e posibilă minunea și noutatea esențială. Numai lumea lui „a fi“ este noutate, adică în mod real creativitate, pentru că realmente crearea este depășirea dualității posedant-posedat: dominante în lumea lui „a avea“ și rezolvată în lumea lui „a fi“.

Așa cum spuneam la început, însăși discutarea raportului dintre spiritualitate și consumism este un paradox, pentru că o facem din situația paradoxală de locuitori ai unei lumi și mentalități în mare parte consumiste, pe care vrem totuși s-o depășim.

Paradoxul „a fi“ sau „a avea“ nu este o paralelă și nici exclusivitate, ci este înțelegerea justă a lui „a fi“. *A fi include pe a avea, nu a avea include pe a fi*. Adică: ai, atât cât ești. Ai, ceea ce e ființial în tine, ceea ce dovedești că face parte din ființa ta. Din punct de vedere natural, omul are măsură, limită și posibilitate de saturare foarte clară: necesarul „a avea“-ului natural este limitat. Înaintarea, noutatea și împlinirea fără sfârșit sunt posibile numai prin exersarea spiritului, singurul care face posibilă noutatea și în natură, prin lucrarea lui.

Se împlinește și „are“ cu adevărat nu omul care acumulează natura, ci omul care renunță la ea. Omul autentic, omul deplin este omul care părăsește toate,

⁶³ *Ibidem*, p. 150: „a belonging“.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 130.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 167.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 91.

inclusiv teologia ca teorie. Adevăratul teolog este cel care renunță, într-un sfârșit, la orice carte teologică, inclusiv la Sfânta Scriptură. Dacă n-ai ajuns să „scapi” și de Sfânta Scriptură, nu te-ai împlinit cu adevărat. Căci împlinirea prin Cartea sfântă este penultima treaptă; ultima treaptă este fără cartea Scripturii. Adică: Sfânta Scriptură trebuie să nu mai existe ca și carte, ci să ajungă parte ființială din noi, s-o asimilăm, în așa fel încât să fie toată în ființa noastră și să nu mai existe ca exterioritate. Pentru că ceea ce rămâne în afara noastră e străin de noi.

Adevărata împlinire are loc numai când am reușit să „scăpăm” de tot ceea ce există în afară, iar ceea ce este esențial ființei – prin care, într-adevăr, ajungem nemuritori – există total în noi.

Ca oameni și societate aflați în lumea consumistă, trăitori prin datele ei – valori și nonvalori –, dar și doritori de a-i depăși mentalitatea, noi nu trebuie și nu putem să încercăm evitarea sau anihilarea ei, ci schimbarea ei din interior. Într-o situație aproape asemănătoare, Mântuitorul Iisus Hristos Însuși a sugerat aproximativ aceeași soluție pentru Sfinții Săi ucenici, aflați în condiția acestei lumi, pe care trebuiau s-o depășească: „...lumea i-a urât, pentru că ei nu sunt din lume, precum Eu nu sunt din lume. Nu mă rog ca să-i iei din lume, ci ca să-i păzești pe ei de cel viclean” (Ioan 17, 14-15).

Desigur, se ridică întrebarea: Cum e posibil să lupți împotriva unei lumi, când ești cuprins total în ea? Și cum poți s-o schimbi? Rezolvarea este extrem de grea, dar e posibilă, pentru că exact în aceeași situație au fost ucenicii Mântuitorului Iisus Hristos, opuși întregii lumi și totuși capabili s-o schimbe din interior, din temelie. Este taina spiritului, a credinței care mută munții, cam în sensul în care poetul Vasile Voiculescu vorbește de „Puternicele-mi vicii întoarse în virtuți...” (Ultimele Sonete, 26).

IMPORTANTA ȘI DIMENSIUNILE SPECTRULUI RADIO ÎN REALIZAREA SECURITĂȚII NAȚIONALE ȘI COLECTIVE CONTEMPORANE (IV)

Colonel dr. Liviu BÎRSAN

One of the events that contributed to substantiating the social dimension of the radio spectrum was the use of radio and television in the distance training process, something which, in the author's opinion, plays today a significant part in the accomplishment of people's education process. The modern world is characterised by the desire to gain quick access to information, if possible in real time, whenever one wants, information whose content must be as comprehensive and synthesised as possible. If you are not connected to the internet, do not have a presentation website or an e-mail for correspondence or not even a personal blog, in current terms it means you do not exist.

Keywords: *radio-electrical systems; electronic services; information technology*

Dimensiunea socială a spectrului radio

Aspectul esențial care evidențiază componenta socială a spectrului radio, în ansamblul sistemului de securitate, este generat de nevoia de comunicare și de transmitere a imaginilor la distanță, element remarcat încă de la începuturile apariției primelor echipamente radioelectrice. Încorporând în această dimensiune componente importante pentru orice stat, ca cea culturală, de instruire și educare, politică și, mai nou, chiar cea privat-personală, nevoile de spectru radio solicitate pentru funcționarea sistemelor radioelectrice devin tot mai crescute și mai presante odată cu identificarea de noi tehnologii și aplicații specifice.

Apariția telegrafiei fără fir constituie reperul care conturează dimensiunea socială a utilizării spectrului radio. Dacă, inițial, aceasta se rezuma la transmiterea și recepționarea de mesaje personale (radiotelegrame) de către indivizi,

Colonel dr. Liviu Birsan – șeful Agenției Militare pentru Managementul Frecvențelor Radio, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale.

odată cu înființarea radioului și realizarea emisiunilor radiofonice³², dar, mai ales, a apariției și dezvoltării televiziunii³³, dimensiunea socială a utilizării spectrului radio a prins contur, devenind una dintre principalele zone cu implicații în ansamblul cererii și utilizării de frecvențe radio.

Unul dintre evenimentele care a contribuit la fundamentarea acestei dimensiuni l-a reprezentat utilizarea radioului și televiziunii în procesul de instruire de la distanță³⁴, aspect care astăzi deține o pondere însemnată în realizarea procesului de educare a persoanelor. În același timp, fenomenul globalizării și apartenența la o anumită Regiune în cadrul UIT, cât și la instituții și organizații regionale, impune ca aceste resurse să fie armonizate pentru asigurarea unui grad de interoperabilitate crescut, care să permită funcționarea optimă a sistemelor radioelectrice.

Ce este evident, lumea modernă este caracterizată de dorința accesului rapid la informații, dacă se poate în timp real, atunci când se dorește, care să aibă un conținut cât mai cuprinzător și sintetizat. Dacă nu ești conectat la internet, nu ai un site de prezentare sau unde desfășori efectiv activități comerciale, nu corespunzi prin poșta electronică sau măcar să deții un „*blog*” înseamnă, în termeni actuali, că nu ești. Spre exemplificare, o evaluare din iulie 2007 estima existența în rețeaua internet a peste 108 milioane de site-uri web, 75 de milioane de bloguri, 56 de milioane de partiții pe MySpace, zilnic introducându-se aproximativ 100 de milioane de înregistrări YouTube, 8 000 de știri pe portaluri de informații, 200 de milioane de fotografii pe flickr.com, care cresc cu o rată de 5 000/minut și peste 2,5 milioane de camere de supraveghere web. În acest context, se apreciază că informația care circulă pe internet se dublează la fiecare șase luni, în fiecare zi, la nivel global, circulând în jur de 627 de petabiți (1.125.899.906.842.624 biți), ceea ce reprezintă de câteva ori volumul conținutului Bibliotecii Congresului SUA.

Societatea tinde să se transforme în una informatizată, proiectându-se tot mai mult în spațiul cibernetic și suferind transformări în consecință. Spre exemplificare, vânzările din comerțul online cresc, anual, cu mai mult de 19% și vor ajunge la 1,4 trilioane de USD în 2015 față de 572 mld. USD în 2010.

³² Prima demonstrație de radiodifuziune sonoră are loc în 1906, fiind efectuată de către inventatorul canadian Reginald Fessenden. Organizarea emisiunilor regulate de radiodifuziune sonoră au loc începând cu 1919-1920, în SUA și URSS, în 1922 se realizează emisiuni radiofonice în Anglia și Franța, 1923 în Germania, 1924 în Italia. În România, primele emisiuni au loc în anul 1925 (n.a.).

³³ Prima televiziune a fost realizată în Marea Britanie în 1926, urmată apoi de cea din SUA (1928), Franța (1929) și URSS (1934). O perioadă de înflorire a fost după 1950, când multe din țările globului au realizat propriile televiziuni, având ca fundament industria de televizoare (n.a.).

³⁴ Primele emisiuni radiofonice de instruire de la distanță au loc în 1920, iar cele de instruire prin intermediul televiziunii în 1940 (n.a.).

În același timp, o evoluție importantă cunoaște și comerțul mobil, cu o creștere de la 1,2 mld. USD în 2009 la 23,8 mld. USD în 2015³⁵. În acest context, societatea modernă nu mai poate fi concepută fără existența rețelelor de calculatoare ori a serviciilor de internet, cu noduri interconectate la mare distanță, intercontinental, prin sateliți de comunicații și care permite realizarea guvernării prin mediul electronic, cu aplicațiile sale specifice.

Așa cum am arătat și anterior, radioul și televiziunea joacă un rol important în transmiterea informațiilor necesare către populația lipsită de educație, incapabilă să citească și care reprezintă aproximativ 2/3 din populația globului. Dacă analizăm impactul produs de transmisiile radio și de televiziune a unor evenimente sportive (campionate regionale și mondiale, Jocurile Olimpice, concursuri etc.), sociale și de altă natură, vom constata că aparatele radio și tv ocupă, aproape la egalitate, același loc cu terminalele de telefonie mobilă.

În același timp, tot mai multe aplicații în zona non-comunicațiilor și care folosesc frecvențe radio ușurează activitatea zilnică a persoanelor: citirea de la distanță a contoarelor; supravegherea de la distanță a proprietăților; conectarea/deconectarea de la distanță a diferitelor dispozitive casnice; identificarea/urmărirea bunurilor la distanță; diversele echipamente folosite în gospodărie, funcționarea echipamentelor cu aplicații în medicină (amplificatoare de sunet, monitorizarea funcționării sau stimularea funcționării unor organe interne etc.) ș.a.

Analizând raportul întocmit de autoritatea de reglementare din Marea Britanie, privind studiul pieței de telecomunicații în anul 2011³⁶, axat pe unele aspecte cu impact asupra evidențierii dimensiunii sociale a utilizării spectrului radio, au rezultat următoarele informații:

- majoritatea clienților de servicii electronice au vizitat un website din cadrul rețelelor de socializare, în procent de 79% pentru cei din Marea Britanie și 91% în cazul Italiei;
- cei mai mulți utilizatori din Marea Britanie care dețin un profil creat pe o rețea de socializare îl vizitează zilnic, aceasta rezultând din procentul de 71% al celor chestionați, unde 20% au răspuns că își vizitează profilul de 5 ori pe zi și mai mult;
- între 30% și 40% din clienții din această țară utilizează un telefon mobil pentru a accesa pagina dedicată profilului lor pe rețeaua socială;

³⁵ *** *NETOPIA Mobilpay introduce și plata prin transfer bancar*, Revista *Comunicații*, Editura Mobile Media Company, București, nr. 112, februarie-martie 2012, p. 57.

³⁶ *** , Ofcom, *International Communications Market Report 2011*, Research Document, 14 decembrie 2011, p. 5.

- mai mult de 60% din utilizatorii din Marea Britanie sunt îngrijorați cu privire la siguranța pe timpul accesării online ori a confidențialității datelor personale conținute de profilul realizat în rețeaua de socializare, 69% dintre aceștia fiind de acord cu declarația privind nesiguranța privind modul de folosire a datelor personale de pe aceste conturi, procent care este mai scăzut decât în cazul altor țări.

Bineînțeles că cel mai utilizat și chiar cel mai revoluționar element al componentei sociale care influențează decisiv viața de zi cu zi îl reprezintă telefonul mobil, cu dispozitivele și aplicațiile conexe generate de multitudinea de servicii electronice existente.

Dacă, la început, telefonul mobil era un mijloc de comunicare la distanță, odată cu apariția telefoanelor inteligente, ele capătă o nouă funcționalitate în viața noastră. Inițial, se căutau telefoane cu design modern, cât mai mici și cu ecran color, pentru ca acum oamenii să caute telefoane cu sisteme de operare avansate, care să le înlocuiască calculatorul personal atunci când se află în mișcare.

Mai mult, în ultimii ani se observă tendința migrării către modele care permit accesul la rețele sociale și oferă o multitudine de variante de comunicare instant, posibilități extinse de stocare, acces la GPS, navigare avansată pe internet, comparabil cu cel oferit de către un computer. În acest sens, Visa și Vodafone au anunțat la Congresul Mondial al Telefoniei Mobile, desfășurat în această primăvară la Barcelona, semnarea unui parteneriat prin care li se oferă consumatorilor posibilitatea de a plăti pentru bunuri și servicii cu telefonul mobil în loc de card. În același timp, MasterCard a lansat o inițiativă globală cu un program de parteneriate, prin care peste 2,5 miliarde de consumatori vor avea acces la servicii bancare de pe telefoanele mobile. În acest mod, compania de analiză de piețe *Juniper Research* estimează că valoarea plăților mobile va ajunge, până în 2013, la peste 600 mld. USD, dublu față de perioada prezentă³⁷.

Societatea s-a schimbat în funcție de telefonul mobil. Jurnalistul de la cotidianul „*The Guardian*“, Neil Roberts, prezintă două influențe ale celularului. În primul rând, eticheta a trebuit modificată pentru a fi adaptată timpului. De exemplu, Japonia are reguli foarte dure pentru folosirea telefonului în mijloacele de transport în comun. Astfel, niponii nu au voie să răspundă la mobil și trebuie să și-l pună pe profilul silențios, iar poliția a început o campanie împotriva bărbaților care și folosesc *smart-phone*-urile pentru a poza sub fustele femeilor.

³⁷ *** , *MasterCard Mobile Money – serviciile bancare se pot accesa de pe mobil*, Revista *Comunicații*, loc. cit., Editura Mobile Media Company, București, p. 56.

De asemenea, SMS-urile au modificat capacitatea oamenilor de a înțelege noi cuvinte. Un studiu recent al Universității din Calgary (Canada) a arătat că mesageria inhibă creativitatea lingvistică, iar oamenii au tendința de a folosi mai puține cuvinte bine alese, pentru a putea să le „înghesuie” în 160 de caractere.

Ca majoritatea tehnologiilor introduse în ultimii o sută de ani, telefoanele mobile s-au transformat dintr-un aparat pentru îmbunătățirea vieții într-o nevoie. Pentru a marca dependența de portabile, psihologii folosesc termenul de „nomofobie” („no-mobile-phone phobia”). Conform ultimului sondaj realizat de către firma britanică de securitate digitală SecurEnvoy, 66% din cei intervievați sunt îngrijorați și speriați atunci când nu au la dispoziție telefonul mobil. Procentul este într-o continuă creștere, un studiu de acum patru ani realizat în Marea Britanie arătând că doar 50% din respondenți sufereau de o formă a acestei fobii.

La o analiză mai detaliată, se observă că cea mai mare incidență are loc la tinerii cu vârste între 18 și 24 de ani, cei mai fideli tehnologiilor contemporane. Astfel, 77% din ei intră în panică în momentul când pleacă de acasă fără telefon.

„Nomofobia” are mai multe simptome identificate de psihologi. Primul este o senzație fizică neplăcută în momentul pierderii sau uitării telefonului mobil. De asemenea, refuzul de a închide aparatul intră în această categorie. În cazurile extreme, specialiștii spun că există și atacuri de panică în toată regula.

În plus, nomofobia apare chiar și atunci când utilizatorii au telefonul asupra lor, dar se uită obsesiv în buzunar după el sau îl scot pentru a vedea dacă au primit vreun apel. Esențială pentru identificarea acestui sindrom este obsesia de durată. Nomofobia nu se aplică în cazul unei zile extrem de importante, când o persoană și-a uitat telefonul acasă și chiar avea nevoie de el. Și toate acestea, deoarece serviciile oferite de telefonul mobil vor continua să se înmulțească, crescând dependența de aceste dispozitive. Începând de la convorbiri și mesaje, continuând cu accesul internetului și al rețelelor sociale, efectuarea de plăți și rezervări de bilete la spectacole și evenimente sportive, terminând cu urmărirea știrilor și a emisiunilor de televiziune în direct.

Facebook, Flickr, MySpace, Twitter, YouTube și, mai recent, LinkendIn sunt denumiri la fel de cunoscute pentru generațiile de până în 45 de ani, ca și CNN sau BBC. Evenimente recente demonstrează modul în care, prin utilizarea de aplicații din dimensiunea socială a spectrului, se acționează în mod decisiv asupra modului de organizare și dezvoltare a societății. Două exemple în acest sens sunt relevante.

Acțiunile derulate în zona continentului african care au definit „Primăvara arabă” au putut fi posibile prin intermediul aplicațiilor de socializare, instrumente care au permis organizarea manifestațiilor și coordonarea activităților derulate pentru atingerea unui efect maxim. În alt caz, multe dintre aspectele sociale,

de reglementare sau chiar de natură politică ale unui stat sunt influențate decisiv de felul în care grupuri de cetățeni, constituite în mod virtual, contestă, susțin sau propun modificări în multe din zonele vieții sociale³⁸. Folosind aplicațiile și platformele de socializare se pot naște curente de opinie care pot influența luarea unor decizii în favoarea cetățenilor, plecând de la organizarea și desfășurarea de diferite concursuri, sondaje de opinie pe diverse domenii de activitate, ajungând până la influențarea conținutului unor acte normative și de reglementări specifice (procesul de consultare publică) ori demascarea unor acțiuni care contravin intereselor cetățenilor sau chiar de impunere a unor reguli colective.

Dincolo de aspectele care sunt apropiate vieții cotidiene, trebuie avute în vedere și acele proiecte care, în prezent, par a fi de domeniul proiectelor științifico-fantastice. Astfel, spectrul radio constituie resursa de bază pe care statele dezvoltate urmăresc să implementeze conceptul de „oraș digital“, ca modalitate de aducere ori de creștere a bunăstării pentru propriii cetățeni. Astfel, au fost stabilite principalele coordonate care definesc acest concept³⁹, caracterizate prin:

- *conectivitate de bandă largă*, prin viziune clară privind viitoarea infrastructură de bandă largă, la fel ca și implementarea politicilor pentru încurajarea dezvoltării și implementării acesteia;
- *crearea unui mediu digital*, prin asigurarea accesului facil la tehnologia digitală și infrastructura de bandă largă pentru persoanele defavorizate, oferind capacitate de instruire, acces la serviciile guvernamentale și la cele comerciale;
- *susținerea inovării* – aspect prin care, în orașele inteligente, companiile utilizează infrastructura de bandă largă pentru a inova, prin crearea de locuri de muncă și reducerea costurilor, concomitent cu furnizarea de servicii oricând și oriunde;
- *forță de muncă instruită* – sprijinirea proceselor de educație și instruire în scopul obținerii unei forțe de muncă profesionalizate, plecându-se de la ideea că muncitorii instruiți creează valoare economică.

Sunt zone în lume în care acest concept este pe cale de a fi implementat, urmărindu-se ca infrastructura de comunicații și informatică să fie integrată în corpul clădirilor, care să confere statutul de oraș inteligent, prin: eliminarea traficului aglomerat, controlul energiei prin intermediul telefoanelor inteligente, inclusiv prin existența acelor capacități pentru urmărirea consumului zilnic.

³⁸ A se vedea mișcarea ACTA sau cea de sensibilizare a opiniei publice privind exploatarea resurselor miniere în regiunea Roșia Montana (n.a.).

³⁹ *** , *Digital Cities. What Is a Digital City?*, ITU News, nr. 8, octombrie 2011, Special edition, p. 13.

Orașul Sondgo, situat în Republica Coreea de Sud, este primul oraș digital care va fi finalizat în anul 2015. Principalele caracteristici sunt: toate apartamentele dețin facilități de videoconferință de înaltă rezoluție, care vor permite ca aplicațiile privind consultațiile în policlinici și spitale ori solicitările adresate administrației să se realizeze de la domiciliu; clădirile dețin un sistem de management realizat pe infrastructura de comunicații și informatică ce le permit să controleze eficient energia și sistemul pneumatic de depozitare a gunoiului menajer, ceea ce va elimina necesitatea existenței camioanelor de transport.

Cel de-al doilea oraș este Masdar, Abu Dhabi. Acesta va fi finalizat în anul 2022 și se intenționează să fie primul oraș din lume cu conținut zero la emisii de carbon. Aici nu vor exista mașini care să aibă motoare cu ardere internă, iar toate facilitățile orașului vor fi controlate prin intermediul computerelor. Totuși, trebuie avute în vedere costurile pentru atingerea acestor obiective care nu sunt deloc de neglijat: 40 mld. USD pentru 65 de mii de locuitori permanenți în cazul primului oraș și 22 mld. USD în cazul a 50 de mii de locuitori permanenți pentru cel de-al doilea⁴⁰.

Mai există orașe care au realizat pași importanți pentru atingerea statutului de oraș digital sau inteligent. Aici trebuie amintit Boston, desemnat lider în acest domeniu în SUA, care, prin intermediul unei versiuni mobile a *website*-ului orașului, oferă oricărui deținător de telefon mobil servicii diverse (completarea de plângeri pentru cursele de taxi ori pentru diferite obiecte uitate, propuneri sau sesizări pentru administrație, sesizarea obiectelor pierdute, vizualizarea rezultatelor alegerilor locale, informații despre obiective turistice, identificarea mașinilor ridicate etc.).

Un alt oraș este Eindhoven, care a primit și titlul de „Comunitatea inteligentă a anului 2011“, oferit de Forumul Comunității Inteligente a SUA⁴¹. Premiul a fost acordat după o strictă evaluare efectuată la nivelul a 300 de regiuni și orașe, ținându-se cont de realizarea și aplicarea cu succes a inovațiilor, comunicații de bandă largă cu relevanță socială și aplicarea tehnologiilor de comunicații și informatice pe scară extinsă. Principalele aspecte avute în vedere la acordarea titlului au fost: monitorizarea și diagnosticarea de la distanță, acordarea de sprijin pentru bătrâni și persoanele cu dizabilități prin intermediul unui dispecer central, simplificarea integrării tehnologiei informației în educație, realizarea conexiunilor de bandă largă la peste 230 de mii de locuințe, promovarea conectivității la rețea, accesul la canale care furnizează imagini video prin intermediul camerelor instalate în diferite zone ale orașului etc.

⁴⁰ *Ibidem*, pp. 15-16.

⁴¹ *Ibidem*, p. 23.

O ultimă observație se referă la *elementul politic* care, în acest context, este subsumat domeniului social. Așa cum a mai fost menționat, undele radio, în propagarea lor, nu țin cont de granițe sau reglementări impuse de oameni. În acest sens, pentru a putea fi utilizat eficient de țările învecinate, spectrul radio, în zonele de frontieră, cunoaște o serie de particularități, cu impact deosebit în gestionarea corectă și asigurarea resurselor necesare pentru asigurarea de servicii către cetățenii proprii. În funcție de caracteristicile de propagare, de parametrii tehnicii folosite și de relieful zonei, statele coordonează modul de folosire a spectrului, în unele situații fiind necesare încheierea de acorduri internaționale care să reglementeze principiile de utilizare a acestei resurse. Pentru exemplificare, acestea pot face obiectul stabilirii câmpurilor de emisie în zona de frontieră pentru telefonia mobilă, coordonarea locurilor de instalare și a canalelor pentru funcționarea stațiilor radio și de televiziune în scopul transmiterii emisiunilor fără interferențe, coordonarea internațională a frecvențelor radio necesare funcționării echipamentelor instalate pe aerodromuri ș.a.

*

În ultima parte a materialului, autorul va aborda dimensiunea științifică a spectrului radio, precum și câteva dintre particularitățile managementului spectrului radio, rezultate din statutul țării noastre de stat membru al Alianței Nord-Atlantice și al Uniunii Europene.

INTERCONDIȚIONĂRI ALE INSURGENȚEI ȘI TERORISMULUI ÎN MEDIUL OPERAȚIONAL

Colonel Gheorghe ZIDARU

In this article, the author approaches the issue of terrorism and insurgency as well as the way they are interlinked in the operational environment.

In his opinion, as time goes by, the operational environment is diversified by the emergence of new, unpredictable actors, and insurgency and terrorism remain the main forms of unconventional war that can be fought only by adopting new strategies and a unified action of the military, economic and political element.

Moreover, he mentions that, even if insurgency and terrorism are often confused conceptually, they are dynamic processes specific to the operational environment, focused on triggering political changes.

The difference between insurgency and terrorism consists in the decision to use violence to achieve political goals.

Keywords: *insurgency; terrorism; expeditionary forces; asymmetry; fourth generation warfare; operational environment; globalisation*

Motto:

„În ciuda progreselor în tehnologie militară și gamei largi de acțiuni, războiul rămâne caracterizat de incertitudine. Nu există niciun glonț de argint care să iasă din țeava pistolului și să poată garanta succesul politic durabil”¹.

Conflictele de natură militară din ultima parte a secolului XX, situațiile de criză și acțiunile militare

ale începutului de secol XXI demonstrează că problemele omenirii s-au accentuat și diversificat. Complexitatea fenomenelor politico-militare, evoluția și influența lor asupra societății impun o analiză atentă, continuă și realistă a acestora, în scopul stabilirii și elaborării politicilor, strategiilor, concepțiilor și programelor necesare armonizării eforturilor naționale cu cele ale organismelor și instituțiilor internaționale, pentru modelarea unei noi arhitecturi de securitate și stabilitate.

Ultimele conflicte au demonstrat că orice colț al lumii poate fi o zonă de operații, frontul este nedefinit și, de cele mai multe ori, nu există o linie de contact. Adversarii pot fi întâlniți pretutindeni și nicăieri, o parte dintre aceștia nu poartă

Colonel Gheorghe Zidaru – Statul Major al Forțelor Terestre, Ministerul Apărării Naționale.

¹ Matthew Ford, Patrick Rose, Howard Body, *COIN is Dead. Long Live Transformation*, în *Parameters*, toamna 2012, US Army War College, p. 32.

uniforme, semne distinctive sau arme la vedere, fapt pentru care este greu de făcut o distincție între civili și militari. Ciocnirile dintre combatanți sunt sporadice, uneori periculoase, desfășurate în prezența și cu sacrificiul civililor neangajați.

Acțiunea militară a cunoscut schimbări importante privind: complexitatea, mobilitatea, dinamismul, flexibilitatea, utilizarea mijloacelor de lovire performante, folosirea unor forțe aproape în totalitate profesionalizate și desfășurarea de acțiuni integrate într-un mediu în care operează și alți actori aproape necunoscuți în conflictele clasice.

Mediul operațional reprezintă o combinație de componente, elemente și factori care descriu principalele caracteristici ale locului în care structurile militare își desfășoară acțiuni. Aceste elemente sunt determinate de geografia, cultura și istoria statelor, precum și de sistemul de relații din cadrul societății².

Arhitectura modernă a mediului operațional este caracterizată prin complexitatea și diversitatea actorilor implicați, unde se manifestă o relație puternică între insurgență și terorism, ca activități asimetrice. Teroriștii pot adera la insurgență pentru a profita de situația instabilă sau insurgența poate include unele forme de terorism și activități criminale majore pentru a-și atinge scopurile dorite.

Strategul dr. David J. Kilcullen a prezentat, în cadrul Conferinței de contrainsurgență a guvernului Statelor Unite, Washington DC, din data de 28 septembrie 2006, efectele contrainsurgenței, care costă mii de vieți omenești și risipă de capital financiar, moral și politic. De asemenea, a remarcat că sunt multe amenințări similare insurgenței cu care se confruntă forțele militare și că acțiunile nu vor mai fi tradiționale, forță contra forță, stat contra stat, insurgența și terorismul devenind amenințările viitorului³.

Gherila insurgentă și terorismul sunt considerate acțiuni asimetrice care capătă o pondere din ce în ce mai mare în detrimentul acțiunilor militare purtate cu tehnici, tactici și mijloace clasice. Aceste acțiuni pot îmbrăca și alte forme diferite de cea militară, cum sunt cele politice, culturale și economice⁴.

După atentatele din 2001, Departamentul de Stat al SUA aprecia că fenomenul terorist, pe lângă celelalte forme cunoscute, poate fi regăsit și sub formă de *terorism insurgent*, practicat de separatiștii etnici, de rebelii politici de natură paramilitară sau de gherilă, care, prin acțiunile lor, erodează puternic credibilitatea guvernului, legitimitatea și sprijinul acestuia.

² Cf. *Allied Joint Doctrine for Land Operations* AJP-3.2, octombrie 2009, p. 1-1.

³ United States Department of Defense, *Quadrennial Defense Review Report 2006*, US Government, Washington DC, 2006, p. 1.

⁴ Vasile Simileanu, *Conflicte asimetrice*, colecția GeoPolitică, Editura Top Form, București, 2011, p. 32.

Insurgența este o luptă de lungă durată, care se desfășoară cu propriile sale capacități și evită confruntările armate directe, bazată pe ideologie politică, economică, socială sau religioasă, utilizând violența și subversiunea. În *Glosarul de termeni și definiții al NATO*, insurgența este definită ca fiind acțiunea unui grup sau a unei mișcări organizate, adesea motivată ideologic, care are ca scop răsturnarea unui guvern constituțional prin convingere sau constrângerea populației, folosind subversiunea și violența⁵.

Ideologia este fundamentală în reprezentarea identității unei insurgențe, aceasta este piatra de temelie a sectelor religioase, a grupărilor etnice și a elementelor tribale. Ideologia oferă justificare pentru violență, asigură coeziunea psihologică și politică în rândul insurgenților. Insurgența, spre deosebire de alte acțiuni violente, banditism, criminalitate, tâlhărie sau huliganism, necesită sprijin popular, iar pentru ca aceasta să poată să-și atingă obiectivele, trebuie să aibă la bază o nedreptate de fond, care este considerată legitimă și adesea ideologică. Fără o cauză atractivă, o mișcare insurgentă nu poate să se susțină. O cauză atent aleasă este un avantaj și asigură o bază concretă pe termen lung. Motivația insurgenței are la bază dorința de a schimba situația din mediul operațional, din motive ideologice, folosind amenințarea sau violența, urmărind câștigarea și păstrarea controlului asupra puterii și resurselor.

Lucrările de specialitate prezintă insurgența ca „*războiul de generația a patra*“, ca „*tactica celui slab*“ sau o „*metodă de război care folosește subminarea puterii inamicului, exploatarea slăbiciunilor lui și operații asimetrice*“, care constă în: distrugerea, cu precădere, a voinței politice a adversarului și mai puțin nimicirea forțelor sale armate⁶.

Scopul principal al insurgenților este folosirea sprijinului populației prin influențare, convingere sau impunere pentru subminarea autorității guvernamentale a națiunii gazdă. Insurgenții își ating scopurile prin folosirea violenței, a presiunilor politice și a influenței economice și sociale⁷.

Mișcările de insurgență contemporane se dezvoltă în cadrul unui scenariu extrem de complex. Pe lângă insurgenți și contrainsurgenți, în mediul operațional apar și alți actori interconectați, cum ar fi: forțele de securitate, companii de pază și protecție private, ONG-uri, media, companii multinaționale și cetățeni ai altor țări cu interese strategice în zonă. Această panoplie diversifică acțiunile, mijloacele și tehnicile folosite.

⁵ Cf. STANAG 3680, *Glosar NATO de termeni și definiții*, AAP-6, 2007, p. 25.

⁶ Thomas X. Hammes, *Insurgency: Modern Warfare Evolves into a Fourth Generation*, în *Strategic Forum*, nr. 214/2005, Editura National Defense University, p. 1.

⁷ Cf. *Doctrina Armatei României privind participarea la operații multinaționale împotriva insurgenței* (COIN), București, 2012, p. 26.

Există posibilitatea și avem cazuri concrete petrecute în mediul operațional al conflictelor din Irak și Afganistan, unde au acționat și acționează în paralel grupuri teroriste și grupuri de insurgență sau aceeași entitate politico-religioasă, cu aceiași actori, care să recurgă la ambele manifestări în scopul atingerii scopului propus.

Terorismul este considerat, după conflictele etnice, ca una dintre cele mai mari amenințări la adresa securității și stabilității. El a proliferat foarte mult în ultimele decenii, astfel încât, în mileniul trei, aproape că nu există stat sau organism internațional care să nu-și pună problema apărării și protecției împotriva acestui flagel. Escaladarea tehnicilor și a mentalităților teroriste a dus la rezultate inimaginabile.

Terorismul, ca strategie, nu se bazează pe teritoriile ocupate pentru a le elibera, ci rămâne în domeniul influenței psihologice, lipsindu-i elementele materiale ale atacului de gherilă insurgentă. Strategia teroristă nu urmărește un control tangibil al teritoriului. Chiar dacă teroriștii încearcă să-și impună voința asupra societății civile și să activeze un comportament prin mediatizarea temerilor iraționale, ei nu au linii de demarcație geografică.

Sub influența globalizării, terorismul cunoaște o dezvoltare fără precedent, caracterizat de tehnici și forme de manifestare greu de prognozat. O caracteristică principală a acțiunilor teroriste este caracterul impredictibil al acestora, este foarte greu de determinat centrul de greutate al adversarului și al obiectivelor acestuia.

Analizând și determinând faptul că terorismul a devenit o componentă insidioasă a luptei pentru putere la nivel global, în cadrul Alianței a fost stabilită contribuția militară privind contracararea acestuia, măsurile necesitând un complex de acțiuni, sancțiuni diplomatice și economice. Contribuția militară se regăsește sub formă de: *anti-terorism* (măsuri de apărare folosite pentru a reduce vulnerabilitatea forțelor, a individualilor și a proprietății față de activitățile teroriste); *managementul consecințelor* (acordarea sprijinului militar autorităților naționale, pentru înlăturarea efectelor unui atac terorist); *contra-terorism* (măsuri ofensive folosite pentru a reduce vulnerabilitatea forțelor, a individualilor și a proprietății față de activitățile teroriste); *cooperare militară* (interacțiunea cu alte națiuni sau organizații internaționale, precum și cu autoritățile civile naționale)⁸.

În opinia noastră, chiar dacă insurgența și terorismul sunt de multe ori confundate conceptual, acestea sunt procese dinamice specifice mediului operațional, având ca obiectiv și acționând pentru determinarea unor schimbări de natură politică.

⁸ Cf. *Conceptului militar pentru apărare împotriva terorismului* (MC 472), 26 septembrie 2008.

Diferența dintre insurgență și terorism constă în decizia de folosire a violenței în atingerea scopurilor politice. Insurgența este o luptă în interiorul unui stat, nu între state, este o luptă politică și militară îndreptată spre slăbirea puterii guvernamentale, a controlului și legitimității acestuia. Terorismul are un nivel ridicat de insurgență, un număr mic de participanți, o durată a acțiunii scurtă, un grad de violență foarte mare, cu multe victime și o amenințare la adresa regimului mică.

Având la bază experiența operațională, considerăm că tendința activității insurgente este tot mai mult spre acțiuni asimetrice de tipul atacurilor teroriste, concretizate în: atacuri sinucigăse, detonarea de mașini-capcană sau dispozitive explozive improvizate, luarea de ostatici sau atacuri asupra personalităților politice și religioase. Percepția acestor acte de violență necontrolată are un efect dezastruos asupra moralului populației, care manifestă tendința de a se orienta către alte zone mai puțin periculoase, părăsindu-și astfel locuințele, insurgența în acest caz rămânând fără adepti.

Analizând ultimele mari conflicte din Irak și Afganistan, potrivit observațiilor personale, după alungarea forțelor de opoziție, mai multe grupări de gherilă au adoptat tehnicile teroriste, crescând nivelul de insurgență, gradul de violență, numărul de victime într-o unitate mică de timp și limitând durata luptei.

În opinia noastră, mișcările de insurgență contemporane pot căpăta abordări diferite în timp și în spațiu, iar lupta de gherilă se va intensifica, asemenea unei reacții la agresiunea politică, economică, demografică sau de mediu, degenerarea tipului său de acțiune în acțiuni teroriste nemaifiind o surpriză. Cu alte cuvinte, în viitoarea perioadă, gherila își va schimba modul de acțiune. Această schimbare va avea implicații multiple, inclusiv în transformarea și adaptarea structurilor militare.

O caracteristică a acțiunilor armate cuprinde, în zilele noastre, o paletă largă de forme, de la cele clasice la acțiuni de gherilă, insurgență și terorism, de la operațiile clasice la „loviturile chirurgicale“, precise și la confruntarea în spațiul cibernetic. Toate aceste forme au devenit preocuparea principală a doctrinelor militare ale statelor care încearcă să se adapteze la realități ale spațiului de luptă.

Contraatacurile excesive aplicate organizațiilor insurgente și teroriste, uciderea unor oameni nevinovați prin amplexarea pedepsei au dovedit, deseori, că duc la rezultate opuse dorințelor de eradicare a fenomenului. Din această cauză, este nevoie să fie studiate foarte bine fenomenul, motivațiile care stimulează acțiunile, izvoarele acestuia și numai după aceea să se treacă la măsuri coercitive.

Pentru atingerea obiectivelor care contribuie la realizarea stării politice finale dorite și înfrângerea insurgenței, acțiunea militară trebuie să urmărească: securizarea

populației, izolarea insurgenților de sprijinul de care beneficiază și neutralizarea grupurilor armate ale insurgenților⁹.

Amploarea mișcărilor de rezistență și a acțiunilor teroriste pe plan mondial determină consecințe economice, politice și militare speciale. La nivel politic și administrativ se impune derularea unor pachete de reforme economice, administrative și culturale pentru ca populațiile din teritoriile vizate să nu poată intra în zona mișcărilor insurgente sau teroriste.

În acest context, strategii militari americani au opinat că, deși într-un mediu fiscal, care prefigurează reduceri majore, elementele de planificare strategică solidă rămân totuși de neprețuit, iar ca militari profesioniști avem nevoie pentru a examina amenințările la adresa intereselor noastre naționale actuale și viitoare și a oferi cele mai bune sfaturi cu privire la modul de contracarare a acestora. Decidenții politici trebuie să fie informați și consiliați cu privire la deciziile lor, care pot sau nu pot fi realizate, fără costuri mari și riscuri inacceptabile¹⁰.

Armata României, plecând de la statutul țării noastre de membru al Alianței Nord-Atlantice și al Uniunii Europene, a participat și participă la acțiuni de combatere a terorismului internațional. Rolul forțelor armate este pus în evidență prin sistemul misiunilor ce le revin acestora prin prevederile constituționale și ale legilor privind apărarea națională, în esență armata națională îndeplinește misiuni tradiționale și misiuni de tip nou, care includ și lupta împotriva terorismului internațional. Efectiv, rolurile jucate de armata națională în ceea ce privește lupta împotriva terorismului internațional se diferențiază semnificativ atunci când este vorba de activitatea sa pe teritoriul național și de ceea ce face în afara acestuia¹¹.

Analizând cele două mari conflicte din Irak și din Afganistan, considerăm că, în plan militar, se recunoaște nevoia reformării armatelor regulate în vederea sporirii capacității de ripostă în condițiile luptei de gherilă insurgentă și terorism, prin creșterea caracterului expediționar al forțelor, a gradului de interoperabilitate și operativitate. Aceste forțe pot desfășura acțiuni complexe, combative, dar și acțiuni temporizatoare și constructive.

În opinia noastră, un argument pentru necesitatea reformării armatelor regulate este că rezultatele dislocării pe scară largă a forțelor contrainsurgente pentru stabilizare și reconstrucție în ultimii zece ani în Irak și Afganistan au fost mai puțin definitive în defavoarea introducerii pe scară mică a forțelor

⁹ Cf. *Counterinsurgency* – FM 3-24/MCWP, decembrie 2006, pp. 3-33.

¹⁰ Michael R. Eastman, *American Landpower and the Middle East of 2030*, US Army War College, 2012, p. 7.

¹¹ Dr. Petru Duțu, *Rolul forțelor armate în lupta împotriva terorismului, forme și procedee specifice angajării forțelor armate în lupta împotriva terorismului*, Editura U.N.Ap., București, 2010, p. 27.

specializate. Exemplu sunt și acțiunile din Libia, în care introducerea forțelor specializate, susținute de atacuri precise și de atacurile din adâncime ale grupurilor indigene sprijinite cu capacități, s-au dovedit un instrument eficace pentru atingerea obiectivelor militare strategice.

Forțele expediționare în mediul operațional în lupta împotriva insurgenței și terorismului, pe lângă misiunile de luptă pentru care sunt pregătite, pot să acționeze și pentru prevenirea amplificării conflictului și asigurarea securității instituțiilor democratice în formare.

În acest caz, misiunile presupun desfășurarea preventivă a forțelor cu suficiente capacități de descurajare în interiorul zonelor în care au fost descoperite grupuri teroriste și insurgente, amplasarea acestor forțe cât mai aproape de obiectivele pe care le au de asigurat din punctul de vedere al securității, supravegherea, monitorizarea și controlul evoluției situației din zonă, însoțirea convoaielor cu ajutoare, patrulare, culegerea informațiilor necesare desfășurării operației, securitatea demnitarilor și personalităților care conduc procesul de stabilizare, misiuni umanitare și de construcție a unor elemente de infrastructură.

Elementele de care trebuie să dispună un stat, o alianță sau o coaliție pentru reușita unei operații militare expediționare pot fi: putere economică; capacități militare înalt operaționalizate și interoperabile; capacitate de a convinge mediul intern și internațional; suport logistic permanent pentru grupările de forțe; informații în rețea; supremație aeriană, maritimă și terestră; capacitatea de a efectua operații psihologice de succes; capacitatea de a realiza superioritatea informațională; capacitatea de a executa manevra decisivă prin dislocare și redislocare a forțelor proiectate, din locații dispersate pe o arie largă pentru angajarea obiectivelor operaționale¹².

Considerăm că și la nivelul Armatei României este necesară o regândire a creșterii rolului structurilor expediționare cu caracter mare de mobilitate, având în vedere că acțiunile de tip contraterorist se duc peste tot în lume unde există locații ale organizațiilor teroriste și insurgente. Acțiunile forței expediționare trebuie să facă față caracterului impredictibil al acțiunilor; fiind foarte greu de determinat centrul de greutate al adversarului și al obiectivelor acestuia, forțele trebuie să aibă capacitatea de a acționa împotriva unui adversar „invizibil”.

Principalele caracteristici ale acțiunilor gherilelor insurgente și teroriste desfășurate într-un mediu operațional sunt: modelarea spațiului de luptă în avantajul lor prin direcționarea acțiunilor în zonele urbane și în teren dificil, având forțele dispersate în focare pentru a evita acțiunea concentrată a forței expediționare;

¹² Dr. Grigore Alexandrescu, *Operații militare expediționare*, Editura U.N.Ap., București, 2007, p. 218.

atitudinea generală va fi una defensivă, pentru păstrarea capabilităților proprii și achiziționarea echipamentelor moderne; crearea surprinderii și organizarea de ambuscade în timp scurt, care să provoace pierderi majore; utilizarea mijloacelor moderne de cercetare, recunoaștere și supraveghere pentru realizarea de infiltrări în scopul distrugerii capabilităților-cheie ale sistemelor de operare; aplicarea procedurilor de camuflaj și inducere în eroare; aplicarea acțiunilor specifice gherilei mobile.

În manifestările lor, acțiunile insurgente și teroriste sunt particularizate în mediul operațional terestru de: localități, munți și zone împădurite, cursuri de apă și zone cu lucrări de hidroameliorații, culturi înalte, anotimp, stare a vremii. Mediul terestru a cunoscut în ultimele conflicte o creștere a importanței zonelor urbane, precum cele din Irak, și a zonelor montane, cum ar fi cele din Afganistan.

Un moment de referință în contracararea acțiunilor gherilelor insurgente este ofensiva de la Falujah din Irak, în 2004. La ofensivă au participat forțele americane, britanice și armata irakiana. A fost una dintre cele mai contestate acțiuni, atât din punctul de vedere al modului de desfășurare, cât și al urmărilor. Au fost abordate tacticile clasice, specifice luptei în localitate și câteva metode folosite de pușcașii marini americani în războiul din Vietnam. În urma acțiunii s-au întocmit rapoarte detaliate, din care a reieșit numărul mare de victime colaterale, în special necombatanți (bătrâni, femei și copii) și urmările folosirii ca armă a „fosforului alb“.

Această situație a impus o analiză din punct de vedere militar, ce a determinat o schimbare a modului de instruire și de acțiune împotriva insurgenței. Au fost folosiți instructori israelieni, specialiști în gherilă urbană, iar în domeniul conceptual, Corpul de infanterie marină al SUA a editat *Manualul de contrainsurgență*, semnat de generalul-locotenent David H. Petraeus, la 15 decembrie 2006.

În opinia noastră, reiese clar necesitatea ca proiecția forței pentru lupta împotriva insurgenței în cadrul general de luptă împotriva terorismului să se facă în funcție de mediul de acțiune. Este recomandată utilizarea de elemente combinate de forțe speciale cu alte structuri, de exemplu vânătorii de munte în zona montană și infanteria ușoară la șes și în zona urbană.

Considerăm că mediul montan, prin caracteristicile sale, favorizează gherilele insurgente și teroriste, iar contracararea acțiunilor acestora se poate face numai de către trupe specializate de luptă în munți. Terenul muntos împădurit influențează pregătirea și ducerea acțiunilor insurgenților și teroriștilor, imprimându-i un înalt grad de particularitate datorat factorilor specifici ce condiționează pregătirea, instruirea personalului, calitatea echipamentului, parametrii calitativi ai tehnicii, modul de executare a focului și manevrei.

În acest cadru, se înscriu trupele de vânători de munte din Armata României care, prin pregătirea specifică, pot contribui, alături de alte structuri ale Sistemului Național de Apărare, la prevenirea și combaterea terorismului în munți.

În acest articol, plecând de la ideea că asimetria conflictelor a existat de milenii, numai în aparență ea prezentându-se ca fiind o noutate a zilelor noastre, am analizat insurgența și terorismul ca activități care se intercondiționează în cadrul mediului operațional, considerând că provocările acțiunilor în orice mediu fizic sunt diferite, iar geografia fiecărui mediu influențează desfășurarea și natura acțiunilor militare.

Forța militară nu trebuie exclusă din panoplia de instrumente de acțiune împotriva terorismului și insurgenței, chiar dacă forțele multinaționale își îndeplinesc misiunea de a îndepărta factorii de risc din mediul operațional, în lipsa unei strategii insurgenții vor reveni, punând din nou stăpânire pe zonele abia securizate.

Concluzia noastră este că, pe zi ce trece, mediul operațional se diversifică prin apariția unor actori noi, imprevizibili, iar insurgența și terorismul rămân principalele forme ale războiului neconvențional care pot fi combătute numai prin adoptarea de noi strategii și o acțiune unitară a elementului militar, economic și politic.

SECURITATEA ENERGETICĂ LA MAREA NEAGRĂ

– componentă a dimensiunii energetice a securității colective la nivel european –

Comandor ing. Stelian TEODORESCU

The security complex formed by the countries in the Black Sea Wider Region is continuously and dynamically reshaping itself in the medium and long term, the energy issues becoming more and more important.

From the consumer perspective, the EU is an international actor that highly considers the energy resources from Caucasus, Central-Asia and transport corridors in the Black Sea Wider Region as well. It is vital for the EU to avoid excessive dependence on Russian infrastructures and to develop relations with oil and gas producing or transit states in the Black and Caspian Seas and Central Asia.

Although NATO is primarily a political-military organisation, there is a concern for levels of security other than the military ones, while energy security has been for years part of the strategic documents of the North Atlantic Alliance.

Keywords: *Black Sea; South Stream; EU; Nabucco; energy security*

Regiunea Extinsă a Mării Negre este o zonă geografică distinctă, bogată în resurse naturale, care generează o serie de oportunități și provocări, atât la nivel regional, cât și la nivel internațional, fiind o piață în expansiune. Mai mult, zona a fost considerată dintotdeauna una cu un potențial de dezvoltare ridicat, în special în sectoare cheie precum transporturile, mediul, circulația forței de muncă și, mai ales, în domeniul accesului la resursele energetice.

Marea Neagră a reprezentat dintotdeauna o zonă strategică pentru dislocarea și mobilizarea forțelor armate atât din perspectiva politicilor defensive, cât și a celor de expansiune, din cele mai vechi timpuri, rutele din această zonă fiind folosite *in extenso* nu doar pentru schimburi comerciale, ci și pentru campanii militare.

Începând cu anii '90 însă, regiunea s-a confruntat cu o schimbare conceptuală a acestei teme, de vreme ce tipologia conflictelor nu a mai inclus

Comandor ing. Stelian Teodorescu – Școala de Aplicație a Informațiilor pentru Apărare „General Nicolae Condeescu”, București.

în majoritatea cazurilor elemente legate de teritoriu. În noul context creat, conceptul de ocupare a unui teritoriu din punct de vedere militar, în sens clasic, a devenit depășit, de vreme ce riscurile de securitate și amenințările nu mai sunt provocate de actori statali, ci, mai curând, sunt generate de apariția unor fenomene neconvenționale cauzate de actori non-statali și susținute prin politicile statelor cu o guvernare precară.

Mai mult, creșterea ponderii amenințărilor asimetrice, cum ar fi terorismul, proliferarea armelor și a criminalității organizate, dar și a traficului ilegal de orice natură, au direcționat așa-numitele politici de securitate spre o nouă configurare a instrumentelor militare de gestionare a mediului de securitate la nivel regional și internațional. Această transformare a fost amplificată începând cu dezvoltarea complexelor militare care pot identifica și lovi ținte îndepărtate într-o perioadă de timp foarte scurtă și cu eficiență maximă.

Din punctul de vedere al Uniunii Europene, regiunea Mării Negre reprezintă o punte strategică care leagă Europa de zona Mării Caspice, Asia Centrală și Orientul Mijlociu, precum și de sud-estul Asiei și China, fiind caracterizată prin legături strânse și un potențial ridicat, dar și prin diversitate și rivalități. Faptul că această regiune include state membre ale UE – Bulgaria, Grecia și România, o țară candidată la integrare în structurile europene – Turcia, state partenere, ca Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Republica Moldova și Ucraina,

precum și Federația Rusă, în calitate de partener strategic, generează provocări și oportunități comune atât pentru UE, cât și pentru celelalte țări din regiune.

Nevoia comună de a asigura pacea, democrația, securitatea, stabilitatea, cooperarea regională și prosperitatea în jurul Mării Negre face necesară o abordare coerentă, sustenabilă și la nivel strategic a situației generale din regiunea Mării Negre.

În cadrul acestui tip nou de management de securitate, spațiul Mării Negre a devenit o parte dintr-un arc defensiv mai larg, bazat pe dezvoltarea mijloacelor de control și avertizare timpurie, a schimbului de informații sau pe apărarea împotriva potențialelor riscuri generate de acele amenințări asimetrice despre care am amintit anterior.

Principalele evoluții geopolitice care au marcat mediul de securitate în Regiunea Extinsă a Mării Negre

În ultimii ani, la nivel internațional, realitatea geopolitică a Regiunii Extinse a Mării Negre (REMN) a devenit un subiect din ce în ce mai sensibil, fapt datorat, în mare parte, apariției unor problematici noi (ce țin de politică, de securitate și de economie) care au modificat semnificația geopolitică a bazinului pontic și au generat intensificarea eforturilor actorilor strategici internaționali și regionali în tentativa de a le soluționa conform propriilor interese. De multe ori însă, interesele actorilor (statali sau non-statali) au fost (și sunt în continuare) divergente și, drept urmare, au transformat Regiunea Extinsă a Mării Negre într-un spațiu de dispută geopolitică.

Aderarea României și Bulgariei la NATO și la UE a sporit importanța acordată REMN de către factorii de decizie de la Bruxelles, datorită poziționării acestei regiuni la granița comunității euroatlantice. Acțiunile de la nivelul structurilor europene și euroatlantice vizează asigurarea unui nivel ridicat al securității în regiune, prin realizarea unor inițiative menite să contribuie la dezvoltarea cooperării economice și instituționale cu statele din zonă, unul dintre aspectele sensibile fiind accesul la *surse energetice și relația acestora cu securitatea și independența energetică a statelor membre ale NATO și ale UE*. Depozitele de petrol din zona Mării Negre sunt de notorietate chiar și astăzi, regiunea Mării Negre dovedindu-se un coridor critic pentru transportul gazelor naturale și petrolului, în prezent 40% din petrol fiind transportat către Europa de Vest, iar pentru anul 2020 fiind estimată o creștere de până la 70%. În afară de aceasta, nu încapă nicio îndoială că însăși Marea Neagră dispune de resurse energetice substanțiale, foarte puține dintre acestea fiind explorate și exploatate.

Din această situație rezultă faptul că nevoia de securitate energetică în Marea Neagră poate duce la creșterea interdependenței între Europa de Est

și cea de Vest, fiind semnificativ de subliniat că, la nivelul agendei NATO, sunt incluse ca probleme de interes major și securitatea energetică și provocările din regiunea Mării Negre.

Trebuie remarcat că, din perspectivă europeană, mizele strategice ale actorilor din zona Mării Negre nu se opresc la granițele geografice ale spațiului pontic, ele având în vedere și bazinul Mării Caspice și Caucazul. Acesta este, de altfel, substratul din spatele proiectului Nabucco, care ar trebui să aducă pe piețele europene gaz azer și turkmen, prin Georgia și Turcia. Aceasta este, de asemenea, ideea fondatoare care stă la baza intenției de reunire a cererii mai multor consumatori de gaz la nivel european în vederea unei oferte unice de cumpărare, însoțită de garanții financiare, adresată țărilor din zona Mării Caspice, inclusiv Turkmenistanului.

Marea Neagră este, de asemenea, importantă pentru Federația Rusă. Aceasta din urmă a fost capabilă să identifice potențialul pe care zona pontică i-l oferă pentru dezvoltarea unei relații directe cu importanții săi clienți europeni, fără constrângeri suplimentare din partea unor state de tranzit precum Ucraina. După cele două crize ruso-ucrainene ale gazului, din 2006 și 2009, care au avut consecințe negative asupra imaginii sale de partener fiabil, Moscova a decis să-și consolideze influența asupra partenerilor săi occidentali prin dezvoltarea proiectelor unor conducte de transport resurse energetice pe trasee deplin controlate de Rusia.

În acest context, putem descifra faptul că Marea Neagră generează un interes strategic pe următoarele direcții cu potențial geopolitic:

➤ Marea Neagră leagă Europa de Asia Centrală prin Caucaz, centrul de interes fiind Asia Centrală, locul de situare a celei mai importante balanțe geostrategice a secolului XXI, în care sunt implicați actori internaționali importanți, cum ar fi China, Rusia și state membre ale NATO și ale UE.

➤ Marea Neagră reprezintă o poartă de acces către Orientul Mijlociu Extins, oportunitatea de a modela și controla agenda Mării Negre și a Caucazului oferind Federației Ruse și Turciei posibilitatea de a domina agenda Mării Negre privitoare la resursele substanțiale existente în zonă, fiind astfel creat un mediu favorabil jocurilor strategice.

➤ Marea Neagră este un important coridor energetic, cu potențial de a-i oferi Europei resurse de petrol și gaze, în acest fel generând cadrul favorabil reducerii dependenței statelor europene de resursele din Federația Rusă, acest factor acționând ca un instrument de echilibrare a accesului la resurse și, implicit, la securitate energetică.

➤ Noul context de securitate regional și internațional, marcat de războiul împotriva terorismului a condus la remodelarea fundamentală a perspectivei

strategice globale a Statelor Unite ale Americii, care a trecut de la o doctrină strategică multi-prioritară echilibrată la una concentrată pe prioritatea esențială de a împiedica orice entitate ostilă să-și dezvolte capacități de a organiza și lovi ținte de pe teritoriul statului nord-american, un loc important în cadrul acestei strategii ocupându-l urmărirea și distrugerea rețelelor de celule teroriste din întreaga lume.

Având în vedere actuala situație geopolitică din REMN, Federația Rusă continuă să exploateze oportunitățile create și se află în plin proces de recăștigare a inițiativei strategice în regiune. Acest lucru este favorizat și de diferențele de opinie între Washington, pe de o parte, și Berlin și Paris, pe de altă parte, în ceea ce privește politica Moscovei de competitor sau chiar oponent în problemele privind democratizarea și reformarea regiunii Mării Negre, autoritățile de la Moscova promovând interesul strategic al Rusiei de a-și menține propria sferă de influență în jurul frontierelor sale pentru a contrabalansa extinderea Alianței Nord-Atlantice către est.

Un alt actor important al REMN – Turcia¹ – are, și acesta, tendința de a se opune (în felul său) penetrării infrastructurii de securitate a regiunii de către alți actori internaționali, dar, în același timp, să-și mențină influența în domeniul resurselor de energie.

În acest context geopolitic, un lucru este sigur – Federația Rusă și Turcia vor continua să se afle în competiție pentru influență și control asupra arealului Mării Negre, aceasta fiind o chestiune ce ține de interesele lor vitale, și anume de a împiedica alterarea actualei ecuații de putere în regiune prin interferențe militare și politice de orice natură în REMN.

Asigurarea securității energetice în Regiunea Extinsă a Mării Negre, factor important pentru prezervarea securității colective la nivelul UE

În varietatea de dimensiuni care continuă să caracterizeze conflictele de interese geopolitice de la Marea Neagră, cea economică pare a avea cea mai mare pondere, acest fapt generând o acerbă competiție la nivel diplomatic.

Conform unui comunicat de presă din 03.02.2009 – „*Politica energetică a UE: securitatea energetică pe primul loc*” –, Parlamentul European a adoptat cu 406 voturi

¹ Problemele ecologice vizează, în egală măsură, și traversarea Mării Negre și, în continuare, a Mării Mediterane, foarte afectate fiind în decursul timpului (dar pot fi și astăzi) cele două strâmători care le leagă (Bosfor și Dardanele); de altfel, Turcia s-a opus intensificării traficului petrolier prin strâmători – există însă și speculația că recurge la această metodă nu atât din motive ecologice, cât mai ales economice (respectiv pentru a favoriza traseele terestre care traversează Turcia).

pentru, 168 împotriva și 87 abțineri Raportul elaborat de Anne Laperouze (ALDE, Franța) cu privire la analiza strategică a situației energetice în UE.

Drept urmare, în vederea asigurării securității energetice, în jurul stabilirii traseelor de transport al hidrocarburilor a fost declanșată o importantă competiție în care este angajată și UE, acest lucru datorându-se faptului că Federația Rusă, în calitate de principal furnizor de gaze al țărilor membre ale UE, este direct interesată de jocul energetic din bazinul Marii Negre. Pentru Moscova, „*vectorul energetic*” reprezintă unicul mijloc de a ține sub presiune Europa și nu și-ar permite să piardă avantajul pe care îl deține actualmente în această competiție.

Cu toate că, inițial, UE nu a avut motive temeinice să se orienteze către problemele din spațiul pontic, actuala competiție a intereselor energetice, cu profunde valențe politice, nu face decât să scoată în evidență, pe de o parte, faptul că Federația Rusă nu concepe să piardă supremația în regiune, iar pe de altă parte, faptul că UE, cu nenumărate ezitări, dorește să devină mai puțin dependentă de gazul rusesc.

În acest context, o nouă rațiune îi impune UE diversificarea accesului la resursele energetice, iar Bazinul Caspic reprezintă o soluție viabilă în acest proces. În efortul său este susținută de SUA, care, după ce au reușit asigurarea securității energetice a Israelului prin conducta Baku-Tblisi-Ceyhan, și-au declarat susținerea pentru reducerea dependenței UE față de gazul rusesc.

În acest context, devine din ce în ce mai necesară dezvoltarea, la nivelul UE, a politicilor de cooperare cu statele REMN, sprijinirea cooperării între aceste state și promovarea valorilor și normelor europene. Este semnificativ de subliniat faptul că Bruxelles-ul a dezvoltat Politica Europeană de Vecinătate și a lansat proiecte menite să contribuie la securitatea și consolidarea cooperării regionale, dar și pentru monitorizarea și securizarea granițelor din proximitatea sa. Per ansamblu, implicarea UE în Regiunea Extinsă a Mării Negre are efecte pozitive, însă chestiunea securității energetice europene încă nu a fost rezolvată, cel mai elocvent argument fiind acela că proiectul gazoductului Nabucco rămâne încă un proiect.

Strategia energetică a UE pentru Marea Neagră

UE este cel mai mare importator de energie din lume, asigurarea securității energetice fiind un obiectiv prioritar, care s-a accentuat mai ales după „*crizele gazului*”, determinate de conflictul comercial dintre Federația Rusă și Ucraina. O perioadă destul de lungă, guvernele au încercat să mențină politica energetică în sfera internă de responsabilitate, intervenind fie direct, fie prin companii naționale pentru menținerea acestui grad de suveranitate. Multe dintre acestea au considerat energia ca fiind un domeniu prea important pentru a fi supus hazardului pieței internaționale sau pentru a fi supus unei coordonări exagerate prin înțelegeri

interguvernamentale. Toate acestea nu au făcut altceva decât să întărească monopolul Rusiei în regiunea Mării Negre.

Cu toate acestea, trecerea la o politică comună europeană în domeniul accesului la resursele energetice nu a mai putut fi amânată și o abordare comună pentru energie a apărut, embrionar, în 1996/1997 (primul pachet energie – piața internă). Pașii determinanți în consolidarea unei politici energetice comune a UE au fost făcuți mai ales după anul 2007, respectiv:

➤ Adoptarea pachetului de ținte 20-20-20 la Consiliul European din 2007 (creșterea cu 20% a eficienței energetice, reducerea cu 20% a emisiilor de gaz cu efect de seră și creșterea cu 20% a ponderii energiei regenerabile).

➤ Comisia Europeană a lansat la 10.01.2007 un set de măsuri menit să redefinească politica energetică a UE spre asigurarea securității energetice, gestionarea procesului de încălzire globală și stimularea competitivității, varianta de strategie a Comisiei având trei obiective majore: definitivarea pieței unice a energiei, accelerarea tranziției la energiile alternative (cât mai puțin bazate pe carbon) și creșterea eficienței energetice.

➤ Adoptarea celui de-al treilea pachet energie – piața internă în 2009.

➤ Înscrierea în Tratatul Lisabona, pentru prima dată, a unei baze juridice pentru politica energetică comună, în articolul 194. Obiectivele politicii energetice comune sunt: competitivitate, securitatea aprovizionării și sustenabilitate.

➤ Organizarea primului Consiliu European dedicat Energiei (și inovării), la 04.02.2011.

➤ Lansarea propunerii unui instrument financiar dedicat infrastructurii energetice în cadrul financiar 2014-2020 (Connecting Europe Facility), în octombrie 2011.

➤ Lansarea, în 2011, a unui exercițiu vizionar pentru energia Uniunii la orizontul 2050 (Foaia de Parcurș pentru Energie 2050), cu intenția stabilirii de repere intermediare pentru anul 2030 (reducerea cu 80% a emisiilor de gaze cu efect de seră, realizarea unei ponderi de 60% a energiilor regenerabile în consumul total de energie și îmbunătățirea cu 35% a eficienței energetice).

În acest context, în procesul de realizare a securității energetice a UE pot fi identificate următoarele dimensiuni:

- diversificarea surselor și rutelor de transport al gazului natural;
- interconectarea țărilor membre ale UE până în 2015, astfel încât niciun stat membru să nu mai rămână izolat în situații de criză;
- scăderea dependenței de sursele convenționale, prin: creșterea ponderii energiilor regenerabile în producție și consum și creșterea eficienței energetice;
- dialogul consolidat cu furnizorii cheie ai UE, actuali și de perspectivă.

În cadrul politicii de asigurare a securității energetice, un moment important s-a consumat și în ședința plenară a Parlamentului European (PE) din 20.01.2011,

când a fost adoptată o Rezoluție referitoare la o strategie UE pentru Marea Neagră. Astfel, PE consideră că, având în vedere importanța strategică a regiunii Mării Negre pentru UE, este necesară o strategie care să consolideze coerența și vizibilitatea acțiunii UE în regiune și care să constituie parte integrantă a unei viziuni extinse a politicii externe și de securitate a UE.

Toate măsurile adoptate la nivel european în domeniul securității energetice se subordonează principiului că cel mai eficient mod de a îmbunătăți securitatea energetică, inclusiv din punctul de vedere al costurilor, este economisirea energiei, principiu care capătă o și mai mare importanță în contextul realității generate de balanța interdependenței dintre UE și Federația Rusă.

La începutul mileniului, relația de interdependență reciprocă dintre UE și Federația Rusă era cea exprimată în *tabelul 1*. Pentru a avea un termen de comparație, a fost inclusă în această analiză și zona Africii de Nord. Se poate observa că, deși, la o primă vedere, statele membre ale UE au o oarecare dependență față de resursele energetice importate din Federația Rusă, această dependență este mult mai accentuată în sens invers – Moscova urmărind cu prioritate accesarea piețelor europene, prin comparație cu necesitatea europenilor față de gazul rusesc. În acest context, autoritățile ruse sunt nevoite a face tot ce le stă în putință pentru a împiedica accesul Europei la surse alternative care nu îi sunt sub control.

FURNIZOR	Dependența UE față de furnizor		Dependența furnizorului față de UE	
	PETROL	GAZ	PETROL	GAZ
RUSIA	29%	66%	78%	98%
AFRICA DE NORD	19%	31%	77%	96%

Tabelul 1

Mai mult, pe măsura descoperirii rezervelor de gaze neconvenționale în diverse țări din UE, la nivelul Uniunii se dezvoltă procesul de elaborare a unor analize și strategii proprii în vederea supraviețuirii unei crize de furnizare, în acest context fiind semnificativ de subliniat că statele membre ale UE au ca furnizor principal Norvegia, pe locul 2 situându-se Federația Rusă. Devine din ce în ce mai accentuat rolul Mării Negre în domeniul securității energetice a UE prin prisma atuurilor multiple ale acestui bazin (rezerve de hidrocarburi, poziționare pe ruta transportului hidrocarburilor caspice, platformă de cooperare în domeniul energiilor regenerabile între țările riverane).

În acest sens, este edificatoare ca argument reacția Rusiei generată de Carta Verde² a anului 2000 – „*Către o Strategie Europeană pentru Securitatea Furnizării Energetice*“;

² Până în prezent, Carta a fost semnată de 51 de state, intrând în vigoare în 1998, când a fost ratificată de cea de a 30-a țară. Din nefericire, Rusia este unul dintre statele care nu a ratificat încă acest document, Moscova nemanifestându-și această intenție.

adoptată la nivelul Comisiei Europene, care a urmărit ca principal scop stabilirea unei baze legale pentru investiții, comerț, dar mai ales pentru tranzitul energetic. Probabil cea mai importantă clauză este cea care prevede obligația asigurării liberului tranzit energetic către state terțe, chiar și în cazul izbucnirii unui conflict între părți.

Perspectivă evoluțiilor în politica de securitate energetică în Regiunea Extinsă a Mării Negre

În opinia lui Daniel Yering, președintele *Cambridge Energy Research*, cele zece principii cheie ale securității energetice sunt: • diversificarea surselor de aprovizionare energetică – ceea ce reprezintă punctul de pornire al asigurării securității energetice; • existența unei singure piețe a petrolului; • importanța existenței unor capacități excedentare, a stocurilor de urgență și a unui surplus de infrastructură critică; • bazarea pe piețele flexibile și evitarea tentației de a le gestiona la scară mică pot facilita ajustări rapide și chiar minimizarea daunelor pe termen lung; • înțelegerea importanței și interdependenței reciproce dintre companii și guverne la toate nivelurile; • dezvoltarea relațiilor dintre furnizori și consumatori ca recunoaștere a interdependenței reciproce; • crearea unui cadru de securitate fizică proactiv; • furnizarea de informații de bună calitate; • investirea cu regularitate în transformarea tehnologică în cadrul industriei specifice; • obligația de a cerceta, dezvolta și inova pentru o stabilitate energetică pe termen cât mai lung.

Actualmente, securitatea energetică este parte integrantă a oricărei strategii naționale de securitate și trebuie să țină cont de provocările pe care le aduce cu sine procesul de globalizare, orice disfuncționalitate sau vulnerabilitate dintr-o parte a mapamondului (a unei surse energetice) afectând indirect și alți consumatori din alte zone ale lumii.

Marele joc este în plină desfășurare, miza fiind reprezentată de petrol și gaze naturale. Aurul negru și aurul gri constituie instrumentele pentru influență și control asupra resurselor energetice din Eurasia, ca urmare firească apărând necesitatea construirii unor magistrale de transport de la zăcămintele caspice la porturile de pe țărmul estic al Mării Negre sau direct la Marea Mediterană și de la Marea Neagră spre Occident.

Ca urmare a acestor aspecte a apărut și *proiectul Nabucco*, un proiect susținut de UE ce vizează aprovizionarea cu gaz caspic din Asia Centrală sau din Orientul Mijlociu. Proiectul inițial avea ca obiectiv construirea unui gazoduct pe un traseu proiectat începând din Austria până la granițele orientale ale Turciei, trecând prin Ungaria, România și Bulgaria, și capabil să transporte

până la 31 mld. m³ anual. Încă din faza inițială de proiect, *Nabucco* s-a confruntat cu mari dificultăți în cooptarea de furnizori siguri, motiv pentru care a fost amânat *sine die*.

Proiectul european *Nabucco* s-a confruntat cu o redevabilă opoziție „externă”. Astfel, sub asaltul politic orchestrat de Moscova prin contra-proiectul *South Stream*³, guvernele implicate în *Nabucco* au cedat rând pe rând, alăturându-se inițiativei Gazprom, formal sau informal. În realitate însă, *South Stream* pare mai degrabă un instrument politico-diplomatic, prin care Moscova exercită cu abilitate metode coercitive în scopul „disciplinării” Ucrainei și al descurajării competitorilor de tip *Nabucco*. *South Stream* va fi complementar echivalentului său nordic – *North Stream*, care leagă Rusia de Germania pe sub Marea Baltică. Lansat în noiembrie 2011, această instalație, cu o lungime de 1 220 de km, și-a dublat capacitatea, pentru a ajunge la 55 de mld. m³ anual, după darea în folosință a celei de-a doua conducte.

Într-un context geopolitic total nefavorabil proiectului european, începând cu 2005, producția americană de gaze de șist a produs o veritabilă revoluție pe piețele globale de energie, inclusiv pe cea europeană. Începând cu anul 2009,

³ Proiectul *South Stream* este susținut de un consorțiu deținut în proporție de 50% de gigantul rus Gazprom, alături de italienii de la ENI (20%), francezii de la EDF (15%) și germanii de la Wintershall (grupul BASF, 15%). Gazoductul este proiectat să alimenteze, începând de la sfârșitul anului 2015, Europa de Vest, în special Italia, prin Marea Neagră și Peninsula Balcanică. El îi va permite Rusiei să ocolească Ucraina, principala țară de tranzit în prezent, ale cărei conflicte tarifare cu Moscova au dus la întreruperi temporare în livrările către țările din Uniunea Europeană.

producția de gaz a SUA este an de an mai mare decât cea a Rusiei. Mari cantități de gaz natural lichefiat (GNL), destinate inițial pieței americane, au fost redirectionate în ultimii ani către Europa Occidentală, cu efectul unei supraoferte de gaz și al unei scăderi a prețului gazului în tranzacțiile bursiere de tip spot. Acest fapt a afectat serios relațiile reciproc avantajoase consolidate vreme de decenii între Gazprom și marile companii energetice germane, italiene și franceze, bazate pe contracte de termen lung (20-30 de ani), în condițiile în care tranzacțiile de tip spot se mențin de mai mulți ani la aproximativ jumătate din preț prin astfel de contracte.

Într-un context incert pentru securitatea energetică a UE, acționarii germanii de la RWE, austriecii de la OMV, ungurii de la MOL, românii de la TRANSGAZ, bulgarii de la BULGARGAS și turcii de la BOTAS au propus realizarea unei variante mai scurte, denumită *Nabucco Vest*, un gazoduct de 1 300 km și cu o capacitate redusă (10 până la 23 mld. m³), care să urmeze un traseu ce merge din Austria până la frontiera bulgaro-turcă.

În contextul declanșării, la 01.10.2011, a unui proces de licitație, în care sunt comparate meritele comerciale ale proiectelor concurente de gazoduct din cadrul Coridorului Sudic de Gaz (CSG), consorțiul Shah Deniz II a anunțat selectarea propunerii *Nabucco Vest* drept ruta central-europeană pentru transportul gazului azer, decizia fiind parte a acestui proces. Principala sursă de gaz vizată

de CGS este gaziferul azer Shah Deniz, din largul Mării Caspice. Descoperit în 1999, zăcămintul Shah Deniz are rezerve estimate de 1,2 trilioane m³.

Dezvoltarea completă (Shah Deniz II) presupune investiții de peste 10 mld. de dolari și urmează să suplimenteze producția cu 16 mld. m³ anual începând din 2017. Din această cantitate, 6 mld. m³ sunt deja rezervați pentru piața turcă, astfel că vor rămâne doar 10 mld. m³ anual disponibili pentru export în UE – adică sub 2% din consumul anual de gaz natural al UE.

Din perspectiva acestei cifre, efortul ultimilor ani de mobilizare politico-diplomatică în jurul *Nabucco* pare disproporționat. De asemenea, pare să fi fost un efort inefficient, dat fiind că factorii dominanți care au configurat CSG, mai ales în ultimul an, au fost de natură comercială, nu geopolitică. Dar, o astfel de percepție escamotează ordinea cauzală corectă: de fapt, reducerea dimensiunilor fizice și strategice ale proiectului *Nabucco* este un efect al timoratului angajament politic și financiar al UE. Atitudinea ezitantă, fluctuantă și lipsită de unitate a puterilor vest-europene, dar și a guvernelor direct implicate în CSG nu a putut prevala în fața intereselor opuse ale Moscovei. Implicit, rezultatul a confirmat dominația structurală a Rusiei în afacerile energetice ale estului Europei. Șansele reduse ca Turkmenistanul, cu enormele sale zăcăminte de gaze naturale, să mai fie bransat la CSG printr-o conductă trans-caspică reprezintă un eșec al politicilor UE de securitate energetică.

Revenind la *Nabucco Vest*, vestea selecției sale ca posibilă rută central-europeană a fost anunțată cu satisfacție de consorțiul Nabucco Gas Pipeline International GmbH. Într-adevăr, în condițiile în care vechiul *Nabucco* părea, încă de la sfârșitul lui 2011, să-și fi pierdut definitiv argumentele comerciale, menținerea în studiu fie și a unei versiuni diminuate este o realizare importantă atât pentru consorțiu, cât și pentru țările de tranzit. *Nabucco Vest* urmează să conecteze granița turco-bulgară de terminalul austriac de gaz de la Baumgarten printr-o conductă de 1 300 km și capacitate inițială de 10 mld. m³ anual (care poate fi crescută până la 23 mld. m³ anual, pe măsura disponibilității unor noi surse de gaz). Desigur, *Nabucco Vest* va utiliza studiul tehnic de fezabilitate și infrastructura juridică ale vechiului *Nabucco* – acord interguvernamental, acorduri de suport tehnic la nivel național, autorizări, permise etc.

Este semnificativ de subliniat că anunțul selecției proiectului *Nabucco Vest* a fost făcut la două zile după semnarea acordului interguvernamental dintre autoritățile de la Baku și Ankara privind construcția gazoductului TANAP (Trans-Anatolia Pipeline). TANAP urmează a transporta 16 mil. m³ pe an, din care 10 vor fi destinați exportului în UE. TANAP este rezultatul unei decizii politice care elimină incertitudinea tranzitării Turciei de la est la vest – incertitudine ce părea să paralizeze

Coridorul Sudic de Gaz. TANAP reflectă nu doar interesul mai vechi al Turciei de a deveni un veritabil *hub* energetic și de a-și reduce dependența energetică față de Federația Rusă, ci și interesul cumva surprinzător al Azerbaidjanului de a se implica în activități de transport și distribuție a energiei. Vechea supoziție că Baku va fi mulțumit să-și vândă hidrocarburile „la graniță” se reflectă, de altfel, și în componența consorțiului *Nabucco*, în care sunt reprezentate doar statele de tranzit. Odată decisă construcția gazoductului TANAP, partenerii consorțiului Shah Deniz II urmează să hotărască, până în mai anul acesta, alocarea celor 10 mld. m³ anual disponibile pentru piețele europene între două proiecte care mai sunt încă în cursă: 1) *Nabucco Vest*; 2) *TAP* (Trans-Adriatic Interconnector). Alături de interconectorul ITGI (Turcia-Grecia-Italia), *TAP* a fost multă vreme unul dintre rivalii *Nabucco* din interiorul Coridorului Sudic de Gaz. În fapt, competiția dinăuntru CSG pentru cantitățile mici de gaz promise de Shah Deniz II a fost un factor de eroziune a proiectului *Nabucco*. Între timp, ITGI a fost eliminat din cursă: în ianuarie 2012, a fost exclus din licitație din cauza îndoielilor că DEPA – partenerul grec al interconectorului, alături de Edison (Italia) – va fi fost capabil să-și îndeplinească obligațiile financiare.

Comparând șansele relative ale propunerilor *Nabucco Vest* și *TAP*, cea dintâi are perspective net superioare. În vreme ce avantajul competitiv al *TAP* vine din interesul dublu al companiei Statoil de a controla atât producția, cât și vânzarea gazului din Shah Deniz II, *TAP* nu este nici pe departe un plan la fel de bine elaborat precum *Nabucco Vest*: nu se află într-un stadiu avansat de obținere a acordurilor și permiselor necesare din punct de vedere legal și se adresează pieței italiene, care are, oricum, ample posibilități de diversificare a importurilor de gaz natural. Pe de altă parte, *Nabucco Vest* păstrează încă valoarea strategică a alimentării cu gaz a țărilor central- și est-europene, mult mai dependente de Gazprom – și astfel forțate să accepte prețuri considerabil mai mari – decât cele din vestul Europei; în plus, are drept clienți anunțați companiile germane RWE (care este și parteneră a consorțiului Nabucco) și BayernGas.

*

Economia mondială depinde încă de petrol și gaze naturale ca resurse principale de energie, iar lupta pentru resurse domină geopolitica secolului XXI.

Marea Neagră, alături de Marea Caspică și Marea Mediterană, alcătuiesc un liant important pentru geopolitica eurasiatică, reprezentând de fapt o barieră naturală care apără „*inima Eurasiei*“, asigurând stabilitatea și securitatea întregului continent. Regiunea Extinsă a Mării Negre va continua să se afle în centrul intereselor geopolitice și geostrategice ale celor mai importanți actori globali implicați în domeniul securității energetice.

Modelul strategiei de securitate a UE pentru REMN trebuie să aibă în vedere perspectiva de aderare a Turciei la blocul comunitar, analiza alternativelor relevând avantajele și dezavantajele fiecărei situații. Modelul strategiei de securitate trebuie conceput pe direcții de dezvoltare care să acopere toate categoriile de factori cu influență asupra securității regionale, având însă în vedere și relațiile privilegiate stabilite de autoritățile de la Bruxelles cu o parte din statele aparținând acestei zone. Nu trebuie omis faptul că aplicarea acestei strategii trebuie să aibă în vedere și caracteristicile, stadiul și viitorul relațiilor bilaterale Federația Rusă-UE.

Asigurarea securității energetice în REMN constituie un element important al securității regionale. Moscova va continua să utilizeze resursele sale energetice și capacitățile de export ca mijloace de presiune politică, având ca scop contracararea demersurilor UE în direcția unei politici energetice comune care ar conduce la întărirea puterii sale de negociere în raport cu autoritățile ruse.

Dacă principalele conducte de transport al resurselor energetice vor continua să traverseze teritoriul Federației Ruse, regiunea va rămâne într-o stare de dependență politică, Moscova având posibilitatea de a decide modul în care bogățiile zonei vor fi distribuite; monopolul rusesc se menține și în cazul conductelor „*dirijate*“ pe trasee preferențiale, pe care le poate controla deplin.

Extinderea UE până la litoralul vestic al Mării Negre a avut consecințe directe asupra tuturor statelor Uniunii, fiind necesară adoptarea unor măsuri de securitate suplimentare la nivel comunitar pentru a contracara o serie de riscuri de securitate prin configurarea unei strategii de securitate axate și pe REMN. Aplicarea cu succes a unei astfel de strategii nu poate fi realizată decât prin implicarea activă a NATO, datorită nivelului ridicat al capacităților sale militare, nivel la care UE nu a ajuns momentan.

Cele mai importante elemente din cadrul modelului de strategie de securitate a UE pentru REMN vor trebui să aibă în vedere accelerarea procesului de democratizare a statelor din această zonă, modul de desfășurare a cooperării militare între acestea și autoritățile de la Bruxelles, dezvoltarea economică a țărilor

din regiune (inclusiv asigurarea securității lor energetice), precum și modalitățile de contracarare a factorilor de risc din regiune. În realitate, autoritățile de la Moscova se tem mai degrabă că, prin adoptarea oricăror măsuri de asigurare a stabilității mediului de securitate la nivelul REMN, îi vor fi afectate interesele strategice în regiune, și nu că ar putea fi viciate echilibrele negociate în domeniul armelor nucleare strategice, așa cum apare în majoritatea declarațiilor oficialilor ruși.

BIBLIOGRAFIE

1. Dr. Cristian Băhnăreanu, *Securitatea energetică a României în context european*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.
2. Ion Berindan (doctorand), *Securitatea transatlantică și rolul Turciei în perioada post-kemalismului*, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2012.
3. Dr. Jean Constantinescu, *Politica de securitate energetică a României ca stat membru al Uniunii Europene și NATO*, în *Energetica*, nr. 11, 2009.
3. Andreea Maria Dan, *Managementul cooperării în regiunea Mării Negre (sfârșitul sec. XX – începutul sec. XXI)*, Universitatea Babeș Bolyai, Cluj-Napoca, Teză de doctorat, 2011.
4. Georgeta Gavrilă (doctorand), *Marea Neagră – spațiu de interes pentru securitatea și apărarea Uniunii Europene*, Teză de doctorat, București, 2010.
5. Albert Precup, *Proiectul Nabucco și securitatea aprovizionării cu gaz a Uniunii Europene*, 2010, pe site-ul http://europuls.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=462:aprovizionare-nabucco&catid=109:energie&Itemid=1248
6. ***, *O strategie a UE pentru Marea Neagră* – Rezoluția Parlamentului European din 20 ianuarie 2011 referitoare la o strategie UE pentru Marea Neagră (2010/2087(INI)).
7. ***, *Regiunea Extinsă a Mării Negre*, în *Monitor strategic*, Revistă editată de Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, nr. 3-4, 2006.
8. ***, *Sinergia Mării Negre – o nouă inițiativă de cooperare regională*, Comisia comunităților europene, Bruxelles, 11.04.2007.
9. ***, *Strategii pentru cooperare în zona Mării Negre*, în revista *Impact strategic* nr. 2/2009, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București.

EVOLUȚII DE SECURITATE ÎN SPAȚIUL MENA Încotro, Primăvara Arabă?

Locotenent-colonel dr. Iuliana-Simona ȚUȚUIANU

Interogații privind evoluția mediului de securitate regional

Far from establishing a democratic political system in the European sense of the term, the events in the Arab world are more likely moving, in the author's opinion, towards a long transition from an authoritarian regime with strong secularised components regarding state and society to another governance, which – given the political developments such as those in Egypt last year – is not necessarily different in form and means but mostly in its substance, which leads to a powerful Islamic and Islamist component.

Keywords: Arab world; Muslim Brotherhood; social-cultural revolution; the UN

Problemele cu care se confruntă Orientul Mijlociu și Africa de Nord, schimbările politice și noile orientări externe ale statelor din acest areal, semnificația zonei în politica mondială, evoluțiile de securitate prezente și posibilele scenarii de evoluție sunt chestiuni de interes strategic pentru înțelegerea modului în care se modifică statu-quo-ul distribuției de putere în regiune și, pe cale de consecință, se restructurează relațiile internaționale din acest moment.

După declanșarea *Primăverii Arabe*, vizibilitatea complexului de securitate numit *MENA (Middle East and North Africa)* a crescut exponențial, odată cu interesele marilor actori din arena internațională, care au realizat că, fără o securizare reală a acestei zone, va fi foarte greu, dacă nu imposibil, să fie controlate și eliminate focarele de instabilitate din zonă. Lupta contra regimurilor totalitare

Locotenent-colonel dr. Iuliana-Simona Țuțuianu – cercetător științific în domeniul securității internaționale la Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară din București (ISPAIM). În anii 2004 și 2005 a activat în cadrul Misiunii Permanente a României la Națiunile Unite, gestionând activitățile organelor subsidiare ale Consiliului de Securitate prezidate de România în acea perioadă: Comitetul 1540 privind neproliferarea armelor de distrugere în masă și Comitetul 1518 privind situația din Irak. În prezent, conduce Biroul Strategii de Apărare din cadrul ISPAIM.

s-a asociat preocupărilor pentru resursele de petrol din regiune, opinia publică și clasa politică internațională afișând un interes din ce în ce mai mare pentru această arie geografică și geopolitică.

Vom încerca, în cele ce urmează, să oferim o cale de interpretare realistă și nepărtinitoare a gradului în care popoarele din *MENA* acceptă actualmente (sau mimează acceptarea) imperativul respectării normelor de drept internațional. Pe scurt, într-o abordare optimistă, este vorba de un *mindset*¹ care tinde să devină parte a conștiinței globale și care relevă o veritabilă doctrină a comunității internaționale, axată pe implicarea activă în conflictele altor popoare și pe eradicarea crimelor împotriva umanității și a genocidului ca amenințări la adresa întregii comunități internaționale. Fenomenul este unul vizibil și, pe cât de îngrijorător, ca urmare a consecințelor imprevizibile de ordin strategic și militar, pe atât de optimist și constructiv, judecând prin prisma legalității și a moralității acțiunilor menite să contribuie la consolidarea stabilității și securității regionale și internaționale. *Primăvara Arabă* primenește acest *mindset* și promovează democrația în lumea arabă, consolidând statele regiunii și imunizându-le contra unor mituri politice nocive, dar încă atractive pentru masele musulmane, precum cel al califatului islamic.

Ipoteza de la care pornim, frecvent discutată în mediile academice naționale și internaționale, de maximă actualitate și importanță strategică, privește modificarea, din temelii, a geopoliticii Orientului Mijlociu și a căilor sale de evoluție. *Primăvara Arabă* a însemnat, înainte de toate, contestarea *bottom-up* a regimurilor totalitare din principalele țări arabe, începând cu Egipt, Tunisia, Libia, Siria (episod încă neterminat), Yemen, Iordania etc.

Determinanții evoluțiilor recente din *MENA* se regăsesc la nivelul reinterpretării la care sunt supuse concepte cheie ce structurează instituții și relații la nivel internațional actual, reinterpretare indusă de afirmarea în forță în planul relațiilor internaționale a unor idei, concepte și problematici precum: suveranitatea națională, drepturile omului, intervenția umanitară sau doctrina „*responsabilității de a proteja*“ (*Responsibility to Protect/R2P*). Se adaugă acestora recrudescența unor riscuri și amenințări clasice sau non-convenționale, între care terorismul și proliferarea armelor de distrugere în masă ocupă un loc central. Dincolo însă de aceste evoluții vizibile, se întrevede o stare de lucruri alarmantă față de evoluțiile mediului de securitate regional și implicațiile acestora. În această accepție, fenomenele în discuție au la bază explicații cu mult mai nuanțate, iar rezultanta acestora este una care conduce automat la modificări de anvergură a statu-quoului distribuției de putere în regiune.

¹ Mindset – atitudine prin care o persoană abordează o situație în special atunci când aceasta este văzută ca greu de schimbat (n.red.). Sursa: *Collins Internet-Linked Dictionary*, 2005.

Întrebările care se ridică în temeiul ipotezei mai sus menționate sunt, în principal, următoarele: Se vor angaja statele implicate în *Primăvara Arabă* pe calea democratizării ori a unor diverse nuanțe de islamizare? Se va menține, oare, actualul tablou de securitate ori va înregistra schimbări de esență? Ce posibile scenarii se pot configura? Cum evoluează și cum se manifestă interesele marilor puteri în regiune? Care sunt opțiunile politice deschise de doctrina R2P? Care este rolul instanțelor internaționale în procesul de eradicare a impunității în *MENA* și care este stadiul acestui proces?

Pentru înțelegerea adecvată a revoltelor arabe, a mecanismului declanșării și desfășurării lor, este necesară analiza contextului în care aceste evenimente s-au produs. Contextul desfășurării revoltelor arabe se referă la: factorul demografic; natura regimurilor politice în țările cuprinse de evenimentul analizat; condițiile socio-economice; schema de derulare a evenimentelor; acțiunile non-violente ale protestatarilor și rolul armatei în timpul și după revolte; rolul noilor tehnologii și al mass-mediei; locul islamului și al femeilor în revoltele arabe etc. Rod al unei configurații de factori de putere extrem de sensibili la orice dereglare a balanței de putere globală și având, de asemenea, prin impactul exercitat asupra unor categorii de resurse esențiale pentru susținerea dezvoltării societale (avem în vedere resursele energetice, dar nu numai acestea), un rol important în determinarea echilibrului de putere, regiunea Orientului Mijlociu se impune ca un factor de prim ordin în înțelegerea și, mai ales, în buna funcționare a sistemului relațiilor internaționale și a mediului internațional de securitate. În acest context, modificări de orice natură aduse regimurilor politice din regiune, instabilitatea, conflictele armate, toate acestea se constituie în factori perturbatori și determinanți de turbulențe ce au impact cu mult în afara mediului de securitate regional. Modificarea de formă și conținut a regimurilor politice din statele regiunii pune astfel în discuție întreaga gamă de interdependențe, de relații comerciale, economice, militare, politice și de orice altă natură ale statelor regiunii, atât în plan intraregional, cât și în plan internațional. Este de așteptat ca, odată cu modificarea naturii regimurilor politice din statele regiunii și a bazelor ideologice ale acestora, să se producă mutații importante atât în planul sistemului de securitate regional, cât și la nivelul sistemului relațiilor internaționale.

Modificările de substanță pe care le cunoaște regiunea Orientului Mijlociu și a Africii de Nord în contextul *Primăverii Arabe*, mutații ce consemnează criza și chiar abandonarea unui model de dezvoltare și devenire societală (cel al modernității de sorginte occidentală și cu o impresionantă componentă laică și laicizată), aduc în discuție problema noului model de societate, al ideologiei politice și religioase ce par a fundamenta noile regimuri politice impuse de revoluții. Un astfel de curs

evolutiv impune o analiză comparativă între ce a însemnat și înseamnă un model de dezvoltare societală cu fundamentare religioasă șiiită (Iranul ayatollahilor) și ce ar putea fi un model structurat pe ideologia politică și religioasă sunnită a Fraților Musulmani. Pe de altă parte, o altă componentă a acestui teren de dezbatere o constituie problema reconsiderării, restructurării și reformulării sistemului de alianțe și dependențe politice, economice și de altă natură de la nivel regional. Este posibilă aglutinarea acestor societăți și state în plină reinventare în jurul unui model de dezvoltare societală precum cel turc? Vom asista la emergența la statutul de putere regională a unor alte state, Egiptul fiind unul dintre candidați? Balanța de putere și mediul de securitate regional vor include o singură axă de putere ori vom asista la o structurare a două sau mai multor axe de putere? Este oare atât de puternică această componentă religioasă a puterii politice emergente încât să devină determinantă în acțiunea politică și militară a statelor regiunii și în evoluția în consecință a mediului de securitate regional? Iată doar câteva dintre interogațiile ce fundamentează necesitatea unei analize riguroase și realiste a recentelor evoluții de securitate din Orientul Mijlociu și Africa de Nord.

În contextul globalizării, evoluția dinamică a relațiilor internaționale a impus, și impune în continuare, o diminuare a constrângerilor inerente sistemului westphalic de state. Așa cum au demonstrat recente mișcări revoluționare din *MENA* și, în ansamblul său, războiul global împotriva terorismului, exigențele securității internaționale – condiție obligatorie a fiabilității sistemice –, au determinat progrese însemnate în ceea ce privește consolidarea doctrinei R2P². Revoltele populare pentru alungarea de la putere a unor lideri dictatoriali, cu siguranță, vor produce consecințe majore în plan juridic. Cele mai importante se referă la intervenția comunității internaționale în scop umanitar, dar și la scenariul conex al recurgerii la forță. Dreptul la intervenție umanitară, care își are rădăcinile în teoriile „*războiului just*”³ ale lui Grotius și Vattel din secolul al XVII-lea, reprezintă un subiect

² Un rol decisiv în coagularea unui consens al comunității internaționale privind asumarea conceptului „*responsibility to protect*” l-a avut fostul Secretar general al ONU, Kofi Annan, care a susținut energic că esența acestuia constă în faptul că un stat suveran are responsabilitatea primară de a asigura securitatea propriilor săi cetățeni, iar în cazul în care autoritățile suverane nu au capacitatea instituțională sau voința politică de a-și îndeplini această obligație fondatoare, responsabilitatea de a proteja îi revine comunității internaționale. În acest context, Consiliul de Securitate poate decide în baza Cartei Națiunilor Unite, inclusiv „*enforcement action*”. Această dublă responsabilitate a fost ridicată la rang de doctrină de către Adunarea Generală a ONU, în timpul summitului aniversar din septembrie 2005 (declarația finală a summitului poate fi accesată on-line pe site-ul <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/PDF/N0548760.pdf?OpenElement>). Mai mult, a fost recunoscută responsabilitatea fiecărui stat de a-și proteja populația de genocid, crime de război, epurări etnice și crime împotriva umanității (art. 138 și 139 din declarația finală).

³ Vezi, în context, studiul lui Alex Bellamy, intitulat „*Etici și intervenție: Excepția umanitară și problema abuzului în cazul Irakului*”, disponibil online pe site-ul <http://www.scribd.com/doc/87335833/07-Alex-Bellamy-Etica-Si-Interventie-Excepția-Umanitara-Si-Problema-Abuzului>.

extrem de controversat, care pune bazele unei noi ordini juridice cu valențe fără precedent pentru suveranitatea națională. Doctrina R2P a asigurat cadrul normativ și conceptual din spatele intervenției ONU din Libia. Rezoluția 1973, adoptată la 17 martie 2011, autorizează statele membre ale ONU „să ia toate măsurile necesare... pentru a proteja civilii și zonele locuite de civili” din Libia⁴. Din această perspectivă, intervenția a reprezentat o premieră, fiind pentru prima dată când o rezoluție a Consiliului de Securitate, sub capitolul VII, autorizează explicit o coaliție de state membre să folosească „toate măsurile necesare” (inclusiv forța militară) pentru a implementa doctrina R2P.

Este interesant de urmărit cum a ajuns acest *mindset* să devină parte a conștiinței globale și cum s-a conturat o veritabilă doctrină a comunității internaționale axată pe implicarea activă în conflictele intrastatale și pe eradicarea genocidului ca amenințare la adresa securității și stabilității internaționale. Răspunsul îl găsim în procesul reinterpretării suveranității naționale, în sensul unei tranziții dinspre logica tradițională „*westphalică*” (în sens de imunitate juridică în raport cu orice tip de interferență externă) către suveranitatea post-westphalică, contractuală, bazată pe interdependențe. Sfârșitul anilor '90 a marcat saltul conceptual de la suveranitatea ca drept la suveranitatea ca responsabilitate. Suveranitatea westphalică este reinventată în măsura în care optica de înțelegere a normei pivot a sistemului de relații internaționale tranzitează dinspre suveranitatea concepută ca drept de jurisdicție absolută, exclusivă și totală asupra propriului teritoriu – suveranitate concepută ca inviolabilitate, suveranitate în sens de imunitate juridică –, spre suveranitatea post-westphalică, aceasta, în mod esențial, promovând o etică a exercițiului de suveranitate. Statele – conducătorii acestora – nu devin numai beneficiarii privilegiilor, drepturilor și imunităților garantate de suveranitate, ci și posesorii responsabilităților atașate acesteia.

Jocul de domino care a provocat fenomenul Primăverii Arabe.

Justiția maselor versus justiția internațională

Primăvara Arabă a debutat în decembrie 2010, când un vânzător tunisian s-a sinucis în semn de protest față de confiscarea harabei sale de către poliție. Acțiunea poliției se înscria în seria arestărilor arbitrare și a confiscărilor de proprietăți de către guvernele dictatoriale, nu numai în Tunisia, ci în întreaga regiune. În Tunis, protestatarii au ieșit în stradă, în semn de solidaritate și elogiu al martiriului,

⁴ Textul rezoluției este disponibil online pe site-ul <http://www.unhcr.org/refworld/country,,UNSC,,LBY,,4d885fc42,0.html>.

situație inflamată și de informațiile cu privire la corupția endemică a președintelui Ben Ali și a familiei sale, conținute în dosarele Ambasadei SUA, publicate de Wikileaks. S-a lăsat cu vărsare de sânge atunci când poliția și autoritățile militare au intervenit pentru înăbușirea protestelor, dar, ulterior, acestea au crescut până la un punct în care autoritățile nu au mai putut să le controleze, mulți ofițeri ajungând să simpatizeze cu protestatarii. Ben Ali și familia sa au fugit din țară, au solicitat fără succes azil politic în Franța, ajungând, în cele din urmă, în Arabia Saudită, țară care, sub apanajul ospitalității musulmane, este refugiul preferat al foștilor tirani⁵. Acesta a fost doar începutul. Curând, Piața Tahrir din Egipt a reunit zeci de mii de protestatari împotriva regimului represiv al lui Hosni Mubarak. Trupele de ordine au tras în protestatari și 850 de oameni și-au găsit sfârșitul în mod tragic, înainte ca președintele Mubarak să fie forțat să demisioneze, la data de 11 februarie 2011.

După numai două săptămâni, a apărut Rezoluția 1970, prin care Consiliul de Securitate al ONU a deferit situația din Libia Curții Penale Internaționale, un preludiu al Rezoluției 1973, care a mobilizat NATO împotriva forțelor colonelului Gaddafi și a determinat schimbarea de regim politic. Între timp, *Primăvara Arabă* l-a „lovit” și pe președintele Saleh al Yemenului. Protestele pro-democratice au debutat în luna februarie, iar în iunie 2011 acesta din urmă a fost rănit într-un atentat cu rachete, fiind nevoit să plece în Arabia Saudită pentru tratament medical. În luna noiembrie, Saleh a semnat un acord prin care accepta să demisioneze în schimbul imunității de jurisdicție penală, cel puțin pe teritoriul Yemenului. În Bahrain, aproximativ 35 de protestatari pro-democrație au fost uciși de trupele regelui, care a răspuns la manifestări într-un mod neobișnuit de inteligent, prin crearea unei comisii independente de experți străini în domeniul drepturilor omului, care au emis recomandări imediate de reformă, pe care regele a promis să le pună în aplicare. În Siria, demonstrații violente au dus la moartea a zeci de mii de civili, iar Liga Arabă și Organizația Națiunilor Unite au pus presiuni (fără succes) la adresa președintelui Assad pentru ca acesta să renunțe la putere.

Este important de analizat modul în care justiția a fost sau nu a fost realizată în această perioadă de tranziție, justificarea intervenției internaționale în unele situații și rezultatul acesteia (intervenție care, în majoritatea țărilor, a militat pentru democrație consolidată, însă pe fundalul unei creșteri considerabile a puterii partidelor politice islamice). Este, de asemenea, important să se analizeze formele în care retribuțiile post-conflict se înregistrează în raport cu acțiunile foștilor șefi de stat. Ben Ali, înlăturat de oamenii săi, fără o intervenție străină directă, în fața dovezilor de corupție

⁵ Idi Amin a fost „găzduit” de Arabia Saudită, până la moartea sa.

conținute de dosarele Wikileaks, a plecat în exil împreună cu familia sa. El a fost judecat, în lipsă, de Înalta Curte tunisiană și condamnat la 35 de ani de închisoare, după ce judecătorului i-au fost suficiente șase ore pentru a audia cazul și a decide verdictul. A fost condamnat pentru posesie de arme, droguri și artefacte și pentru deturnarea fondurilor publice. Nici cetățenii tunisieni, nici comunitatea internațională nu au fost satisfăcuți de acest verdict, care nici nu putea fi credibil, atât timp cât nu a existat nicio apărare.

Este discutabilă și judecarea lui Ben Ali în absență, deși Arabia Saudită a fost de neclintit în refuzul său de a-l extrăda. Verdictul a transmis însă un mesaj important, dat fiind că Ben Ali a fost întotdeauna lăudat pentru utilizarea sistemului judiciar din țara sa drept „*mâna lui dreaptă*“, arătând disponibilitatea actuală a judecătorilor de respingere a oricărei ingerințe guvernamentale, în beneficiul independenței lor reale. În Tunisia au avut loc, ulterior, alegeri libere și corecte, un guvern musulman moderat găsindu-și locul în parlament, acolo unde 24 la sută din locuri sunt deținute de femei.

În Egipt, Mubarak s-a retras la palatul său din Sharm El Sheikh, unde și-a așteptat soarta juridică. Aceasta a luat forma unui proces televizat, în care dictatorul a fost portretizat, în mod umilitor, pe o targă de spital aflată într-o cușcă de sârmă, alături de fiii săi co-inculpați. Fostul dictator egiptean a fost acuzat nu doar de corupție, ci și pentru ordonarea execuției a 850 de protestatari. Sâmbătă, 2 iunie 2012, Hosni Mubarak a fost condamnat la închisoare pe viață pentru rolul său în uciderea protestatarilor în timpul revoluției care l-a înlăturat de la putere. Mubarak a fost condamnat de judecători cu adevărat independenți, într-un proces care a fost perceput ca fiind unul echitabil. Cu toate acestea însă, mulți protestatari au fost judecați de instanțe militare paralele, fiind condamnați, în mod ironic, pentru năzuințele lor democratice și, adesea, pentru insulte aduse la adresa armatei.

Revoluția din Egipt a fost o adevărată revoltă națională, deși condusă de forțe cosmopolite, care au fost finanțate, într-o anumită măsură, de către SUA și Europa⁶. Un factor crucial în decizia lui Mubarak de a demisiona a fost însuși faptul că SUA își pierduseră încrederea în el, cerându-i să plece de la putere. Cu toate acestea, revoluția rămâne una indigenă.

Yemen a reprezentat un caz special. Aici, tranziția a fost efectuată de către diplomația internațională, în special de SUA și de aliații săi de dreapta din lumea arabă, prin mecanismul tradițional de aplicare a actului de amnistie.

⁶ Webster G. Tarpley, *Mubarak Toppled by CIA Because He Opposed US Plans for War with Iran; US Eyes Seizure of Suez Canal; Was this the Threat that Forced Mubarak to Quit?* Disponibil online pe site-ul <http://tarpley.net/2011/02/18/mubarak-toppled-by-cia-because-he-opposed-us-plans-for-war-with-iran>.

Ceea ce s-a întâmplat în MENA demonstrează, încă o dată, că mediul de securitate regional nu se schimbă doar prin acțiuni ale actorilor externi, dar mai ales datorită dinamicilor interne ale societăților umane. Considerații pentru mult timp obedienți, arabii au reușit să zdruncine stereotipurile existente prin revoluții pașnice și să-și recapete mândria rănită, după decenii de opresiune. După căderea președinților Ben Ali și Hosni Mubarak și moartea lui Muammar Gaddafi, mii de oameni, de la Tunis la Sanaa, își proclamă astăzi entuziasmul pentru apartenența lor la lumea arabă. Pagini de internet, sub lozinci precum „*mândru de a fi arab*” sau „*o lume arabă unită*”, au devenit locul de exprimare a sentimentelor de solidaritate și de fraternitate între națiunile arabe. Suntem martorii unei tranziții fără precedent de la o națiune arabă tăcută, descrisă ca fiind apatică și umilă, la o națiune ale cărei revoluții sunt discutate în întreaga lume, poate chiar la începutul unei revoluții sociale și culturale.

Revoluțiile victorioase aduc în prim-plan confruntarea cu provocarea de a gestiona, în mod echitabil, abuzurile din trecut. Foștii președinți Hosni Mubarak și Zine El Abidine Ben Ali au fost forțați să se retragă, în timp ce excentricul dictator al Libiei, Muammar Gaddafi, a fost implicat într-un război civil care i-a adus moartea. În cazul Tunisiei și al Egiptului, tranziția spre democrație a fost posibilă prin mecanisme interne, dar, în Libia, încălcarea gravă a normelor umanitare a solicitat reacția promptă a comunității internaționale. Președintele sirian Bashar al Assad încă e la putere, amenințând liderii occidentali că, în cazul în care aceștia îndrăznesc să intervină militar în țara sa, după modelul libian, va transforma Siria într-un nou Afganistan⁷.

Intervențiile militare în scopuri umanitare s-au extins și în Africa Sub-Sahariană. Franța, acționând sub mandat ONU, împreună cu forțele organizației, a răsturnat în aprilie 2011 regimul condus de Laurent Gbagbo din Coasta de Fildeș. Pe 29 noiembrie, fostul lider a fost transferat la Haga, după ce i-a fost emis un mandat de arestare. A apărut în fața Curții pentru prima oară la data de 5 decembrie 2011, fiind tras la răspundere pentru rolul său în înăbușirea violentă a protestelor, ca urmare a refuzului său de a accepta înfrângerea în sondajele electorale din 2010. Gbagbo se confruntă cu patru acuzații de crime împotriva umanității (peste 3 000 de oameni au fost uciși), inclusiv de omor și viol⁸.

Laurent Gbagbo este primul șef de stat judecat de CPI de la Haga. Procesul său este marcat de numeroase controverse. Este disputat faptul că transferul

⁷ Interviu acordat de președintele sirian Bashar al-Assad pentru *The Daily Telegraph*, pe site-ul <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/8858667/Bashar-al-Assad-I-wont-waste-my-time-with-Syrian-opposition.html>.

⁸ Vezi informații privind derularea procesului pe site-ul Curții Penale Internaționale, la secțiunea dedicată situației din Coasta de Fildeș, pe site-ul http://www.icc-cpi.int/EN_Menu/ICC/Situations%20and%20Cases/Situations/ICC0211/Pages/situation%20index.aspx

lui Gbagbo din Coasta de Fildeș la Haga a fost legal sau, dimpotrivă, o „răpire politică” în care Gbagbo a fost înșelat în privința destinației finale. Mai mult, dezbaterile pe marginea CPI au escaladat în ultimii ani. Creată în 2002 pentru a trage la răspundere pe cei responsabili de atrocitățile cele mai grave din lume, CPI este acum ținta multor critici, în special provenite din țările africane, care susțin că CPI se concentrează, disproporționat de mult, asupra infracțiunilor comise pe continentul lor. Președintele Omar al-Bashir al Sudanului și fostul lider libian Muammar Gaddafi au fost urmăriți, prin mandate de arestare emise de CPI, dar niciunul dintre aceștia nu a ajuns în custodia Curții.

Trenduri politice prezente și viitoare. Devierea Primăverii Arabe către o „toamnă islamistă“?

Departate de a se îndrepta către edificarea unui regim politic democratic în accepțiunea europeană a termenului (rezultat scontat de o manieră naivă de mulți analiști și observatori ai *Primăverii Arabe*), evenimentele din spațiul arab se îndreaptă mai degrabă către o lungă perioadă de tranziție de la un regim politic autoritar, cu puternice componente laicizante în concepția asupra statului și societății, către altă formă de guvernare care, date fiind evoluții politice precum cele din Egipt din ultimul an, nu este neapărat diferită în forme și mijloace, ci doar în conținut, care virează către o semnificativă componentă islamică și islamistă.

Tranziția, încă în desfășurare, implică emergența unor noi forțe politice – trimiterea cea mai frecventă era și este la „*Frăția Musulmană*”⁹, cu variatele sale înfățișări, de la cea moderată la cea extremistă (salafistă și jihadistă). Elocvente, în acest sens, sunt rezultatele celor două scrutinuri din vara anului 2012: cel dintâi prezidențial, în Egipt, secundul, legislativ, în Libia. Mai întâi, așa cum s-a observat deja de analiști, o trăsătură de prim ordin a alegerilor desfășurate în statele *Primăverii Arabe* este aceea că aceste societăți nu sunt defel entități monolitice, ci vibrează sub o paletă largă de orientări politice, de la seculariști de variate nuanțe la islamiști moderați, până la extremiști. În al doilea rând, chiar dacă musulmanii reprezintă între 85 și 98 la sută din populația statelor arabe, acest lucru nu înseamnă

⁹ Organizația „*Frăția Musulmană*”, denumită în limba arabă *al-Ikhwan al-Muslimun*, fondată în anul 1928 de profesorul sufist Hassan al-Banna, este cea mai veche și cea mai mare organizație politică islamistă din lume. Scopul declarat este promovarea Coranului și a *Sunnah*, ca puncte de referință pentru ordonarea vieții personale, familiale și de stat pentru musulmani. Spre deosebire de mișcările care promovează *jihad*-ul, *Frăția Musulmană* este o organizație conservatoare, dar non-violentă, fiind adesea criticată pentru campaniile sale mediatic pe internet anti-Al Qaeda și atitudinile „*neislamice*”.

defel o orientare exclusivă către orientările politice de natură islamică, cu atât mai puțin de natură extremistă.

Ceea ce este însă evident și necesită o analiză atentă privind evoluțiile posibile viitoare este apariția în avanscena politicii arabe a unei organizații întemeiate în 1928 în Egipt, dezvoltată pe fundamente de solidaritate socială întemeiată religios – Frăția Musulmană –, la rândul-i străbătută de orientări diverse, de la islamismul moderat și democratic dezvoltat în Turcia de Partidul Justiției și Dezvoltării (AKP) la radicalismul salafit ieșit în evidență în Egipt, și nu numai. Există și orientări seculare în societățile arabe, dar se pare că ele sunt, în comparație cu cele islamiste, minoritare, iar adevăratul trend nu îl reprezintă înfruntarea secularism-islamism, cât lupta în interiorul acestuia din urmă între moderați și exclusiviști religioși. Dacă luăm în considerare și veleitățile militarilor (în Egipt cu deosebire), precum și influențele externe puternice, mai ales ale actorilor majori ai lumii islamice (Arabia Saudită, Qatar, Iran), dar și ai sistemului internațional în general (SUA, UE, Rusia și China), avem un tablou, desigur incomplet, al spațiului politic arab în era post-*Primavara Arabă*. Pentru a fi complet, un asemenea tablou ar trebui să ia în considerare, între altele, ceea ce înțeleg aceste societăți prin democrație. Sondajele efectuate relevă că prioritare pentru unele dintre ele sunt performanțele economice, iar pentru altele consolidarea atributelor democratice ale societății.

Unele trenduri care se manifestă în cadrul tranziției în societățile arabe care au rezolvat problema conducerilor autoritare se cuvin însă neapărat menționate. Unul dintre ele este rolul proeminent al militarilor, evidențiat cu deosebire în Egipt, deși existența milițiilor rivale în Libia trimite la aceeași problematică (încadrarea lor în armata națională este o soluție pentru a domoli tendințele cezariste militare).

Statele arabe din arealul Orientului Mijlociu sunt societăți intrate recent în procesul modernizării înțelegând ca sincronizare cu organizarea socio-politică de tip occidental. Aflăte în cuprinsul Imperiului Otoman până la sfârșitul Primului Război Mondial, ele au fost obiectul politicii de mandat și decolonizării declanșate ca proces istoric la sfârșitul secundului război global. După câteva decenii de modernizare de tip occidental, aceste societăți nu puteau să aibă, altfel decât este cazul acum, o altă înfățișare. Dacă mai adăugăm că eforturile de occidentalizare întreprinse întâmpinau o rezistență masivă întemeiată pe un tradiționalism altoit pe orientări anti-colonialiste, atunci vom înțelege de ce evoluția acestor societăți arabe a fost atât de contradictorie după ultimul război mondial.

Către ce fel de islamism se îndreaptă aceste societăți arabe postdictatură? Iată o întrebare importantă, dată fiind existența unei scale foarte ample de nuanțe în sânul unei mișcări politice de tip religios. Modelul turcesc tip Erdogan,

care pare să fie favoritul observatorilor occidentali, nu este desigur nici unicul și nici cel mai influent în societățile în care această problemă deja este la ordinea zilei.

Este, deocamdată, imposibil de a pronostica orientarea islamistă din Egipt în viitor, într-un peisaj complicat de prezența armatei, beneficiară a sprijinului extern chiar din această pricină, pentru că poate conferi oarecare predictibilitate procesului politic al selecționării între diversele nuanțe islamiste, cu condiția să nu cadă pradă tentației dictatoriale.

Ceea ce distinge alegerile din Libia în contextul celor precedente este faptul că au dat câștig de cauză unui bloc de partide centriste și naționaliste și nu celor de orientare islamistă. Acest lucru nu este însă o asigurare pentru viitor, amenințările privind unitatea statului fiind pendinte de un acord între cele două centre ale țării – Tripoli și Benghazi – și de capabilitatea noului guvern de a controla milițiile rivale. Unii analiști consideră că una dintre cauzele slabei performanțe electorale a islamistilor în Libia – în contrast cu celelalte țări unde s-au desfășurat alegeri legislative – constă în faptul că au anunțat, încă înainte de promulgarea unei constituții, că vor baza statul pe legea islamică (*sharia*).

Așadar, dacă în Tunisia și Egipt alegerile legislative au dat câștig de cauză blocului islamist cu diverse nuanțe, de la moderați la radicali, în Libia procesul a fost invers. Au alegerile din Libia semnificația unei întoarceri de trend? În Egipt, dacă alegerile au produs un legislativ islamist cu nenumărate nuanțe, opoziția militarilor a dus la suspendarea de către puterea judecătorească a parlamentului. Este clar că viitorul scurt și mediu este cel al confruntării între puterea prezidențială (islamistă) și forța militarilor. Cazul egiptean este ilustrativ pentru un trend masiv înregistrat recent în societățile post-*Primăvara Arabă*. Faptul că în Egipt acest trend întâlnește rezistența militarilor – forța incompatibilă în democrație cu amestecul deschis sau ascuns în jocul politic – este un alt indicator că spațiul politic arab se îndreaptă către nesiguranță și tulburări în viitor. Iar rezultatul alegerilor din Libia nu poate fi semnul unei reversibilități a acestui curent. În Siria post-Assad este de așteptat ca forțele politice întemeiate religios să devină dominante, cu influențe puternice ce vor emana către Liban și Iordania. Ceea ce ar face ca regiunea Orientului Mijlociu să dobândească indici înalți de volatilitate geopolitică, știindu-se orientările acestor forțe religioase față de conflictul israelo-palestinian și, în general, față de problematica relațiilor cu Occidentul și orientările seculariste ale propriilor societăți.

Orientul Mijlociu este zguduit la propriu, nu doar din pricina *Primăverii Arabe*, dar în mod sigur în legătură cu această uriașă mișcare transformatoare. Totul se înlănțuie în această regiune volatilă, de la alegerile electorale, care au dat câștigător Frăția Musulmană și aliați ai acesteia, la programul nuclear iranian,

de la activismul Turciei la temerile legitime ale Israelului în fața transformării accelerate a mediului de securitate regional. *Primăvara Arabă* a fost, cel mai frecvent, catalogată drept o revoltă politică a maselor care cereau o reformă democratică, apreciindu-se la unison că această răscoală susținută de democrațiile din Vest va genera o schimbare politică în lumea arabă. Motivele care au condus la extinderea revoltelor depășesc însă granițele lumii arabe, chiar dacă dinamica din interiorul regiunii are și ea o importanță majoră.

Din păcate, evenimentele din debutul anului 2013 indică o posibilă și nedorită deviere a *Primăverii Arabe* către o „toamnă islamistă”. Realitățile din Mali și din sudul Algeriei pot fi considerate consecințele evenimentelor recente din spațiul arab, mai ales din Libia. Al-Qaeda din magrebul islamic este mai agresivă ca oricând, încrezătoare în proiectul unui Magreb guvernat de islamismul radical, adică salafist, și urmărind îndeosebi obiective criminale, mult mai evidente decât proiectele ideologice și politice arhicunoscute.

Algeria rezistase cu succes *Primăverii Arabe* și, în consecință, nu avea niciun interes să fie angrenată într-un conflict armat care să destabilizeze zona. Ocuparea uzinei de gaz de la Tigantourine și sechestrarea celor 41 de străini au obligat-o însă să renunțe la neutralitatea autoimpusă. Refuzând tratativele cu teroriștii, la data de 17 ianuarie, trupele algeriene au pornit atacul pentru a recăpăta controlul asupra obiectivului ocupat de teroriști, operațiune cu un final tragic, înregistrându-se numeroși morți.

Se pare că de *Primavara Arabă* profită acum islamiști de toate felurile, pentru care haosul creat de revoluția din Libia a constituit terenul fertil pentru promovarea propriilor interese destabilizatoare. În țări precum Tunisia și Egiptul, statul se află în mâinile islamismului. Bashar Al-Assad continuă masacrul împotriva propriului popor. Iar Rusia și China, excluse din jocul libian, refuză în continuare să-l abandoneze pe dictatorul sirian, lăsând să se înțeleagă că regimul lui Assad este totuși preferabil unei republici islamice salafiste. Evenimente stârnite de *Primavara Arabă* dau de gândit în legătură cu destinul securității în Orientul Mijlociu și în Africa de Nord și cu perspectivele de stabilizare regională.

CAPABILITĂȚILE CIBERNETICE ALE REPUBLICII POPULARE CHINEZE

Maior Marian LAZĂR

The author discusses the importance the Chinese leadership has attached to information technology lately.

In this respect, the Chinese modernisation effort is emphasised. This sustained effort has led to a radical transformation of Chinese military concepts and architecture, in terms of C4ISR infrastructure, information warfare capabilities, IT research for military purposes. Moreover, the structures in charge of cyber domain are mentioned, and their main activities are listed, as they result from the analysis of numerous public sources.

In conclusion, it is shown that China intends to stand out and remain among top states in terms of possession and use of cutting-edge cyber capabilities.

Keywords: *cyber capabilities; information warfare; cutting-edge technology; C4ISR*

ori civile, și care să asigure controlul asupra sistemelor informaționale ale adversarului pe timpul unui eventual conflict.

Cercetarea în domeniul tehnologiei informației în scopuri militare este de mare interes pentru liderii politici și militari chinezi. Se cunoaște că peste 50 de universități civile beneficiază în mod curent de granturi de cercetare

Guvernul chinez a acordat, în ultimii 20 de ani, o atenție sporită domeniului tehnologiei informației.

Pentru a denumi procesul de transformare, aflat în desfășurare în Republica Populară Chineză, teoreticienii vestici au folosit termenul *informaționizare*¹ (eng. *informationization*). Efortul de modernizare chinez urmărește dezvoltarea unei arhitecturi bazate pe rețea, capabilă de coordonarea operațiilor militare desfășurate pe uscat, în aer, pe mare ori în spațiul cosmic.

Acest efort susținut de modernizare a dus la o transformare radicală a conceptelor și arhitecturii militare chineze, generând o infrastructură de comandă, control, comunicații, computere, informații, supraveghere și recunoaștere (C4ISR) modernă și competitivă la nivel global. Acest accent pus pe dezvoltarea unui sistem C4ISR modern a inițiat, la rândul său, un proces de modernizare a capacităților specifice războiului informațional, care să poată proteja rețelele de computere proprii, militare

Maior Marian Lazăr – Școala de Aplicație a Informațiilor pentru Apărare „General Nicolae Condeescu”, București.

¹ Conceptul de *informaționizare* se referă la informatizarea tuturor sferelor de activitate socială: armată, industrie, educație, cultură și chiar agricultura.

în folosul imediat ori potențial al forțelor armate. Armata Populară de Eliberare are diverse contracte cu mari companii civile din domeniul comunicațiilor, în acest fel având acces la tehnologie de ultimă generație. În loc să blocheze activitatea unor companii în efectuarea de cercetare doar în interesul armatei, liderii militari preferă ca aceste companii să aibă acces la produse străine, să aibă parteneriate cu alte companii din domeniu din afara Chinei, astfel asigurând accesul la tehnologia acestora. Uneori, interesul Chinei pentru tehnologie de altă proveniență decât cea autohtonă s-a finalizat cu penalizarea companiilor străine, cum a fost cazul cu Sun Microsystems din Statele Unite ale Americii, care, în anul 2003, a fost amendată cu aproximativ 300 de mii de dolari pentru că a exportat ilegal componente de computer care au fost folosite de China în scopuri militare².

Liderii militari ai Armatei Populare de Eliberare au înțeles utilitatea controlului spațiului cibernetic și a deținerii unor instrumente capabile să afecteze sistemele informatice ale adversarului, chiar prin lovituri preventive.

Armata chineză nu a dezvăluit existența unei strategii privind operațiile privind rețelele de computere și se pare că este în curs de integrare a tuturor componentelor ce pot fi asociate războiului informațional (războiul electronic, operațiile psihologice, dezinformarea etc.) într-un concept mai larg, de „*confruntare informațională*“.

China, deși nu dispune de o strategie independentă privind războiul informațional, are mai multe *directive militare strategice*, care articulează principalele orientări privind politica de apărare în domeniul războiului informațional și stabilește liniile directoare privind modernizarea. Aceste directive au fost actualizate de doar 5 ori din 1949. Ultima modificare, din 2002, statuează că Armata Populară de Eliberare trebuie să dezvolte capacitățile necesare ducerii unui „*război local în condiții de informaționizare*“, modificând revizuirea anterioară, din 1993, care prevedea ducerea unui „*război local folosind tehnologie de ultimă generație*“. După cum se poate observa, modificarea include conceptul de *informaționizare*, pentru a accentua importanța domeniului cibernetic și a acțiunilor asociate acestuia în pregătirea și ducerea acțiunilor militare. Ca urmare a acestei schimbări de abordare, Armata Populară de Eliberare a Chinei și-a stabilit ca obiectiv anul 2050 pentru atingerea unui nivel complet de *informaționizare*.

Structurile cu atribuții în domeniul cibernetic

Nu se dețin date certe despre structurile cu atribuții pe linia războiului cibernetic și misiunile acestora privind executarea atacurilor cibernetice ori asigurarea protecției cibernetice. Pe baza analizei a numeroase surse publice, s-a putut totuși

² *Sun Microsystems Fined \$291,000 in Crackdown*, pe site-ul <http://articles.latimes.com/2003/dec/16/business/fi-rup16.1>

concluziona că o serie de structuri sunt implicate în sfera acțiunilor înscrise domeniului cibernetic. Acestea acționează pentru atingerea obiectivelor stabilite de către decidenții politico-militari chinezi.

Acțiunile de atac și apărare cibernetică sunt efectuate de diverse structuri din cadrul Armatei Populare de Eliberare, dar și de alte structuri din afara acesteia³.

Departamentul 4 al Statului Major General al Armatei Populare de Eliberare a Chinei, anterior denumit Departamentul pentru Contramăsuri Electronice, pare a avea rolul esențial în executarea ofensivei în cadrul războiului informațional. Acest departament a fost înființat în 1990, cu atribuții în domeniul războiului electronic. În prezent, principala responsabilitate a acestei structuri este aceea de a executa misiuni de atac informațional. Departamentul menține autoritatea asupra regimentelor de război radioelectronic ale armatei și utilizează, în exercițiile pe care le organizează și desfășoară, atât contramăsurile electronice, specifice regimentelor amintite, cât și capacități asociate războiului cibernetic.

Departamentul 3 al Statului Major General este destinat în special pentru activități SIGINT (interceptarea datelor de comunicații și non-comunicații). De asemenea, acest departament are și sarcini privitoare la securitatea datelor rețelelor de voce și date ale Armatei Populare de Eliberare a Chinei. Departamentul 3 dispune de un centru de supraveghere care-și desfășoară activitatea 24 de ore din 24 și înglobează Academia de Științe Militare, Universitatea Națională de Apărare, precum și trei institute de cercetare.

Unele surse⁴ menționează existența a douăsprezece birouri operaționale, dispuse în diverse regiuni al Chinei, responsabile pentru colectarea datelor SIGINT despre ținte de relevanță strategică. Se crede că acestea au și rolul de a proteja propriile rețele ale armatei, precum și pe acela de a exploata rețelele de computere ale altor state.

Cele douăsprezece birouri se presupune că au următoarele domenii de expertiză și activitate:

- Biroul 1 – are diverse atribuții pe linie de specialitate;
- Biroul 2 – are ca spații de interes SUA și Canada, axat fiind, în special, pe informații din domeniile politic, economic și militar;
- Biroul 3 – are atribuții pe linia comunicațiilor radio și a rețelelor de control al frontierelor;
- Biroul 4 – are în responsabilitate Japonia și Republica Coreea;
- Biroul 5 – se focalizează pe problematici asociate Federației Rusiei;

³ *Capability of the People's Republic of China to Conduct Cyber Warfare and Computer Network Exploitation*, pe site-ul http://www.uscc.gov/researchpapers/2009/NorthropGrumman_PRC_Cyber_Paper_FINAL_Approved%20Report_16Oct2009.pdf

⁴ *China's Cyber Capabilities*, pe site-ul <http://www.indiandefencereview.com/news/chinas-cyber-capabilities/>

- Biroul 6 – este implicat în activități de pregătire și antrenament;
- Biroul 7 – are atribuții pe linia apărării rețelelor de computere și executării de atacuri cibernetice;
- Biroul 8 – se focalizează pe Europa, Orientul Mijlociu, Africa și America Latină;
- Biroul 9 – furnizează analiză strategică pe linie de informații militare și managementul bazelor de date;
- Biroul 10 – denumit și Unitatea 7911, are atribuții privind monitorizarea rachetelor, a efectuării testelor nucleare din zona Asiei Centrale și a Federației Ruse;
- Biroul 11 – denumit și Unitatea 2020 – are, de asemenea, misiuni în legătură cu Federația Rusă, dat fiind că dispune de lingviști experți în limba rusă;
- Biroul 12 – cel mai probabil este implicat în culegerea de date privind comunicațiile satelitare.

Pe lângă structurile menționate aparținând Armatei, există unități de miliție cibernetică dedicate războiului informațional. Aceste unități sunt constituite din specialiști din domeniul IT, operează în cadrul a diverse firme pe tot teritoriul Chinei și au sarcini privind ofensiva și apărarea cibernetică⁵.

Ministerul Securității Publice asigură un sprijin activ în domeniul cercetării privind securitatea informației, certificând produsele ce urmează să fie folosite de către instituțiile statului, inclusiv de către armată. Institutul 3 din Ministerul Securității Publice este responsabil pentru crearea standardelor de securitate pentru componentele hardware și software utilizate în domeniile militar și guvernamental⁶.

Se consideră că noile capacități cibernetice chineze și abilitățile de utilizare a acestora în contextul unui conflict generat de China (împotriva Taiwanului ori a altui stat din Asia) ar trebui să reprezinte semne majore de îngrijorare pentru un stat care ar evalua posibilitatea intervenției sale în scopul protejării unei anume entități agresate de China.

Analizii militari chinezi identifică infrastructura C4ISR și pe cea logistică americană ca reprezentând centrele de gravitație strategice ale armatei SUA. Pornind de la constatarea mai sus menționată este lesne de înțeles că acest element conceptual se aplică în cazul oricărui alt stat și că reprezintă repere importante pentru liderșipul chinez în ceea ce înseamnă componente cheie ale domeniului

⁵ Jeffrey Carr, *Inside Cyber Warfare*, ediția a II-a, O'Reilly Media, Inc., 2012, p. 257.

⁶ *Chinese Capabilities for Computer Network Operations and Cyber Espionage*, pe site-ul http://www.washingtonpost.com/r/2010-2019/WashingtonPost/2012/03/08/National-Security/Graphics/USCC_Report_Chinese_Capabilities_for_Computer_Network_Operations_and_Cyber_%20Espionage.pdf

cibernetice, urmărite de către forțele cibernetice specializate ale armatei chineze în cazul desfășurării unui conflict⁷.

Filozofia strategului militar Sun Tzu continuă să aibă o influență importantă în gândirea strategică a militarilor chinezi. De pildă, colonelul Wang Baocun, expert în războiul cibernetic al Armatei Populare de Eliberare Chineze, menționa că războiul din domeniul cibernetic este un foarte bun exemplu al aserțiunii lui Sun Tzu privind „*supunerea inamicului fără luptă*“. Acesta a mai apreciat că atacul cibernetic poate fi folosit pentru a schimba percepția și credințele adversarului, precum și pentru a-l face pe acesta să renunțe la dorința de a mai lupta⁸.

Pregătirea luptătorilor cibernetici

Pregătirea „*războinicilor cibernetici*“ se face prin intermediul mai multor instituții de învățământ, unde își desfășoară activitatea cadre specializate în diverse arii ale domeniului cibernetic. Principalele centre de pregătire cibernetică în care se pregătesc specialiști ai Armatei Populare de Eliberare Chineze sunt: Academia Comandamentului Comunicațiilor din Wuhan, Universitatea de Ingineria Informației din Zhengzhou, Universitatea de Știință și Tehnologie și Universitatea Națională a Apărării pentru Știință și Tehnologie din Changsha. Cursurile urmate de ofițerii chinezi se axează pe tehnologia rețelelor de calculatoare, contramăsurile electronice, tehnologia radarelor, regulile și strategiile războiului cibernetic, sistemele informaționale, utilizarea armelor informaționale, protecția sistemelor informatice, bruierea și protecția împotriva bruiajului a sistemelor de comunicații ș.a.m.d.⁹.

*

Armata Populară de Eliberare a Chinei acordă o atenție deosebită domeniului cibernetic, încheind parteneriate cu diverse companii private care activează în domeniul IT, în scopul menținerii unui nivel ridicat din punctul de vedere al tehnologiei folosite, dar și pentru a putea avea acces la tehnologie de ultimă generație.

Noile posibilități oferite de dezvoltarea spațiului cibernetic au condus la înființarea de structuri dedicate războiului informațional cu atribuții pe linia războiului cibernetic ori remodelarea unor structuri deja existente. În acest fel, China dorește să se situeze și să se mențină printre statele de top în ceea ce privește deținerea și utilizarea de capacități cibernetice de vârf.

⁷ *Idem*, pe site-ul http://www.washingtonpost.com/r/2010-2019/WashingtonPost/2012/03/08/National-Security/Graphics/USCC_Report_Chinese_Capabilities_for_Computer_Network_Operations_and_Cyber_%20Espionage.pdf

⁸ *Cyber Warfare. An Analysis of the Means and Motivations of Selected Nation States*, pe site-ul <http://www.ists.dartmouth.edu/docs/cyberwarfare.pdf>

⁹ *Ibidem*.

Seminar

Identificarea, planificarea și dezvoltarea capabilităților în Armata României

Comandor Theodor Nicolae ENACHE

In perioada 26-27 martie 2013, sub patronajul locțiitorului șefului Statului Major General, generalul-locotenent dr. Dan Ghica-Radu, a avut loc la București Seminarul *Identificarea, planificarea și dezvoltarea capabilităților în Armata României*, organizat de Statul Major General împreună cu Departamentul pentru politica de apărare și planificare, cu participarea Direcției Capabilități din cadrul Elementului European (*Staff Element Europe – SEE*) din Mons, Belgia, structură aparținând Comandamentului Aliat pentru Transformare (ACT) Norfolk, SUA, și a Agenției NATO pentru Comunicații și Informații (*NATO Communication and Information Agency – NCIA*).

Activitatea a fost proiectată de Direcția planificare strategică (DPS) și este o continuare a vizitelor delegațiilor ACT din lunile martie – echipa ACT de sprijin a națiunilor *Nations Engagement Team – NET*, septembrie – echipa de sprijin

Comandor Theodor Nicolae Enache – Direcția planificare strategică, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale.

în procesul de dezvoltare a capabilităților și în luna noiembrie 2012 – echipa de revizuire a capabilităților puse la dispoziția NATO prin procesul de planificare a apărării *NDPP – NATO Defence Planning Process*. Această activitate face parte din programul de sprijin în dezvoltarea capabilităților acordat statelor membre ale NATO de către ACT. La activitate au participat, pe lângă locțiitorul șefului Statului Major General, șefi și locțiitori de direcții din cadrul Statului Major General, locțiitori ai șefilor de categorii de forțe ale armatei, reprezentanți ai Departamentului pentru politica de apărare și planificare, comandanți de unități, membri ai corpului didactic și cursanți din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

Pentru a facilita participarea a cât mai multor persoane interesate și implicate în procesul de dezvoltare a capabilităților și planificarea apărării, activitatea s-a desfășurat pe parcursul a două zile, prima la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, cu scopul de a permite participarea studenților și cursanților din cadrul acestei instituții, iar cea de a doua în cadrul Centrului de cazare-tranzit și reprezentare al Ministerului Apărării Naționale „Haiducului”, când au participat experți, persoane din structurile din componerea și subordinea Statului Major General, cu responsabilități în domeniu. În acest mod, la activitate, au participat peste 120 de persoane de-a lungul celor două zile de reuniuni.

În prima zi, echipa ACT a susținut mai multe prezentări legate de procesul NATO de planificare a apărării. Participanții au fost informați despre locul planificării apărării în cadrul NATO, structura acestui proces și principalii participanți la desfășurarea acestuia. Timpul rămas până la finalul lucrărilor, în prima zi, a fost dedicat trecerii în revistă a principalilor pași ai procesului de planificare a apărării NATO și descrierii sarcinilor structurilor Alianței cu responsabilități în cadrul acestuia.

Sesiunile de discuții, întrebări și răspunsuri desfășurate după fiecare prezentare susținută de reprezentanții ACT au fost complexe și intens interactive.

Participanții la seminar au cerut lămuriri asupra proceselor și procedurilor conexe planificării apărării, a modului în care se poate face o paralelă între procesele naționale și NATO, ca implicațiile acestui lucru. S-au cerut informații referitoare la avantajele procesului de planificare a apărării bazat pe capabilități comparativ cu alte moduri de planificare a apărării, și anume pe baza amenințărilor, pe baza bugetului etc. De asemenea, s-a remarcat interesul pentru descrierea legăturii dintre sistemul de planificare bugetară PPBS și procesul de planificare a apărării, pentru responsabilitățile ce revin structurilor guvernamentale în cadrul unui proces național de planificare a apărării bazat pe capabilități. Membrii echipei ACT au răspuns cu profesionalism tuturor întrebărilor auditoriului.

Cea de a doua zi a fost dedicată specialiștilor în domeniu. La lucrări au participat reprezentanți ai structurilor din componerea și subordinea Statului Major General și ai Departamentului pentru politica de apărare și planificare cu responsabilități în dezvoltarea capabilităților și planificarea apărării. Au fost susținute prezentări legate de cerințele planificării apărării și implementarea țintelor de capabilități. Reprezentanții DPS au susținut o prezentare referitoare la participarea României în cadrul celor două inițiative de dezvoltare a capabilităților în cadru multinațional, *Smart Defence* a NATO și cea a Uniunii Europene – *Pooling & Sharing*. Ca și în prima zi, după fiecare prezentare au avut loc sesiuni de întrebări și răspunsuri. Așa cum era de așteptat, discuțiile au fost interactive, de un înalt nivel profesional și de nivel tehnic extrem de ridicat.

Subiectul principal al dezbaterilor l-a constituit modul de asigurare și implementare a capabilităților de care Alianța are nevoie, interconectarea procesului național de identificare a nevoilor de capabilități și dezvoltarea acestora cu nevoile de capabilități ale Alianței. Una dintre problemele aduse în discuție s-a referit la necesitatea alinierii proceselor naționale de planificare a apărării cu cel al NATO, reliefându-se faptul că această măsură ar facilita procesul de planificare în sine, coordonarea și comunicarea între responsabilii naționali și experții NATO.

În concluzie, pe baza discuțiilor purtate pe timpul lucrărilor seminarului, a prezentărilor echipei ACT și a intervențiilor din partea participanților, putem sublinia următoarele aspecte: planificarea bazată pe capabilități este dovedit a fi procesul adecvat de planificare a apărării în contextul global actual; alinierea proceselor naționale de planificare a apărării cu cel al NATO reprezintă elementul principal pentru asigurarea capabilităților critice ce pot fi puse la dispoziția Alianței; dezvoltarea unor programe software dedicate planificării apărării (un exemplu este constituit de IG TOOL) clasificate la nivelul necesar, cu acces la o bază de date cuprinzând toate capabilitățile ce pot fi puse la dispoziția Alianței, va eficientiza și scurta procesul de planificare a apărării; la nivel național, trebuie găsită modalitatea de a pune în mișcare angrenajul dezvoltării de concepte, experimentare, dezvoltare capabilități și implementare; de asemenea, considerăm că ar trebui găsită o puternică bază conceptuală pentru programe eficiente de dezvoltare a capabilităților.

CREȘTEREA SECURITĂȚII ȘI ÎNCREDERII ÎN ZONA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE PRIN COOPERAREA MULTINAȚIONALĂ DIN CADRUL INIȚIATIVELOR *SMART DEFENCE ȘI POOLING & SHARING*

Comandor Vicențiu CĂTĂNEANU

The concept of NATO's Smart Defence initiative is aimed at using with maximum efficiency (smartly) the resources for defence, with the purpose of maintaining the Alliance capacity of carrying out its missions and is based on multinational cooperation.

It was the main topic on the agenda of the NATO Chicago Summit on 20-21 May 2012.

The goal of the EU Pooling and Sharing initiative is to identify and implement new projects for achieving EU defence capabilities by using development and shared use of capabilities mechanisms in the multinational framework.

The P&S concept was highlighted in 2008, following a study of the European Parliament, being then assumed and promoted by EDA, starting with 2009.

Keywords: *Smart Defence; Pooling and Sharing; NATO; the EU; multinational cooperation; Wider Black Sea Region; ACT; EDA*

cooperarea multinațională în cadrul celor două inițiative complementare, pentru dezvoltarea și utilizarea

în comun a capacităților militare, poate oferi avantaje economice și financiare semnificative, în funcție de resursele și interesele de asociere ale statelor participante, poate duce la creșterea încrederii reciproce, element al stabilității și prosperității economice atât de necesară în condițiile austerității generale generate de prelungita criză financiară globală.

De bun augur poate fi inițierea unor proiecte comune, la nivel regional, destinate să asigure o acoperire a deficitului de capacități, dar și reducerea costurilor de exploatare și operare a unor facilități militare, inițial în domenii precum educația, instrucția sau asigurarea logistică, care poate constitui baza pentru derularea ulterioară a unor proiecte extinse ce pot primi sprijinul structurilor UE și/sau ale NATO. În acest context, România analizează oportunitățile de cooperare la nivel regional, urmărind realizarea și exploatarea

Comandor Vicențiu Cătăneanu – locțiitorul șefului Direcției planificare strategică, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale.

în comun a unor capacități relevante pentru apărarea națională din postura de important factor generator de stabilitate în regiune și ca stat de frontieră al NATO și al UE, riveran zonei extinse a Mării Negre, zonă de un extraordinar interes geostrategic, datorat, în primul rând, coridorului energetic prin care Europa este alimentată.

În contextul nevoii de securitate resimțită de multe state nealiniat din zona extinsă a mării Negre, faptul că cele două inițiative sunt deschise participării și statelor nemembre NATO și/sau UE crește atractivitatea posibilei implicări din partea multor alți actori din zona amintită. Este evident faptul că, datorită nivelului de clasificare a detaliilor de participare, numai proiectele din anumite domenii (exemplu: instruire/trageri în comun, managementul crizelor, eliminarea efectelor dezastrelor naturale și a celor cauzate de intervenția omului, mentenanță echipamente, posibil poliție aeriană, învățământ militar etc.) vor fi deschise participării acestor state.

Trecând în revistă istoricul implicării statelor nonmembre NATO sau UE din zona extinsă a Mării Negre în cadrul inițiativelor, proiectelor și misiunilor NATO sau ale Uniunii Europene, exemple ca ISAF (*Operation Enduring Freedom – OEF* cu *NATO Training Mission – Afghanistan – NTM-A*), *Operation Iraqi Freedom – OIF* cu *NATO Training Mission – Iraq NTM-I*, *Blackseafor*, *Black Sea Harmony*, *Atalanta*, *Ocean Shield* sau în cadrul inițiativelor regionale ca *South Eastern European Brigade – SEEBRIG*, putem fi optimiști și nu excludem participarea majorității statelor riverane zonei extinse a Marii Negre la *Smart Defence – SD* și *Pooling and Sharing – P&S*, având în vedere și posibilele avantaje financiare conexe acestor inițiative.

Inițiativa NATO – Smart Defence

Conceptul de „apărare inteligentă” (*Smart Defence*) vizează utilizarea cu maximum de eficiență (inteligentă) a resurselor alocate pentru apărare, în scopul menținerii capacității Alianței de a își îndeplini misiunile, și are la bază cooperarea multinațională pe trei direcții de acțiune specifice:

- *identificarea și ierarhizarea cerințelor critice de capacități* – a fost agreat pachetul de capacități critice la Lisabona (*Lisbon Critical Capabilities Package – LCCP*), a fost revizuit procesul de planificare a apărării în scopul orientării acestuia spre acoperirea domeniilor deficitare și se acordă o atenție deosebită utilizării lecțiilor învățate din operațiile curente în dezvoltarea capacităților viitoare, precum și stabilirea unui sistem de indicatori care să ofere Alianței capacitatea de evaluare oportună a rezultatelor în vederea direcționării eficiente a eforturilor către capacitățile prioritare;

- *promovarea unei colaborări extinse în domeniul apărării* – a fost evidențiată necesitatea unei cooperări strânse între aliați în privința programelor de apărare, utilizarea la maximum a relațiilor de colaborare NATO-UE și efortul conjugat al comitetelor relevante din NATO;
- *dezvoltarea capabilităților NATO prin abordări multinaționale inovative* – conceptul prevede asumarea de către NATO a unui rol activ, de catalizator al relațiilor dintre națiunile membre, în scopul identificării și exploatarei acelor oportunități care pot contribui la realizarea capabilităților în cadrul multinațional.

Soluția multinațională nu este o idee recentă și presupune o serie de elemente care să potențeze șansele de succes ale unui astfel de demers: (1) o abordare pragmatică, bazată pe interese politice și economice comune și pe propria definiție a apărării; (2) angajarea în dialog a miniștrilor de finanțe și a directorilor de armamente; (3) asigurarea alocării resurselor conform angajamentului de 2% din PIB, prin impunerea de sancțiuni în caz de nerespectare a acestuia; (4) cooperarea pentru dezvoltarea unei capabilități majore de apărare care să acopere și etapele de proiectare și dezvoltare, nu doar pe cea finală, de achiziție; (5) o cooperare reală cu Agenția Europeană de Apărare (European Defence Agency – EDA).

În luna martie 2011, pe timpul reuniunii informale a miniștrilor apărării din statele membre ale NATO, Secretarul general al Alianței a promovat conceptul SD și a subliniat faptul că reducerile bugetare pentru apărare ale statelor europene au determinat un dezechilibru pe trei dimensiuni: (1) o discrepantă între SUA și statele europene în privința capabilităților; (2) creșterea deficitului de capabilități în plan european; (3) dependența crescută de capabilitățile americane.

La nivelul Comandamentului Aliat pentru Transformare (Allied Command Transformation – ACT), a fost înființat Grupul de acțiune pentru dezvoltarea capabilităților prin abordări multinaționale (ACTTF – Task Force on Building Capability through Multinational Approaches), organizat în 5 grupuri de lucru, cu membri din cadrul ACT, al Comandamentului Aliat pentru Operații (Allied Command Operations – ACO), cunoscut mai ales sub numele de SHAPE (Supreme Headquarters Allied Power Europe), Statul Major Militar Internațional (International Military Staff – IMS), Statul Major Internațional (International Staff – IS), Comandamentul NATO (NATO Headquarters – NATO HQ), Agenția NATO de Sprijin (NATO Support Agency – NSA) și aflate în legătură cu reprezentanții naționali și cu UE.

Fiecare grup de lucru a gestionat un domeniu specific, astfel: *capabilități și structuri de forțe* pentru cooperarea eficientă NATO-UE și armonizarea cu eforturile de dezvoltare și utilizarea în comun a capabilităților la nivelul UE (*Pooling & Sharing*); *achiziții de apărare* pentru investigarea și identificarea oportunităților de abordare

multinațională, care asigură o împărțire echitabilă a costurilor ridicate asociate achiziționării și operării sistemelor moderne; *operare și mentenanță* pentru identificarea oportunităților de colaborare multinațională, fie prin NAMS, fie în relație directă cu partenerii industriali; *pregătirea și organizarea forțelor armate* pentru explorarea modelelor de forțe și comandamente multinaționale existente și promovarea soluțiilor celor mai eficiente; *soluții inovative* pentru exploatarea și implementarea celor mai moderne mijloace din domeniul dezvoltării capabilităților în relația cu industria de apărare și cercetare;

SD a constituit un subiect central pe agenda *Summitului NATO de la Chicago* din 20-21 mai 2012. Unul dintre obiectivele summitului a fost lansarea unui pachet suficient de credibil și ambițios de proiecte (*Defence package*), care să consolideze această inițiativă pe următoarele domenii: 1. *informații militare, supraveghere și cercetare*; 2. *apărare antirachetă (balistică)*; 3. *protecția forței*; 4. *instruire comună a forțelor*; 5. *susținere*.

În prezent, la nivelul NATO există 150 de proiecte structurate pe 3 niveluri (*tiers*). În cadrul *nivelului 1* sunt incluse proiectele la care s-a identificat o națiune lider. Din *Tier 2* fac parte proiectele care sunt de interes pentru statele membre ale NATO și care au potențial pentru a fi promovate în *Tier 1*. *Tier 3* este, în principal, format din proiecte propuse de către entități statale sau organizaționale din cadrul NATO și care încearcă să atragă participarea statelor interesate și, implicit, trecerea acestora în *Tier 2*.

România participă la 40 de inițiative din totalul de 150¹, astfel:

- *Tier 1*: 14 inițiative din 25;
- *Tier 2*: 19 inițiative din 58;
- *Tier 3*: 7 inițiative din 67.

În prezent, structurile cu responsabilități din cadrul Ministerului Apărării Naționale analizează oportunitatea implicării în alte 4 proiecte de dezvoltare și utilizare în comun a capabilităților, dintre care unul este propus în *Nivelul 1*.

Inițiativa Uniunii Europene – Pooling and Sharing

Scopul inițiativei Uniunii Europene de punere la dispoziție și partajare a capabilităților (*Pooling and Sharing*) este identificarea și implementarea unor proiecte de realizare a capabilităților de apărare ale UE prin utilizarea mecanismelor de dezvoltare și utilizare în comun a capabilităților în cadru multinațional.

¹ Conform Status Report NATO DI(STR) (2012)0008 Update 18 REV17, din 05.03.2013

Conceptul *P&S* a fost evidențiat în anul 2008, ca urmare a unui studiu comandat de Parlamentul European, fiind, apoi, preluat și promovat de către Agenția Europeană de Apărare, începând cu anul 2009. *P&S* se dorește a fi o metodă de management al resurselor prin care se centralizează capacitățile similare ce urmează a fi utilizate prin intermediul unei autorități centrale (*pooling*) sau prin care se centralizează resurse diferite pentru constituirea unei capacități ce va fi utilizată în comun (*sharing*). Așa cum am amintit, problematica este abordată și de NATO, prin inițiativa similară *Smart Defence*, prin abordări inovative multinaționale (*Multinational and Innovative Approach – MNIA*).

În cadrul discuțiilor reuniunii informale de la Ghent (2010), Germania și Suedia au prezentat un document comun de reflecție, care susținea nevoia de identificare a unor noi domenii de cooperare multinațională pentru îndeplinirea obiectivelor UE asumate prin Politica de Securitate și Apărare Comună (*Common Security and Defence Policy – CSDP*) și care a propus următoarele etape de implementare a inițiativei *P&S*:

- efectuarea, de către statele membre (*Member States – MS*) ale UE, a unei analize sistematice a capacităților militare naționale pentru identificarea propunerilor de cooperare multinațională în cadrul *P&S*;
- centralizarea rezultatelor analizelor naționale de către structurile relevante ale UE (*European Union Military Staff – EUMS* și *EDA*) și prezentarea unui document integrat miniștrilor apărării pentru decizie;
- identificarea, de către *MS*, a proiectelor și partenerilor adecvați pentru cooperare;
- facilitarea și coordonarea diferitelor inițiative de către structurile relevante ale UE.

În conformitate cu concluziile Comitetului Politic și de Securitate (*COPS*) al UE pentru punerea în aplicare a concluziilor Consiliului din 09.12.2010, Comitetul Militar al Uniunii Europene (*European Union Military Committee – EUMC*), în strânsă cooperare cu Departamentul de Planificare și Management al Crizelor (*CMPD*) și cu *EDA*, a centralizat rezultatele analizelor desfășurate de *MS* privind noile posibilități de cooperare la nivel european pentru dezvoltarea capacităților.

În același timp, la nivelul *EDA*, Comitetul Director al *EDA* (*Steering Board EDA*) a decis identificarea tuturor oportunităților circumscrise domeniului *P&S*, stabilirea unui calendar și elaborarea unor studii de oportunitate. În martie 2010, a fost agreed calendarul activităților, cu următoarele etape:

- *Faza 1* (anul 2010) – inventarierea inițiativelor existente și a unor noi oportunități în domeniu;

- Faza 2 (anul 2011) – identificarea soluțiilor optime prin studiile de caz, evaluarea și selectarea oportunităților, definirea criteriilor de prioritizare și selecție;
- Faza 3 (anul 2012) – prioritizarea oportunităților, stabilirea de calendare individuale pe capacități specifice și elaborarea de studii de oportunitate asociate (*business cases*).

La nivelul EUMC, au fost transmise propuneri de către toate SM și rezultatele analizei EUMS au confirmat tendințele deja identificate pentru regionalizarea cooperării, inclusiv inițierea proiectelor de către un număr redus de state, iar un factor determinant în propunerea de noi proiecte europene a fost *impactul acestora asupra suveranității naționale*. Astfel, multe propuneri au aparținut domeniului învățământului și instrucției, considerat ca având un impact mai redus asupra suveranității, dar au fost propuse și proiecte specifice derulării acțiunilor militare (poliție aeriană, patrulare maritime), fapt ce poate demonstra o sporire semnificativă a încrederii generale și transparenței la nivelul statelor membre ale UE.

În cadrul reuniunilor EUMC/șefilor de stat major ai Forțelor Armate ai MS (*Chiefs of Defence – CHODs*) și ale Consiliului Afacerilor Externe, în format cu miniștrii apărării, a fost apreciată importanța documentului integrator cu rezultatele analizelor desfășurate la nivelul SM, pentru multitudinea de soluții propuse, în condițiile mediului financiar dificil, și s-a agreat transmiterea rezultatelor finale ale analizelor desfășurate la nivelul națiunilor către CEUMC până la sfârșitul lunii septembrie 2011. În urma analizei răspunsurilor transmise de către SM la cea de a doua solicitarea a CEUMC (17 iunie 2011), au reieșit următoarele aspecte relevante: *SM au fost preocupate, în principal, de reducerea impactului diminuării bugetelor de apărare, inclusiv asupra posibilității de asigurare a participării la operațiile CSDP, și mai puțin de acoperirea unor deficite de capacități deja identificate*; au fost identificate 171 de inițiative clar determinate, inclusiv cele NATO și EDA, deja inițiate, în final fiind considerate utile 116 de propuneri; dintre acestea, 15 au fost evaluate ca fiind cu potențial de realizare. În urma discuțiilor bilaterale purtate cu SM, grupul de experți oferiți voluntar au prezentat în mod informal directorului executiv al EDA următoarele propuneri: necesitatea definirii unui nou concept de suveranitate integrată la nivel UE; abordarea etapizată a inițiativei; definirea mecanismului de finanțare; identificarea modalităților de menținere a capacităților necesare pentru CSDP; necesitatea unei analize la nivel interministerial.

România a identificat un număr limitat de domenii de interes, din lista de domenii propusă de EUMC, corelată cu lista EDA. Propunerile naționale

care au fost comunicate la EUMC, după aprobarea ministrului apărării naționale, vizează participarea la următoarele șapte domenii de interes: *sprijinul medical pentru operații, contracararea dispozitivelor explozive improvizate (Counter Improvised Explosive Devices C-IED), capacități CBRN, flota pentru transport aerian strategic, sprijin logistic, pregătirea piloților de aeronave și poligoane de tragere*. La această dată, România participă efectiv în cadrul unor proiecte importante derulate în cadrul EDA și care se înscriu în cadrul inițiativei, precum: Laboratorul de nivel 2 pentru investigarea probelor rezultate din folosirea dispozitivelor explozive improvizate (*Theater Exploratory Laboratory – Demonstrator TEL-D*), Flota aeriană europeană de transport (*European Air Transport Fleet – EATF*) și Celula europeană de achiziții a serviciilor prin satelit (*European Satellite Communications Procurement Cell – ESCPC*).

Posibile dezvoltări în cadrul statelor riverane zonei extinse a Mării Negre în conexiune cu cele două inițiative

La nivelul NATO și al UE, se impune clarificarea cadrului de lucru/metodologiei de aplicare a unui astfel de proces extrem de complex, aplicabil pentru a permite participarea statelor nemembre (scop, obiective, domenii de aplicabilitate, structuri responsabile, repere temporale), cât și corelarea acestui posibil nou proces cu altele deja în derulare: Exemplu pentru UE – Planul de dezvoltare în domeniul capacităților (*Capabilities Development Plan – CDP*) și Obiectivul Global (*Headline Goal – HLG*) și cu cele naționale. În același timp, va trebui susținută cooperarea cu factorii naționali responsabil de domeniu, cu NATO și UE, în vederea evitării duplicării eforturilor și asigurarea complementarității acțiunilor și a sprijinului reciproc între cele două organizații, între cele două organizații, statele membre și statele nemembre.

Este necesară implicarea structurilor euroatlantice în derularea procesului, în special prin rolul lor în: deschiderea subiectului la nivel politic; facilitarea schimbului de informații la nivelul necesar, în funcție de acordurile încheiate în domeniu, între organismele NATO, UE și statele membre cu statele nemembre participante la proiecte din cadrul celor două inițiative; asigurarea unor instrumente viabile pentru facilitarea cooperării dintre SM și cele nemembre; promovarea soluțiilor posibile pentru viitoarele proiecte (inclusiv prin standardizare).

DIMINUAREA CHELTUIELILOR MILITARE MONDIALE ÎN 2012

– o premieră din 1998 până în prezent –

Edouard PFLIMLIN

In 2012, the US share of global military expenditure fell below 40%, for the first time after the collapse of the Soviet Union. It is a downward trend, as the author considers, initiated in 2011 and which accelerated in 2012, with a decline in US military expenditure by 6%. Since the global financial crisis of 2008, 18 of the 31 European Union and NATO member states have reduced military expenditure by more than 10%. In Europe, budgets are also declining. In France, in particular, the budget fell from 62,7 billion dollars in 2011 to 58,7 in 2012. According to the latest evaluations of defence budgets, the overall cut in defence expenditure is the consequence of significant cuts imposed by the crisis.

Keywords: *austerity policies; expenditure balance; Cold War; surface ships*

Cheltuielile militare mondiale au ajuns la 1 750 de miliarde de dolari în 2012, adică o scădere de 0,5% față de 2011, potrivit cifrelor publicate luni, 15 aprilie a.c., de think-tankul Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). Conform celor mai recente evaluări ale bugetelor de apărare, publicate de SIPRI, reducerea globală a cheltuielilor pentru apărare este consecința diminuărilor importante de cheltuieli impuse de criză. Bugetele au scăzut și în Statele Unite, în Europa Centrală și în cea de Vest, în Australia, în Canada și în Japonia.

Edouard Pflimlin – cercetător asociat la Institutul de Relații Internaționale și Strategice (Institut de Relations Internationales et Stratégiques – IRIS) din Paris, profesor la Universitatea Paris X Nanterre, jurnalist, din 2001, la Monde.fr. Domeniile sale de expertiză sunt politica de apărare japoneză și problemele geostrategice în Asia de Est. Este interesat de problematica Uniunii Europene, în special de PESA. A lucrat pentru integrarea monetară europeană. Aceste două subiecte pot fi găsite pe site-ul <http://www.fenetreurope.com>. Articolul, în varianta originală, *Baisse des dépenses militaires mondiales en 2012, une première depuis 1998*, a fost publicat în *Le Monde.fr*, la 15.04.2013, la ora 17.25, pe site-ul http://www.lemonde.fr/international/article/2013/04/15/baisse-des-depenses-militaires-mondiales-en-2012-une-premiere-depuis-1998_3159713_3210.html.

Îi mulțumim autorului, pe această cale, pentru amabilitatea de a consimți la traducerea materialului și publicarea acestuia în paginile revistei noastre!

Este pentru prima dată când aceste costuri sunt în scădere din 1998. Pentru Statele Unite, dr. Elisabeth Sköns, fostul director al programului SIPRI „Cheltuielile militare și producția de arme“, a spus că „legea controlului bugetar american necesită reduceri ale cheltuielilor publice prognozate pentru perioada 2012-2021 pentru un total de 2 100 miliarde de dolari, din care aproape jumătate din aceste reduceri (1 000 de miliarde de dolari) va acoperi cheltuielile militare“.

Trebuie să-i adăugăm acestui imperativ bugetar și alți factori, cum ar fi „sfârșitul operațiunilor militare din Irak și retragerea în curs de desfășurare a forțelor armate americane din Afganistan, care ar trebui să conducă, în mod logic, la reduceri semnificative ale cheltuielilor militare, plecând de la faptul că aceste războaie au contribuit la o creștere importantă (69% în termeni reali) a cheltuielilor militare americane de la începutul războiului împotriva terorismului, în 2001“.

Europa de Vest depășită de către Asia de Est

În Europa, bugetele sunt, de asemenea, în scădere. În Franța, în special, bugetul a scăzut de la 62,7 miliarde de dolari în 2011 la 58,7 miliarde de dolari în 2012. Noua Cartă albă a apărării franceze este cu atât mai așteptată. Aceasta ar putea anunța noi reduceri drastice ale bugetului militar francez.

De la criza financiară globală din 2008, 18 din cele 31 de state membre al Uniunii Europene și ale NATO și-au redus cheltuielile militare cu mai mult de 10% în termeni reali. În acest context, Europa de Vest cheltuiește încă 286 de miliarde de dolari pentru apărarea sa, dar a fost depășită în 2012 de către Asia de Est, cu 302 miliarde de dolari.

Această scădere va avea, oare, impact asupra capacităților militare operaționale ale UE? Pentru Elisabeth Sköns, „nu există, la modul general, o relație lineară între cheltuieli și capacitatea [UE de a acționa]. Această capacitate va depinde, de asemenea, de modul în care banul va fi utilizat“. În cadrul Uniunii Europene, instrumente precum „punerea în comun și partajarea de echipamente militare, ca și dezvoltarea și producția în comun“ permit, de exemplu, reducerea costurilor fără a diminua în mod semnificativ capacitatea de răspuns.

„Reducerile actuale ale cheltuielilor militare sunt susceptibile de a avea un impact asupra capacităților europene în operațiunile militare, dar nu într-un mod serios, nici într-o manieră care va avea consecințe profunde pentru apărarea și securitatea Europei“, estimează cercetătoarea. O viziune mai degrabă optimistă, în timp ce, pentru alți observatori, operațiunile în afara războiului împotriva Libiei au evidențiat lacune în termeni de echipare (drona, realimentare în timpul zborului, bombe de precizie ...), cauzate în special de bugetele militare scăzute.

Investiții masive în China

La nivel global, „reducerile din țările occidentale au fost în mare parte compensate de creșterea cheltuielilor în Asia, în Europa de Est, în Orientul Mijlociu și în Africa de Nord, ca și în America Latină“, subliniază SIPRI. China, al doilea cel mai mare cheltuitor în 2012, și-a mărit cheltuielile cu 7,8% (11,5 miliarde de dolari), ajungând, în 2012, la 166 de miliarde de dolari. Ritmul este inferior celor din anii precedenți, în care era de două cifre, dar rămâne impresionant având în vedere nivelul deja atins de către bugetul apărării. Cu toate acestea, nivelul este stabil, la 2% din produsul intern brut (PIB), de mai mulți ani. Aceasta este o creștere foarte puternică în China, care explică mărirea în valoare absolută.

Rusia, în poziția a treia, a crescut cheltuielile de apărare cu 16% (12,3 miliarde de dolari), pentru a atinge 90,6 miliarde de dolari, trecând de la 4,1% la 4,4% din PIB. Cheltuielile militare în Europa de Est au ajuns la 15,3% în 2012, cea mai mare creștere din regiune. În afară de Rusia, cheltuielile Ucrainei au crescut semnificativ, de la 24% la 4,87 miliarde de dolari.

Dacă s-ar diminua, la nivel mondial, totalul cheltuielilor tot ar rămâne mai mare, în termeni reali, decât cel atins spre sfârșitul *războiului rece*.

Schimbare de echilibru

„Asistăm la ceea ce ar putea fi începutul unei schimbări în balanța cheltuielilor militare la nivel mondial, ale țărilor bogate occidentale în regiunile în curs de dezvoltare. În timp ce politicile de austeritate și reducerea efectivelor în Afganistan

Un submarin japonez clasa *Oyashio*, construit de Mitsubishi în 2006.
SUA Navy/JO2 Ryan C. Mcginley, USN

diminuează cheltuielile pentru unii, fondurile legate de creșterea economică persistă în a se mări pentru alții”, scria, într-un comunicat, dr. Sam Perlo-Freeman, directorul programului SIPRI „Cheltuielile militare și producția de arme”. „Cu toate acestea, Statele Unite și aliații săi încă asigură marea majoritate a cheltuielilor militare la nivel mondial. Toate statele membre ale NATO au cheltuit aproape 1 000 de miliarde de dolari“.

În 2012, cota Statelor Unite în cheltuielile militare mondiale a scăzut sub 40%, pentru prima dată de la destrămarea Uniunii Sovietice. O tendință descendentă, inițiată în 2011, și care s-a accelerat în 2012, cu un declin al cheltuielilor militare americane cu 6%, în termeni reali, la 682 de miliarde de dolari.

Cursa înarmărilor

Alte regiuni ale lumii „preiau ștabela” cheltuielilor de apărare. Cu toate acestea, încetinirea ritmului de creștere economică în țările emergente a condus, la rândul-i, la o încetinire a cheltuielilor militare. Numai în Orientul Mijlociu și în Africa de Nord au crescut taxele cheltuielilor militare între 2003-2009 și 2009-2012, după cum declară SIPRI. Taxa de creștere medie anuală a cheltuielilor militare în Asia, de exemplu, s-a înjumătățit, de la 7% pe an în 2003-2009 la 3,4% pe an în perioada 2009-2012. Cum creșterea economică rămâne una puternică, ea mărește mecanic cheltuielile de apărare din Asia. Dar, după cum spune Elisabeth Sköns, „un altul [factor de creștere a bugetelor militare din Asia] este existența unei curse dinamice a armamentului în contexte locale specifice“.

Dacă, în Asia și în Oceania, cheltuielile militare au crescut doar cu 3,3% în 2012, creșteri semnificative au fost observate în special în Marea Chinei de Sud, în Vietnam (unde tensiunile și disputele teritoriale cu China implică mari achiziții de echipamente navale) și în Indonezia. În Asia de Est, în general, există o adevărată cursă a înarmării navale, inclusiv achiziția de submarine, dar și a numeroase nave de suprafață. Chiar Japonia, deși apăsată de povara unei datorii ce depășește 200% din PIB, intenționează să-și mărească, modest, importantul buget militar în acest an, o premieră după mai mult de un deceniu de declin!

„De asemenea, a existat o dinamică efectivă în cursa înarmărilor dintre India și Pakistan. Cu toate acestea, începând cu anul 2009, cheltuielile militare din India au fost destul de stabile, dar după o creștere bruscă de-a lungul anilor 2000”, a declarat d-na Sköns.

Impactul amenințărilor teroriste și de securitate

Creșterea urmează, de asemenea, harta conflictelor și a amenințărilor teroriste și de securitate. Cheltuielile militare au crescut brusc în Africa de Nord – 7,8% în termeni reali –, rezultat atât al modernizării militare în curs de desfășurare,

cât și al preocupărilor legate de grupurile teroriste din Sahel, în special Al-Qaeda din Maghrebul islamic (AQIM). Actualul conflict împotriva islamiştilor din Mali ar trebui să susțină această tendință.

În America Latină, cheltuielile au crescut cu 4,2% în 2012. Cele mai mari creșteri au avut loc în Paraguay (43%) și în Venezuela (42%), datorită veniturilor din petrol. Rolul semnificativ al armatei în lupta împotriva cartelurilor de droguri din Mexic explică o creștere a cheltuielilor de 9,7%.

În fine, cheltuielile militare în Orientul Mijlociu au crescut cu 8,4% în 2012. Cea mai mare creștere din lume în 2012 a fost realizată de către Oman (+51%, de la 4,29 la 6,7 miliarde de dolari). Arabia Saudită și-a mărit, de asemenea, cheltuielile cu 12%, adică 56,7 miliarde de dolari. Amenințarea iraniană, care este în curs de dezvoltare a unui program nuclear militar și a unor capabilități de rachete balistice, îi neliniștește pe vecinii săi... Cheltuielile Iranului sunt încă neștiute de către SIPRI.

Traducere și adaptare:

 Alina PAPOI

IN MEMORIAM

Viceamiralul (r.) Constantin IORDACHE 1934-2013

Constantin Iordache s-a născut la 17 octombrie 1934 în satul Piteasca, comuna Găneasa, județul Ilfov și a decedat pe 12 martie 2013, la Constanța. Are doi fii, ofițeri în Marina Militară.

A urmat Școala Militară de Ofițeri de marină, promoția 1955; Academia Militară Generală, Facultatea de Arme, Secția Marină – 1969; Cursul postacademic de perfecționare – 1975; Cursul postacademic superior – 1985. A fost avansat contraamiral în ziua 23 august 1984, viceamiral cu 2 stele la 20 octombrie 1995, viceamiral în retragere cu 3 stele la 13 august 2007.

Carierea sa, permanent ascendentă, este impresionantă. A fost, rând pe rând: specialist arme sub apă în Grupul 2 Dragoare Fluviale din Divizionul 519 Dragoare Fluviale Giurgiu: 1955-1958; comandant al serviciului de luptă arme sub apă pe Distrugătorul 2 (ex. „Regina Maria“), Constanța – 1956-1958; ofițer cu armele sub apă în statul major al Divizionului 111 Dragoare Radă, Sulina – 1958-1960; comandant al Dragoarelor de Radă 18,19,27 din Divizionul 174 Dragoare Radă, Tulcea – 1960-1964; șef de stat major al Divizionului 131 Nave Auxiliare, Tulcea – 1964-1966; șef al Statului Major al Divizionului 339 Vânători Submarine, Mangalia – 1969-1971; comandant al Divizionului 339 Vânători Submarine, Mangalia – 1971-1975; șeful Secției Organizare-Mobilizare și Planificare-Înzestrare a Comandamentului Marinei Militare, Mangalia – 1975-1979; comandantul Brigăzii 24 Fluviale, Brăila – 1979-1983; loțiitor al Comandamentului Marinei Militare, Constanța – 1983-1989; șef al Statului Major al Comandamentului Marinei Militare, Constanța – 1990-1993; prim-loțiitor al șefului Statului Major al Marinei Militare, Constanța – 1993-1995; inspector pentru marină în Inspectoratul General al Ministerului Apărării Naționale, București – 1995-1996. A trecut în rezervă în 1996.

A lăsat posterității o gamă variată de lucrări de tactică, istorie și geopolitică navală, dintre care enumerăm: *Elemente de strategie maritimă*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2000; *Unele aspecte ale problematicii maritime și fluviale românești*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2001; *Tactică Navală*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2002; *Pagini din gândirea navală românească interbelică*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2003; *Acțiunile navelor Marinei Militare în Revoluția din Decembrie 1989*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2004; *Importanța Dunării pentru NATO și Uniunea Europeană*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei (CTEA), București, 2005; *Elemente de artă militară maritimă*, Editura CTEA, București, 2007; *Strategia războaielor maritime din Marea Neagră 1853-1944*, Editura CTEA, București, 2008; *Pagini din gândirea navală românească 1844-1920*, Editura CTEA, București, 2010; *Aviația maritimă – necesitate stringentă a Forțelor Navale Române*, Editura CTEA, București, 2012.

De-a lungul anilor, a primit numeroase distincții: Ordinul „*Meritul Militar*” clasa a III -a, a II-a, I; Ordinul „*Steaua Republicii Socialiste România*” clasa a III-a; Ordinul „*Pentru Merite de Aur*”, oferit de Republica Populară Polonă; Ordinul „*Pentru întărirea prieteniei de luptă*”, oferit de URSS; Ordinul „*A 30-a aniversare a forțelor armate revoluționare*”, oferit de Republica Cuba; Ordinul „*Virtutea Maritimă*”, în grad de cavaler; Medalia „*Meritul Militar*” clasele a III-a, a II-a, I.

A fost membru al Ligii Navale Române, al Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și Retragere – filiala Constanța și președinte al Asociației „*Clubul Amiralilor*”.

Câteva repere ale activității sale merită a fi precizate: înainte de 1990, a condus delegații ale Marinei Militare cu participare la aplicații cu nave sau pe hartă, în Marea Neagră, cu forțe navale ale statelor Tratatului de la Varșovia. De fiecare dată, a acționat în conformitate cu prevederile doctrinei naționale de apărare de atunci, pentru ca forțele navale române să se subordoneze numai comandamentelor militare naționale. În timpul Revoluției din Decembrie 1989 a fost la comanda Marinei Militare și, începând cu 22 decembrie, când întregul personal și-a manifestat adeziunea la țelurile revoluției, și-a asumat responsabilitatea pentru apărarea zonei maritime și fluviale, prin scoaterea navelor din porturi și intrarea acestora în depozitele de apărare. A fost declanșată operațiunea pentru apărarea zonei maritime și fluviale, având ca obiectiv principalele porturi și platforme petroliere marine, barajele, ecluzele și podurile de pe Dunăre. Forțele navale, maritime și fluviale au rămas în acest dispozitiv de apărare până către sfârșitul lunii ianuarie 1990, asigurând desfășurarea navigației maritime și fluviale în deplină siguranță.

După 1990 a militat pentru extinderea colaborării și cooperării cu forțele navale ale statelor membre ale NATO și a condus aplicații și exerciții în cadrul *Parteneriatului pentru Pace*. A condus marșul Escortorului 281 în anul 1991, prima navă de luptă românească care ieșea din Marea Neagră după al Doilea Război Mondial, făcând escale în porturi mediteraneene ale Franței și Italiei, iar în 1994 în Egipt și Siria. A reprezentat Marina Militară la Simpozioanele Puterii Maritime, din 1993 și 1995, la Newport, SUA. În cadrul Colegiului Director al Clubului Amiralilor a avut inițiativa înființării premiului „Ofițerul Anului” și premiarea anuală a cărților cu tematică de marină. Ca președinte al Clubului Amiralilor, a organizat mai multe activități în comandamente și unități pentru prezentarea celor mai valoroase teze de doctorat și lucrări care vizează dezvoltarea și modernizarea forțelor navale ale României.

Dr. Andreea CROITORU
Muzeul Marinei Române, Constanța
(Selecție realizată
cu sprijinul Clubului Amiralilor)

ACTIUNILE NAVALE DESFĂȘURATE PE TIMPUL RĂZBOIULUI AMERICAN DE SECESIUNE (IV)

Comandor dr. Olimpiu Manuel GLODARENCO

Following the American Civil War, a series of conclusions were pointed out, the most important, in the author's opinion, being the one that maritime power permanently influences land operations, the difficulty being to improvise a navy and a command body, i.e. a staff. If the South had the opportunity to purchase powerful ships, at the onset of the war, there were problems regarding their independence. In an era in which other naval forces had powerful high seas battleships, the United States had none. From a technical point of view, the war demonstrated the insufficient offensive power of the first battleships and, in particular, of the first monitors.

Keywords: *peace relations; First World War; international law; Civil War*

Tehnicienii sudiști au muncit pe parcursul întregului război pentru a-și îmbunătăți minele și torpilele, în pofida insuficienței utilajelor, obținând rezultate importante și reușind să scufunde 32 de nave inamice, din care 4 monitoare și 3 canoniere cuirasate. Una dintre victime a fost *PATAPSCO*, care a lovit o mină în fața barei de la Charleston, pe 11 iunie 1865, și s-a scufundat în 15 secunde împreună cu 62 de ofițeri și marinari.

Forțele terestre și navale ale Statelor Unite s-au dezvoltat continuu și au format un cordon din ce în ce mai puternic în jurul statelor din sud. În noiembrie 1863 a fost cucerită Insula Brazos din Rio Grande, ceea ce a avut drept rezultat blocarea Texasului. Baia din fața localității Mobile a trecut sub controlul nordist pe 5 august 1864, în urma unei serii de operațiuni conduse de Farragut. Intrarea în această baie era apărată de fortul Morgan, dotat cu 35 de tunuri puternice, plasat la intrarea estică a șenalului, care era foarte strâmt. O a doua fortificație, de mai mică importanță, fortul Gaines, supraveghea micile funduri, la vest de intrare.

Comandor conf.univ.dr. Olimpiu Manuel Glodarenco – Academia Navală „Mircea cel Bătrân”, Constanța.

Confederații au instalat o linie dublă de mine în partea mai adâncă a șenalului, lăsând forțelor nordiste din blocadă un pasaj îngust, de 100 de metri, chiar în fața fortului Morgan. Mai mult, aceștia dispuneau de un cuirasat formidabil care, de asemenea, fusese construit de confederați. Acesta era *TENNESSEE*, de un tip analog cu *MERRIMAC*, cu un blindaj cuprins între 14 și 15 cm, având o baterie de șase piese ghintuite, din care două de 110 livre și patru de 95 de livre. Imperfecțiunile acestei nave constau în motoarele de putere mică, protecția slabă a instalației de guvernare și lipsa de experiență a echipajului. Nava era condusă de amiralul Buchanan, care a fost, deja, ilustrat pe *MERRIMAC*.

În cadrul escadrei lui Farragut existau 4 nave cuirasate de tipul lui *MONITOR*. Două dintre acestea, *TECUMSEH* și *MANHATTAN*, erau dotate cu câte două tunuri cu țeavă lisă de 380 mm și o torpilă, iar celelalte două, *WINNEBAGO* și *CHICKASAW*, aveau câte patru tunuri cu țeavă lisă de calibru 270 mm și două torpile. Mai erau, de asemenea, 14 nave cu corp din lemn de modele mai vechi, dintre care și nava amiral *HARTFORD*. Forța navală comandată de Farragut conținea, în total, 159 de tunuri. Navele din lemn s-au pregătit de bătălie dispunându-se în lungul flancului expus inamicului, folosind saci umpluți cu nisip pentru a construi baricade și a proteja punțile.

Amiralul a amarat cu școndri navele din lemn, plasându-le pe cele mai mari și mai puternice la tribord, deoarece aceasta era coasta care era expusă tirului artileriei din fortul Morgan. Monitoarele au manevrat în prova dispozitivului, cu viteză mică, în linie de șir, fiind conduse de *TECUMSEH* (căpitan de fregată T.A.M. Craven); în urma acestora veneau navele necuirasate, *BROOKLYN* fiind în frunte, cu o canonieră amarată în lungul bordului, iar în spate avea pe *HARTFORD*.

TECUMSEH a tras prima salvă la ora 06.45; doisprezece minute mai târziu, confederații au deschis, și ei, focul și, în același moment, a fost observată marea cocă a lui *TENNESSEE*, care avansa pe cealaltă parte a liniei de mine, însoțită de 3 canoniere confederate. *TENNESSEE* s-a plasat astfel încât să închidă breșa pe unde intenționau să treacă navele federale. Cum acestea se apropiau, navele din lemn au rămas mai mult timp sub focul inamic, ceea ce a stârnit confuzie.

Craven, cu *TECUMSEH*, a guvernat pentru a lăsa la stânga baliza roșie care marca limita estică a câmpului de mine; dar, gândindu-se că i-ar fi fost imposibil să gireze scurt cu o navă atât de grea și atât de puțin manevrabilă și fiind nerăbdător să angajeze pe *TENNESSEE*, a pus capul drept spre acesta din urmă, dirijând, deliberat, pe *TECUMSEH* în plin câmp de mine. A fost auzită o explozie puternică, însoțită de o neașteptată coloană de apă; *TECUMSEH* a fost ridicat în aer, a căpătat bandă la babord, apoi la tribord, apoi s-a scufundat în 30 de minute împreună cu 95 de ofițeri

și marinari, dintr-un total de 114. În momentul dezastrului, Craven și pilotul se găseau, împreună, în comanda de marș, care era foarte mică, și din care putea pleca doar o singură persoană o dată. Fidel mării legi a mărilor, Craven l-a lăsat pe pilot să părăsească comanda, după care a dispărut împreună cu nava sa.

În acest moment, în cadrul escadrei federalilor s-a produs dezordine. Celelalte monitoare, trecând foarte aproape de fortul Morgan, au blocat drumul navelor din lemn. *BROOKLYN* și *HARTFORD* au fost nevoite să stopeze. Farragut a dat ordin navei *BROOKLYN* de a se pune în mișcare, primind drept răspuns că acest lucru nu se putea executa din cauza existenței minelor.

Acesta a fost momentul decisiv al acțiunii. *În aceste grave circumstanțe, scrie biografia lui Farragut, spiritul religios care îi governa viața... l-a inspirat să apeleze la Cer, cerându-i ajutorul, și a rostit următoarea rugăciune: O, Doamne, cel care l-a creat pe om și i-a dat rațiune, spune-mi ce să fac; atunci i s-a părut că aude o voce care i-a spus să meargă înainte! Atunci, Farragut a strigat că diavolul a adus minele și a dat ordin către HARTFORD să meargă înainte cu toată viteza.* Trecând în fața lui *BROOKLYN*, el a condus escadra la traversul câmpului de mine; coca navei a atins, de câteva ori, aceste mașinării infernale, smulgând ancorele acestora, dar nu au explodat. Când Farragut le-a depășit, s-a întors imediat spre *TENNESSEE*; în spatele lui, linia de bătălie se menținea în ordine, iar restul escadrei a trecut fără incidente în fața fortului. După o luptă intensă, *TENNESSEE* a fost obligat să se adăpostească sub focul tunurilor fortului Morgan; în acest timp, două sau trei canoniere sudiste au fost scoase, rapid, din luptă.

După o scurtă întrerupere, *TENNESSEE* a reintrat în acțiune; navele din lemn au încercat, în repetate rânduri, fără succes, să îl abordeze, dar, când trei monitoare, care fuseseră în afara bătăliei, au deschis focul, nava confederată a fost grav avariată, cu toate că niciun proiectil nu a penetrat cuirasa, iar în jurul orei 10 a dimineții, această navă a arborat drapelul alb, predându-se, deoarece aparatul de guvernare fusese scos din funcțiune, iar sabordurile blocate, ceea ce a determinat inutilizarea tunurilor corespondente. Nava a rezistat foarte bine tirului de artilerie, astfel că a pierdut doar câțiva oameni. În escadra lui Farragut, pierderile s-au ridicat la 145 de morți și 170 de răniți. În total, confederații au avut 12 morți, 20 de răniți și 127 de prizonieri.

Navele nordiste au întrerupt comunicațiile fluviale cu Mobile, iar forturile de la intrare au căzut atunci când au fost atacate de trupele generalului Granger. Fortul Gaines, situat la vest de intrare, s-a predat pe 7 august; fortul Morgan, bombardat de pe mare și de pe uscat, a rezistat până pe 23 august. Cât despre Mobile, nu a capitulat decât în 1865. Înainte de a fi cucerit, Statele Unite au pierdut numeroase nave, care s-au scufundat din cauza minelor, printre care și monitoarele

MILWAWKEE și *WINNEBAGO*. Bătălia pentru Mobile a demonstrat, o dată în plus, că un comandant îndrăzneț putea forța o pasă străjuită de fortificații dacă navele aveau un șenal degajat și dacă forturile erau private de combustibil și alte aprovizionări. Farragut a avut, în acest caz, susținerea unei forțe terestre, iar minele din acea epocă erau slabe și cu o funcționare incertă.

În decembrie 1864, nordiștii au ocupat Savannah, astfel că, la finele acestui an, sudiștii nu mai dispuneau decât de două porturi, Wilmington și Charleston. Împrejurimile portului Wilmington erau apărate de fortul Fischer, construcție puternică dispusă pe o limbă de nisip. O forță navală importantă a Statelor Unite, aflată sub ordinele contraamiralului Porter, a fost desemnată să îl cucerească, având sprijinul a 6 500 de soldați comandați de generalul Butler. Prima incursiune a constat în aruncarea în aer, foarte aproape de fort, în noaptea de 23 spre 24 decembrie, a unei nave încărcate cu 235 de tone de praf de pușcă. Ideea a fost a generalului Butler, dar singurul rezultat a fost risipirea unui exploziv foarte valoros; fortul nu a suferit decât stricăciuni neesențiale. În aceste condiții, numeroase nave, din care cinci cuirasate, au declanșat un bombardament puternic, dar, de asemenea, fără alt efect decât pierderi importante pentru acestea, în urma exploziei unor tunuri. Butler nu a dat ordinul de asalt, considerând că fortul nu era destul de afectat pentru această întreprindere.

Un al doilea atac, mult mai determinat, a avut loc în ianuarie 1865; generalul Terry îl înlocuise pe Butler la comanda trupelor. Fortul ducea lipsă de muniții, astfel că nu a putut răspunde cu eficacitate bombardamentului prelungit al navelor de luptă, care a început pe 13, continuând pe tot parcursul zilei de 14 până în dimineața zilei de 15 ianuarie. Într-un moment favorabil, o trupă compusă din 2 000 de marinari și infanteriști marini a debarcat și s-a lansat la atac. La ora 15.00, în după amiaza zilei de 15 ianuarie, bombardamentul a atins maximul violenței; navele escadrei au acoperit coloanele de asalt care s-au precipitat spre fort. După o luptă prelungită și sângeroasă, în cursul căreia au căzut și numeroși marinari, fortificația a căzut în jurul orei 22.00. În primul atac, federalii au avut drept pierderi 20 de morți și 63 de răniți, iar confederații 6 morți și 52 de răniți. În al doilea atac, pierderile trupelor federale s-au ridicat la 691, iar cele ale forțelor navale la 74 de morți, 289 de răniți și 20 de dispăruți, cuprinzând și oamenii morți sau răniți la bordul navelor; pierderile confederaților au fost în jur de 700 de oameni, dintr-un efectiv de 2 500. La începutul acțiunii, flota dispunea, din abundență, de muniții, în timp ce fortul nu avea decât 2 300 de lovituri pentru cele 44 de tunuri, iar numărul servanților era redus. În comparație, navele au reușit, în mod strălucit, în lovirea obiectivelor, iar cele 20 000 de proiectile trase au asigurat succesul asaltului.

La nord-vest de Wilmington și de fortul Fisher se găsea canalul Albemarle, care se înfunda foarte departe în teritoriul statului Carolina de Nord, permițând federalilor, dacã îl stãpâneau, sã amenințe spatele armatei sudiste în fața orașului Richmond. Pentru a relua controlul acestui canal, confederații au construit un cuirasat de tipul *MERRIMAC*, botezat *ALBEMARLE*, armat cu douã tunuri cu țeavã ghintuitã de 100 de livre. Pe 19 aprilie 1864, acest bastiment a avut un angajament cu douã canoniere federale, pe care le-a înfrânt. Pe 5 mai a avut loc o a doua luptã, cu patru canoniere inamice, dintre care una era armatã cu o torpilã.

Navele nordiste au înaintat, pentru a-l distruge, pânã în mijlocul câmpului de mine plutitoare, dar fãrã niciun rezultat. Atunci, federalii au hotãrât sã execute atacul cu ajutorul unei ambarcațiuni cu aburi, comandatã de locotenentul W.B. Cushing, dotatã cu o torpilã la școndru. În noaptea de 27 spre 28 octombrie 1864, *ALBEMARLE* se afla staționat pe râul Roanoke, fiind protejat, de jur împrejur, de piese groase din lemn ancorate. Ambarcațiunea lui Cushing a fost observatã și bombardatã, dar a reușit sã treacã de baraj și a detonat torpila în bordul cuirasatului. *ALBEMARLE* s-a scufundat imediat, dar șalupa a fost scoasã din luptã, Cushing s-a salvat înot, iar din viteazul echipaj, 13 oameni au fost luați prizonieri și unul s-a înecat.

Numãrul total al capturilor crucișãtoarelor nordiste în timpul blocadei a fost de 1 149 de nave, din care 210 vapoare; pe de altã parte, mai mult de 355 de nave, din care 85 de vapoare, au fost incendiate, scufundate sau aruncate pe uscat, iar 1 504 nave de toate felurile au dispãrut. Comisia mixtã de la Washington a fost sesizatã prin 478 de reclamații pentru sechestrarea navelor britanice, iar indemnizațiile cerute s-au ridicat la 19 200 000 de lire sterline. Comisia a acordat 380 000 lire pentru 181 de nave. Blocada a jucat, în defavoarea Confederației, un rol dificil de exagerat, deoarece a avut o influență directã asupra operațiilor militare.

Din primele zile ale rãzboiului, guvernul Confederației a hotãrât cã era necesar sã se deturneze atenția de la marina nordistã și, în acest scop, a decis sã atace comerțul maritim al Statelor Unite, un obiectiv important și ușor de îndeplinit. Astfel, au fost cumpãrate, din afarã, marea parte a navelor necesare pentru aceste operațiuni. La acea vreme, achiziția de nave nu era consideratã ilicitã, deoarece nu era prevãzută în dreptul internațional. Nu li se interzicea, în mod clar, neutrilor vânzarea cãtre un beligerant de nave capabile sã desfășoare acțiuni militare, mai ales dacã aceste nave erau furnizate fãrã armament.

Primul crucișãtor sudist a fost vaporul *SUMTER*, de 437 de tone, cumpãrat din Statele Unite și comandat de cãpitanul de fregatã R. Semmes. Nava a ieșit pe mare în iunie 1861, a fãcut 18 capturi, din care 8 nave au fost eliberate, iar în ianuarie 1862 a fost blocatã la Gibraltar de 3 crucișãtoare nordiste.

Cum nu avea nicio șansă de scăpare și datorită faptului că nava se găsea într-o stare deplorabilă, Semmes a vândut-o.

După *SUMTER* a urmat *FLORIDA*, un vapor construit în Anglia și armat pe o insulă pustie din Bahamas, care a patrat din septembrie 1862 în octombrie 1864, făcând 37 de victime. Precum toate crucișătoarele sudiste, și acesta a întâmpinat mari dificultăți în aprovizionarea cu cărbuni, de aceea a navigat, în cea mai mare parte a timpului, cu vele. Pe 7 octombrie 1864, pe când se afla la ancoră în portul neutru Bahia, a fost atacat și torpilat de crucișătorul nord-american *WACHUSETT*, după care l-a remorcat în afară, în pofida protestelor brazilienilor. Aceasta a reprezentat o violare a dreptului neutrilor, dar în istoria războaielor navale au existat numeroase exemple de acest fel. Guvernul Statelor Unite a ordonat, într-un sfârșit, ca *FLORIDA* să rămână în Brazilia, dar monitoarele nordiste care l-au găsit alimentând l-au scufundat în mod intenționat.

Un alt crucișător, *GEORGIA*, cumpărat în Ecosse, a fost o navă de 600 de tone care naviga dificil cu ajutorul velilor. A ieșit pe mare în aprilie 1863 și a efectuat crucieră, cu succes, până în mai 1864, când a fost vândut unui armator britanic. În august a fost capturat de crucișătorul nordist *NIAGARA*, în largul coastelor portugheze, pe motiv că o navă beligerantă nu poate schimba pavilionul pe timp de război. Proprietarul a primit o despăgubire de 6 000 de lire.

Cel mai faimos dintre crucișătoarele sudiste a fost *ALABAMA*, navă de 1 016 tone, care naviga foarte bine cu vele, dar viteza acestuia când manevra cu ajutorul motorului cu aburi atingea 11 noduri. Nava și-a început misiunea pe 29 iulie 1862, iar comandorul R. Semmes, vechiul comandant al lui *SUMTER*, a preluat comanda și l-a armat, pe mare, pe 24 august 1862. Cruciera sa a durat doi ani. Bastimentul confederat și-a stabilit zona de patrulare pe o comunicație maritimă importantă, pe care a străbătut-o în aproape opt săptămâni, după care s-a retras chiar atunci când s-au apropiat crucișătoarele nordiste. Semmes a calculat cu grijă timpul necesar pentru ca isprăvile sale să ajungă la Washington. În apropierea coastelor texane a atacat și scufundat, pe 11 ianuarie 1863, vaporul fluvial *HATTERAS*, armat de către nordiști; un om din echipajul său a fost rănit, iar *HATTERAS* a avut doi morți. *ALABAMA* s-a îndreptat, apoi, spre apele Americii de Sud, unde a realizat numeroase capturi, violând neutralitatea Braziliei prin utilizarea, drept bază, a Insulei Fernando Noronha. În continuare, a luat drum spre est, a executat reparații la Capetown, a traversat Oceanul Indian, s-a aprovizionat pe coastele Cochinchinei și, revenind spre vest, a intrat în portul Cherbourg, pe 11 iunie 1864. În timpul acestei cruciere de doi ani, nava s-a aprovizionat cu cărbuni, în diverse reprize, în porturile neutrilor, deoarece, la acea vreme, chestiunea aprovizionării cu cărbune nu era reglată prin nicio lege internațională

sau cutumă navală. A interceptat un număr de 68 de nave, dintre care un singur vapor, și a scufundat, de asemenea, o mică navă de război.

Crucișătorul Statelor Unite – *KEARSARGE*, comandat de comandorul J.A. Winslow, care se afla la Flessingue, a primit ordinul de a ataca bastimentul confederaților; pe 4 iunie a ajuns la Cherbourg, a intrat brusc în port, a ieșit în aceeași manieră și s-a îndreptat spre larg, pregătindu-se de bătălie. Semmes nu era mai puțin dispus să lupte. Pentru a se proteja, *KEARSARGE* a lungit cablurile de ancoră pentru a schimba înălțimea cocii în jurul mașinilor. Această centură improvizată avea doar aproximativ doi metri spre larg, servind ca un paravan. Pe 19 iunie, în jurul orei 10 dimineața, *ALABAMA* a ieșit escortat de cuirasatul francez *COURONNE*, a cărei misiune consta în a se asigura că navele americane nu se duelau în apele teritoriale franceze. Angajamentul a început la 10 mile de litoral. Cum fiecare navă avea spre cealaltă bordul tribord, încercând să prindă adversarul, amândouă au început să descrie aceleași cercuri pe drumuri de sens opus. În realitate, curentul le-a purtat spre sud-vest, navele realizând șapte bucle de spirală. *ALABAMA* a deschis focul la ora 10.57, la o distanță de o milă de *KEARSARGE*, după care s-a apropiat până la 800 de metri și, în acest moment, a tras cu toate tunurile din bordul tribord. Apoi, distanța s-a micșorat rapid până între 700 și 450 de metri. Artileria de pe *KEARSARGE* era superioară, deoarece pulberea și proiectilele de pe *ALABAMA* avuseseră de suferit în urma îndelungatei cruciere în țările calde; astfel, nicio lovitură trasă de *ALABAMA* nu a traversat centura de cablu instalată pe *KEARSARGE*, cu toate că trei dintre acestea și-au atins ținta. *ALABAMA* însăși a fost lovită de câteva ori la linia de plutire și a început să ia apă. În aceste condiții, puțin după orele amiezii, a arborat pavilionul alb, dar, din cauza unor erori, *KEARSARGE* a mai tras câteva lovituri. La 12.50, *ALABAMA* s-a scufundat, dar mai mult de 60 de oameni din echipaj au fost salvați de yahtul britanic *DEERHOUND*, la cererea comandantului Winslow, deoarece aproape toate ambarcațiunile de pe *KEARSARGE* fuseseră avariate. *KEARSARGE* a recuperat, la rândul lui, 70 de marinari, din care trei erau muribunzi.

KEARSARGE nu era dotat decât cu tunuri cu țevă lisă, din care doar unul de 30 de livre, care se încărca pe la gura țevii. Nava nordistă a tras 173 de proiectile, din care aproximativ 40 au lovit pe *ALABAMA*. Aceasta a tras, în schimb, 370 de lovituri, atingând coca adversarului de 14 ori, iar greementul de mai multe ori. Cum proiectilele nu au explodat aproape deloc, se poate aprecia că a fost o confruntare între o navă care a tras cu proiectile pline și una cu proiectile adevărate. Artileriștii de pe *ALABAMA* erau mai mult sau mai puțin antrenați, putându-se remarca, pe timpul desfășurării bătăliei, o ameliorare sensibilă a abilităților acestora. Pierderile de pe *ALABAMA* au fost evaluate, oficial, de Semmes,

care a supraviețuit confruntării, la 9 morți, 10 dispăruți și 21 de răniți; dar, se pare că aceste cifre au fost subevaluate. Un singur rănit de pe *KEARSARGE* a murit. Acesta a fost rezultatul unui bun antrenament în tragerile de artilerie, al unei discipline riguroase, dar și al unui excelent material.

DEERHOUND s-a înapoiat în Marea Britanie având la bord confederații pe care i-a salvat și pe care guvernul britanic a refuzat să îi înapoieze, bazându-se pe faptul că aceștia fuseseră culeși la decizia lui Winslow. Această teză era, indubitabil, corectă, fiind admisă de majoritatea autorităților Statelor Unite.

Printre alte crucișătoare destinate distrugerii comerțului nordist, unul, *RAPPAHANNOCK*, nu a ieșit niciodată pe mare, altul, *SHENANDOAH*, care și-a început misiunea în noiembrie 1864, nu a distrus decât câteva baleniere nordiste, făcând 36 de victime, majoritatea în Strâmtoarea Bering. Revenind în Europa la sfârșitul războiului, a fost vândut Statelor Unite de către guvernul britanic.

Totalul capturilor de nave nordiste de către crucișătoarele confederate s-a ridicat la 261, dintre care 259 de veliere. Acestea au fost estimate la o valoare de 17 400 000 de dolari, cuprinzând și încărcătura (aproximativ 3 400 000 de lire sterline, la cursul de schimb al acelei epoci).

Acest război împotriva comerțului maritim al Statelor Unite a avut consecințe serioase, deoarece a fost stânjenit, de fapt, de marile transformări care s-au produs la acea vreme, de exemplu înlocuirea lemnului cu fierul în construcția de nave și a velelor cu motoarele cu aburi pentru propulsie. Statele Unite au eliminat subsidiile către marina comercială. Vânzările navelor nordiste către străini erau de 17 418 de tone în 1860, înainte de război; în anul 1861 s-au ridicat la 26 649 de tone, în 1862 la 117 756 de tone; în 1863 au fost de 222 199 de tone; în 1864, 300 865, iar în 1865 nu au fost decât de 133 823. Deplasamentul navelor comerciale de mare largă al Statelor Unite a descrescut, de la 2 496 000 de tone, în 1861, la 1 387 000 de tone în anul 1866. Neîndoielnic, o parte a acestor reduceri a ținut de cauze economice.

În 1865, amenințarea dirijată împotriva comerțului maritim al Statelor Unite a dispărut, iar confederații se aflau în fața propriei ruine. În acest timp au continuat vânzările de nave. Nu se poate spune, cu certitudine, că Războiul de Secesiune a distrus marina comercială a Statelor Unite; acesta nu a făcut decât să accentueze decadenta care începuse deja, în 1861. Probabil că deschiderea spre vest și colonizarea au fost determinate, în mare parte, de aventurierii care, între 1830 și 1860, au căutat un debușeu al activității lor de comerț maritim.

Metodele întreprinse de către Departamentul marinei Statelor Unite pentru protejarea comerțului propriu au fost criticate în mod serios și just: o duzină de crucișătoare cu viteze convenabile a supravegheat punctele importante

ale oceanului, cu intenția de a opri războiul sudiștilor împotriva navelor de transport, dar toate aceste măsuri au fost ineficiente. Ofițerii confederați au experimentat elementul surpriză și, cu toate că Statele Unite dețineau o flotă puternică, în anul 1863, au lăsat, totuși, cele câteva nave ale Confederației să acționeze după voința lor și să atace navele de comerț în locuri în care un ofițer de marină inteligent ar fi ezitat să navigheze și unde, datorită consecvenței, crucișătoarele nordiste se aflau în afara luptei.

Fără îndoială, marea este imensă, dar publicul britanic a fost foarte indignat când crucișătorul german *EMDEN* a atacat liniile comerciale aliante în Primul Război Mondial; dar, Washingtonul nu a considerat să trimită decât un singur crucișător, pe *VANDERBILT*, să îl caute pe *ALABAMA*, în condițiile în care mențineau, în mod inutil, în Antile o întreagă escadră. La acea vreme, nu exista nici cablu submarin, nici telegraf fără fir; dar, dacă se realiza supravegherea unor puncte strategice importante, *ALABAMA* nu își putea îndeplini, cu succes, misiunea. Ingeniozitatea americană a triumfat datorită dificultăților care au rezultat din lipsa bazelor dotate corespunzător pentru aprovizionarea cu cărbune a navelor nordiste. În războiul ruso-japonez, amiralul Rojestvensky a reușit, foarte bine, să aprovizioneze cu cărbuni flota sa mediocră, patruzeci de ani mai târziu. În 1861-1865 exista o mare parte a coastelor, în Africa sau America de Sud, unde nu se găsea nimeni pentru a descoperi navele Statelor Unite și a le împiedica să se aprovizioneze cu ajutorul unor nave comerciale. Sudul, mai sărac, nu a avut posibilitatea organizării unor baze pentru aprovizionare, nici să trimită nave încărcate cu cărbune pentru rarele misiuni de crucieră. Acesta depindea, în mare parte, de statele neutre, pentru alimentarea cu cărbuni și alte materiale necesare. Dar, la acea vreme, majoritatea neutrilor erau foarte nervoși și puțin dispuși să încurajeze posibilele ostilități ale Statelor Unite, mai cu seamă că războiul căpătase o turnură nefavorabilă pentru sudiști.

Confederația a avut tentative repetate pentru a procura niște cuirasate formidabile care să fie capabile să distrugă un număr mare de nave ale Statelor Unite și să rupă blocada. În martie 1862, aceasta a comandat șantierelor Laird, din Birkenhead, două nave de mare largă cu turele și pintoni. Aceste bastimente, de 2 700 de tone, reprezentau varianta perfecționată a navei cu turele *ROLF KRAKE*, cu o cuirasă în borduri de 120 mm și cu turelele protejate cu blindaje de 130 mm dintr-o singură bucată, care nu putea fi penetrate cu niciun tun aflat în dotarea Statelor Unite la acea vreme. Fiecare dintre aceste turele erau dotate cu câte două tunuri cu țevă ghintuită de 230 mm, cu încărcare pe la gura țevii, care puteau trage proiectile de 250 de livre. Așa cum am mai afirmat, nu exista nicio lege internațională care să interzică unui stat neutru să vândă asemenea bastimente unui beligerant,

iar guvernul britanic a putut invoca, pentru a permite plecarea acestora, deciziile luate de tribunalele americane în războaiele anterioare. Dar, Statele Unite au amenințat că vor declara război dacă autorizația ar fi fost emisă. Guvernul britanic a oprit aceste nave de prim rang și le-a cumpărat pentru propria sa marină, unde au figurat, pentru mai mult de 30 de ani, sub numele de *SCORPION* și *WIVREN*.

Guvernul francez, sub influența lui Napoleon III, care proteja stabilitatea autorității franceze în Mexic, s-a erijat în sprijin al Sudului. Confederația a comandat în Franța, în iunie 1863, patru crucișătoare cu aburi și două cuirasate cu pinten, dar, în 1864, sub presiunea conducerii Statelor Unite, Napoleon a interzis trimiterea acestora, dând ordinul să se vândă unei puteri neutre. Unul dintre aceste cuirasate, *SPHINX*, era aproape terminat. Protejat în mijloc de un blindaj solid din fier gros de 10 centimetri, era dotat cu un tun cu țevă ghintuită de 250 de livre în turela din prova, și două tunuri de 70 de livre în turela din pupa. Nava, care atingea o viteză de 12 noduri, a fost vândută Danemarcei, care se afla, atunci, în război cu Prusia; dar, acest război se terminase înainte de livrarea acestei nave, astfel că danezii au redat-o sudiștilor. Bastimentul a părăsit Copenhaga pe 6 ianuarie 1865, în larg a arborat pavilionul confederat, a primit denumirea de *STONEWALL* și a intrat în portul spaniol Corogne pentru reparații. Două nave mari necuirasate, cu corp din lemn, aparținând Statelor Unite, *NIAGARA* și *SACRAMENTO*, au sosit în fața portului pentru a-l bloca. Pe 24 martie, totuși, *STONEWALL* a decis să se lupte, dar, la apariția sa, cele două nave nordiste au refuzat angajamentul, considerând că erau total neputincioase în fața tunurilor inamicului. Cuirasatul a traversat Atlanticul, făcând dovada unor excelente calități nautice, dar, când a ajuns în Antile, războiul se terminase, astfel că s-a predat autorităților cubaneze, care l-a trimis, apoi, în Statele Unite. Acestea, la rândul lor, l-au vândut Japoniei, care l-a inclus în flota sa, timp de mulți ani, sub denumirea de *ADZUMA*.

Statele Unite au formulat proteste vehemente împotriva guvernului britanic, reproșându-i că a lăsat *ALABAMA* și alte crucișătoare sudiste să plece. Aceste reclamații au fost cuprinse în cadrul unui arbitraj, la Geneva, dar numai după ce conducerea britanică a acceptat trei reguli care au fost menționate ca parte a dreptului internațional și care nu au fost recunoscute pe timpul Războiului de Secesiune. Aceste reguli, în rest, erau în acord cu principiile care guvernau dreptul internațional, găsindu-se favorabile, prea târziu, intereselor Imperiului britanic și comerțului său maritim.

În continuare, enunțăm aceste reguli.

Un guvern neutru este obligat:

1. să facă tot ceea ce este necesar pentru a împiedica armamentul sau echipamentul, în limitele jurisdicției sale, tuturor navelor care putea fi suspectate, în limite rezonabile, că ar avea în intenție de a participa

- la un război sau de a executa acte de război împotriva unei puteri cu care se află în relații de pace; de asemenea, de a nu permite accesul în porturile proprii navelor care ar avea în intenție să participe la război sau să execute acte de război și care să fie special adaptate, în totalitate sau parțial, pentru război, într-un port aflat sub jurisdicția sa;
2. să nu permită niciunui beligerant să se servească de porturile sau apele teritoriale ca baze de operații navale împotriva unui alt beligerant și nici să se servească pentru reparații sau aprovizionări militare, pentru procurarea de arme sau recrutarea de oameni;
 3. să facă tot ceea ce este necesar, în porturile și apele teritoriale, și asupra tuturor persoanelor aflate sub propria jurisdicție, pentru a împiedica violarea acestor prevederi enumerate mai sus.

Curtea de arbitraj de la Geneva a fost compusă din cinci judecători, din care trei au fost numiți de statele neutre, unul de către Marea Britanie și unul de către Statele Unite. Decizia sa a fost publicată pe 14 septembrie 1872, declarând că Marea Britanie era, legal, responsabilă de pierderile cauzate de *ALABAMA*, *FLORIDA* și *SHENANDOAH*, începând cu data de la care ultima dintre aceste nave a părăsit Anglia. A fost fixată o despăgubire de 3 510 000 lire sterline, care a fost plătită imediat. Noile reguli au fost admise și aplicate retroactiv. Dar, până la Primul Război Mondial, când aceste reguli au căpătat o mare importanță, nu au fost acceptate în mod general de către alte puteri maritime precum Marea Britanie sau Statele Unite. Pe timpul războaielor napoleoniene, guvernul Statelor Unite a furnizat mărfuri crucișătoarelor și navelor corsar franceze, iar acest trafic nu a fost considerat ilegal. În 1870, de asemenea, pe timpul războiului franco-prusac, Ministerul de război al Statelor Unite a vândut Franței cantități considerabile de arme și muniții.

Concluziile desprinse în urma Războiului de Secesiune american sunt influențate de faptul că puterea maritimă influențează, în permanență, operațiile terestre, dificultatea fiind aceea de a improviza o marină și un organism de conducere, adică un stat major. Dacă Sudul a avut posibilitatea de a procura nave puternice, la debutul războiului, au existat probleme privind independența acestora. Într-o epocă în care alte marine dețineau cuirasate puternice de mare largă, Statele Unite nu aveau niciunul. Din punct de vedere tehnic, războiul a demonstrat insuficienta putere ofensivă a primelor nave cuirasate și, în particular, a primelor monitoare. Criticile lui Du Pont cu privire la aceste nave au fost extrem de instructive. Cu toate acestea, tipul lor a fost reprodus în numeroase exemplare în cadrul altor flote, de exemplu în cea britanică, unde constatăm nave asemănătoare cu vechiul *DEVASTATION*, care, cu un deplasament destul de mare, putea, cu eforturi,

să tragă, într-o luptă, cinci proiectile de calibru mare în trei sau patru minute. Amiralul Du Pont a subliniat faptul că invulnerabilitatea nu era suficientă pentru a câștiga o victorie, dar avertismentul său a fost neglijat. De asemenea, marea putere ofensivă fără calitățile defensive corespunzătoare au fost caracteristicile crucișătoarelor de bătalie britanice din perioada Primului Război Mondial, iar consecințele au fost devastatoare. Este foarte dificil, astfel, de stabilit un echilibru între atac și ofensivă.

BIBLIOGRAFIE

1. Christopher Chant, *Warships of the 20th Century*, Tiger Books International, Londra, 1996.
2. Christopher Chant, *The History of the World's Warships*, Regency House Publishing, 2001.
3. Raimondo Luraghi, *A History of the Confederate Navy*, Naval Institute Press, Annapolis, 1996.
4. Alfred Thayer Mahan, *The Influence of Sea Power upon History*, Londra, 1965.
5. Ilie Manole, Ioan Damaschin, *Confruntări navale*, Editura Militară, București, 1988.
6. James L. Nelson, *Reign of Iron: The Story of the First Battling Ironclads, The Monitor and the Merrimack*, HarperCollins, New York, 2004.
7. R.R. Nelson, Joel Colton, *A History of the Modern World*, McGraw-Hill, Inc., New York, 1984.
8. Jay W. Simson, *Naval Strategies of the Civil War: Confederate Innovations and Federal Opportunism*, Cumberland House, Nashville, 2001.

PROBLEMA BARAJELOR DE MINE DIN APELE TERITORIALE ALE ROMÂNIEI LA SFÂRȘITUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Dr. Ion RÎȘNOVEANU

In the period following the end of the First World War, Romanian military authorities were confronted with the issue of the mines that were still blocking the waters around the coast and, therefore, they had to take some actions for implementing an efficient programme for sweeping those remnants especially in the sea sectors in order to ensure the safe transport of commercial vessels that were so important for Romania.

In this period, the military and civil authorities from Bucharest focused on purchasing battleships with increased firepower in order to narrow the gap between Romania and the other maritime powers.

Keywords: *Black Sea; Danube; mine; dredging; First World War*

Încă din cele mai vechi timpuri, oamenii au căutat să-și protejeze porturile, țărmurile și instalațiile portuare, fie la mare, fie la fluviu, prin folosirea unor echipamente care să nu le permită forțelor inamice să penetreze sistemul defensiv. Fie că este vorba de lanțuri care închideau căile de acces în porturi, de ambarcațiuni pline cu substanțe inflamabile sau de mine, de suprafață sau submerse, putem vorbi de un întreg arsenal, din ce în ce mai sofisticat și eficient odată cu trecerea timpului, care a dat apărătorilor măcar iluzia că atacurile inamice pot fi oprite la timp și la o distanță cât mai mare¹.

Cu toate acestea, la începutul secolului al XX-lea, folosirea unui sistem organizat de baraje de mine în apele teritoriale sau pe fluviu nu cunoscuse o dezvoltare deosebită și datorită faptului că, pentru acea perioadă, conceptele tactice și strategice erau puternic ancorate în filosofia conflictelor militare specifică secolului ce tocmai se încheiase.

Dr. Ion Rîșnoveanu – Muzeul Marinei Române, Constanța.

¹ Încă din Antichitate, documentele istorice au scos la lumină interesul oamenilor pentru protejarea habitatului expus dinspre mare prin măsuri de contrapondere față de agresiunile care aveau caracter de cucerire.

În aceste condiții, nici perioada Primului Război Mondial nu putea să se deosebească pe plan tactic de doctrinele războiului de secol XIX. De aceea, antidotul barajelor de mine, dragajul, nu cunoscuse o dezvoltare deosebită la începutul ostilităților, iar în cazul României nici în perioada imediat următoare acestora.

Este drept, în această perioadă, autoritățile militare și civile de la București nu au acordat o importanță deosebită acțiunilor de dragaj, ci s-au axat pe achiziționarea de nave de luptă cu putere de foc sporită pentru a micșora handicapul față de celelalte puteri maritime. Astfel, planurile care prevedeau minarea porturilor românești au avut un caracter secundar, chiar dacă protejarea acestora era prioritară pentru sistemul defensiv pe ape al României.

Însă, declanșarea Primului Război Mondial a adus cu sine și o schimbare de optică a comandanților militari, care au fost puși în fața unor misiuni de dragaj destul de delicate din cauza numeroaselor mine care, plutind în derivă, au atins litoralul maritim românesc².

Mai mult, intrarea României în război alături de Antanta a însemnat deschiderea unui nou teatru de operații militare la Marea Neagră și pe Dunăre. În aceste condiții, sistemul defensiv românesc se baza și pe barajele de mine care au fost create pentru apărarea intrărilor în porturi și a litoralului maritim românesc.

La sfârșitul primei conflagrații militare, constituirea unei flotile de dragaj a devenit o necesitate în vederea degajării barajelor de mine așezate atât de Marina de Război română, în anul 1916, cât și de trupele Puterilor Centrale care au exercitat autoritatea militară asupra porturilor maritime și dunărene, dar și a unei părți importante din litoralul maritim românesc în perioada 1916-1918.

În aceste condiții, în anul 1918, Consiliul Naval Interaliat a stabilit programul de dragaj, repartizând zonele pentru fiecare țară beligerantă. România și-a asumat misiunea dragării barajelor de mine așezate de inamic în apele teritoriale românești în sectoarele Constanța-Balcic, Gurile Dunării-Cetatea Albă și de-a lungul coastelor sale³.

Conștient de importanța deosebită a dragării corecte a apelor teritoriale românești, atât în relațiile cu Marile Puteri, cât și pentru siguranța traficului de mărfuri realizat de navele comerciale, contraamiralul Constantin Bălescu⁴, din 1916 Director Superior

² Carmen Atanasiu, *Marina Militară Română în operațiunile de dragaj la mare (1918-1990)*, în *Anuarul Marinei Române*, tom II/1999, Editura Companiei Naționale Administrația Porturilor Maritime Constanța, 2000, p. 71.

³ *Ibidem*, p. 71. Vezi și Contraamiral de flotilă dr. Alexandru Mirșu, dr. Andreea Atanasiu-Croitoru, comandor dr. Ion Custură, comandor Tiberiu Liviu Chodan, *De la Divizia de Mare la Flotă. 1896-2011. Monografie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2011, p. 47.

⁴ Olimpiu Manuel Glodarenco, Andreea Atanasiu-Croitoru, Tanța Măndilă, Ion Rîșnoveanu, Florin Stan, Andrei Vochițu, *Istoria Statului Major al Forțelor Navale. 1860-2010. Monografie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2010, p. 199 și următoarele. Viceamiralul Constantin Bălescu s-a născut

al Marinei din cadrul Ministerului de Război, comandant al Marinei Militare începând cu anul 1917, a trimis la 23 iulie 1919, la Cabinetul ministrului de Război, Referatul nr. 3031⁵, prin care făcea o prezentare a situației reale din teren în ceea ce privește necesitatea demarării lucrărilor de dragaj, dar și a materialelor specifice pe care țara noastră urma să le achiziționeze în acest sens⁶.

Fin cunoscător al situației navelor de dragaj din componența Marinei de Război, datorită poziției sale de comandant al acesteia, contraamiralul Constantin Bălescu a prezentat o serie de propuneri și soluții menite să rezolve, chiar și parțial, această problemă.

Astfel, organizarea celor trei diviziuni de nave-dragă, care urmau să fie repartizate în sectoare bine stabilite în apele teritoriale românești de la Marea Neagră, putea reprezenta o soluție pentru evitarea unor accidente navale grave provocate, pe de o parte, de minele care proveneau din barajele aflate de-a lungul coastelor românești, iar pe de altă parte, de minele aflate în derivă care atingeau țărmul litoralului românesc.

Am păstrat grafia și forma de exprimare originale tocmai pentru a conserva caracterul de autenticitate al acestui document elaborat de unul dintre cei mai importanți comandanți ai Marinei Militare române de la începutul secolului al XX-lea.

REFERAT No. 3031 din 23 IULIE 1919

„Marele Cartier General ne trimite copie de pe raportul Căpitaniei Portului Constanța, prin care arată că vasul englez „War-Pike“, sosit la Constanța în ziua de 3 Iulie 1919, a tăiat cu aparatele sale speciale, la 10 mile de farul Tuzla, parâma unei mine, care a ieșit liberă la suprafață.

în anul 1864 la Turnu-Severin. În anul 1883, a absolvit Școala Navală de la Brest cu gradul de aspirant. A urcat toate treptele ierarhiei militare până la gradul de viceamiral, care i-a fost acordat prin Î.D.R. nr. 4733/3.11.1920. Pentru abnegația cu care a îndeplinit toate misiunile încredințate în timpul Primului Război Mondial, generalul de corp de armată Constantin Prezan, șeful Marelui Stat Major, l-a apreciat în următorii termeni: „*Contraamiralul Bălescu C. a fost însărcinat cu comanda Marinei Militare de la începutul campaniei, cum însă marina noastră a fost pusă, până acum în urmă, sub ordinea rusă, contraamiralul a îndeplinit mai mult o funcție de inspector al Marinei, stând la Marele Cartier General, serviciu de care s-a achitat prea bine. A fost delegat de Marele Cartier General în comisia de armistițiu, în ce privește chestiunile de apă, însărcinare de care s-a achitat în mod cât se poate de bine*“. Vezi și Marian Moșneagu, *Dicționarul marinarilor români*, Editura Militară, București, 2008, pp. 50-53.

⁵ Referatul se află în Arhiva Muzeului Marinei Române și este o copie ce provine din Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond Comandamentul Marinei Militare, dosar 270/1919, ff. 69-70.

⁶ Referatul a intrat la Cabinetul ministrului de Război cu numărul 1895/25 iulie 1919. În sumar, șeful de Cabinet a dat următoarea rezoluție: „*Se referă asupra măsurilor ce trebuiesc luate pentru controlul zonelor minate în porturile și apele teritoriale românești*“. Ministrul de Război, generalul Arthur Văitoianu, a pus următoarea rezoluție: „*Se va face grabnic un raport către Președenția Consiliului, la care se va alătura și o traducere, în franțuzește, a cererilor ce s-ar putea adresa delegației noastre la Conferința de pace, arătând pericolul și necesitatea dragărei minelor*“.

Aceasta învederează cum că bancul de mine situat la mai puțin de 10 mile de capul Tuzla și indicat ca curățit în hărțile germane anexate nu este complet curățit, deci un control al acestei zone minate, cu vase speciale, dragă-mine, este absolut indispensabil.

Profitând de acest prilej, am onoare a expune chestiunea zonelor minate din Marea Neagră în întregime, în legătură cu urgentele măsuri de siguranță ce trebuiesc luate de Marină, pentru înlăturarea accidentelor grave ce se pot ivi vaselor comerciale din cauza minelor.

După cum se poate observa, în zona generală a Mării Negre, alcătuită de comisiunea nautică germană în timpul ocupației, numeroase bancuri de mine au fost așezate în zona porturilor române Balcic, Sulina, Constanța, Akerman, cum și în diferite porturi străine din Marea Neagră, astfel că se poate socoti la câteva zecimi de mii de mine numărul total al minelor așezate în apele Mării Negre, din care majoritatea s-au așezat în apele române.

La încheierea păcii cu Puterile Centrale, înainte de a se relua navigația comercială, s-au instalat în porturi, la Sulina și Constanța, două mici divizii cu vase dragă-mine, compuse din 8 vase cu aparate speciale, prin ajutorul cărora s-au controlat zonele minate atât de germani, cât și de austrieci, întreținând un șenal navigabil, însă, odată cu retragerea vaselor de război ale Puterilor Centrale din apele noastre, nu s-a mai putut continua dragarea minelor de cât numai în Dunăre cu vasele „Basarab“, „Rareș“ și „Ungheni“, cari posedă instalațiuni speciale în acest scop.

La mare, controlul zonelor minate, începându-se la 1 Noembrie 1918, căci cădea în sarcina și răspunderea Statului Român, nu am fost în măsură din cauza lipsei vaselor speciale să organizăm nimic pentru a înlătura urmările dezastruoase ale minelor.

Navigația s-a făcut mai mult pe seama întâmplărei și a norocului, mărginindu-ne din lipsă de mijloace numai la o simplă pescuire a minelor vagabonde aruncate la țărmlul mării și din cari s-au pescuit numai între Caliacra și Midia de la Ianuarie până în prezent 31 de mine.

Având în vedere cele expuse și bazat pe următoarele serioase motive:

1. Navigația comercială, ce se face azi pe mare pentru aprovizionarea țării sau în interesul mișcării trupelor aliate fiind foarte frecventă, ne incubă datoria de a garanta siguranța navigațiunii în apele teritoriale maritime; a abdica de la acest drept ce avem de a organiza aceste mijloace de siguranță este a da motiv Puterilor aliate de a organiza singure controlul zonelor minate în apele și porturile noastre, ceea ce ar atinge suveranitatea națională și ar întări ideea că Statul Român nu este în stare a satisface aceste cerințe.

Ar însemna deci a chema și a primi o protecție streină în apele și porturile noastre, care poate să ne conducă la obligațiuni costisitoare și servitudini umilitoare.

2. În prezent, nu avem organizate de cât mici echipe pe lângă Căpitanii de port, pentru pescuirea minelor aruncate la țărml și măsuri de prime bănești pentru vasele de comerț cari semnalează sau distrug mine la larg, ceea ce este absolut insuficient și nu înlătură cu nimic pericolul minelor în apropierea coastelor.

3. Zonele minate ale porturilor române sunt cele mai numeroase, deci un control zilnic al șenalului navigabil și o dragare sistematică a zonelor minate pe regiuni se impune cât mai grabnic.

Pe baza motivelor indicate și luând în seamă oferta de vase făcută de Misiunea Navală Franceză, am onoare a propune:

Organizarea de către Marină a trei divizii de vase dragă-mine cu vase speciale, și anume:

a. O Divizie dragă-mine cu centrul la Sulina, *compusă din două canoniere cu aparate speciale de dragare și șase vedete pentru operațiuni de dragă-mine în regiunea Sulina-Akerman.*

b. O Divizie dragă-mine cu centrul în Constanța, *compusă din două canoniere cu aparate speciale de dragă-mine și șase vedete pentru operațiuni de dragare în regiunea Constanța-Balcic.*

c. O Divizie de vase dragă-mine de control general al zonelor minate *pe coastele maritime române, compusă din două canoniere și 6 vedete“.*

DIRECTORUL SUPERIOR

Amiral BĂLESCU

În concluzie, se poate afirma că, în perioada imediat următoare sfârșitului Primului Război Mondial, autoritățile militare române cu putere de decizie au fost obligate să ia măsuri corespunzătoare în vederea implementării unui program eficient de dragare în apele teritoriale românești, mai ales în sectoarele maritime, pentru asigurarea transporturilor comerciale atât de importante pentru România.

FILE DIN VIAȚA UNEI FAMILII

– frații Constantin și George Diamandy

în preajma și vremea

Primului Război Mondial – (II)

Adrian BUTNARU

According to the author, an important task with which C. Diamandy was entrusted, after the end of the war, was to settle the issue of the compensations deriving from the Treaty of Trianon, between Romania and Hungary. He led the Romanian delegation that went to London to talk to Neville Chamberlain.

At the Geneva Conference (9 April-19 May 1922), in which 22 countries took part, the Romanian delegates were I.I.C. Brătianu and C. Diamandy. On this occasion, financial, economic and communication issues were addressed. Consequently, the two diplomats and politicians took part in the International Conference at The Hague (15 June 1922) and in the negotiations in Lausanne (19 December 1922) with Georgy Vasilyevich Chicherin.

Keywords: conciliation; Moscow Protocol; freedom of navigation; aggression

În privința activității desfășurate de celălalt descendent al lui Iancu Diamandy, încă de la data de 22 aprilie 1917, la Iași, George Diamandy a înființat, alături de un grup de parlamentari liberali din jurul său, Partidul Muncii⁵⁶, publicând în același loc și în același an *Manifestul și programul formațiunii*⁵⁷.

Programul cuprindea și o serie de măsuri legate de dezvoltarea învățământului, a serviciului sanitar, prevederi sociale sau în beneficiul militarilor care luptau pe front. Lipsit de o conducere unitară, Partidul Muncii, după o scurtă revitalizare în jurul ziarului „*Tribuna*“, își încetează definitiv activitatea la sfârșitul războiului⁵⁸. S-a mai spus despre această formațiune politică faptul că a înscris în programul său prevederi ce îl situau la stânga vieții politice, mulți dintre contemporani considerându-l stângist, atribuindu-i un caracter diversionist⁵⁹.

Adrian Butnaru – Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza“, Iași.

⁵⁶ Oltea Rășcanu Grămăticu, *Un luptător pentru apărarea idealurilor democratice, dr. Nicolae Lușu*, în AMM, *Anuarul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare“ Vaslui*, XXV-XXVII, 2004-2006, vol. II, pp. 423-424. Totuși, George Diamandy a fost identificat și sub numele de Grigore Diamandy (Mihai-Cristian Șelaru, *Înfăptuirea reformelor în timpul regelui Ferdinand I*, în AMM, vol. I, XXV-XXVII, 2004-2006, p. 388).

⁵⁷ *Bibliografia românească modernă (1831-1918)*, vol. III, lit. L-Q, coordonare generală și prefață de Gabriel Ștrempel, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, p. 759.

⁵⁸ Oltea Rășcanu Grămăticu, *op. cit.*, pp. 423-424.

⁵⁹ Mihai-Cristian Șelaru, *Înfăptuirea reformelor în timpul regelui Ferdinand I*, în AMM, vol. I, XXV-XXVII, 2004-2006, p. 388.

Activitatea aceasta îl determină pe Nicolae Iorga să vorbească despre „*vechiul socialism de aventură seniorială a lui Georges Diamandy, care se și credea întâiul între oamenii unei ere cu totul noi*”⁶⁰.

Iată cum îl caracteriza și cunoscutul om politic I.G. Duca pe George Diamandy, în timpul ocupației Munteniei de către trupele germane: „*Diamandy, în costumul său de tovarăș rus, era din ce în ce mai comic. Făcea pe revoluționarul cu un program burghez și, deși nu se rezema pe nimic și pe nimeni, credea că ne poate înșela, fiindcă și-a schimbat costumul. Scăpa din vedere – sărmanul – că și costumul îl trăda, căci, dacă purta cizme și o bluză de mujic, cizmele îi erau de lux și bluza de catifea, nu mai vorbesc de <cravata la Vallière>, mă prind că venea direct de la una din cele mai elegante prăvălii de pe bulevardele Parisului*”⁶¹. În data de 14 iunie 1918, George Diamandy susținuse un discurs în camera parlamentului reunit la Iași, alături de alți deputați, în care a militat pentru înfăptuirea reformelor de după război, în special cea agrară, dar cu salvarea marilor proprietăți și nu cu exproprierea lor totală, însă discursul este caracterizat de către I.G. Duca ca fiind plin de „*exhibițiuni caraghioase*”⁶².

I.G. Duca caracteriza, peste ani, încercarea lui George Diamandy și a dr. Lupu de a crea Partidul Muncii ca fiind o „*creațiune de tristă amintire din vremurile mari, dar zbuciumate, ale războiului nostru de întregire*”⁶³.

Din cauza agravării bolii, George Diamandy a fost nevoit să se refugieze la fratele său, Constantin Diamandy, ministru la Petersburg, cu intenția de a ajunge în Franța, la tratament. Momentul plecării este descris în mod emoțional, dar și cu o anumită doză de nepăsare, de indiferență, de către I.G. Duca în amintirile sale politice: „*Parcă văd încă pe linii de garaj ale gării Iași trenurile plecând. (...) La fereastra unui vagon, cu gulerul deschis și descompus de căldură, am văzut pentru ultima oară pe George Diamandy. Avusesem cu el, până la constituirea Partidului Muncii, raporturi amicale. La 1914 chiar, spre a îndeplini un vis al său, îl numisem director general al Teatrului Național. Cultura, spontaneitatea, nepăsarea sa de moarte mi-l făceau simpatic, cu toate că îmi dădeam perfect de bine seama de neperfectiunile, de superficialitatea, de lipsa lui de convingeri adânci și, mai presus de toate, de incorijabila lui manie de a fi sau de-a părea original. I-am strâns mâna cu o sinceră melancolie, bolnav cum era, aveam presimțirea că nu îl voi mai revedea.*”

⁶⁰ N. Iorga, *O viață de om. Așa cum a fost*, vol. II, *Lușta*, București, 1934, p. 248.

⁶¹ I.G. Duca, *op. cit.*, p. 188. Un alt autor spunea că „*preocuparea vestimentară a fost obsedantă la el*” (C.D. Anghel, *G. Diamandi. Tribun și om de teatru*, p. 10).

⁶² I.G. Duca, *op. cit.*, pp. 195-196 și 198.

⁶³ *Ibidem*, p. 202.

Așa s-a și întâmplat, peste câteva săptămâni trebuia să moară în condițiuni cu deosebire patetice. Plecând de la Arhanghelsk pe un vapor spre Franța, a avut în mijlocul oceanului Glacial un atac de cord, la care nu a putut rezista, și corpul său, conform legilor navigațiilor, a fost aruncat în mare. Astfel s-a încheiat, printr-un episod dramatic, o existență de boier moldovean cu gusturi de sibirit și cu porniri de tot felul, în care nota veselă predomina întotdeauna și ridicolul nu lipsea de prea multe ori. Gândindu-mă la el, la năzuințele lui de bine, la slăbiciunile lui inofensive, la acest tragic sfârșit de parte de țară și de ai lui, nu mă pot împiedica să spun, din adâncul inimii și cu o sinceră emoție, *fie-i valurile ușoare!*⁶⁴. Potrivit obiceiului marinăresc, la 27 octombrie 1917, trupul celui mort a fost aruncat în mare, în dreptul Insulelor Shetland, din Marea Nordului, într-un sicriu de metal, în acordurile unui marș funebru, cântat de prizonieri cehoslovaci care mergeau să se înroleze în armata anglo-franceză⁶⁵. Nu a mai apucat să afle despre asaltul Palatului de iarnă..

Tot în cursul lunii noiembrie 1917, pe fondul penetrației trupelor germane pe teritoriul României, C. Diamandy a dus tratative la Petersburg, cu știința primului-ministru român, vizând transportarea tezaurului românesc, sub garanția aliaților, în Statele Unite ale Americii, proiect eșuat, întrucât nu s-a obținut acordul de garanție al aliaților în Franța⁶⁶.

Despre pregătirile revoluției ruse telegrafiasse din timp, la București, C. Diamandy, fără a se alarma în suficientă măsură⁶⁷. Totuși, câțiva ani mai târziu, în 1924, contele rus Osufiev afirma la Paris, cu prilejul unei întrevederi la care a participat și N. Iorga, că „*Diamandy era cel mai inteligent diplomat de la Petersburg și singurul care a înțeles încotro merg evenimentele*”⁶⁸. Iată ce declara Constantin Diamandy după căderea țarilor ruși: „*Falnicul tron ocupat cu demnitate și strălucire de Petru cel Mare și Ecaterina a II-a e cel dintâi care se rostogolește în prăpastie. El nu poate supraviețui morții călugărului (Rasputin). Cei care au avut naivitatea să creadă că sângele lui Rasputin va putea să spele păcatele regimului țarist s-au înșelat amarnic. Eliberat de sub tutela lui Rasputin, carul statului rus o ia razna. Guvernul provizoriu, în frunte cu zănatecul Kerenski, nu face decât să sporească haosul și anarhia, nu face decât să întetească focul. Flăcările incendiului amenință marele și falnicul imperiu. În aceste clipe hotărâtoare pentru soarta poporului rus, intră Lenin în scenă*”⁶⁹.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 211.

⁶⁵ Florin Faifer, *Moșierul*, în *Dicționarul general al literaturii române*, coord. general Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004, p. 654.

⁶⁶ Mihail Gr. Romașcanu, *Tezaurul român de la Moscova*, București, 1934, pp. 50-51.

⁶⁷ Traian Nicola, *op. cit.*, p. 29.

⁶⁸ N. Iorga, *Memorii*, vol. IV, p. 215.

⁶⁹ Mircea Constantinescu, *op. cit.*, pp. 346-347.

După revoluția din toamna anului 1917, armata rusă a început să se retragă de pe front, în mod haotic, creând mari probleme pe frontul românesc. Consiliul de Miniștri hotărăște „curățirea“ teritoriului românesc de trupe străine. În noaptea de 22/23 decembrie 1917, garnizoana română din Iași dezarmează grupurile rusești de la Socola și le expediază peste Prut, într-un vagon, ceea ce a determinat guvernul revoluționar de la Petersburg să înmâneze, la 16/29 decembrie 1917, un vehement protest lui Diamandy, în care caracterizează evenimentele din Iași drept „*criminale*“ și îndreptate împotriva revoluției ruse⁷⁰.

I.G. Duca, în lucrarea *Amintiri politice*, afirma următoarele: „*Ce este drept, după hotărârea luată în noaptea între 8 și 9 decembrie 1917, am scăpat în Moldova de grija bolșevicilor, dar aceasta nu înseamnă deloc că am scăpat definitiv și în genere de dificultățile cu ei, dimpotrivă, ele continuă în diferite locuri și sub diferite forme. Întâi la Petersburg, unde atitudinea noastră față de armatele bolșevice din Moldova a produs reacțiuni energice*“⁷¹.

După dezarmarea trupelor ruse la Iași, Troțki a adresat o notă amenințătoare lui C. Diamandy, protestând împotriva amestecului nostru în afacerile interne ale Rusiei și declarând că, în asemenea condițiuni, Guvernul lor va lua și el măsuri pentru a sprijini în România acțiunea revoluționarilor români refugiați deocamdată în Rusia. În răspunsul lui C. Diamandy, că nu avem nicio intenție de a ne amesteca în treburile interne ale Rusiei, dar că am fost nevoiți să luăm măsuri de apărare ca urmare a anarhiei și a devastărilor trupelor rusești, Troțki s-a arătat mulțumit de răspuns, dar, după ce a aflat că renumitul bolșevic Rochal a fost împușcat în România, a trecut imediat la acte concrete de dușmănie față de România⁷².

La 31 decembrie 1917/13 ianuarie 1918, Troțki a cerut arestarea personalului Legației și Misiunii Militare Române la Petersburg, precum și adresarea unui ultimatum României⁷³. La protestul a 20 de misiuni diplomatice acreditate la Petersburg, la 1/14 ianuarie 1918, întregul personal român a fost eliberat⁷⁴. Cei în cauză au redactat următoarea notă de protest: „*Subsemnații șefi de misiuni diplomatice, reprezentând în Rusia toate statele aliate și neutre, profund indignați de arestarea ministrului României C. Diamandy și afirmând solidaritatea simțămintelor lor împotriva violării imunității diplomatice, respectate de veacuri de către toate guvernele, reclamă punerea în libertate imediată a d-lui Diamandy și a întregului personal al legației*“⁷⁵. Înainte însă de a fi lăsat liber, C. Diamandy este invitat de șeful închisorii

⁷⁰ Traian Nicola, *op. cit.*, p. 29.

⁷¹ I.G. Duca, *op. cit.*, p. 44.

⁷² *Ibidem.*

⁷³ *Ideologie și structuri comuniste în România, 1917-1918*, ed. Florian Tănăsescu, Dumitru Costea, Ion Iacoș, Gheorghe Neacșu, Marin C. Stănescu, Nicolae Tănăsescu, București, 1995, p. 307, doc. 42.

⁷⁴ Florin Constantiniu, *op. cit.*, p. 289.

⁷⁵ Voicu Nițescu, *Douăzeci de luni în Rusia și Siberia. Anii 1917-1918. Ciclonul roșu*, Brașov, 1928, p. 238.

să semneze o declarație, prin care se obliga să intervină pe lângă guvernul de la București „ca să li se restituie soldaților ruși armele confiscate și ca ofițerii austrieci arestați să fie imediat puși în libertate”⁷⁶. Cu privire la acest episod, I.G. Duca afirma: „Acolo sârmanul Diamandy cu tovarășii lui au fost cât se poate de rău tratați, închiși în carcere fără așternuturi și primind în cratițe de metal murdare mâncarea deținuților de rând. De îndată ce au aflat despre această scandalosă călcare a drepturilor ginților, membrii corpului diplomatic din Petersburg s-au întrunit la ambasadorul Statelor Unite, au exprimat solemn solidaritatea lor cu Diamandy și au cerut imediat eliberarea lui. (...) Față de această împunătoare și unanimă manifestațiune, țarul roșu nu a avut încotro și a dispus eliberarea ministrului României. În toate aceste împrejurări, Diamandy s-a purtat cu bărbăție și demnitate, dar nu este mai puțin adevărat că a petrecut un 1 ianuarie nu tocmai plăcut și câteva ceasuri pline de îngrijorare”⁷⁷. Francesco Maria Taliani, în lucrarea *Pietrogrado 1917*, publicată în perioada interbelică la Milano, include și el o serie de informații: arestarea lui Diamandy a avut loc în momentul în care serba, împreună cu membrii Legației române, Anul Nou. Este aruncat într-o celulă umedă. Pe coridor îl întâlnește pe Tereșenco, prizonier și el, care i-a adresat scuze oficiale, adăugându-i, totuși, că dată fiind „situația anormală momentană”, îi era neplăcut să discute cu el ce se întâmplase. Seara, când Diamandy încerca să înghită supă prizonierilor, un om de serviciu îi aduce din partea lui Tereșenco o cutie de icre. La 13 ianuarie 1918, un emisar s-a prezentat la Diamandy și i-a spus că-l vor elibera în schimbul unei îndatoriri formale de a împiedica războiul între Rusia și România. Diamandy a răspuns că nu admite condiții. Două ore mai târziu, era eliberat⁷⁸.

La rândul său, C. Argetoianu, în memoriile sale, scrie la 6 ianuarie 1918: „Aflu că Diamandy, ministrul nostru la Petersburg, a fost arestat împreună cu tot personalul Legației și, în același timp, a fost pus în libertate. Se zice că ar fi fost arestat în seara de 31 decembrie, pe când era la masă, cu musafirii. A fost ridicat în mijlocul mesei și dus așa cum era îmbrăcat, sub amenințarea revolverelor, la fortăreața Petropavlovsk. Acolo a vrut să-l silească să semneze o hârtie prin care garanta eliberarea tuturor bolșevicilor arestați la Iași. Diamandy a refuzat, fapt pentru care a fost pus în celulă

⁷⁶ *Ibidem*, p. 240. În memoriile lui Joseph Noulens, *Mon ambassade en Russie soviétique, 1917-1919*, H-II, Paris, 1933, cel în cauză precizează următoarele: „M. Diamandy, ministre de Roumanie, diplomate à l'intelligence déliée, homme à la fois audacieux et habile, qui a donné sa mesure dans différents postes, en Russie et en France notamment. Son savoir-faire remarquable lui a permis de rendre des services éminents à son pays”. Se mai vorbește pe larg despre arestarea și eliberarea lui, ca și de agitațiile bolșevice cu soldații români (*apud* N. Iorga, *Notițe*, în „*Revista Istorică*”, vol. XXV, nr. 10-12, octombrie-decembrie 1939, p. 388).

⁷⁷ I.G. Duca, *op. cit.*, p. 45.

⁷⁸ *Apud* N. Iorga, *Notițe*, în „*Revista Istorică*”, anul XXII, nr. 10-12, octombrie-decembrie 1936, pp. 373-374.

și n-a fost eliberat decât după două zile, în urma protestărilor întregului corp diplomatic din Petersburg. Ambasadorul Franței, Noullens, l-a luat de la fortăreață cu automobilul său și l-a dus la legație, ca să-l ferească de neplăcerile din partea bolșevicilor“.

Neprimind niciun răspuns din partea Guvernului României la ultimatumul dat după eliberarea lui C. Diamandy, comisarii poporului, printr-un comunicat publicat la 13/26 ianuarie 1918 în oficiosul bolșevic, declară război României și anunță confiscarea tezaurului. Două zile după hotărârea de rupere a raporturilor diplomatice cu România, la 15/28 ianuarie 1918, Diamandy a primit ordinul să părăsească teritoriul rus până în cel mult 10 ore⁷⁹. Regina Maria consemna la Iași, în ziua de 18/31 ianuarie 1918, îngrijorarea sa față de deteriorarea relațiile româno-sovietice: „Azi am primit vestea că bolșevicii ne-au declarat război și au pus mâna pe tezaurul nostru și pe toate bijuteriile mele, care sunt la Moscova. Ministrul nostru, Diamandy, a fost alungat din Petersburg, nu știm încă unde“⁸⁰.

Cu câteva zile înainte de a fi arestat, respectiv la 11/24 ianuarie 1918, Diamandy îi telegrafia din Petersburg lui Ion I.C. Brătianu, spunându-i, printre altele: „situația de aici devine tot mai tensionată, se formează partide ale căror programe este doar propagandă“⁸¹. Peste trei zile, la 14/27 ianuarie același an, Diamandy îi telegrafia lui Brătianu făcând referire la hotărârile celui de al III-lea Congres al Sovietelor din Rusia, cu privire la România. El arăta că: „Pravda din 8 ianuarie publică știrea că, la Congresul Sovietelor, Rakovski a declarat că revoluția din România se află pe punctul de a se declanșa“. În acest sens, Comitetul Militar Revoluționar Român din Odessa lansa un manifest, la 12/25 ianuarie, în care instiga la revoltă militarii și populația⁸².

Pentru modul demn în care membrii ambasadei României la Petersburg s-au comportat în timpul arestării, la data de 12 ianuarie 1918, regele Ferdinand i-a decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul“⁸³. La rândul său, C. Diamandy publică articolul *Ma mission en Russie (1914-1918)*, în *Revue des Deux Mondes*, XCIX année, septième période, 15 février 1919, în care descria momentele de cumpănă prin care el și personalul ambasadei României trecuseră după arestarea de către forțele bolșevice.

După ce România a încheiat pacea cu Puterile Centrale la Buftea – București (7 mai 1918), Take Ionescu, însoțit de 200 de persoane, printre care se afla

⁷⁹ *Interesele și drepturile României în texte de drept internațional public*, cu un studiu introductiv de N. Dașcovici, p. 288.

⁸⁰ Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. III, Editura Moldova, Iași, 1991, p. 304.

⁸¹ Eugen Denize, *România, Rusia bolșevică și problema Basarabiei (1917-1919)*, II, în „Destin Românesc. Revistă de istorie și cultură“, 2006, serie nouă, an I (XII), nr. 2 (46), p. 46.

⁸² *Ibidem*, p. 47.

⁸³ Traian Nicola, *op. cit.*, p. 31.

și C. Diamandy, a plecat în Elveția și de acolo la Paris, unde a susținut propaganda pentru Unire în cadrul „*Consiliului Național al Unității Românești*“, creat ad-hoc în capitala franceză, la 3 octombrie 1918, al cărui membru a fost și C. Diamandy, alături de Take Ionescu (președinte), Vasile Lucaciu, O. Goga, C. Angelescu, dr. I. Cantacuzino, G. Drăghicescu, G. G. Mironescu⁸⁴. În perioada premergătoare deschiderii Conferinței de Pace de la Paris, guvernul român a trebuit să desfășoare o susținută activitate diplomatică în vederea obținerii din partea guvernelor Marilor Puteri Aliate și Asociate a recunoașterii calității de aliat a României și, pe această bază, participarea ei la Conferința de Pace în tabăra puterilor învingătoare. Membrii Antantei ne-au reproșat faptul că, prin semnarea păcii din mai 1918, am încălcat condițiile colaborării, devenind din țară aliată una neutră, iar tratatul de alianță devenise caduc. În fața acestei noi situații create, C. Diamandy a fost cel care a adresat o notă (17/30 octombrie 1918) Ministerului Afacerilor Străine al Franței, în care a căutat să schimbe punctul de vedere al aliaților față de România⁸⁵. Astfel, pornind de la faptul că guvernele Puterilor Aliate și Asociate declaraseră oficial și în mod repetat că „*nu recunosc tratatul de la București*“ și, în consecință, lovitura de forță din România, C. Diamandy arăta că, în mod logic, o astfel de premisă ducea la concluzia că „*alianța cu România nu a încetat să existe*“. Acest argument va fi folosit de diplomația românească cu mai multă consistență după 30 octombrie 1918, când, în armistițiul cu Germania, Aliații au introdus un articol, prin care aceasta era obligată să renunțe „*la tratatele de la București și de la Brest-Litovsk și la tratatele complementare*“⁸⁶.

Lucrările Conferinței pentru Pace au început la 18 ianuarie 1919 în Palatul Versailles. Delegația română a sosit cu întârziere (la 26 ianuarie 1919), din ea făcând parte I.I.C. Brătianu, C. Diamandy, N. Mișu, Alex. Vaida-Voievod, Victor Antonescu etc. Poziția României era foarte dificilă, pentru că, încă de la 23 decembrie 1918, C. Diamandy comunicase în țară că francezii afirmaseră că nu știu dacă România trebuie să fie considerată aliată sau nu. În ședințele de lucru ale Consiliului Suprem Interaliat din perioada 17-25 ianuarie 1919, România nu figura nici ca membră în toate comisiile și comitetele de lucru⁸⁷. În cele din urmă, țara noastră a reușit să fie reprezentată în Societatea Națiunilor, prin ministrul C. Diamandy⁸⁸.

Concomitent, diplomatul a continuat să-l informeze constant pe regele Ferdinand asupra situației în care se afla România la tratativele de pace de la Paris și să se implice în promovarea intereselor țării noastre. Într-o scrisoare

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ C. Botoran, I. Calafeteanu, E. Campus, V. Moisuc (coord.), *op. cit.*, p. 297.

⁸⁷ Traian Nicola, *op. cit.*, p. 32.

⁸⁸ N. Dașcovici, *Curs de drept internațional public*, editat de Gh. Chipper, Iași, 1934, p. 103.

a lui Alex. Vaida-Voievod către Iuliu Maniu, se precizau următoarele: „*Precum știi, ostenele noastre de a forma blocul puterilor mici a reușit. (...) Am răzbit însă cu toate inconvenientele să ajungem prin solidaritatea blocului la mai multe succese de cea mai mare importanță. Meritul este al nostru, al românilor, căci fără de noi slavii s-ar fi dezbinat aproape în fiecare ședință. Diamandy știe să-i aducă pe încetul, prin gruparea argumentelor, aproape pe nesimțite, la o înțelegere. Victor Antonescu pricepe să facă briliant analizele situațiilor și prognosticul primejdiilor, totodată să construiască baza de drept. El nu are însă răbdarea asiduă de care dispune Diamandy. Eu le stăteam într-ajutor ca vechiu cunoscător al slavilor. Cu roluri împărțite am operat concentric spre atingerea țintei prezinte*⁸⁹.”

De asemenea, după declanșarea luptelor bolșevicilor unguri pentru instaurarea unei Republici „roșii”, armata română a intervenit împotriva lui Bela Kun (care proclamase Republica Sovietică Ungară la 21 martie 1919), fapt care a condus la ostilitatea fațășă a Aliaților. Ca urmare, I.I.C. Brătianu l-a trimis pe C. Diamandy ca „un comisar pe lângă comandamentul militar al generalului Mărdărescu, fiindcă se complăcea din fire în aceste roluri de arbitru, reuși să potolească pe reprezentanții aliaților, dintre care cel italian în special ne manifesta o ostilitate scandaloasă, și să instituie un guvern democratic cu sentimente mai puțin șovine decât diferitele grupuri influențate de faimoșii grofi maghiari⁹⁰.”

C. Diamandy s-a manifestat întreaga viață ca un anticomunist, dar fără a purta ranchiună pe simpatizanții acestei doctrine. Petre Constantinescu-Iași avea să afirme următoarele: „*Pe timpul restriștei mele, după arestare, cu prilejul grevei generale, la Bârlad, la 20 octombrie 1920 și după ce, ulterior, am fost deferit Curții Marțiale din Galați, fiind suspendat din învățământ, în timpul lăsat liber de anchetatorii de la Galați, am recurs la lecții particulare. Mi s-a oferit prilejul să pregătesc pentru bacalaureat pe fiul cunoscutului deputat liberal, care avea o moșie nu departe de Bârlad. Era Constantin Diamandy, unul din intimii lui Ionel Brătianu, totuși cu vederi personale oarecum independente. El nu se sfia, de câte ori venea la Bârlad, să mă cheme la el și să-mi povestească o serie de amănunte interesante*⁹¹.”

După încheierea ostilităților (1918) și până la 1922, s-au purtat tratative între țara noastră și sovietici privind soarta Basarabiei. Cei din urmă considerau că România este un stat artificial, creat prin agresiune și anexiuni, multinațional, motive pentru care cereau „*negocierea Basarabiei*”. Se crease o atmosferă tensionată între cele două țări, destinsă abia după începerea tratativilor dintre ministrul de externe rus, M. Litvinov, și C. Diamandy, ambasadorul României la Haga,

⁸⁹ Traian Nicola, *op. cit.*, p. 34.

⁹⁰ I.G. Duca, *op. cit.*, p. 187.

⁹¹ *Apud* Traian Nicola, *op. cit.*, p. 45.

propunându-i-se României o conferință a dezarmării la Moscova. La 19 decembrie 1922, C. Diamandy considera că o astfel de conferință nu-și are rostul până nu se rezolvă problema Basarabiei, propunând sovieticilor, în schimbul ei, reținerea tezaurului românesc pe care îl trimisese rușilor la declanșarea războiului⁹². Încă în primăvara anului 1922, C. Diamandy a avut o discuție cu Cicerin, comisarul cu afaceri străine ale URSS, în cadrul Conferinței de la Lausanne, în scopul reluării relațiilor diplomatice dintre România și URSS⁹³. Diplomatul român, caracterizat de către istoricul N. Iorga ca fiind „*un om foarte vioiu, cult și spiritual*“, avea să declare mai târziu, la 17 decembrie 1924, că, „*fiind vorba de Soviete, ele lasă chestia Basarabiei în discuție pentru ca să aibă, în alte împrejurări, un punct de pătrundere armată*“⁹⁴. După Conferința de la Viena începe o etapă mai dificilă în ceea ce privește relațiile bilaterale între România și Uniunea Sovietică. De altfel, până când a fost semnat Protocolul de la Moscova (1929), n-au mai existat tratative oficiale sau intenții de acest gen româno-sovietice. Deși Agenția TASS, la 18 martie 1927, denunța zvonurile conform cărora nu au intervenit negocieri neoficiale între România și URSS, totuși asemenea negocieri au avut loc. Astfel, în noiembrie 1927, însărcinatul cu afaceri la Paris, pe nume Besadovski, prin intermediul ministrului lituanian în aceeași capitală, îi propunea lui Constantin Diamandy, ministrul român la Paris, o întâlnire personală⁹⁵.

O altă misiune încredințată lui C. Diamandy, după încheierea războiului, a fost aceea de a rezolva problema reparațiilor ce decurgeau din Tratatul de la Trianon, între România și Ungaria. Cel în cauză a condus o delegație românească, ce a mers la Londra, unde a purtat discuții cu Neville Chamberlain⁹⁶.

La Conferința de la Geneva (9 aprilie – 19 mai 1922), la care au participat 22 de țări, delegații români au fost I.I.C. Brătianu și C. Diamandy. Cu această ocazie, au fost discutate aspecte financiare, economice și de comunicații. Ulterior, cei doi diplomați și politicieni au participat la conferința Internațională de la Haga (15 iunie 1922) și la negocierile de la Lausanne (19 decembrie 1922) cu Gh. Vasilevici Cicerin⁹⁷.

După izbucnirea revoluției naționale turce, condusă de Kemal Atatürk, din 1921, s-au creat condiții de apropiere dintre Turcia și Rusia Sovietică, încheindu-se chiar un tratat de prietenie și frăție între cele două state, prin care Rusia cerea

⁹² *Ibidem*, p. 31.

⁹³ *Ibidem*, p. 45.

⁹⁴ N. Iorga, *Memorii*, vol. IV, p. 200. Același autor vorbea, la un moment dat, de „*miniștrii noștri în străinătate, nobili din străvechile familii, Nanu, Diamandy*“ (idem, *Acțiunea militară a României în Bulgaria, cu ostașii români*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, 1914, p. 61).

⁹⁵ E. Bold, Răzvan Locovei, *op. cit.*, p. 119.

⁹⁶ V.Fl. Dobrinescu, D. Tompea, *România la cele două conferințe de pace de la Paris (1919-1920, 1946-1947). Un studiu comparativ*, Editura Neuron, Focșani, 1996, p. 139.

⁹⁷ Traian Nicola, *op. cit.*, p. 45.

un nou statut al Mării Negre, care să garanteze libertatea strâmtorilor. La Conferință, delegația română, condusă de C. Diamandy, a depus o intensă activitate, România devenind un factor activ, ponderator, de conciliere. Delegații români au solicitat libertatea navigației pentru vasele de război și de comerț și demilitarizarea strâmtorilor, dar propunerile au fost respinse de către Aliți⁹⁸.

În anii care au urmat, C. Diamandy a fost numit „*trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al regelui României, pe lângă Guvernul Republicii Franceze*”⁹⁹, iar din această postură a contribuit decisiv la semnarea, la 10 iunie 1926, cu omologul său A. Briand, a *Convenției de amicitie și arbitraj între Franța și România*¹⁰⁰. Încă de la începutul anului 1925, diplomatul român fusese însărcinat de către guvernul de la București să-i propună lui Herriot încheierea unui tratat de alianță între cele două țări¹⁰¹.

Din perioada în care a reprezentat România, pentru câțiva ani, la Paris, avem o descriere a celui ce a fost Constantin Diamandy, inserată, în *Amintiri*, de către Noti Constantinide, reprezentant al statului român la Ambasada din Franța: „*Într-o zi, la sfârșitul anului 1924, un nou ministru al României a fost numit la Paris în persoana lui Constantin Diamandy. L-am cunoscut la Roma, pe când eram încă student și el era deja ministru plenipotențiar. M-a chemat la legatie și mi-a oferit să colaborez cu el pentru presă. Serviciul era exact același ca la delegația de pace, cu singura diferență că noul meu șef era un personaj de o grosolanie incredibilă. Am lucrat ani întregi cu el și grosolanăia față de mine, față de consilierul său, ministrul Nicolae Cantacuzino*¹⁰², și față de toți colaboratorii săi nu s-a dezmințit niciodată. În schimb, era deosebit de inteligent, instruit și știa să fie încântător când voia. Era mic de statură, roșcovan, gras, cu ochii verzi, în care se vedeau, rând pe rând, șiretenia, mânia, umorul, tristețea, spiritul ironic și cea mai candidă privire plină de inocență și de o încredere naivă. La Paris, el a avut un mare succes politic și monden. În fond, era un adevărat fanariot, foarte dotat, orgolios, șiret, spiritual, cultivat și, uneori, încântător. Am învățat multe la școala lui, însă am și încasat injurături fără sfârșit”¹⁰³.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ ANIC, *Constantin Diamandi*, dosar 2, fila 4.

¹⁰⁰ N. Dașcovici, *Curs de drept internațional public*, editat de Gh. Chipere, Iași, 1934, p. 243; *Interesele și drepturile României în texte de drept internațional public*, cu un studiu introductiv de N. Dașcovici, p. 421.

¹⁰¹ Constantin Iordan, *Dilemme de la convergence roumano-française dans le sud-est européen après la Première Guerre Mondiale*, în „*Revue des études sud-est européennes*”, tome XLIV, 2006, Editura Academiei Române, p. 253.

¹⁰² Este vorba de Nino B. Cantacuzino, fiul lui Vasilică Canta – prieten intim al lui Cuza-Vodă, participant la răzvrătirea împotriva lui Mihalache Sturza, în martie 1848 (Marian Ștefan, *Un izvor genealogic necunoscut: însemnările memorialistice inedite ale lui A. C. Cuza*, în „*Arhiva genealogică*”, VII (XII), 2000, 1-4, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, Iași, p. 140).

¹⁰³ Florica Vrânceanu, *Noti Constantinide – Amintiri*, pe pagina de internet <http://www.itcnet.ro/history/archive/mi2001/current7/mi13.htm>, online la data de 11 august 2011.

Pe toată perioada vieții sale, Constantin Diamandy a menținut un contact permanent cu Bârladul, unde a participat la numeroase manifestări culturale (mai ales în cadrul „Academiei Bârlădene”) ¹⁰⁴. De asemenea, a fost bun prieten cu mareșalul Constantin Prezan, cu care a purtat o intensă corespondență, după cum relevă o scrisoare din 24 noiembrie 1929 ¹⁰⁵.

De asemenea, este cunoscut prin activitate publicistică. În 1925, publică articolul *Problema strămtorilor* într-o lucrare editată de către Institutul Social Român, alături de alți autori, precum Gr. Trancu-Iași, Vintilă Brătianu, Iuliu Maniu, N. Iorga, Alexandru Vaida-Voievod ¹⁰⁶. Fervent susținător al românismului pe toate căile, este prezent, la 15 ianuarie 1925, „*la deschiderea cursului meu la Sorbona, despre viața românească în povestiri, (unde) sunt de față Vintilă Brătianu și nepotul său, Titulescu, Comnen, Inculeț, Diamandy și celălalt ministru, N. Cantacuzino*“, după cum nota, în ale sale memorii, marele istoric român Nicolae Iorga ¹⁰⁷.

Doi ani mai târziu, la Lille, se publica lucrarea *Discours prononcé par Son Excellence Monsieur Diamandy ... à l'occasion de la Journée franco-roumaine du 16 avril 1927 à la foire commerciale, nationale et internationale de Lille* ¹⁰⁸. În „*Cugetul românesc*“, București, 1922, februarie, an. 1, nr. 1, pp. 22-39, publică *Amintiri din viața diplomatică. În drum spre temnița de la Petroșavlousk* ¹⁰⁹, care se reduc însă la impresiile personale din perioada în care a fost arestat de către bolșevici ¹¹⁰. A urmat *Le cinquantenaire d'une faute* (Paris, extras din *La Revue des vivants*, juin 1927) ¹¹¹. Alături de Pamfil Șeicaru, Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu, Constantin I. Diamandy publică materiale în *Bulletin Franco-Roumain. Revue mensuelle de la vie politique, économique et littéraire*, Paris, aprilie/mai 1929-30 noiembrie 1930 ¹¹². Tot în 1930, în revista „*Țara noastră*“ (nr. din 8 iunie), C. Diamandy publică articolul *Planul*

¹⁰⁴ Traian Nicola, *op. cit.*, p. 20.

¹⁰⁵ Petre Otu, „*Soluția Prezan*“ în *viața politică a României interbelice*, în revista *Gândirea militară românească*, serie nouă, anul XXII, nr. 1, ianuarie-februarie 2011, p. 208.

¹⁰⁶ *Institutul de Științe Sociale al României. 25 ani de publicații. 1919-1944*, București, 1944, p. 93.

¹⁰⁷ N. Iorga, *Memorii*, vol. IV, p. 208.

¹⁰⁸ Alexandre Rally, Getta Hélène Rally, *Bibliographie franco-roumaine*, prima parte, vol. II, *Les œuvres françaises relatives à la Roumanie*, Paris, 1930, p. 397.

¹⁰⁹ *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, publicat de Alexandru Lapedatu și Ioan Lupaș, II, 1923, București, 1924, p. 458.

¹¹⁰ P. Cazacu, *Moldova dintre Prut și Nistru (1812-1918)*, Iași, f.a., p. 255.

¹¹¹ *Bibliographie franco-roumaine*, prima parte, vol. I, *Les Œuvres françaises des auteurs roumains*, par Alexandre Rally et Getta Hélène Rally, Paris, 1930, p. 387.

¹¹² *Publicațiile periodice românești*, tom IV (1925-1930), prefață și coordonare generală de Gabriel Ștrempel, Editura Academiei Române, București, 2003, p. 193.

de război al României. În jurul unei destăinuirii¹¹³. Pentru activitatea sa i s-a decernat titlul de doctor *Honoris Causa* al universităților din Toulouse și Lille¹¹⁴.

Constantin Diamandy a încetat din viață în anul 1931, la Idrici, în apropiere de Bârlad, unde avea moșie și conac¹¹⁵, fiind înmormântat în curtea bisericii, ctitorie a familiei sale, în partea de sud. A avut, împreună cu soția sa, Ioana Ghika (n. 16 mai 1874, Iași – m. 05 decembrie 1943¹¹⁶), cu care s-a căsătorit în anul 1894, trei copii: *Marie-Jeanne* (1894-1976), căsătorită cu Neculai Bastaki, inginer agronom cu studii în Belgia; *Magda* (1896-1981), căsătorită mai întâi cu Emil Sturdza (din ramura omului politic Vasile Sturdza) și a doua oară cu George G. Assan, fost ministru plenipotențiar; *Ion*, necăsătorit, mort la Rio de Janeiro. Magda și George G. Assan au locuit în frumoasa casă Assan din Piața Lahovary, din București, care astăzi găzduiește Casa Oamenilor de Știință.

Din căsătoria lui Neculai Bastaki cu Marie-Jeanne Diamandy s-a născut un fiu, *Dinu* (n. 1916, a încetat din viață acum câțiva ani la Paris), inginer și el, fost asistent la Politehnica din București, unicul nepot direct al lui Constantin Diamandy, ce a locuit într-un apartament din Paris, strada Avenue Franklin Roosevelt, în care locuise înainte mama sa. Acolo deținea un bust al lui Constantin Diamandy și un tablou pictat de bunicul său vitreg, pictorul Pallady. Aceasta pentru că bunica sa, Ioana Ghika, soția diplomatului Constantin Diamandy – coborâtoare din ramura moldoveneasca Ghika-Brigadier –, s-a recăsătorit cu marele pictor Theodor Pallady, neavând însă copii.

¹¹³ Dumitru Preda, *op. cit.*, p. 79.

¹¹⁴ ANIC, *Constantin Diamandi*, dosar 81, fila 1; dosar 6, fila 1; Filofteia Rânziș, *Arhive personale și familiale*, vol. I, *Repertoriu arhivistic*, București, 2001, p. 70.

¹¹⁵ Mihai Sorin Rădulescu, *Diplomație și scris: Familia Diamandy*, în *Ziarul financiar*, 23 februarie 2007. La rândul său, Traian Nicola, în *op. cit.*, p. 20, dă ca an al morții 1931.

¹¹⁶ Conform arborelui genealogic al familiei Ghika, realizat de Mona și Florian Budu Ghyka, postat pe internet la adresa <http://www.ghyka.com/Arbre/A23.pdf>, 11 august 2008. Ioana Ghika era fiica lui Alexandru Ghika (n. la Iași la 25 ianuarie 1846 – decedat în Franța, îngropat la Mee-sur-Seine, 26 februarie 1902, a fost consul la Budapesta în 1888, Sofia în 1891, ministru plenipotențiar la Sofia în anii 1896-1898 și Constantinopole, în anii 1899-1902, nepot al lui Alexandru Ghika-Brigadier – n. 1773 – decedat în Rusia în anul circa 1830, fost postelnic, consilier de stat, general de brigadă rus) și al Mariei Mavrogheni (n. 6 iunie 1851 – decedată la 13 decembrie 1901).

TRECUTUL LA TIMPUL PREZENT

Despre onoare triumf și abnegație

Pylyp
Orlyk

Barbu Ștefănescu
Delavrancea

• „În aprilie 2010 s-au împlinit 300 de ani de la redactarea primei constituții a Ucrainei, cunoscută drept Constituția lui Orlyk. La Kiev și Harkov, dar și la București, în organizarea Centrului Cultural al Ucrainei, evenimentul a fost marcat prin reuniuni științifice, la care s-a subliniat că documentul a devansat cu 77 de ani prima constituție americană și cu 81 pe cea poloneză. Originalul Constituției lui Orlyk, scrisă în limba ucraineană veche, se află în arhivele de la Moscova, iar varianta în latină în arhivele naționale ale Suediei. Revista Magazin istoric, prezintă la întâlnirea de la Centrul Cultural al Ucrainei, prezintă cititorilor săi pe autorul acestei prime legi fundamentale ucrainene“.

• „Pylyp Stepanovici Orlyk (în limba ucraineană înseamnă <vulturăș>) s-a născut la 11 noiembrie 1672, în satul Kosut din Lituania, într-o familie nobilă, de origine

• „Barbu Ștefănescu Delavrancea a fost ales primar al Bucureștiului în ședința din 29 iunie 1899, ținută sub președinția lui N. Filipescu, președintele Comisiei interimare, cu 30 de voturi pentru și o abținere. La alegerea sa, declara: <Nu la onoarea ce-mi faceți mă gândesc, ci la greaua sarcină ce-mi dați de îndeplinit. Sunt ani de când marile lucrări de înfrumusețare și salubritate începute cu succes de primarii anteriori au fost întrerupte și ca o primă datorie a mea consider continuarea lor“.

• „În momentul instalării ca primar, trei chestiuni erau la ordinea zilei: iluminatul public, tramvaiul electric și alimentarea cu apă. Adresându-se consilierilor, care nu cunoșteau sau nu voiau să cunoască nevoile populației și nu-i reprezentau interesele, le spunea: <Aș dori ca domnii consilieri să vie în zilele de audiență să audă ce cere populația săracă. Ea nu cere

cehă, dar și cu rădăcini lituaniene și poloneze. Tata, Stepan, catolic, participase la războiul polono-otoman și a murit la Hotin, în 1673, când Pylyp avea numai un an. Mama, Irina, ortodoxă, era fiica unui proprietar de pământuri. Pylyp a studiat la Colegiul iezuit din Vilnius și la Academia Movileană din Kiev, pe care a absolvit-o în 1692 sau 1694“.

- „A lucrat la început ca «pisar» (secretar) la cancelaria Mitropolitului Kievului (1702-1708), deținând, apoi, diferite funcții în cadrul Cancelariei Militare Generale. Devenind cancelar general al Ucrainei de pe malul stâng al Niprului, condusă de hatmani, s-a alăturat imediat hatmanului Ivan Mazepa, pe care l-a susținut din rășputeri în acțiunile sale. A fost unul dintre cei mai apropiați camarazi de arme ai acestui mare hatman și i-a stat alături pentru a realiza o largă coaliție a țărilor est-europene și Suediei, în scopul dobândirii independenței Ucrainei, prin eliberarea ei de sub autoritatea țărilor ruși“.

- „După înfrângerea oștilor lui Mazepa, aliate cu cele suedeze, în bătălia de Poltava, la 27 iunie 1709, și moartea acestuia, cazacii îl proclamă pe Orlyk, la Bender, hatman al Oștirii Zaporojne (1710-1742). Ulterior, prin campanii militare și abordări diplomatice, el a depus mari eforturi în încercarea de a transpune în viață visul sacru al marelui său predecesor, acela de a înfăptui o Ucraină liberă și independentă“.

- „Au urmat anii grei ai emigrației politice, începută în 1714. Pentru șase ani s-a stabilit în Suedia, apoi în Austria, din 1720, iar ulterior în Cehia. În 1722, Orlyk a fugit în Imperiul Otoman, la Salonic, apoi în Țările Române, la București și la Iași, unde a și murit, la 24 mai 1742. Din aceste teritorii, el a stabilit numeroase contacte

reduceri de taxe, ci pavaj, lumină, canalizare. Fondurile comune vor trebui împărțite așa încât să se satisfacă și cerințele populației sărace, pentru care de mai mulți ani nu s-a făcut mai nimic. Am privit cu toții Calea Victoriei și centrul orașului, va trebui să mai privim de aici înainte și periferia“.

- „ (...) Prin strădania depusă de Barbu Delavrancea s-au prelungit străzile Lucaci și Traian până în strada Trifoiului, al cărei plan era decretat încă din 1897. S-au parcelat terenurile din Calea Griviței și s-au tăiat străzi lăturalnice acesteia, care s-au aliniat, pavat și iluminat. (...) Între anii 1899 și 1901 s-au executat lucrări de aliniere pe 120 de străzi atât din centrul orașului, cât și de la periferie: Calea Rahovei, Săpîenței, Dudești și Colțea; deschiderea străzilor Pantelimon și prelungirea actualului Bulevard Coșbuc“.

- „Din 1897, Bucureștii aveau alte limite teritoriale, în oraș fiind incluse multe cartiere insalubre ce-l înconjura. (...) În noiembrie 1899, se încheia contractul concesiunii iluminării cu petrol a orașului, soluție tehnică la care primarul nu aderă (...). Delavrancea a dus tratative cu Societatea Anonimă pentru introducerea și generalizarea tramvaiului electric. Odată adoptat noul proiect, au început lucrările de introducere a tramvaiului electric pe Șoseaua Basarab, de la podul Luther la Calea Griviței, strada Bonaparte, Ștefan cel Mare până la Oborul de vite, Șoseaua Filantropiei și strada Buzzești“.

- „La venirea ca primar a lui Delavrancea, alimentarea cu apă a orașului continua să fie o problemă. S-a construit o stație de captare la Bragadiru, pe o suprafață de 7 km², între Clinceni și Șoseaua

cu monarhii Europei. Scopul acestor întâlniri era realizarea unor acorduri în vederea redobândirii unui stat ucrainean independent. De aceea el a căutat sprijin în mai multe țări: Polonia, Austria, Prusia, Danemarca, Olanda, Anglia, Franța. S-a adresat chiar și Vaticanului“.

- „Pylyp Orlyk este principalul autor al unui acord încheiat în 1710, la Bender, între el și corpul ofițeresc al cazacilor. Această înțelegere, care a primit denumirea de «Pact și Constituție a drepturilor și libertăților Oștirii Zaporojene», a devenit primul act constituțional al Ucrainei. Convenția reglementa nu numai relațiile reciproce dintre așezările ucrainene, ea statornicea, totodată, organizarea internă, precum și relațiile externe ale statului căzăcesc“.

- „Partea introductivă a actului cuprindea expunerea de motive, aflată la baza ideii unei Ucraine independente, neatârnată, de sine stătătoare. Totodată, aducea în atenție istoricul relațiilor cu țările învecinate și elucida diferitele evenimente care avuseseră loc în lupta de eliberare a poporului ucrainean“.

- „Principalele prevederi ale documentului stipulau menținerea ortodoxiei ca religie de stat și independența Bisericii, proclamarea monarhiei constituționale electivă, forma de guvernare, pe bază de colegii, precum și caracterul electiv al întregii administrații de stat. Elaborarea documentului menționat – primul de acest fel din Europa, care descrie trei puteri, legislativă, executivă și judecătorească – a adus o contribuție importantă la evoluția gândirii istorico-juridice mondiale. A fost prima Constituție a Ucrainei“.

- „Pylyp Orlyk, poate, cel mai cult, rafinat și spiritualizat dintre hatmani, era un erudit – cunoștea zece limbi străine (polona, suedeza, franceza, bulgara, sârba, italiana, germana,

București-Domnești. Tot pentru a îmbunătăți alimentarea cu apă a fost mutată uzina electrică de la Ciurel la Grozăvești... În același scop, s-a construit la Cotroceni un rezervor pentru înmagazinarea apelor captate“.

- „În 1901, Bucureștii ajung să se situeze înaintea marilor capitale și orașe europene cunoscute pentru dezvoltarea lor edilitară. În București, conform recensământului din 1897, erau 31 067 case... Cu toate că a venit în fruntea administrației în vremuri grele, Delavrancea a fost unul dintre primarii care au luptat permanent pentru înfrumusețarea orașului“.

- „În preocupările sale legate de administrarea acestui mare oraș s-a înscris și trecutul Capitalei. Primarul a sprijinit cu fonduri (29 268 lei) tipărirea Istoriei Bucureștilor a lui Ionescu-Gion. Nu i-au scăpat din vedere nici divertismentele populare: l-a însărcinat pe I.L. Caragiale cu redactarea unui raport, în care dramaturgul propunea construirea unui teatru popular. Probabil de aceea primarul care i-a urmat, C.F. Robescu, avea să-i reproșeze lui Delavrancea că, în timpul mandatului său, a dat bani până și lui Caragiale (...), acela, berarul“.

- „În noianul tuturor acestor acțiuni, a avut și satisfacția de a înlătura opoziția Consiliului comunal cu prilejul votării unei pensii viagere pentru B.P. Hașdeu. A participat, împreună cu I.L. Caragiale, la sărbătorirea a 500 de ani de la nașterea lui Gutenberg, organizată de lucrătorii tipografi. Cu acel prilej, Delavrancea a promis tot sprijinul pentru ridicarea nivelului cultural al tipografilor, prin înființarea unor școli de adulți, unde să se predea ortografia,

greaca, latina, greaca veche), deținea o bibliotecă vastă, neobișnuit de mare pentru acele vremuri. El este autorul unei ample opere poetice, dar și al multor manifeste cu caracter politic: Memorialul oștirii zaporojene, Temeiul drepturilor Ucrainei, Manifest către guvernele europene. Remarcabila sa operă memorialistică este intitulată *Jurnalul unui călător (1720-1732)*“.

• „*Hatmanul Pylyp Orlyk și-a dedicat viața luptei pentru ideea de independență a Ucrainei, cauză care a fost preluată și continuată de cel mai cunoscut dintre fiii săi (a avut șapte copii), Grigorie (în limba ucraineană Hryhoryi), care a trăit între 1702 și 1759 și a fost general-locotenent în armata franceză. Numele lui Orlyk a rămas în istoria țării sale ca simbol al neînfrântului spirit căzăcesc și al neostoitei aspirații spre dobândirea independenței statului ucrainean*“.

punctuația gramaticală și estetica, <în așa fel încât chiar Academia să fie geloasă>“.

• „*În calitate de primar, a înființat o școală-atelier profesională și de meserii, în care erau primiți fiii cetățenilor fără mijloace materiale. (...) În Parlament a fost acuzat de risipă și incorectitudine în administrarea Capitalei și în concesionarea tramvaielor. La aceste acuzații a răspuns: <Întotdeauna am recunoscut că deasupra mea sunt mai mulți decât dedesubtul meu și în sus m-am uitat cu admirație, dar în jos cu simpatie și milă. La cinste însă, cunosc egali, cunosc inferiori, sunt și necinstiți, dar superiori nu cunosc>*“.

• „*Astăzi, putem spune că Delavrancea, prin realizările sale, prin ideile și principiile pe care le-a promovat în administrația orașului, a fost unul dintre marii primari ai Capitalei, nu numai unul dintre marii scriitori ai țării*“.

Selecție texte:
 Alina PAPOI

* Olga Andrici, *Hatmanul Pylyp Orlyk*, preluare din revista *Magazin istoric*, anul XLV, serie nouă, nr. 3 (528), martie, 2011, pp. 89-90.

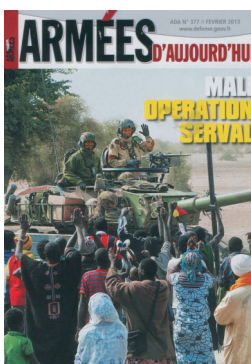
* Ionel Zănescu, *Primarul Barbu Ștefănescu Delavrancea*, preluare din revista *Magazin istoric*, anul XLIV, serie nouă, nr. 3 (516), martie, 2010, pp. 47-50.

UNIVERS

PUBLICISTIC

MILITAR

Un serviciu poștal internațional pentru nevoile apărării • Consiliul apărării și securității naționale • Misiuni interne (Dosar) • Picturi de război • Tratatul franco-german din 1963 • Interviu cu scriitorul Sylvain Tesson • Întâlnirea ministrului apărării cu Consiliul

Superior al funcției militare • Operațiunea „Serval“ în Mali • Ciad – ghidare pe țintă • Camioanele Caesar, echipate cu un sistem de artilerie, în campanie • Judiciarizarea în chestiune (aspecte ale imunității militarilor, îndeosebi în operațiuni exterioare) • Un tandem franco-german impulsionează cooperarea internațională

Armées d'aujourd'hui, Franța, nr. 378, martie 2013

Fotograful Roland Pellegrino • Forțele rebele prezente în Sahel • Fregata multimisiuni Aquitaine • Folosirea șoimilor pentru protecția avioanelor în bazele aeriene • Ciad – forța interarmate Epervier • Podul modular de geniu Sprat • Rolul femeilor și egalitatea drepturilor (Interviu) • Jocurile mondiale militare – martie 2013 • Marina militară franceză preia comanda Forței de ripostă rapidă NATO • Operațiunea „Serval“ – misiunea internațională de sprijin pentru Mali (Dosar) • Expoziția „Leonardo da Vinci, geniu militar“

Europäische Sicherheit, Germania, nr. 12, decembrie 2012

Rolul Occidentului într-o lume în schimbare • Extinderea NATO în dezbatere • Politica de securitate a UE la ora încercărilor. Politica Externă și de Securitate Comună și Politica de Securitate și Apărare Comună • Ce rol trebuie să joace politica de securitate în programele electorale? • Operațiunile forțelor aeriene în cadrul contrainsurgenței • Biroul federal pentru înzestrare, IT și exploatare din armata germană: Responsabilități fără echivoc, structuri clare; Compartimentul pentru managementul înzestrării și strategie; Compartimentul pentru luptă; Compartimentul marină; Compartimentul de sprijin terestru; Compartimentul informatizare; Compartimentul de logistică pentru IT; Organizația specializată HERKULES; Compartimentul achiziții; Compartimentul aviație; Compartimentul calitate/logistică; Compartimentul administrație centrală

Misiunea armatei germane. Punctul de plecare și obiectivele noii orientări • Sudanul rămâne un teatru de conflict • Amenințările la adresa securității cibernetice • Turcia poate contribui din plin la procesul de stabilitate în regiune • Trupele de cercetare ale forțelor terestre • Reforma Agențiilor NATO • Sistemul antiaerian

MANTIS a devenit operațional • Aprovizionarea comună și Misiunea administrativă • Elicopterul *Sea King Mk 41* în operațiuni antipiraterie • Cooperarea militară franco-germană – un succes • Mobilitatea strategică • Stația activă de radiolocație de observație circulară • Fregata F 124 în apărarea antiaeriană • Racheta aer-aer Sidewinder cu ghidare prin laser • Tancul rusesc *KPz T-90 MS* • Târgul Euronaval 2012 de la Le Bourget

***Europäische Sicherheit*, Germania, nr. 2,
februarie 2013**

Cooperare, dar cum • Perspectivele politicii europene a Rusiei • Rusia nu consideră NATO drept un potențial adversar • Doctrina strategică a SUA în schimbare • Amenințări la adresa securității interne • Reconstrucția civilă în Afganistan • Îmbunătățirea colaborării civil-militare în operațiuni • Trupele operative ale noilor forțe terestre • Securitatea maritimă în operațiunile viitorului • Cerințe de ordin strategic în sprijinirea actului de comandă • Cunoașterea situațională a spațiului cosmic • Centrul de pregătire moral-psihologică • Avantajele instituționalizării cooperării militare franco-germane • Prestări de servicii din domeniul tehnicii de apărare pentru nave și armament naval • Istorii transatlantice de succes. Proiecte transatlantice în domeniul armamentului • Participarea forțelor terestre la procesul de planificare, înzestrare și exploatare • Adaptarea capacităților fregatei F 123. Dezvoltarea sistemului în fața unor cerințe complexe • Perspectivele tehnologiilor militare de transmisie • O istorie franco-germană de succes. 50 de ani de la primul zbor al avionului Transall • Importanța industriei de securitate și apărare din perspectiva economiei naționale • Pericolul terorist. Al Qaida este ancorat în toată Africa de Nord • Metodele atentatelor sinucigașe ale Al Qaida • Serbia și Kosovo – o vecinătate dificilă • Algeria trece într-o fază decisivă de transformări profunde

***Foreign Affairs*, SUA, vol. 92, nr. 2,
martie-aprilie 2013**

Generation Kill: Dialog cu Stanley McChrystal • O nouă hartă a relațiilor dintre SUA și China • Brațul lung al legii internaționale • Paradisul gangsterilor: istoria nescrisă a SUA și a infracționalității internaționale • Capitalism și inegalitate: cu ce greșesc politicile de stânga și de dreapta • Reușita Mexicului: un guvern, o societate și o economie transformate • Despărțirea

nu este greu de realizat: de ce nu merită investiția alianța americano-pakistaneză • Șoimii precauți ai Japoniei: de ce este puțin probabil ca Japonia să urmărească o politică externă agresivă • Logica pierdută a politicii de descurajare: ce poate – și nu poate – face astăzi strategia care a câștigat *războiul rece* • Evoluția războaielor neregulate: insurgenți și gherilă din Akadia până în Afganistan • White cel roșu: de ce a spionat pentru sovietici un fondator al capitalismului de după război • Politica Partidului Republican • Lupta Braziliei de a salva Amazonul și diplomația schimbării climei • Realizările Millennium Development Goals • Lorzii israelieni ai războiului: conducerea militară pe timp de pace și de război

Mali. Comunitatea internațională în confruntarea cu terorismul • Străinii. Un deceniu în serviciul Spaniei • Un spaniol la U.S. Army War College • Intrarea în corpul ofițerilor. Corpul generalilor, Corpul infanteriei marine și Corpul gării civile. Anul 2012 • Cadiz 2012: nașterea opiniei publice militare • Simulatorul constructiv CASIOPEA • Seminarul doctrinar hispano-francez DOCEX012. Documentar • Dobândirea superiorității intelectuale. Cunoașterea – factor de putere militară • Guvernul militar de la Barcelona. Scurt istoric

***International Security*, SUA, vol. 37, nr. 3,
iarna 2012-2013**

„Nu te întoarce acasă, America!“ – pledoarie împotriva reducerii implicării Statelor Unite în gestionarea conflictelor din lumea întreagă • Este posibil un acord nuclear cu Iranul? Cadru analitic pentru negocierile nucleare cu Iranul • Dezarmarea și neproliferarea nucleară • Constrângeri cognitive privind evaluarea liderilor în Irakul postbelic

***Jane's IDR*, Marea Britanie, vol. 46,
ianuarie 2013**

Ungaria produce propria mașină blindată de luptă • Retrospectiva anului 2012 • Stația de emisie-recepție ROVER 5 • Tancurile germane Leopard 2A7 •

Securitatea comunităților din Afganistan • Expoziția aviatică China 2012 • Compania BAE Systems va începe producția mașinilor blindate de luptă CV90 • Războinicul secolului 21: CSP – programul de sprijinire a capabilității în cadrul forțelor armate britanice • Noua flotă germană de elicoptere • Mașina blindată de luptă VAB Mk 3 de la Renault Trucks Defense • Sisteme de protecție împotriva dispozitivelor explozive improvizate • Sporirea preciziei armelor cu lansare de la sol • Radare aeropurtate de supraveghere maritimă • Noua generație de aparate de zbor fără pilot • LMV – mașina ușoară pentru întrebuințări multiple de la Iveco • Laboratoare zburătoare

Jane's IDR, Marea Britanie, vol. 46, februarie 2013

Programul american MEADS în pericol după suspendarea fondurilor pentru anul fiscal 2013 • Forțele terestre americane vor desfășura demonstrații ale capabilităților privind sistemele integrate de comandă pentru apărarea antiaeriană și împotriva rachetelor • Aparatele americane de zbor fără pilot și-au găsit adăpost la baza operativă înaintată Shank, Afganistan • Submersibile de nouă generație pentru USSOCOM (Comandamentul american pentru operații speciale) • Evoluția sistemelor chinezești de apărare antiaeriană • Mașini de luptă produse de compania sud-africană Paramount • Marea Britanie își pregătește trupele pentru retragerea din Afganistan • China dezvoltă gama de mașini blindate de luptă • Sisteme de armament imbarcate pe navă • AFSOC (Comandamentul pentru operații speciale al forțelor aeriene americane) • Avioanele YF-15 A Eagle • Telefoanele inteligente

Military Review, SUA, vol. 92, nr. 6, noiembrie-decembrie 2012

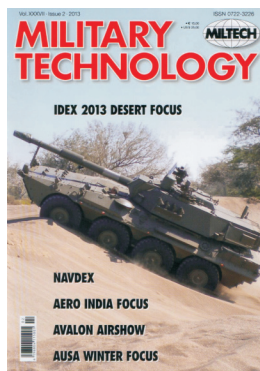
Calea cea dreaptă: o propunere pentru o etică militară • Prevenirea atrocităților în masă în Africa Sub-sahariană cu ajutorul angajamentului strategic • Politică, doctrina de contrainsurgență și legitimitatea politică • Armata Națională Afgană • Percepția publicului asupra profesiei de militar • Exodul creierelor din Africa: impactul asupra securității și stabilității • Gestionarea tranziției în domeniul securității în Afganistan • Re-conturarea doctrinei militare: arta operativă, știința controlului și gândirea critică • Care spectru [de operații]? • Șapte considerații asupra teoriei designului

Military Review, SUA, vol. 93, nr. 1, ianuarie-februarie 2012

Leadership empiric: integrarea științei psihologiei în formarea unui model mai bun de lider • Formarea unei noi culturi a instrucției • Meritocrația în profesia militară • Cooperarea în domeniul securității – în sprijinul strategiei teatrelor de operații • Stabilirea legalității în cadrul operațiilor de luptă • Manualul *Army Doctrine Publication 3-0* • „Forțele terestre americane – profesia noastră” • Educație în vederea gândirii strategice • Narcisismul și liderii toxici • Stabilirea rolului narațiunii în dezvoltarea strategiei

Military Technology, Germania, nr. 12, 2012

Să lupți 100 de bătălii înainte de luptă: simulare constructivă, virtuală și reală • NATO îmbrățișează simularea și instrucția • Modernizarea marinei militare braziliene • Simularea își întărește influența asupra instrucției • Apărarea de coastă în America latină • Rachete anti-navă • Nave de patrulare în largul coastelor • Războiul naval cu mine în secolul XXI • Primul portavion chinezesc intră în serviciu • Noul avion de luptă „Stealth” al Chinei – parte dintr-o strategie mai amplă? • IDEX 2013 – târgul de tehnică militară din Emiratele Arabe Unite

Târgul de tehnică militară IDEX 2013 • Emirate Arabe Unite • Armata Emiratelor Arabe Unite • Arabia Saudită • Către „semnătura invizibilă”. Expoziția de tehnică navală NAVDEX 2013 • Forțele aeriene indiene • Reducerea consumului de energie • Forțele aeriene australiene

La nouvelle revue géopolitique, Franța, nr. 120, ianuarie-martie 2013

Noua lume nouă • În fața amenințărilor virtuale • Ciber spațiul în fapte și cifre • Informatica: noua mașină de război a statelor • Cibercriminalitate și atacuri cibernetice: situația mijloacelor de represiune • McLuhan, apostol al satului planetar sau guru al noilor media? • Atacul de la Bercy, moment de cotitură în apărarea cibernetică franceză • Ciber spațiu: geopolitica unei noi economii •

Statul și digitizarea • Rusia și Siberia • Estonia 2007: primul război cibernetic din istorie? • Rusia a atacat cibernetic Georgia în 2008? • Jocurile Olimpice: conflictul cibernetic împotriva programului nuclear iranian • Întâlnirea la vârf privind telecomunicațiile din Dubai, 2012. Acordul imposibil privind guvernarea spațiului cibernetic • Internetul și reinventarea geografiei • Capcana tehnologică a războiului cibernetic • Întreprindere și ciberstrategie • Marea: celălalt nou câmp de luptă? • Rețeaua diplomatică franceză în slujba întreprinderilor • Marea șansă a lui Beshar Al-Assad

ÖMZ (Österreichische Militärische Zeitschrift), Austria, nr. 1, ianuarie-februarie 2013

Situația strategică la început de an • Leadership și strategie. Conducerea adecvată momentului în perioadele de transformări profunde • Perspective îndepărtate pentru realizarea Politicii Externe și de Securitate Comună. Unilateralism și bugete reduse • Concepte și aspecte metodice ale formulării și realizării strategiei naționale • Jihadul german – o stare de fapt • Energie: autarhie fără energie nucleară • Frații musulmani – o alternativă în Orientul Apropiat. Islamiștii se bucură de o mare susținere în rândul populației

ÖMZ (Österreichische Militärische Zeitschrift), Austria, nr. 2, martie-aprilie 2013

De la Versailles, prin Paris, spre Moscova. Opțiuni strategice și perspective ale Reich-ului german în lumina unei politici naționale de putere. Part. 1 • Mahan sau Corbett: dilema maritimă strategică a „Chinamericiei” în spațiul indo-pacific • Angajarea Uniunii Europene în Cornul Africii și provocările asociate acestei angajări • Criză sau război? Devastarea piețelor financiare și câmp de luptă • Forțele pentru operațiuni speciale din cadrul forțelor de rezervă ale SUA • Managementul serviciilor și adaptarea serviciilor IT la obiective – mai mult decât un slogan? • Pleoarie pentru o mai mare angajare germană în misiunile căștilor albastre ale ONU.

Revue militaire suisse, Elveția, nr. 6, noiembrie-decembrie 2012

Armata fantomă (articol de fond privind ideea renunțării la serviciul militar obligatoriu) • Forțele terestre, astăzi și mâine: evoluție în continuitate • Instrucția, un proces central pentru armata noastră de miliții, astăzi și mâine • Cote stabile ale cererilor de deplasări pentru serviciile de instrucție a formațiilor • O armată de voluntari? Nu, mulțumesc! • Statele majore în angajamente militare • Apărarea cibernetică: o miză mondială, o prioritate națională • Mizele securității cibernetică: să răspundem noilor amenințări. Da, însă cum? • Tensiuni în Marea Chinei • Aviația militară elvețiană • Ferdinand Le Comte (1826-1899), fondatorul și primul corespondent de război al Revistei militare elvețiene • Digitizarea revistelor militare elvețiene ASMZ, RMS, RMSI • În apărarea stagiilor de formare a ofițerilor • Cooperarea militară polono-elvețiană și tradițiile militare

Noi priorități informaționale pentru Agenția americană de Protecție a Granițelor și a Vămile • Industria americană de profil dezvoltă tehnologii pentru securitatea granițelor • O vizibilitate mai bună pentru securitatea granițelor • Senzori și dispozitive de ascultare

pentru operațiile de intelligence • Instrucție cibernetică pentru militarii americani • ADMS – simulator avansat pentru gestionarea dezastrelor • NASA folosește tehnologia jocurilor video pentru roboți și vehicule spațiale • Tehnologia informațiilor pentru operațiile de depozit și service • Viitorul comunicațiilor pentru situații de urgență.

Selecție și traducere:

*dr. Mihai POPESCU, Delia PETRACHE,
Cătălina ROJIȘTEANU*

Biblioteca Militară Națională

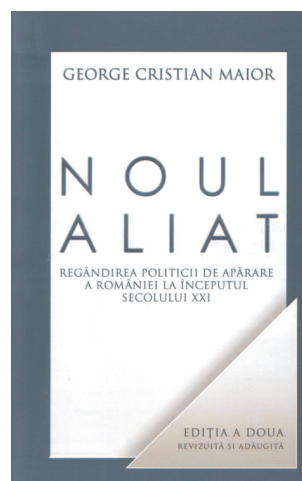
EVENIMENTE EDITORIALE

 Costel MATEI

George Cristian Maior reușește în lucrarea sa – ***Noul aliat. Regândirea politicii de apărare a României la începutul secolului XXI*** – să dezvolte o nouă paradigmă a gândirii strategice românești, plasată în contextul realităților politice și geopolitice contemporane. George Cristian Maior realizează un proiect prin care propune înțelegerea în profunzime a schimbărilor datorate includerii noastre în „*cea mai veche și mai puternică alianță din istoria modernă a relațiilor internaționale*“, respectiv NATO, dar și a noului drum al României, de la început de mileniu, alături de Uniunea Europeană.

După cum George Cristian Maior însuși ne transmite în prefața *ediției a doua*, lucrarea este fundamentată, în primul rând, „*pe experiența discuțiilor și negocierilor complexe de aderare a cărei concepere a fost stimulată de necesitatea teoretizării noului context politic, strategic și geopolitic în care suntem nevoiți să acționăm ca stat și națiune*“. Astfel, lucrarea prezintă o abordare avizată, o concepție ce își are rădăcinile atât în teoria studiilor strategice și internaționale, cât și în experiența practică a autorului, care s-a preocupat de domeniile politicului și securității nu doar ca profesor, ci și ca senator și, mai ales, ca director al Serviciului Român de Informații, dar și ca secretar de stat și șef de departament pentru Integrare Euroatlantică și Politică de Apărare în Ministerul Apărării Naționale și co-negociator pentru aderarea României la NATO între 2001 și 2003.

Maior prezintă contextul politic, geopolitic și strategic ca fiind caracterizat de „*o schimbare profundă a concepției asupra diplomației și apărării, a înțelegerii securității statului, în general, cu influențe puternice și de ordin intern, asupra modului de operare a armatei, a serviciilor de informații, a altor instituții naționale importante în raport cu misiunile lor tradiționale, dar și în relație cu societatea în general*“.

Autorul surprinde, într-o viziune globală, aspectele securității naționale, ale securității comune în interiorul Uniunii Europene și ca membri ai NATO, dar intergrează și conferă o importanță deosebită societății civile și mutațiilor sociale pe care aceasta le suportă sub influența noilor coordonate și raportări culturale, economice și politice ale celor care, în calitate de cetățeni, alcătuiesc statul, și chiar propune o reformă în relațiile societății civile cu armata în România.

Noul aliat reușește să tranșeze pesimismul general care domină abordarea conceptuală a României în contextul relațiilor internaționale și îi atașează țării noastre un rol semnificativ în anarhia ce caracterizează relațiile internaționale din ce în ce mai fluide și mai imprezibile în secolul XXI. Iar noutatea cu care vine a doua ediție a lucrării se referă chiar la interesele și rolul României în noua arhitectură a securității euroatlantice, abordată în capitolul al patrulea. Integrarea României în sistemul american de apărare antirachetă se datorează, potrivit autorului, eforturilor diplomatice, iar rezultatul acestor eforturi vine ca o confirmare a parteneriatelor strategice pe care le-a încurajat și cultivat în cadrul Alianței Nord-Atlantice. Astfel, autorul pune accentul pe rolul semnificativ al diplomației statului în atingerea intereselor strategice naționale și încurajează chiar o alianță a soldaților și diplomaților, relație pe care o consideră o alianță postmodernă și un model de dezvoltare a diplomației apărării.

Un interes deosebit este arătat față de Marea Neagră și sud-estul Europei, spațiu pentru care autorul furnizează o analiză a rolului cooperării în noua configurare a securității continentului european, precum și a noilor aliați în dinamismul care este specific securității în zona Mării Negre.

Autorul propune și o transformare a sectorului de securitate națională și oferă o viziune sistemică. Acesta consideră că „*una dintre soluțiile obținerii unei democrații consolidate este identificarea unui echilibru democratic la nivel instituțional între sectoarele civil și militar, în special la nivelul autorităților legislative*”.

Autorul consideră că rolul actual al României în relațiile internaționale ar putea constitui realizarea vechiului vis de includere a României într-un sistem de securitate colectivă, obiectiv pentru care au muncit mulți diplomați și oameni politici români, printre care îi amintește pe Nicolae Titulescu și Grigore Gafencu. Perioada care a precedat cel de-al Doilea Război Mondial a sufocat acest vis prin Tratatul de la Varșovia, în care România nu și-a regăsit niciodată libertatea, identitatea și posibilitățile de exprimare strategică și politică pe care speră să le regăsească în noul mileniu. Un nou început, în care, „*odată cu transformarea întregii societăți, România și-a reevaluat cerințele pentru asigurarea securității naționale, a dezvoltat noi mecanisme și proceduri de elaborare și implementare a politicii de apărare și de management al crizelor, a început un proces major de restructurare și de reeducare a efectivelor armate și, nu în ultimul rând, încearcă să dezvolte o nouă filosofie a armatei de profesioniști*”.

Lucrarea a apărut la Editura RAO.

Cronica militară de altădată

Chronica militară:

Anglia. – Ministerul de la Canada a răspuns printr'un refus Ministerului englez care cerea organizarea unei armate permanente de 50.000 oameni. Canadienii pretind că sunt destul de păziți prin garnisoana britanică de 10.000 oameni de miliție. Iată o independență căreia, îi este teamă de a fi prea bine păzită!

(România Militară, anul I, 1864, vol. I, p. 126).

.....
Francia. – Iată ce găsim în espunerea situații imperiului despre caii și catării armatei dați în depou pe la cultivatori.

Caii și catării, proprietate a statului și cari sunt în acest moment în depou la cultivatori se urcă la un efectiv de 15.597. Dupe raporturile oficiale priimate la Ministerul de resbel, chipul cu care sunt îngrijiți și tratați este mulțumitor. Din 9.614 iepe ce se află în asemenea condiție, 6.933 au fost încălicate de armăsari ai statului; numărul total al produsului lor se urcă de la anul 1861 la 6.291. Darea cailor, iepelor și catirilor pe la cultivatori a avut dar îndoitul efect de a veni în ajutorul agriculturii introducând calul ca element al muncii pământului în locurile unde era mai necunoscut, și de a desvolta idei de producție și de creștere care vor fi în folosul remonteii armatei.

(România Militară, anul I, 1864, vol. I, p. 119).

.....
Statele Unite a le Americii: – Jurnalule englese publică următoarea anecdotă care dă o idee cum lăcuitorii liberi ai Americii de Nord înțeleg erarchia militară.

„Un musicant, însărcinat să poarte toba mare, abia o ducea. Pe lângă dînsul trece un colonel călare și gata pentru manevrele regimentului său. Tobașarul îl oprește, îi spune că este ostenit, și că trebuiește să se dea jos dupe cal ca să încalice dînsul. Colonelul protestă, se apără cum poate, dar în cele din urmă este silit a ceda stăruinței tobașarului. Rolurile dar se schimbă și cei de față putură să vază pe colonel urmărind încet pașii calului său pe cînd artistul se răsfață pe dînsul. Din norocire, adaogă jurnalul, de unde tragem aceasta, tobașarului nu'i veni și ideea d'a da instrumentul său, colonelului spre a'l duce.”

(România Militară, anul I, 1864, vol. I, p. 126).

.....

- Un jurnal cotidian frances, în numărul său din 30 Noembrie publică următoarele linii ce i s'a scris din Londra.

„Alaltăeri, jurnalele de seară, răspindeau în Londra o nuvelă îngrozitoare. Un soldat ce primise cinci zeci de lovituri, murise. Eri de dimineață, zgomotul a fost desmințit. Constituția condamnatului a fost mai tare de cît durerea; dar responsabilitatea nu este mai puțin grea, pe conștiința acelora care mențin, în codul militar al unei nații civilizate, pedepsele corporale.”

În timpul celor din urmă două luni, un număr însemnat de soldați de infanterie de marină au fost supuși pedepsei bătai cu biciu prin sentența consiliului de resboi, cea mai mare parte pentru că lipsiseră fără concediu sau pentru că vînduseră efectele de îmbrăcăminte.

Mărți dimineața toată devisa în garnison la Wolvich asista, subt arme, la executarea sentenței dată asupra soldatului Robert Stevenson, condamnat pentru aceste delictе la cinci zeci lovituri de biciu și o sută două-sprezece zile de închisoare. Condamnatul imploră pe ofițerul comandant de al erta de bătae cu biciu; dar nu fu ascultat și sentența se execută.

Biciu cu nouă curele ce sluji la supliciu acestui nenorocit erea nou, întâmplare ce făcea ca loviturile să fie mult mai dureroase, și curelele era de două degete mai lungi de cît curelele ordonate.

În timpul executării tobele băteau neconținut spre a înăbuși strigătele de durere a le nenorocitului soldat. Dupe ce a primit cite și cinci zeci loviturile a fost dus mai mort la spitalul marinei. Erea într'o stare de jale, și dacă a circulat șgomotul morții sale, este că nu se aștepta să mai scape. Peste două zile a doua zi dimineața se zicea că este mai bine, și că va eși în curînd din spital pentru ași face pedeapsa închisori.

Eri de dimineață iar, divisia erea adunată pe piața de arme. Soldatul Gomes Campbel primea cinci-zeci de lovituri de biciu.

(România Militară, anul I, 1864, vol. I, p. 127).

.....
Elveția: – Velocipedul în armată

Consiliul federal a adoptat un proiect de lege prin care se creasă în armata elvețiană divisiuni de velocipediști pentru serviciul stafetelor și de ordonanță de Stat-Major a principalelor formațiuni de trupe.

Velocipedistul va trebui se'și procure el singur bicicletul. Uniforma va fi fixată ulterior printr-un decret al consiliului federal.

Mai înainte însă, velocipediștii vor trebui să'și facă instrucția de recruți în Infanterie sau într-o armă oare-care, și apoi vor trece o școală specială de velocipedie militară care va dura trei săptămâni. În fine, velocimenii militari vor face cursuri de repetiție regulate, ca toți soldații armatei elvețiene.

(România Militară, nr. 3, anul 1891, p. 138).

.....
Selecție texte:

 Colonel dr. Mircea TĂNASE

Operațiunile de redactare și tehnoredactare
au fost încheiate la data de 15.05.2013.

„Cartea este o pasiune, iar pasiunea se împarte”

STATUL MAJOR GENERAL
Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei
ENCICLOPEDIA
ARMATEI
ROMÂNIEI REVISTE PUBLICATE

EDITARE, PROCESARE DIGITALĂ, TEHNOREDACTARE, CORECTURĂ,
TIPĂRIRE ȘI FINISARE LA STANDARDE SUPERIOARE DE CALITATE

B-dul Ion Mihalache nr. 124-125 ☉ Tel: 021 224.26.34 ☉ E-mail: ctea_armg@yahoo.com ☉ www.difense.ro/editurectea

Coperta 1: *Batalionul 191 Infanterie „Colonel Radu Golescu”/Brigada 18 Infanterie „Banat”.*
Foto: maior Adrian Jianu

Coperta 4: *Defilarea Regimentului 30 Gardă cu prilejul Zilei Forțelor Terestre – Monumentul eroilor militari căzuți în misiune în teatrele de operații și pe teritoriul României, Parcul Tineretului, București. Foto: Eugen Mihai*

<http://www.mapn.ro/smg/gmr>